

A LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

A POLGÁRI ÉS KATONAI LOGISZTIKA ÖSSZEHASONLÍTÁSA A GAZDASÁGI HATÉKONYSÁG TÜKRÉBEN

Giret Gergely¹

1. A védelem, mint szolgáltatás

A kormányzatok létezése, működése minden civilizált társadalom alapja, amely sokféleképpen hozzájárul a közösségek fennmaradásához, fejlődéséhez. A modern nyugati típusú, úgynevezett vegyes gazdaságokban a társadalom számára szükséges javak egy részét a magánszektor vállalatai, más részét az állami szektor biztosítja.

Közgazdasági szempontból az egyébként ritka, állam által biztosított tiszta közjavak közé tartozik a honvédelem is, amely mint szolgáltatás közgazdasági szempontból ezen túl is több érdekes tulajdonságot mutat:

- Könnyen belátható, hogy a honvédelem áldásos hatásából, az általa megteremtett biztonságból az ország egyetlen lakója sem zárható ki, sőt az ahhoz való hozzájárulás arányától függetlenül mindenki részesedhet belőle. A védelmi szolgáltatás biztosítása az állampolgárok számára így természetesen nem lehet más, mint állami feladat.
- A védelmi szolgáltatásnak – tekintve, hogy tiszta közjószág – fontos tulajdonsága, hogy a fenntartásához való hozzájárulásban az egyének közvetlenül nem érdekeltek, hiszen a rájuk eső rész meg nem fizetése esetén is annak korlátlan „*fogyasztói*” lehetnek.
- A legtöbb szolgáltatással ellentétben a védelmi szolgáltatás esetén időben jelentősen elválhat annak megfizetése és „*elfogyasztása*”. A ma befizetett adókból létrehozott haderő csak egy távoli jövőben megvívott eredményes háborúban mutatja meg hasznát, a költségeket viselő állampolgárok számára.

¹ Giret Gergely százados, MH ÖLTP MH Gazdasági Főnökség, gazdálkodási tisztje.

- Lényegében mérhetetlen a védelempolitika hatékonysága, mert senki sem tudja megmondani, hogy a haderő pusztaságából származó elrettentő erő miatt ki sem robbant háborúk mekkora hasznot jelentenek a társadalom számára. Ráadásul a szolgáltatás minőségének és mennyiségének kívánatos szintje igen nehezen határozható meg.
- A hatékonyság azért is nehezen értelmezhető, mert amikor a védelemre költött pénzmennyiségről döntünk, az adóforintok értékét kell(ene) összevetnünk az állampolgárok, katonák életének értékével.

Miért lehetséges és szükséges mégis a honvédelmet összehasonlítanunk más hétköznapi szolgáltatásokkal? Miért nem elegendő azt mondani, hogy akkor ezzel kapcsolatban döntsenek csak szakemberek, és ne hagyjuk, hogy az állampolgároknak rálátása és ráhatása legyen a honvédelemmel kapcsolatos kérdésekre? Hiszen nekik nincs módjukban reálisan megítélni a honvédelem fontosságát, költségeit!

A rendszerváltást megelőző időszakban a honvédelem ügye a katonák és katonapolitikusok ügye volt, abba a polgároknak semmiféle beleszólása nem lehetett. Nem kritizálhatták a haderő célját, méretét, összetételét, költségeit. Nem dönthettek arról, hogy milyen minőségű és mennyiségű szolgáltatást várnak el az államtól és a katonáktól. Az ilyen berendezkedés a honvédelem számára előnyöket biztosíthatott, hiszen érdekeit széles körben érvényesíteni tudta, hozzáférhetett a szükséges erőforrásokhoz. Ehhez szokott hadsereget és honvédelmi vezetést talált a rendszerváltás pillanata is.

Ekkor azonban egy csapásra minden megváltozott: a polgári demokráciában működő hadseregek fölött ugyanis erős a civil kontroll, amely a katonák szakmai törekvéseit az állampolgárok értékeivel és érdekeivel ütközteti. A választott politikusokon keresztül az utca embere bebozsátást nyer a sziklákba vájt titkos katonai bázisokba, egyenest a tervezőasztalokhoz, és véleményt mond, ítélezik.

A polgári demokráciákban – különösképp, ha nincs lényeges fenyegetettség – az emberek általában nem választanak olyan politikusokat, akik a honvédelmi kiadások emelését tűzik zászlajukra. ***Ellenkezőleg:*** korházakat, tiszta vizet, jó utakat, kevesebb adót akarnak, és nem kívánnak pénzt költeni olyan dologra, melyeknek semmi közvetlen, megfogható hasznát nem látják. A hadseregek ráadásul előszeretettel titkolóznak képességeikről, lehetőségeikről biztonsági indokokra hivatkozva, attól is

megfosztva a választópolgárokat, hogy minimális ismereteik lehessenek a honvédelemre áldozott pénzt elköltéséről. A többség ráadásul (nagyon helyesen) irtózik a háború gondolatától is, ezért aztán a katonákat inkább fölöslegesnek érzi, a fegyverre kiadott pénzt örütségnek tartja.

A polgári demokráciákban, tetszik vagy sem, a honvédelem némi-képp a klasszikus szolgáltatások tulajdonságait mutatja. Attól a pillanattól fogva, hogy az állampolgárok ha közvetetten is, de dönthetnek a honvédelemre áldozott pénzekről, valódi „*fogyasztókká*” váltak, akik fizetnek, és szeretnék a pénzükért cserébe megfogható szolgáltatást kapni. Teljesen mindegy, hogy ez katonai, biztonsági vagy egyéb szempontból *helyes-e*: a honvédelmi vezetés nem hagyhatja figyelmen kívül az állampolgárok elvárásait, megítélését. Szakmai törekvéseit, érveit ebben a viszonyrendszerben kell megfogalmaznia. Meg kell teremtenie és „*el kell adnia*” a hadsereget.

A Magyar Honvédség most szembesült (szembesül) igazán ezzel a helyzettel: a költségvetési erőforrások minden nemzetközi vállalkásunk ellenére szűkülnek, ugyanakkor a hivatásos haderőre történő áttéréssel nemcsak a politikusokon keresztül, de közvetlenül a társadalomtól is érkezik az *üzenet*: kicsi, de hatékony haderőt akarnak látni, amely képes elvégezni a számára meghatározott feladatokat. Különben legyen inkább nyugdíjmelés, és ne egy semmire nem való, pénznyelő hadsereg.

Tudni kell: a Magyar Honvédség nem önmagáért létező szervezet – az ország állampolgárai, szövetségesei részére (más országok haderejével együtt) védelmi *szolgáltatást* nyújt! Közpénzekből tartja fenn magát, és jogos elvárásként jelentkezik vele szemben, hogy az adófizetők áldozatáért minőségi szolgáltatást nyújtson, hiszen ezzel szolgálja az ország biztonságpolitikai érdekeit.

Sajnos továbbra is kérdéses, hogy képesek leszünk-e megfelelni ezen elvárásoknak. *De abban biztos vagyok:* a tétlenség és tehetetlenség megbosszulja önmagát, a társadalom és a politikusok büntetnek és büntetni fognak. Ráadásul a késlekedés nemcsak egy jobb sorsra érdemes szervezet létét veszélyezteti, de pazarolja az adófizetők pénzét, és hosszú távon veszélyezteti az ország biztonságát, nemzetközi megítélését is.

Hogy változtatni tudjunk, át kell tekintenünk, hogy melyek a Magyar Honvédség valódi céljai, és mely területeken tehetünk többet egy sikeres és hatékony szervezet megteremtése, egy magas minőségű védelmi szolgáltatás érdekében.

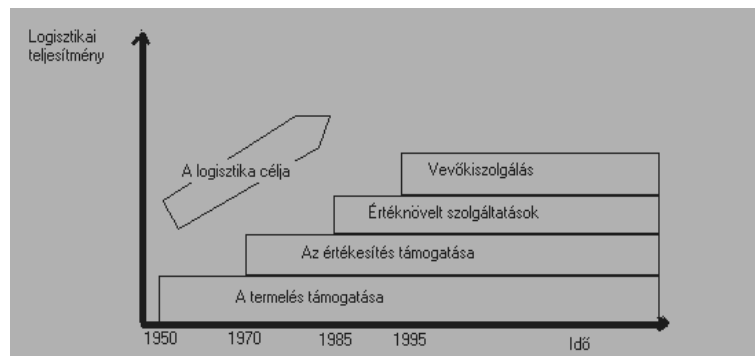
Ha a védelmi szolgáltatás színvonalát vizsgáljuk, észre kell vennünk, hogy annak egyik legfontosabb pillére a katonai logisztika szolgáltatásainak minősége. Mára minden jó katonai vezető ismeri a logisztika nélkülözhetetlen szerepét a sikeres hadműveletekben, és látja annak fontos feladatát békeidőben is. A logisztika biztosítja az erőforrások döntő részét a hadsereg részére, és a modern eszköz és anyagigényes háborúban ennek jelentősége óriási. Ezért lényeges minden olyan eljárás, technológia megismerése, amely a katonai logisztika számára lehetőséget kínál feladata magasabb szintű megoldására.

2. Hogyan fogalmazzuk meg a logisztikát?

2.1. A polgári logisztika megfogalmazása

Elsőként tekintsük át a polgári logisztika fogalmának alapjait, koncentrálván azokra a kérdésekre, amelyek a katonai logisztikával való összehasonlításban is érdekesek lehetnek.

A logisztika a fejlett piacgazdaságokban a II. Világháborút követően vált stratégiaiilag kiemelt fontosságúvá, először az Egyesült Államokban, majd innen terjedt tovább a világ más részeire. *Az idők folyamán az egyes fejlődési szakaszokban a logisztika korábbi céljainak megtartása mellett újabb célokat tűzött ki. (lásd: 1. ábra).*

1. számú ábra: A logisztika céljainak változása az idő függvényében. (Szegedi Zoltán, Prezenszki József (2003): Logisztikai menedzsment, Kossuth, 24.p. 1.1.ábra).

E célok kitűzése természetesen magával vonta a logisztikai tevékenység tartalmának evolúcióját is, amely egyre kevésbé termelési költségekhez és disztribúciós folyamatokhoz kapcsolódott. A piaci verseny éleződése következtében egyre világosabbá vált, hogy azok a cégek képe-

sek talpon maradni, akik alkalmazkodni tudnak a *fogyasztók igényeihez*. Így a kilencvenes években a központba a *vevőkiszolgálás színvonala* került.

Egy másik megközelítésben H.P Stabenau² a logisztika fejlődését négy fázisra osztja:

- I. **fázis:** az 1960-as években az Amerikai Egyesült Államokban a logisztika célja a disztribúció optimalizálása. **Vezérelv:** a fizikai disztribúció.
- II. **fázis:** a termelés tervezése és irányítása. **Vezérelv:** a szerződések teljesítése.
- III. **fázis:** Készletoptimalizálás. **Vezérelv:** JIT (Just in Time), azaz épp időben történő szállítás, CIM (Computer Integrated Manufacturing), azaz, számítógéppel integrált gyártás. A vállalat minden területét, a fejlesztéstől, konstrukciótól kezdve a termelésen át a kiszállításig ugyanazon információs rendszer fogja át.
- IV. **fázis:** Kooperáción alapuló vezetési koncepció. **Vezérelv:** CIL (Computer Integrated Logistics) azaz számítógéppel integrált logisztika, mint a logisztikai menedzsment bázisa.

A logisztikának, tekintve változó céljait, és folyamatos fejlődését az idők folyamán többféle meghatározása született. Tekintve napjaink elméleti és gyakorlati megközelítését, a legjobb meghatározásnak a *Halászné Dr. Sipos Erzsébet által megalkotott fogalmat tartom: „A logisztika menedzsmentszemlélet, mely az áramlási folyamatok – alapvetően anyagok (alapanyagok, félkész- és késztermékek), energia, információk, és személyek egyes rendszereken belüli és/vagy rendszerek közötti áramlásának tervezésére, szabályozására, megvalósítására irányul, amelynek célja az áramlási folyamatokhoz járuló optimális összköltség és a legmagasabb szolgáltatási színvonal elérése.”*³

2 Hanspeter Stabenau: Verkehrsbetriebslehre, Verkehrsverlag J. Fischer 1990.

3 Halászné Sipos Erzsébet: Logisztika (szolgáltatások, versenyképesség) Logisztikai Fejlesztési Központ Magyar Világ Kiadó, 1998.

A logisztikai rendszer magába foglalja az anyagáramlást és a hozzá kapcsolódó információ-, érték-, energia-, és munkaerő-áramlást. Bárhog is definiáljuk a logisztikát, annak küldetése rendszerint az, **hog az árukat, szolgáltatásokat**

- a megfelelő minőségű anyagot,
- a megfelelő mennyiségben,
- a megfelelő helyről,
- a megfelelő helyre,
- a megfelelő módon és eszközzel,
- a megfelelő időben,
- a megfelelő költséggel,

a fogyasztó rendelkezésére bocsássa.

2.2. A polgári és katonai logisztika feladatainak összehasonlítása

A totális szembenállás időszakában a katonai logisztika céljai, és ebből következően módszerei lényegesen eltértek a polgári logisztikától. A katonai logisztika az akkori doktrínák szerint a teljes országot, gazdaságot átfogó háborús viszonyok között kellett helytálljon, e körülmények között más jelentést kaptak, nem voltak döntőek olyan napjainkat meghatározó fogalmak, mint a gazdaságosság és a költséghatékonyság. A két tudományterület ismételt közeledéséhez szükség volt a világrend megváltozására, a teljes világégés fenyegetésének megszűnésére. A mai katonai logisztikai rendszerek a haderő fenntartásához szükséges erőforrásait békeidőben jellemzően a piacról szerzik be.

Dr. Fleischacker Ferenc A polgári logisztika törvényszerűségei, jelene és jövője⁴ című, a KATONAI LOGISZITKA folyóiratban megjelent cikkének bevezetőjében a következőképpen ír:

„A téma aktualitását az adta, hogy volt szerencsém részt venni a Magyar Tudományos Akadémia Marketing Bizottság és Logisztikai Albizottság, valamint a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Vállalatgazdasági Tanszékének közös szervezésű konferenciáján. A konferencia címe: „Logisztika – ellátási láncok az új gazdaságban”. Az előadók között több jelentős professzort is meghallgattam, és akkor döbbsentem rá, hogy a logisztika egy annyira szerves organizmus, amelynek talán nincs is katonai és polgári oldala, csak kihívások vannak, melyre megpróbálnak megfelelni.”

Az idézet kétségtelen igazságtartalmán túl a magyar katonai logisztika szakirodalmának gyakori *hiányosságára is rávilágít*: a katonai logisztikai tudomány művelői gyakran gondolkodnak a polgári logisztika által járt utaktól távol, mintha a két tudományterületnek nem azonos problémái lennének. Talán a katonai logisztika feladatait, kihívásait túlságosan is messze érzik a civil gazdasági szervezetek kihívásaitól, ezért próbálnak külön utakon járni, nehezen észrevéve a polgári logisztika művelőinek eredményeit.

Valójában a hazai gyakorlatban – annak ellenére, hogy a logisztika maga katonai eredetű tudomány – a rendszerváltást megelőzően a logisztika fogalmat sem lelhettük fel: helyette a szakirodalom az *„anyagigtechnikai biztosítás”* megnevezést használta: *Dr. Németh Ernő* így ír az átmenetről: *„A hadseregben a rendszerváltozás után a logisztika kezdetben visszafogottan, majd rohamléptekkel teret hódított. Mikor megismertük, azt mondtuk, mi is ezt csináltuk, csak másképp hívtuk.”⁵*

Ennek eredményeképpen is gyakori hibája a hazai katonai logisztikával foglalkozó dolgozatoknak, hogy a polgári és katonai logisztikát élesen szétválasztva, külön fejezetekben szedve tárgyalják, és a két terület fogalomrendszerének különbségei okán a laikus szemlélő számára elvész a két terület rokonsága.

4 Fleishhacker Ferenc (2002): A polgári logisztika törvényszerűségei, jelene és jövője, 10.évf. 4.sz. 60-85 p.

5 Dr. Németh Ernő (2001): A katonai és polgári logisztika kapcsolódásának lehetőségei, 9.évf. 3.szám 93-100 p.

Egyes szerzők, például *Lovász Zoltán*, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem logisztikai tanszékének docense egyenesen a következő megállapítást teszi: „*A polgári életben megszokott determinisztikus folyamatokkal szemben, a katonai műveletek nagyobb részét sztochasztikus jellegűek. A civil szférában általánosan elfogadott és többnyire eredményesen alkalmazott megoldások, logisztikai módszerek és formák, a katonai logisztikában a ritka kivételtől eltekintve hatástalanok maradnak vagy egyszerűen alkalmazhatatlanok.*”⁶

Természetesen a polgári és katonai logisztika között lényeges különbségek is megfigyelhetők:

- A katonai logisztikai rendszerek legtöbb civil társukhoz képest az *anyagok és eszközök, szolgáltatások sokkalta szélesebb körével* dolgoznak. Belátható, hogy különféle felkészültséget igényel az élelmiszerek, fegyverek, gépjárművek és alkatrészeik, elektronikai eszközök, berendezések, számítógépek, repülőgép-alkatrészek tárolása, kezelése. Ezek közt a legkülönbözőbb méretű, alakú, súlyú, a legváltozatosabb fogyási mutatókkal rendelkező, a legeltérőbb tárolási körülményeket (pl. hőmérséklet, páratartalom) igénylő termékek lehetnek. Ugyanilyen széles a köre a katonai logisztikai szolgáltatásoknak, amelyek a ruházat mosatásától, a repülőgép-szerelésig sok mindent magukba foglalnak.
- E szervezeteknek fontos feladata *meghatározott mennyiségű tartalék készlet folyamatos raktáron tartása*. (A készletszintek jellemzően a meghatározott harcnapok anyagigényei szerint vannak meghatározva.) E készletek méretét és összetételét döntően hadműveleti szempontok határozzák meg. A várható harctevékenység anyagigényén túl lényeges, hogy a nemzetgazdaságból az adott eszköz, anyag mennyi idő alatt pótolható. Belátható, hogy egyes egyszerű, a civil szférában is használt tömegcikkeket a műveleteket közvetlenül megelőzően, vagy az alatt sem probléma beszerezni, tehát ezekből nem célszerű folyamatosan magas készletszintet tartani. Nem úgy azonban a speciális (esetleg import) eszközök, felszerelések, anyagok esetében, mint amilyenek a kizárólag a hadseregek által használt harcjárművek, harckocsik al-

6 Lovász Zoltán (2003): A HH logisztikai támogató rendszerének modernizálása, doktrínális szabályzóinak kialakítása, *Katonai Logisztika*, 11.évf. 1.sz. 106-142 p.

katrészei, esetleg fegyverek, rakéták. Fontos egy-egy részegység, tartalékalkatrész, vagy például lőszer készlet szintjének meghatározásakor, hogy a hozzájuk tartozó technikai eszköz, fegyver meddig és milyen mennyiségben lesz rendszeresítve a hadseregben. (A Magyar Honvédség félelmetes mennyiségű fölösleges (inkurrens) készletekkel rendelkezik – például már kivonásra került fegyverek lőszerei – melyek tárolása, őrzése igen drága, viszont megsemmisítésük nem megoldott). ***Ezen tartalék készlet-szintek meghatározása, frissítése komoly körütekintést igényel, helytelen meghatározása komoly pénzeket emészthet fel. Ebben szerepet kap a hadműveleti alkalmazás körülményeinek ismeretén túl annak a környező gazdaságnak (nemzetgazdaság, a szövetségesek gazdasága) az ismerete is, amelyre a haderő támaszkodhat, és amely erőforrásait biztosítja.***

- A polgári logisztikai rendszereket többnyire jól kiszámított, állandó kapacitással tervezik működni (raktárak fizikai befogadóképessége, a rendszer áteresztőképessége, létszámviszonyai), folyamataikra inkább a tervezhetőség és kiszámíthatóság a jellemző. A katonai logisztikai központok meglehetősen szélsőséges körülményekkel szembesülhetnek: a békeműködés időszakában néhány kamionnyi áruforgalom a katonai művelet ideje alatt hirtelen többszörösére nőhet, az anyagfelhasználás intenzitása, a felhasználók köre folyamatosan és prognosztizálhatatlanul változik. Ez megnövelt rugalmasságot, a civil logisztikai módszerektől eltérő készletképzési és menedzselési stratégiát követel meg.
- A katonai logisztikának – a beszerzéshez, raktározáshoz, elosztáshoz kapcsolódó feladatokon túl – komoly szerep jut a technikai eszközök ***üzembentartásában*** is. A logisztikai bázisoknak feladata van a csapatok részére kiadott eszközök hadrafoghatóságának kialakításában, a meghibásodott, megsérült, komolyabb javítást igénylő eszközök ipari nagyjavításba adásának koordinálásában, az eszközök felhasználók részére történő visszaszállításában. Ez jelenthet kapcsolódó javítási kapacitást, vagy szerződés-kötési funkciót a javítást végző szervezetekkel, de mindenképp szükséges egy szakértelemmel bíró csoport, szervezeti egység, amely az eszközök minőségi átvételét biztosítja.
- A katonai logisztikai rendszereknek háborús körülmények között, terepen is bizonyítaniuk kell: ez azt jelenti, hogy olyan technológiák alkalmazása lehet szükséges, amelyek békeidőben teljesen feleslegesek. Például, alig van szükség terepjáró szállítójárművekre addig,

amíg közúthálózat létezik, ellenben a katonai logisztikának arra kell törekednie, hogy az infrastruktúra részleges vagy teljes hiánya esetén is működőképes maradjon. Amíg békeidőben néhány kilométerenként találhatunk benzinkutat, autószervizt vagy éttermet, addig hadművelési területen ez igen valószínűtlen, tehát mindezekről is – többnyire még a háborús konfliktust megelőzően – gondoskodni szükséges. **Meglátásom szerint a katonai logisztika kiemelten fontos speciális kutatási területe az, hogy hogyan optimalizálhatóak ezek a kapacitások.**

- A polgári logisztika végső célja, hogy magas színvonalú szolgáltatásaival a vállalatot bevételhez, nyereséghez juttassa. **A katonai logisztikai szervezetek a haderőt szolgálják ki, ahol a cél a győzelem:** olyan politika és morális értékek (például az emberélet) megőrzése, amely pénzben aligha fejezhető ki. Ha tudjuk egy harcban lévő alakulatról, hogy a logisztika óriási erőfeszítései árán (értsd itt: óriási költségek árán) reménye van a túlélésre, **mikor mondhatjuk azt, hogy ennyi már túl drága azokért az emberekért? Mi az ára a szabadságnak? Lehet-e fiskális okok miatt nem megfelelő felszereléssel ellátott katonákat a harctérre küldeni?**
- E kérdések nyilvánvalóan nem ítéletképesek meg a pénzügyi hatékonyság hagyományos eszközeivel – ebben teljesen igaza van azoknak, akik úgy gondolják, hogy a polgári és katonai logisztika nehezen mérhető össze. De ez távolról sem jelenti azt, hogy a gazdasági hatékonyságnak, a teljesítményorientált, erőforrástakarékos szemléletmódnak ne lenne létjogosultsága a katonai műveletekben! Sőt! Éles helyzetben, ahol emberélet a tét, még inkább lényeges az erőforrások megfelelő felhasználása! **Kérdezem, az a hadsereg, amely békeidőben sem tudja megtanulni optimalizálni az erőforrásai felhasználását, vajon képes lesz rá éles, háborús helyzetben?**

A polgári és katonai logisztika továbbfejlődésének, kutatásainak iránya – a fent leírtak miatt is – sok esetben különbözik, és néha csak – ahogy a fejezetben elsőként idézett cikkben is olvashatjuk – „**rádöbbenünk**” arra, hogy mindkét logisztikának valójában igen hasonló problémákkal kell megküzdenie - hiszen a célok és alapelvek (7M) mind a polgári, mind a katonai logisztikában azonosak.

3. Hogyan tekintünk a feladatunkra?

Ha a hatékonyság kulcskérdéseit vizsgáljuk, abban döntő szerepe van a feladatainkhoz, céljainkhoz való **„hozzállásunknak”**, azoknak a gondolatoknak, amelyek a mindennapos tevékenységek és a kutatások központjában állnak. Ezért lényeges röviden áttekinteni, vajon milyen különbségek figyelhetők meg a katonai és polgári logisztika szemléletmódjában.

3.1. A polgári logisztika centrumában álló gondolatok

A logisztika szempontjából tekintve a polgári vállalkozásoknál **a marketingszervezet szolgál állandó információval a piacról, a piac és a fogyasztó igényeiről**. Visszajelzéssel szolgál **a vevőkiszolgálás színvonaláról**, a versenyhelyzetet elemezve **meghatározza annak kívánatos szintjét, helyét, idejét**. A marketing biztosítja a kapcsolódást a vásárló és a logisztikai rendszer közt, ilyen értelemben mozgásban tartja azáltal, hogy **teljesítmény-követelményeket támaszt** számára. E mechanizmus nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a logisztikának állandóan vizsgálnia, tökéletesítenie kell az ellátási láncot.

A logisztikai folyamatok menedzselésének központjában a megfelelő **vevőkiszolgálási színvonal** biztosítása, illetve az adott színvonalhoz tartozó **logisztikai költségek** kézben tartása áll.

A piac megbünteti a költségeit szabadjára engedő vállalkozást, így a logisztikának kiemelt figyelmet kell fordítania saját költségeinek menedzsmentjére.

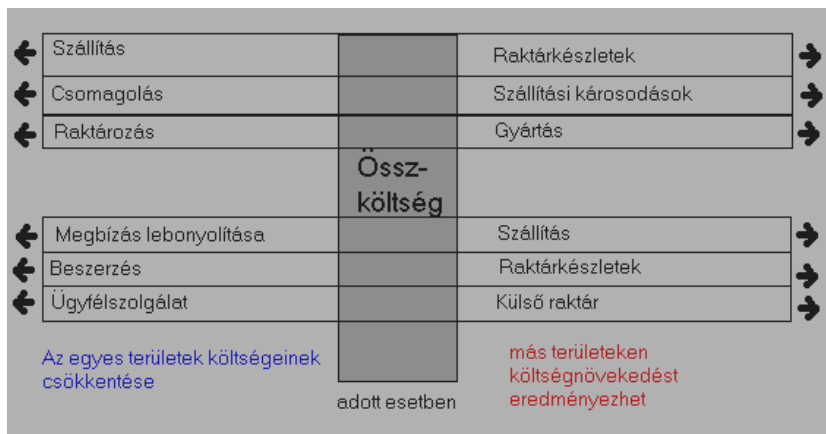
A vállalkozás logisztikai költségmenedzsmentjének alapelve a **„teljes költség-koncepció”**: e rendszer a logisztika területeihez, úgy mint a szállításhoz, raktározáshoz, készletezéshez, rendelés-feldolgozáshoz, információs rendszerhez és a sorozatnagysághoz köthető költségeket integráltan kezeli. Az integrált költségkezelés azt jelenti, hogy a logisztikának **fel kell tárnia az egyes területek költségösszefüggéseit. Például:**

- A raktárkészletek minimális szinten tartásával (a raktározás költségeinek minimalizálásával), gyakoribb rendeléseket, sűrűbb szállítást, a termelés számára nagyobb ellátási bizonytalanságot teremthetünk. Ekkor a raktározásért felelős vezető ugyan költségsökkenéssel számolhat, de könnyen lehet, hogy a szállítá-

si költségek megemelkedése miatt a vállalat összegzésében veszteséget, **a logisztikai összköltség** megemelkedését könyvelheti el;

- Természetesen a **fordítottja is lehetséges**: a magas készletszintek kevesebb gyártásleállást eredményeznek, csökkentik a szállítási költséget: ez azonban negatívan hat ki a raktározási költségekre;
- Ha túl magas vevő-kiszolgálási szintet határozunk meg (olyat, amelyet a piac talán meg sem kíván), lehet, hogy az eladásaink nőnek, de a nyereséget elviheti a megemelkedett logisztikai költség. Sőt, általában a vevő jobban tolerálja, ha két nap múlva szállítunk, de akkor biztosan, mintha két óra múlva, de óriási hibaszázalékkal: ekkor nem megbízható szállítónak minősíthet minket, és elfordulhat tőlünk.

Tekintettel arra, hogy a logisztikai költségek a vállalat összköltségeinek **8-43 %-át is kitehetik**, illetve hogy a vevők egyre összetettebb és magasabb színvonalú szolgáltatásokat igényelnek (komoly a szerepe a hely- és időhasznosságnak), a logisztikai költségek szerepe mind nagyobb a bevételek és a profit növelésében. A logisztikai költségek integrált kezelése a részterületek összehangolásával, a költségek közötti konfliktusok feloldásával, közös optimumkereséssel törekszik az összköltségek minimalizálására (**2. ábra**).

2. sz. ábra: Példák a költségek közötti konfliktusra (Szegedi Zoltán, Prezenszki József (2003): Logisztikai menedzsment, Kossuth, 39.p. 1.7.ábra).

A logisztikai rendszerről akkor mondható el, hogy optimálisan működik, ha a vevő által elvárt kiszolgálási színvonalat a vevő által elfogadott költségszinten képes biztosítani.

Fontos pontosabban definiálni, mit is értünk vevő-kiszolgálási színvonalon:

A vevőkiszolgálás fogalma természetesen mást és mást jelenthet a különböző vállalkozásoknál, sőt gyakran a termék előállítója és a felhasználója is másképp értelmezi azt. A vevőkiszolgálás feladata, hogy megtartsa a vásárlókat, hiszen a kiszolgálás színvonala döntő lehet abban, hogy elveszítünk-e egy régi vevőt, és hogy szerzünk-e újakat.

A vevőkiszolgálás megközelítését három különböző csoportba sorolhatjuk, és egyben ezeket a fejlődés lépcsőinek is tekinthetjük:

1. Szabályozandó tevékenységként fogjuk fel, egyféle vevőszolgálatként, ahol a problémákat kezeljük.
2. Teljesítmény-mérőszámok rendszereket fogjuk fel: például: „a száz megrendelésre jutó hibás teljesítések száma”. Ez nemcsak a kiszolgálás szintjét, de a munkánk minőségét is méri, ráadásul behatárolhatóvá teszi a felelősséget is.
3. Vállalati filozófiaként értelmezzük, ahol minden dolgozó beosztásra való tekintet nélkül a vevő igényire koncentrálnak.

A piacon működő gazdasági szervezet számára világos, hogy sem alacsony kiszolgálási színvonallal, sem túl magas költségszinttel nem maradhat versenyképes, tehát törekednie kell e két tényező által meghatározott **logisztikai célfüggvény** optimalizálására.

$$L_T = f(V_{sz}; K_L)$$

Ahol:

L_T = logisztikai teljesítmény

V_{sz} = a vevő-kiszolgálási szint

K_L = az összes logisztikai költség együttes szintje

Mit is jelent ez a gyakorlatban? A logisztikai költségek szintje általában együtt emelkedik a vevőkiszolgálás szintjével. A logisztikai teljesítmény optimumát úgy találhatjuk meg, **ha:**

1. Meghatározzuk a vevőkiszolgálás kívánatos szintjét, majd törekszünk ennek minimális költség melletti megvalósítására (minimum elv);
2. Meghatározzuk a logisztikához rendelkezésre álló anyagi keretet, és ebből igyekszünk a legmagasabb vevő-kiszolgálási szint megvalósítására (maximum elv).

Összegezve megállapítható, hogy a logisztikai menedzsment a különböző tevékenységeket egységes „**integrált**” rendszerbe fogja össze. Természetesen lehetséges, hogy egy szervezet végez logisztikai tevékenységet anélkül, hogy a részterületeket (szállítás, raktározás stb.) összefogva koordinálná, ám az összköltségek csökkentésének, a hatékonyság növelésének kulcs tényezője e rendszerszemléletű megközelítés.

3.2. A katonai logisztika megközelítési módja versenyző vállalatok tükrében

A piacon működő vállalkozások logisztikai rendszerének nap mint nap bizonyítaniuk kell túlélőképességüket. Nem maradhat talpon az a vállalat, amely nem képes a piaci igények kielégítésére, a logisztika részéről a megfelelő vevő-kiszolgálási színvonal folyamatos biztosítására. Az egyre fejlődő marketingmódszerek mind kifinomultabb visszajelzéssel szolgálnak a fogyasztó igényeiről, s mindez a logisztika számára újabb és újabb célok kitűzését tette szükségessé. Az új célok a módszerek és technológiák evolúcióját is maga után vonják. Eközben a piac folyamatosan kontroll alatt tartja a logisztikai terület költségeit is, hiszen a túlköltekezés ugyanúgy a vállalkozás veszét okozza, mint a vevő elvesztése.

A vállalkozások tulajdonosai befektetéseiktől hozamot remélnek, és semmiképpen sem hagyják, hogy olyan menedzsment irányítsa az üzleti folyamatokat, amely nem ezt a célt szolgálja. A menedzsment tehát jellemzően sikerorientált, és a siker érdekében a beosztottakat is teljesítményük fokozására, az erőforrások optimalizálására szorítják. A beosztott, hogy munkáját megtarthassa, illetve hogy nagyobb jövedelemre tegyen szert, ideális esetben maga is a cég ügyeinek előmozdításán dolgozik. A

végcél a profit, mely versenykörülmények között csak a hatékonyan termelőknél jár.

Mondhatjuk, a verseny objektív teljesítménymérőként folyamatosan vizsgálhatja, a „láthatatlan kéz” hatékony megoldásokra ösztönzi a civil logisztikust.

De mi a helyzet a kormányzatok által biztosított javak megteremtése esetén? Hogyan néz ki, amikor a szolgáltatás előállítói monopóliumhelyzetben vannak? Hogyan működik a katonai logisztika?

Nézzünk szembe a valósággal: a békeidőben működő katonai logisztikai rendszer valójában nem szembesül a piachoz hasonló kíméletlen mechanizmusokkal. A kiszolgálásra váró csapatokra, katonákra a gyakorlatban nem tekintünk piaci értelemben „fogyasztóként”, vagy „vevőként”. A katonai szakirodalom el is tekint e lehetséges párhuzam felmutatásától. A hazai katonai logisztikai rendszerben valójában nem cél a „vevő” elégedettsége, inkább csak a valahol, valamikor megalkotott szabályoknak való megfelelés. Nem kérdezzük meg, valójában „fogyasztóink” hogyan viszonyulnak szolgáltatásainkhoz, elégedettek-e ruházatukkal, ízlett-e a vacsora. Az ellátott katonák és szervezetek természetesen nem választhatnak más szolgáltatót, tehát az ellátók nem kényszerülnek semmiféle versenyre, amely a kiszolgálás színvonalát mind magasabbra kényszerítené. Ráadásul a verseny hiánya hasonlóképpen hat a költségérzékenységre is, így a logisztikai költségek kimutatása, integráltan kezelése sem valósul meg.

A katonai logisztikusok előszeretettel hangsúlyozzák, hogy más katonai területektől eltérően ők békeidőben is „éles”, tehát a haderő alkalmazásának idejéhez hasonló feladatokat látnak el. Nincs begyakorlási időszak, legyen béke vagy háború, a katonának ennie kell! Ez természetesen nagyon sok területen igaz, ám mégis könnyen belátható, hogyha egy termék mégsem érkezik meg a megfelelő időben, a megfelelő helyre (pláne a megfelelő költségen!) a békeidőszakban tevékenykedő katonához, annak az esetek többségében nincs komolyabb következménye (tapasztalatból tudható, nap mint nap megtörténik). **Az ellátó szervezet emiatt nem megy csődbe, nem válik veszteséggé, nem győzi le a konkurencia.**

Részben vitatkozom a divatos mondással: a logisztika békeidőben – a missziókat kivéve – egyáltalán nem végez „éles” feladatot!

Azonban fontos érteni, hogy teljesen más a helyzet háborús alkalmazás esetén: harci körülmények között a katonai logisztikai rendszer

azonnal a másik végtelével szembesül. **„Az amatőrök hadászatról, a profik logisztikáról beszélnek.”** Foglalta össze *Schwarzkopf tábornok*, a Kuvait visszafoglalását szolgáló **„Sivatagi Vihar”** hadművelet parancsnoka a modern hadműveletekben a logisztika jelentőségét. A jelenkor csatái el-
képesztően anyagigényesek, és kulcsfontosságú tényezővé vált a logisztikai **„7M”-je**. A nem hatékonyan működő logisztikai rendszer **itt már nem csóddal vagy profitvesztéssel, de háborúk elvesztésével, békefenntartó műveletek, humanitárius akciók kudarcával fenyeget, ahol tétté pénz helyett az emberi élet válik.** Jogosan merülhet föl a kérdés, **hogyan képes megfelelni a hadszínterek megszigorodott feltételeinek?**

Ha a kérdés felmerül, hogy beszélhetünk-e a katonai logisztikában olyanról, amit a civilek **„vevő-kiszolgálási színvonalnak”** neveznek, a válaszom igen. A kiszorgálandó csapatok számára kétségbevonhatatlanul alapvető az ellátás biztonsága és minősége. A versenyző vállalatok marketingesei tágra nyílt szemekkel figyelik a vevők igényeit, sőt igyekeznek elébe menni, minden tevékenységük a vevők dolgának megkönnyítését célozza. A vevő igényeinek gondolatával fekszenek, azzal kelnek. Gyorsan, egyszerűen, a legjobbat, olcsón. **A kiszorgálandó csapatok érdeke ettől semmiben sem különbözik!**

Emlékezzünk csak a polgári logisztika vevő-kiszolgálási szemléletmódjaira:

1. Szabályozandó tevékenységként fogjuk fel, egyféle vevőszolgálatként, ahol a problémákat kezeljük.
2. Teljesítmény-mérőszámok rendszereket fogjuk fel: például: **„a száz megrendelésre jutó hibás teljesítések száma”**. Ez nemcsak a kiszorgálás szintjét, de a munkánk minőségét is méri, ráadásul behatárolhatóvá teszi a felelősséget is.
3. Vállalati filozófiaként értelmezzük, ahol minden dolgozó beosztásra való tekintet nélkül vevő igényire koncentrálnak.

Ha beszélhetünk a katonai logisztikában vevő-kiszolgálási színvonalról, vajon melyik fejlődési szinten tartunk jelenleg?

Talán az elsőt, hiszen léteznek (léteznek?) normáink, normatíváink a tevékenységek egyes körére, azaz egy bizonyos szinten már szabályoztuk a **„vevőkiszorgálás”** színvonalát. Bár vevőszorgálatunk nincs, panaszkodni azért lehet, ha valakinek valami nem áll rendelkezésére. ***De vajon***

nem léphetnék-e a második szintre akár, a logisztikai támogatás elemeinek beazonosításával, és azokhoz teljesítménymutatók rendelésével?

Továbbmegyek: ha a katonai logisztikai megtanulná gondolkodásának középpontjába a vevőkiszolgálás színvonalát helyezni, nem válhatna-e a szervezeti kultúra meghatározó elemévé a magas színvonalú „**fogyasztó**”-központú gondolkodás?

Meglátásom szerint a végcél ez kell legyen, akkor is, ha ennek elérése korántsem olyan egyszerű. De mindenképp helyesnek gondolom a kutatás középpontjába helyezni azt, hogy egy ilyen szervezet létrehozása hogyan lehetséges, hiszen példákat már találhatunk más országok gyakorlatában.

És a logisztikai célfüggvény?

$$L_T = f(V_{sz}; K_L)$$

Ahol:

L_T = logisztikai teljesítmény

V_{sz} = a vevő-kiszolgálási szint

K_L = az összes logisztikai költség együttes szintje

Ha létezik a katonai logisztikában vevő-kiszolgálási színvonal, létezik logisztikai célfüggvény is, bár megfogalmazni, optimalizálni a piac objektív mércéje nélkül nem egyszerű. A piacgazdaságban működő vállalatok irányítója tulajdonképpen maga a **fogyasztó**, aki a legfontosabb döntéseket a bevásárlókosara segítségével hozza meg, állandó dinamizmusban tartva ezzel az igényeit kielégíteni kívánó rendszereket. A békeidőben működő katonai logisztikai rendszert adminisztratív úton irányítják, a legfontosabb döntések a szervezetek csúcsán születnek, a logisztikai költségkeretről többnyire a politika hoz határozatot.

A katonai logisztika polgári társától eltérő szemléletmódja valószínűleg visszavezethető arra, hogy az adminisztratív rendszerek, mivel erős szervezeti ösztönző nem kényszeríti őket „**vevők**” magasabb színvonalú kiszolgálására, sokszor meg is feledkeznek a mindennapokban ennek a gondolatnak a központba helyezéséről. Ebből származik állami szolgáltatások igénybevétele esetén az az érzésünk, hogy a közpénzekből fenntar-

tott hivatalok valójában nem értünk, **hanem saját magukért léteznek**: magas a bürokrácia, óriási a sorbaállítás, sokszor figyelmetlen és rideg a kiszolgálás.

Ebből kiutat talán az jelenthet, ha kiszolgáló rendszereink megalkotása közben minden gondolatunkat a „**logisztikai célfüggvény**” hatja át.

4. Hogyan tekintünk az emberi erőforrásra?

Bármilyen szervezetet is hozunk létre, annak hatékonysága szempontjából legfontosabb építőelem az ember. A logisztikai rendszerek igen bonyolult folyamatok megvalósításáért felelősek, képességeiket tehát döntően meghatározza az, hogyan használják fel a szervezeti intelligenciát megtestesítő humán erőforrásokat.

4.1. A sikeres versenyző vállalkozás szemlélete

A sikeres versenyző nagyvállalatok komoly humánerőforrás-menedzsment rendszert működtetnek annak érdekében, hogy megtalálják a megfelelő végzettségű és képességű embert a megfelelő helyre. Komoly, tudományosan megalapozott kiválasztási mechanizmusok szűrőin (pl.: assesment center) keresztül kerülhet be az ember sokszor a leghétköznapiabb pozíciókba is. A vállalatoknál megjelenő feladatok, **funkciók először részletes vizsgálatra kerülnek, felderítve azok humánerőforrás-igényét, majd mindehhez hozzárendelik a feladatra legalkalmasabbnak tűnő személyeket**, akiknek bevalását később is figyelemmel kísérik. A versenyző vállalatok rendszeresen elemzik saját szervezeteiket, munkaköreiket, kutatva a hatékonyság útjában álló tényezőket.

A sikeres vállalkozás nagy gondot fordít arra, hogy a munkaerőpiac helyzetét elemezve versenyképes, teljesítményarányos juttatásokkal kompenzálja tagjai erőfeszítéseit. Ez nem jelent minden munkatárs részére automatikusan jó fizetést, de a kiváló teljesítményt nyújtó, a vállalkozás eredményessége szempontjából nagy értékű tudást hordozó személyek mindenképpen magas díjazásra számíthatnak. A jó vezető tudja, hogy ezektől az emberektől függ a vállalkozás piaci pozíciója, profitja, ezért törekszik ezek megbecslésére.

Ugyanakkor, ha a polgári vállalat vezetője valamely beosztottjával nincs megelégedve – mert az nem járul hozzá érdemben a versenyképességhez – szinte szó nélkül elbocsáthatja állásából. Meg is teszi, ha szük-

séges, hiszen ő a tulajdonosi érdekeket képviseli, bolond lenne olyan emberrel együtt dolgozni, akiről azt feltételezi, hogy veszélyezteti a profitot vagy a cég túlélőképességét. A sikeres szervezetek esetében ez a mechanizmus fokozatosan a javuló teljesítményt szolgálja, egyféle folyamatos öntisztulást eredményez: a versenyben az marad főlül, aki képes a piac által elvárt minőségi szintet teljesíteni.

A hatékony szervezet tehát elvárja a teljesítményt, méri a teljesítményt, jutalmazza a teljesítményt! – és elbocsátja azokat, akik nem képesek, vagy nem akarnak a szervezet céljai érdekében tevékenykedni.

A sikeres szervezetek amellettt hogy felhasználják, komoly gondot fordítanak a rendelkezésükre álló humán erőforrások fejlesztésére is. Oktatási, továbbképzési rendszereket működtetnek, lehetőséget biztosítanak munkatársaiknak, sőt el is várják tőlük, hogy bővítsék tudásukat, és azt építsék be a szervezet mindennapi működésébe. Komoly kutatások folynak jelenleg is, hogyan hozható létre olyan „*tanuló szervezet*”, amely az emberi tőkét az eredményessége stratégiai kulcstényezőjeként kezeli.

4.2. A bürokratikus szervezet szemlélete

A közszolgálati szervezetek alkalmazottainak juttatásait – a vezetőtől a beosztottakig – szigorú szabályok szerint állapítják meg. Ebben lényegében nincs mód sem a teljesítmény elismerésére, sem annak hiányában a juttatások megvonására. A teljesítmény figyelmen kívül hagyása az igazán *kiválóan teljesítőket, akik a jobban megfizetett polgári állásokban is megállnák a helyüket, vagy a pálya elhagyására, vagy a teljesítményük visszafogására ösztönzi*. Ugyanez a fizetés a *gyengén teljesítő számára viszont pozitív megerősítő visszajelzésként szolgál*, hogy tevékenységét folytassa csak úgy, ahogy eddig tette.

A Magyar Honvédség vezető beosztást betöltő személyei döntő többségének egy civil vezetővel összehasonlítva szinte semmiféle hatásköre nincs arra vonatkozólag, hogy kivel és hogyan kíván együtt dolgozni. Alig hallhatunk olyanról, *hogy valaki azért került utcára, mert akár képzettsége, akár képessége hiányában nem volt alkalmas egy adott beosztás betöltésére*. Ellenkezőleg, sok esetben az alkalmatlan „*felfelé bukik*”, azaz a vezető csak abban látja a hasznavehetetlen beosztottjától való megszabadulás útját, hogy egy magasabb, de legalább távoli beosztásba helyezteti. A másik oldalról ez a mechanizmus oda vezet, hogy a munkájukat jól végzőket a vezetők igyekeznek maguknál tartani, akár azok előmenetelének megakadályozásával is, hiszen tudják, az eltávozott értékes kolléga helyére kerülő új emberrel kapcsolatban semmiféle garanciát nem

mutat föl a rendszer. Tehát furcsa módon az egyébként saját maga és szervezeti egysége hatékonyságát szem előtt tartó vezető járul hozzá legjobban **a kontraszelekcióhoz**, azaz **a teljes rendszer hatékonyságvesztéséhez**.

Minden ember számára világos, hogy nem véletlen, hogy az oktatási intézmények különböző ágazatai, különböző szakmák végzésére feljogosító bizonyítvánnyal, diplomával látják el a végzeteket. Különösen a logisztikai szakmák területén, ahol rendkívül sokféle, homlokegyenest különböző szakterület képviselteti magát, nem elegendő, ha valaki csak azért tölthet be egy beosztást, mert ahhoz épp megfelelő a rendfokozata, vagy mert esetleg nincs most beosztása.

Ez a gondolkodás lerontja az egyébként akár versenyző gazdasági szervezetekkel való összehasonlításban is nagyarányú humántőke fejlesztésre fordított pénzek hatékonyságát. A Magyar Honvédség nagymértékben támogatja a tagjai továbbtanulását, sokan második, harmadik diplomájuk megszerzésén dolgoznak ma is. Ez az önmagában reményt keltő helyzet azonban sajnos nem jelenti azt, hogy azok tanulnak, akiknek valóban szükséges (és érdemes, hiszen itt is virágzik a kontraszelekció), és azt tanulják, amiből a támogatást (tandíjat, időt) biztosító szervezet is profitál.

A hatékonyság szempontjából ez két olyan kérdést vet fel, melyet a versenyző vállalat lehetőség szerint mindig, a katonai szervezet jelenleg csak felületesen vizsgál:

- Az oktatásra, az oktatás támogatására költött pénzek valóban a szervezet érdekeit szolgálják-e?
- A szervezetben dolgozó képzetebb egyén tudása hogyan hasznosul?

Tovább lépve: Régóta létező gyakorlat, hogy **a katonai gondolkodás az emberekhez próbál feladatokat, szervezeteket kreálni**, és nem fordítva. (Egy új szervezet kialakításának első lépése az állománytábla elkészítése, anélkül, hogy a tervezőknek a leghalványabb fogalma is lenne arról, hogy annak valójában milyen feladatokat, milyen technológiával kell megoldania.) Ennek oka a szervezeti hatalmat megtestesítő létszám megővése, folyamatos bővítése, a feladatoktól akár teljesen függetlenül is.

Azt hiszem, ez messze alábecsüli az emberi tőke jelentőségét. Semiféle hatékonyságot nem várhatunk el olyan emberektől, akiket saját

szervezetük alig képes motiválni, semmiféle reformot nem valósíthatunk meg karbantartott, fejlődő szakmai tudásbázis nélkül. Teljesen természetes, hogy nincs olyan tevékenység, amelyre ne lenne döntő hatással az, hogy a folyamatokban résztvevő emberek mennyire kompetensek, hiszen a kompetencia és az érdekeltség hiányán a legjobb szándékú tervek is megbukhatnak. Ezt mindenképpen megtanulhatjuk a versenyző vállalatok menedzsereitől.

Ha szervezeteinket továbbra is rosszul értelmezett szociális szempontok miatt, inkább a munkanélküliség csökkentésére használjuk, és nem arra törekszünk, hogy feladatunkat végezzük el, azt, hogy az adófizetők részére az ő pénzükből, magas színvonalú védelmi szolgáltatást nyújtsunk, csak egy nagy múltú, hajdan erős szervezet agóniáját nyújtjuk tovább. Ráadásul ez az agónia csak látszatra szolgálja a túlélést, a hatékonyság helyett szociális szempontokra hivatkozás valójában a szervezet tagjai többségének sem szolgálja érdekét. Amikor csak átszervezések követnek átszervezéseket a valódi célok elérése nélkül, az a teljes személyi állomány morálját rombolja, a haszontalanság, lecserélhetőség érzését erősíti, az építés helyett a túlélés igényét ébreszti fel.

Azt gondolom, sem a haderőt, sem a logisztikát nem lehet megreformálni, hatékonyabbá tenni, ha nem változtatunk alapvetően a hatékonyság szempontjából sokszor visszahúzó, szociális emberi erőforrás szemléletünkön.

5. Hogyan tekintünk a teljesítményre?

Minden szervezet hasznosságának megítélése szempontjából legfontosabb mérőszám annak teljesítménye: azaz milyen mértékben képes végrehajtani azt a feladatot, amelyre alkotói létrehozták. Annak érdekében, hogy vezetők szervezetüket a kívánt irányba terelhessék, elengedhetetlenül szükséges valamiféle megfogható, értékelhető visszajelzés arról, hogy mi is az amire képesek vagyunk.

5.1. A polgári logisztika teljesítményszemlélete

Egy nagy és bonyolult szervezet teljesítményének mérése sohasem egyszerű, működjön az akár a magán, akár az állami szektorban. A teljesítmény összetett dolog, sok esetben szubjektív is, mit és milyen mértékben tekinthetünk eredménynek.

A teljesítmény értéke ráadásul időben sem állandó, a körülmények, a piac változásával folyamatosan új értelmet nyer. A termékek és szolgáltatások fogyasztói mindig újabb igényeket fogalmazznak meg, a versenytársak új ötletekkel rukkolnak elő.

A logisztikai teljesítmény a versenyző vállalatok esetében elsősorban a vevőkiszolgálás színvonalán keresztül ítélni lehet meg. Könnyen belátható, hogy semmilyen más logisztikai képesség önmagában való értékelésének nincs értelme, hiszen a vevőkiszolgálás megfelelése jelenti a vállalkozás szempontjából a hasznos tevékenységet.

Korábban már áttekintettük a marketing és a logisztika kapcsolatát. A teljesítmény-célkitűzés szempontjából lényeges a marketing piac-felmérő, piacelemző szerepe, annak megítélése, hogy a vásárlók milyen vevő-kiszolgálási színvonalat várnak el, mit tudnak és mit hajlandóak megfizetni.

A vállalkozások logisztikai szakemberei megkísérlik ***a vevőkiszolgálás elemeinek beazonosítását***, mindazokat az elemeket, amelyek együttesen értéket teremtenek a fogyasztó számára. Ezután meghatározzák az egyes elemek minőségének, mennyiségének ***mérőszámait***, illetve azt, hogy azok hogyan viszonyulnak az összteljesítményhez, mindvégig hangsúlyozva, hogy ennek megítélése a fogyasztó értékítéletének szempontjából fontos.

Ilyen elemek lehetnek⁷:

- A termék elérhetősége, azaz, hogy az adott terméket, szolgáltatást az elfogadotthoz képest a logisztika mennyi időn belül képes biztosítani (hiánycikkek aránya);
- Megrendelési kényelem: szabványosított űrlapok, többcsatornás rendelés-felvételi információs rendszer;
- A megrendelések és kérdések hatékony kezelése, olyan információs rendszer kiépítése, amely képes a fogyasztó kérdéseinek intelligens kezelésére, a korábbi rendelések helyzetével kapcsolatban képes információkat biztosítani, képes azonnal megmondani, hogy az adott termék rendelkezésre áll-e;

7 Szegedi Zoltán, Prezenszki József (2003): Logisztikai menedzsment, Kosuth, 62-64. oldal alapján.

- Szabványosított, a szolgáltatásokat és azok szintjét bemutató információknak a vevők rendelkezésére bocsátása;
- Teljesítési idő: az áru megrendelésétől a teljesítésig eltelt idő hossza;
- Megbízhatóság: a termékre és a kapcsolódó szolgáltatásokra vonatkozóan, azaz, hogy milyen százalékban vagyunk képesek teljesíteni, amit megígértünk, vállaltunk, (a vevő sokszor jobban értékeli, ha 2 napot ígérünk, de azt betartjuk, mintha 2 órát, de azt megszegjük);
- A rendszer rugalmassága: mennyire van a logisztikai rendszer felkészülve a váratlan helyzetek, váratlan igények kielégítésére;
- Mennyire képes a rendszer a legfontosabb vevőinek különleges igényeinek kiszolgálására;
- A rendszer pontossága: mennyi hibát vét a rendszer a megrendelések százalékában;
- Vevőszolgálati iroda kialakítása, amely felkészült kollégákkal segíti a fogyasztó problémáinak megoldását;
- A kapcsolódó pénzügyi, adminisztratív elemek kezelése;
- A vásárlást követő szolgáltatás: a termék üzembe helyezése, cseréje, a felhasználó elégedettségének utólagos mérése – döntő fontosságú ezen információk visszacsatolása a rendszerbe, hiszen ez határozza meg a javítás, fejlődés irányát.

Az egyes logisztikai szakterületeken a sikeres vállalkozások mutatószámokat, normákat állapítanak meg, és folyamatosan figyelik azok teljesülését. Amennyiben eltérések mutatkoznak, meghozzák a szükséges intézkedéseket. Fontos az egyes elemek összteljesítményre vonatkozó hatását is elemezni, hogy az egyes mutatószámokat súlyukon kezelhesük.

5.2. A katonai logisztika teljesítményszemlélete

Miért fontos a teljesítménymérés a honvédelmi szférában is?

A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a teljesítménymérés minden esetben hatékonyságra ösztönöz, még akkor is, ha közvetlenül

nem kapcsolódik hozzá finanszírozási, jutalmazási rendszer. A vezetőknek látniuk kell, szervezetük elérte-e a kitűzött célokat, **hogy a hatékonyság javításán dolgozhassanak, hiszen:**

- Ha nem látjuk a sikert, jutalmazni sem tudjuk;
- Ha nem tudjuk díjazni a sikert, valószínűleg a kudarcot is díjazzuk;
- A nem látható sikerből nem tudunk tanulni;
- A nem ismert kudarcot helyrehozni sem lehet.⁸

Jelenleg a honvédelmi szervezeteknek azzal gyűlik meg a bajuk, hogy egyáltalán meghatározzák, mi is a siker.

A ma működő belső ellenőrzési rendszereink jellemzően **a működés szabályosságát** hivatottak vizsgálni. A vezetők, ellenőrök **megkísérlik** meghatározni a sikerhez vezető viselkedésmotívumokat, és azokat számon kéri beosztottaikon, tehát azt vizsgálják, az adott szervezet, személy **szabályosan** jár-e el tevékenysége során.

Furcsa, de megtörténik: egy katonai szervezet jó/kiváló minősítést kap egy ellenőrzés során, hiszen az ellenőrök szabálytalanságot nem tártak föl, miközben a szervezet az alaprendeltetéséből fakadó feladatát - például, hogy a laktanyát elhagyva foglaljon el védelmi állást az országhatáron - nem képes teljesíteni. **Hogyan lehetséges ez?**

Úgy, hogy, valójában nem az eredményeket, nem a „kimeneti teljesítményt” mérjük, pusztán a valahol, valamikor megalkotott szabályoknak történő megfelelést!

Könnyen belátható, hogy egy hadsereg alapvető feladatainak ellátása szempontjából a **„kimeneti teljesítmény”** a legfontosabb. Senki sem mondja majd sikeresnek a vesztes hadműveletet, csupán azért, mert az okmányolás rendben volt. Természetesen az adminisztrációnak is nagy a jelentősége, és ellenőrzése egyáltalán nem maradhat el, annak végrehajtása azonban önmagában nem tekinthető teljesítménymérésnek.

⁸ David Osborn-Ted Gaebler (1994): Új utak a közigazgatásban, Kossuth, p150.

Természetesen egy eredmény szemléletű teljesítménymérő rendszer kimunkálása nem egyszerű feladat, ráadásul látni kell, hogy a fentebb említett példát a katonai szervezet parancsnoka nyilván rajta kívül álló okokból is képtelen lehet teljesíteni feladatát (pl.: erőforrások elégtelensége). A változás kulcsa az a szemléletváltás, melyben gondolkodásunk, vizsgálódásaink vezérfonalául **a kimenő teljesítmények, eredmények figyelemmel kísérését választjuk.**

A „**Védelem, mint szolgáltatás**” című fejezetben már kísérletet tettem annak megvilágítására, hogy a védelmi szolgáltatás színvonalának értékelése mennyire nehéz feladat. Valószínűleg ez az oka annak is, hogy sokan ugyanilyen komoly problémának tekintik a katonai logisztika teljesítményének mérését. A feladat persze nem egyszerű, de a logisztika munkájának van jól megfogható eredménye.

Ez pedig nem más, mint a „**vevő kiszolgálásának színvonala**”. Ez a logisztika outputja, ez az, amivel értéket teremt!

A professzionális katonának a harc eredményes megvívása érdekében sokféle eszközre, anyagra, szolgáltatásra van szüksége. A logisztikának az a feladata, hogy ezt adott keretek között a leghatékonyabban biztosítsa. A katonai szervezet hatékonyságát döntő módon befolyásolja a katona „**elégedettsége**” - azaz ellátottsága -, tehát érdemes a logisztika teljesítményének mérése alapjául a szervezetek, katonák ellátottsági színvonalát választani.

Igenis kialakítható a különböző logisztikai szakterületeken egy a katonák, szervezetek „**elégedtségét**”, ellátottságát mérő mutatórendszer, amely a logisztikai „**vevőkiszolgálással**” kapcsolatban információt biztosít a katonai vezetők számára. Az ellátás sok területén a hadműveleti szakemberek pontosan meghatározhatják a feladataik végrehajtásához szükséges és elégséges ellátási színvonalat, amelynek megközelítése, elérése, (túlszárnyalása!) lehet teljesítménymérés alapja.

Tekintsük csak át újra a polgári logisztika által meghatározott vevő-kiszolgálási elemeket! Vajon a katonai logisztika és az ellátandó csapatok sikeres tevékenysége szempontjából **nem hasonlóan fontosak ezek az elemek?** A harcoló alakulat számára mindegy a teljesítési ciklusidő, vagy a termék elérhetősége? Az igénytámasztó csapatot nem érdekli a logisztika támogatóképessége, a rendelkezésre álló készletek mennyisége és minősége? Biztos vagyok benne, hogy igen.

Már csak az a kérdés, hogy a katonai logisztikát érdekli-e?

Egy a logisztikai rendszer teljesítményét mérő rendszer eredménye lehet:

- Lehetővé válik a minőségi és mennyiségi igények valós felmérése, amely a fejlesztések egyik alapjául szolgálhat;
- Az ellátottakban tudatosul, hogy a vezetők figyelnek helyzetükre, és dolgoznak azért, hogy megteremtsék a megfelelő feltételeket, nőhet ezen szervezetek morálja;
- Az ellátókban tudatosul saját küldetésük: feladatuk a szervezetek lehető legmagasabb szintű kiszolgálása! Látni fogják a tevékenységükről alkotott képet, és ez ösztönzi őket arra, hogy javítsanak is rajta. Láthatják, mely területeken és hogyan lehet, illetve szükséges változtatni;
- A mutatók figyelemmel kíséréssel részben mérhetővé válik a teljesítmény, ráirányítja a figyelmet arra, hogy egy-egy mutató javulása-romlása mögött valójában milyen okok rejtőznek, rákényszerít a folyamatok és költségek elemzésére, javítására;
- A mutatók mentén ***ösztönző rendszer kialakítása válik lehetségessé***: például az ellátás színvonalának javítása azonos költségek mellett jutalmazható, amely innovációra ösztönöz;
- Ha a rendszer teljesítményét mérni tudjuk, felmerül a jogos igény és lehetőség annak vizsgálatára is, hogy az egyének miként járulnak hozzá a szervezet sikeréhez: ez ösztönözheti az egyéni kiválóság jutalmazását is.

Az mércék kialakítása nem egyszerű, minden szervezetben, kezdetben nehézségekkel jár, sokáig folyamatos támadások középpontja. De még egy egyszerű, nem tökéletes mérce is jobb, mint a semmilyen, mert idővel a hibák kiküszöbölhetők. A teljesítménymérés művészet, számtalan probléma megoldása, számtalan összefüggés felismerése vezet csak eredményre. Az objektív mércék kialakítása meglátásom szerint további kutatásokat igényel.

6. Hogyan tekintünk a költségekre?

Nagyon egyszerűen, mit is jelent a hatékonyság: Hatékonyság = Teljesítmény / Költségek.

Tehát a hatékonyság növelése egyszerűen fogalmazva azonos költség mellett nagyobb teljesítményt, vagy azonos teljesítmény mellett alacsonyabb költséget jelent.

6.1. A polgári logisztika költségszemlélete

A versenyző, élenjáró polgári logisztikai szervezetekben elképzelhetetlen, hogy a vállalkozók ne legyenek tisztában tevékenységük költségeivel. Alapvető érdekük, hogy folyamatosan elemezzék a befektetett tőkék megtérülését, tevékenységük, döntéseik hatását a pénzügyi eredményre.

Az ilyen szervezetek fejlett **számviteli rendszert és controlling mechanizmusokat működtetnek**, melyek sokféle szempont alapján osztályozzák a vállalkozás költségeit, **segítve a menedzsereket a döntéshozatalban**.

A polgári logisztika tudományának kiinduló gondolata, egyáltalán a logisztikának, mint szervezeti elemnek a létjogosultsága abból a felismerésből származik, hogy **a logisztika fogalma alá tartozó tevékenységek költségei között konfliktus van** – ahogy azt egy korábbi fejezetben röviden bemutattam -, **és azokat együttesen szükséges optimalizálni a legalacsonyabb összköltség érdekében**. A versenyző vállalkozások ezért idővel a szervezetben szétszórt logisztikai feladatokat (pl.: beszerzés, szállítás, raktározás) **egy funkcionális szervezetbe, közös irányítás alá rendelték**.

A polgári versenyző vállalkozások gondos menedzserei minden fillér kiadásakor igyekeznek elemezni, hogy az elköltött pénz hogyan viszonyul a cég későbbi eredményeihez. Az egyes beruházásokat megelőzően elemzéseket készítenek azok gazdaságosságáról, azaz jövőbeni megtérüléséről. Alternatív beruházási módokat keresnek, és igyekeznek a vállalat jövője szempontjából legoptimálisabb befektetési lehetőséget kihasználni.

Ezek a gazdasági döntések a költségeket nemcsak funkcionálisan, hanem időtávokban is integrálják, azaz vizsgálják a ma kiadott pénz jövőbeni hatását a vállalkozásra: tudják például, hogy egy ma okosan megvásárolt drága berendezés hosszú távon busásan megtérülhet.

A jó projektre mindig van forrás! - mondják a piacgazdaságban működő gazdálkodó szervezetek és a bankok vezetői. És valóban: ha egy befektetési, vállalkozási lehetőségről a cégvezető be tudja bizonyítani a bank számára, hogy az nagy haszonnal kecsegtető tevékenységet alapoz

meg, és azt a vállalkozó valóban képes kiaknázni, szinte biztosan számíthat **hitelre**. A hitelből megvalósuló beruházás, később termőre fordul, és optimális esetben nem jelent gondot a törlesztőrészletek fizetése sem.

A vállalkozások és a bankrendszer együttműködése a piacgazdaságban a hatékonyság egyik kulcskérdése: a bankok megtakarításokat gyűjtenek, melynek kamatát akkor tudják a tulajdonosoknak megfizetni, ha a kezelésükbe került pénzüsszeget eredményesen helyezik ki – azaz adják oda hitelként az arra igényt tartó vállalkozásoknak. A vállalkozásnak pénzre van szüksége a működéshez, a bank pedig haszonért (kamatért) a kért összeget biztosítani tudja. A bank azonban csak akkor realizálhat biztos nyereséget, ha gondosan megvizsgálja, hogy a vállalkozás mire is igényli a hitelt – tehát a hitel kihelyezése előtt gondosan megvizsgálja a vállalkozó lehetőségeit, üzleti tervét. ***A bankrendszer tehát megsűri az életképtelen ötletek, beruházási tervek döntő részét, ugyanakkor tőkét biztosít a hatékony megoldások részére – elemi érdeke diktálja ezt.*** Hogy a rendszer működőképes, az is jelezi, hogy manapság a projektek döntő többsége banki közreműködéssel, hitelből valósul meg.

A finanszírozásnak ez a rugalmassága lehetővé, sőt kötelezővé teszi a vállalkozások számára, hogy akár költségeik, akár eredményeik tekintetében hosszú távon gondolkozzanak, és részletes, megalapozott elemzéseket készítsenek.

6.2. A katonai logisztika költségszemlélete

Ha a katonai logisztika hatékonyságához közelebb akarunk kerülni, a katonák kiszolgálásának színvonalán kívül természetesen igen fontos ***a költségek figyelemmel kísérése is***. Ha több az elkölthető pénzünk, egyszerűbb az ellátottsági színvonal emelése is, a művészet azonban abban áll, ha ugyanezt azonos vagy csökkenő költségek mellett valósítjuk meg. Annak érdekében, hogy megállapíthassuk, hatékonyan működik-e a logisztikai rendszer, nagyon fontos a költségek ismerete és vizsgálata.

Sajnálattal kell kimondani, hogy a jelenlegi pénzforgalmi szemléletű katonai számviteli rendszer, bár megfelel az államháztartási törvényben meghatározottaknak, nem képes ilyen adatokkal szolgálni. ***A jelenlegi rendszer csak az elszámolás és ellenőrizhetőség intézménye, aligha a döntések előkészítésének és hatásának vizsgálatára szolgáló eszköz, lényegében alkalmatlan arra, hogy a reálfolyamatok költségeit vizsgálat tárgyává tehessük.***

Szerencsére nem kényszerülök arra, hogy részletesen értekezsek az **üzemgazdasági számvitel bevezetésének szükségességéről**, az abból származó előnyökről, hiszen ezt **Briák Ottó mk. ezredes Úr** a Katonai Logisztika folyóiratban részletesen és magas színvonalon megtette⁹.

Teljesen nyilvánvaló, hogy a hatékonyság bármiféle méréséhez a teljesítmény mellett szükségünk van a költségadatokra is. Az is nyilvánvaló, hogy a katonai rendszerek teljesítményének számszerűsítése sok esetben igen nagy kihívás (valamivel egyszerűbb, ha csak a logisztikát tekintjük). Ám a költségek egy megfelelő szisztémával igenis megfoghatók! Amennyiben ezek az információk a rendelkezésünkre állnak, azonnal komoly fegyvert kaptunk a kezünkbe, mellyel csak rajtunk múlik, hogyan élünk.

A vállalkozások gazdálkodásában többségben jellemző a projektek hitelből történő finanszírozása: ez nyilvánvalóan a költségek tekintetében hosszú távú gondolkodást feltételez. **Ezzel szemben milyen szemlélettel kerülnek finanszírozásra a költségvetési szervek?**

A hazai államháztartásra, így a katonai gazdálkodására is jellemző, a **„költsd el, különben elveszíted”** szemlélet. Ha egy szervezet év végéig nem költi el a rendelkezésére álló előirányzatokat, e pénzeket a központi költségvetés elvonja, sok esetben függetlenül attól, hogy a pénz megmaradásának milyen okai vannak. Ráadásul a szervezet vezetője jó eséllyel számíthat rá, hogy a következő évben az el nem költött összeg nagyságával kevesebb pénzt bocsátanak a rendelkezésére (de legalábbis a maradvány helyzete bizonytalan), hiszen „ha nem tudta elkölteni, biztosan nem is volt rá szüksége”. E szemlélet - bár eredeti célja a maradványok központosítása és hatékony újraelosztása lenne - a gazdálkodó szervezeteket pénzeik maradéktalan elköltésére ösztönzi, akkor is, ha arra valóban nem lenne szükségük. Év végén minden költségvetési szerv elképesztő költsékezésbe kezd, hogy maradványától megszabaduljon.

Mit is tehetne mást, hiszen a gazdálkodás hatékonyságának szinte egyetlen mérőszáma jelenleg az előirányzatok felhasználásának százalékos mutatója!

E pénzek ráadásul valójában **dupla veszteséget jelentenek**: egyszer a nagy valószínűséggel fölöslegesen beszerzett eszközök révén, másrészt a nem teljesülő eredeti célkitűzések, hosszú távú tervek területén. Külön

9 Briák Ottó (2004): A költségelszámolás általános rendjének lehetséges változási irányai a Honvédség gazdálkodási rendszerében.

dolgozat vizsgálatának tárgya lehetne, vajon mekkora veszteséget jelent ez évente az adófizetőknek!

Ha a jelenlegi gazdálkodási rendszer részletesebb vizsgálatába belesem megyünk, akkor is láthatjuk, hogy az elsősorban az államháztartás statisztikai igényeinek, a vélt átláthatóság kívánalmainak igyekszik megfelelni, s nem, vagy alig tartalmaz olyan ösztönzőt, amely a gazdálkodókat a pénzek hatékonyabb felhasználására készíti. Ha a polgári és katonai rendszereket összehasonlítjuk, azt találjuk, hogy a piacon versenyző szervezetek működését meghatározó alapelvek minden egyéb intézkedés nélkül is a hatékonyság felé szorítják a menedzsereket. Az államháztartási, illetve katonai gazdálkodási rendszer hatékony és átlátható működését több ezer oldal szabályzó igyekszik kikényszeríteni – sajnos kevés sikerrel.

Léteznek erre megoldások. Az Egyesült Államok hadseregében a raktárak finanszírozására kísérletképp a raktárakon átmenő anyagmennyiséget választották. A költségvetés nagysága normatív módon a megmozgatott ládák alapján került meghatározásra, úgy, hogy évenként folyamatos teljesítményjavulást vártak el. Ezen túl azonban a raktárvezetők a maradványukat megtarthatták, és újra befektethették, méghozzá fölösleges megkötések nélkül: ha alkalmazott elbocsátása vagy felvétele volt szükséges, megtehették. Ha egy új berendezésre volt szükségük, megvásárolhatták. Sőt a vezetés engedélyezte, hogy az előírt évi megtakarításon felül elért pénzmaradványt az alkalmazottak szétoszthassák maguk között.

A raktáraknak hirtelen rengeteg költségvetési elemzője lett. Mindenki azon dolgozott, hogy jobb és jobb megoldásokat találjanak. Drasztikusan javult a belső kommunikáció, a vezetők leültek beosztottaihoz, hogy meghallgassák, vannak-e ötleteik.

E rendszer lehetővé tette a felső vezetés számára, hogy valós képet kapjon a költségekről, illetve, hogy a különböző létesítmények teljesítményeit összehasonlítsa. Világos lett, hogy egyes szervezetek miért nem érték el a kitűzött célokat, így egyszerűbbé vált a döntés például a létesítmények korszerűsítésével kapcsolatban.

Vizsgáljuk meg most a költséggazdálkodást szervezeti szempontból. Hiszen többek közt az integrált költséggazdálkodás megoldása érdekében vált a logisztika versenyző vállalkozások *önálló funkciójává*, a vezetőnek közvetlenül alárendelt *egységes logisztikai szervezetté*.

Véleményem szerint ezen a téren valamelyest kedvezőbb a katonai logisztika helyzete: a katonai logisztika is alapvetően felismerte a logisztikai folyamatok integrálásának szükségességét, és jellemzően a szervezeten belül önálló funkcióként jelenik meg, egységes vezetés mellett. Ez bizonyos szinten lehetővé teszi (persze elsősorban akkor, ha létezik az üzemgazdasági szemléletű számviteli rendszer) a gazdaságilag optimális döntések meghozatalát.

Ugyanakkor célszerűnek tartom a felhívni figyelmet néhány, a katonai és polgári logisztika különbségeiből adódó gazdasági szempontból érdekes kérdésre. A polgári logisztika minden olyan funkciót igyekszik a logisztika alatt tárgyalni, amelyek költségösszefüggéseit (költségkonfliktusait) közösen kezelni, optimalizálni szükséges (beszerzés és alapanyag ellátás, elosztás és áruterítés, készletgazdálkodás, raktározás, szállítás, rendelés-feldolgozás és kommunikáció, és a kapcsolódó informatikai háttér). Azzal, hogy ezt megteszi, a logisztikai vezető lényegében a vállalatnál felmerülő összes feladatával, az azokkal kapcsolatos erőforrásokkal kapcsolatban döntési (optimalizáló) hatáskörrel rendelkezik.

Azonban a katonai logisztika feladata sokkal tágabban értelmezhető: a katonai logisztika tulajdonképpen a *haderő fenntartását jelenti, amely sokkal többet foglal magába, mint a polgári logisztika által tárgyalt funkciók! A több funkció pedig több költségkonfliktust is jelent!*

Érdekes, hogy a katonai logisztika elmélete felismeri ezt¹⁰, ugyanakkor a valóságban nem hozunk létre egy a haderő fenntartásával komplexen foglalkozó szervezeti egységet. Helyette az ezzel kapcsolatos feladatokat sokszor különböző érdekekkel rendelkező, nehezen együttműködni képes szervezetekhez delegáljuk (*Jelen esetben:* MH ÖLTP, HM BBBH, HM KPSZH, HM IKH, HM TH...).

Annak érdekében, hogy a haderő fenntartásával kapcsolatban optimális döntések születhessenek, nem feltétlenül elegendő a jelenleg hazánkban logisztikának tekintett területek integrálása: **teljes értékű funkciónak** (nevezzék azt hivatalosan akár logisztikának, akár másnak) **a haderő fenntartása és mozgatása tekinthető.** Úgy hiszem, ebből a szempontból (is) hatékonyabb, takarékosabb lenne **a haderőn belül egy annak fenntartásával, mozgatásával kapcsolatban minden funkciót magáénak**

10 NATO Logisztikai Kézikönyv: A katonai logisztika az haderőerő mozgatásának és fenntartásának tervezésével és végrehajtásával foglalkozó tudomány.

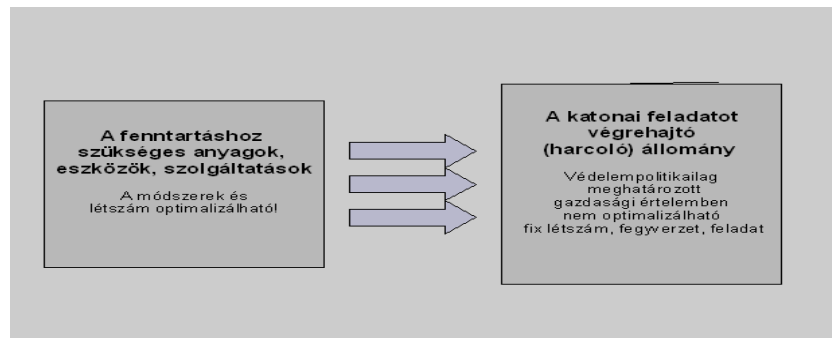
tudó szervezet kialakítása, amely egymaga képes például a létesítmények építésével, üzemeltetésével, a csapatok napi működési költségeivel, sőt a személyi kiadásokkal is gazdálkodni. Itt lenne elképzelhető az átlátható, **egységes elvek alapján, közös célok érdekében működő**, gazdaságilag optimális döntésekre alkalmas gazdálkodás megvalósítása. (A jelenleg a befolyásért és az erőforrásokért rivalizáló tervező szervezetek kusza, logikátlan hálózata helyett!)

Miért lehet ez érdekes a hatékonyság szempontjából? A harcoló erők létszáma alapvetően politikai döntés eredményeképp kell, hogy megszülessen. A lövészdandárok számát, lövészdandárnál rendszeresített technikai eszközök mennyiségét, minőségét racionálisan meghatározni igen nehéz, hiszen senki sem tudja megmondani, valójában mekkora az a mennyiség és minőség, amelyre valójában szükség van. **A harcoló katonák létszáma a politikától függ, nehezen értelmezhető esetükben a „gazdaságos mennyiség és minőség”.**

Más a helyzet azonban a logisztikai (haderőt fenntartó!) szervezetekkel. **A logisztikai szervezetek létszámának, képességeinek igenis van jól megfogható viszonyítási alapja: a kiszorgálandó szervezetek minősége, mennyisége, feladatai. A logisztikai szervezetek feladata adott abban a pillanatban, hogy a harcoló szervezetek felálltak:** a kiszorgálandók feladataiból, létszámából levezethető az anyagi- és technikai szükséglet, a szállítási mennyiség és minőség, stb.

Azaz ha gondosan járunk el, meghatározhatjuk a haderő fenntartóinak küldetését, az elérendő célt, pontosan megmondhatjuk mit várunk tőlük, akár számokban foglalt mutatókkal is! (Legyenek képesek adott idő alatt, adott távolságra, adott mennyiségű anyag, eszköz szállítására, raktározására, javítására, legyenek képesek adott létszámú hadsereg adott színvonalon történő felöltöztetésére, étkeztetésére, stb...)

Könnyen belátható, hogy egy adott feladat megoldása az erőforrások legkülönbözőbb kombinációival elképzelhető: például, léteznek raktárak, amelyek semmiféle anyagmozgatásra alkalmas technikai berendezéssel nem rendelkeznek – itt nyilvánvalóan a működéshez nagy létszámú személyzet szükséges. Aztán léteznek manapság olyan raktárak is, amelyekben még a világítást sem kapcsolják fel soha – hiszen lényegében oda ember a lábát sem teszi be, helyette mindent számítógépek és robotok végeznek el.

3. sz. ábra: A haderő és a fenntartásához szükséges erőforrások kapcsolatának elvi vázlata

A polgári logisztikus, ha racionálisan gondolkodik, megkeresi az erőforrások leggazdaságosabb konfigurációját: ha munkaerő drága, helyette gépesít, informatikai hálózatokat épít ki. Ha a kétkező munkaerő olcsóbb, eszébe sem jut drága gépekre költeni. ***A polgári logisztikus adott teljesítménymutató mellett lehetőség szerint olyan döntést hoz, amely az összköltség legalacsonyabb szintjét eredményezi.***

De vajon mit optimalizál(hat) ma a katonai logisztikus? A katonai logisztikus számára például az egyik legdrágább erőforrás, a munkaerő az állománytáblában egyszerűen adott – vagy éppen nem! Sem arra nincs lehetősége, hogy az összköltség szempontjából előnyös, akkor munkaerőt vegyen fel, sem arra, hogyha szükséges, elbocsásson!

A jelenlegi katonai gazdálkodási rendszerben a vezetői szinttől függően a tevékenységeinkhez, feladatainkhoz kapcsolódó egyéb költségekre is csak részben van ráhatásunk. A szervezetek vezetői a munkájukhoz szükséges erőforrásoknak csak egy részét kapják ***rendelkezési és felelősségi*** körükbe (például a csapatköltségvetésükön keresztül), nagyobb felét az utaltsági renden keresztül más csapatok vagy központi ellátó szervek természetben biztosítják. Ez az értelemszerűen saját érdekeit szem előtt tartó parancsnokot arra készíti, hogy ***a lehető legnagyobb mértékben kihasználja az ellátói lehetőségeit*** (hiszen ezzel többnyire a saját lehetőségeit nem szűkíti), még ez alatt a saját hatáskörébe tartozó előirányzatokra ésszerűen csak végső esetben hagyatkozik – hiszen ezeket, ha ügyes, ***„kedve szerint”*** használhatja fel. Az ellátó és az ellátott között meglévő ***információs asszimetria*** sohasem teszi igazán lehetővé, hogy az ***ellátó reálisan megítélje ellátottja helyzetét, szükségleteit*** (az ellátott ér-

dekelt is a ködösítésben a tervezéstől a felhasználásig...): ez a helyzet az ellátott számára bizonyos területeken szükségtelen bőséget, ugyanakkor máshol súlyos hiányt teremthet.

Nagyon leegyszerűsítve a katonai vezető tehát teljesen logikusan **úgy optimalizál, ahogy szervezete érdekei megkívánják: takarékoskodik ott, ahol azzal eredményt érhet el, és ahol számon kérhető** (pl.: az intézményi költségvetés területén); **és maximalizálja igényeit, felhasználását ott, ahol a költségek, következmények nem őt érintik** (központi ellátású anyagok, létszám).

A haderő fenntartásáért felelős vezetők akkor képesek hatékony gazdasági döntéseket hozni, **ha a feladatuk megoldásához szükséges rendelkezésre álló erőforrásaik (ember, anyag, eszköz) fölött teljes körűen rendelkezhetnek, és azokért egy személyben felelősek is!** Ha egy vezető úgy találja, hogy egy feladat megoldása érdekében új ember felvétele szükséges, mert így képes az elvárt teljesítményt az elvárt költségen teljesíteni, nem helyes, ha kivesszük az eszközt a kezéből. A logisztikai szervezeteknél az ember, a technikai eszköz egységesen **erőforrásnak** tekinthető az adott (politikai-katonai döntéssel megalakított) harcoló katonai szervezetek kiszolgálása érdekében. A gazdaságosság, a rugalmasság elve megköveteli, hogy e döntéseket az ellátók az igények szerint a megfelelő szinten hozzák meg.

Tulajdonképp a legtöbb országban a közszférában ennek beismerése az outsourcing térnyerése is. Ha a szolgáltatásokat egy civil vállalkozás végezheti, az ő kezét nem kötik meg a politikai (katonai) vezetés által alkotott szabályok. Ő feladatorientált módon képes rugalmasan reagálni az aktuális igényekre, elbocsáthat, létszámot bővíthet kedve szerint, berúházhathat, ha szükségesnek és gazdaságosnak tartja. Számára nem adott az állománytábla, sőt valószínűleg a teljesített szolgáltatások alapján írhatja meg a számláit is, tehát (ha jó szerződést kötünk vele) érdekelt feladatainak magas szintű ellátásában. Az ő szervezetében lehetséges az embereket nem a munkakörben eltöltött idő, hanem a teljesítmény alapján bérezni, még hozzá a piacon megszokott és elvárt módon. Ez teheti lehetővé, hogy adott esetben magasabb színvonalon, vagy alacsonyabb áron lássa el feladatát.

Tulajdonképp tehát a civil vállalkozás vezetője **fel van hatalmazva, hogy a hatáskörébe tartozó feladatokat legjobb tudása, az erőforrások szabad kombinálásával oldja meg.** A katonai logisztikai szervezetek vezetői szabályok rengetegében kell dolgozzanak, a feladatuk végrehajtásá-

hoz szükséges intézkedési jogkörrel, erőforrásokkal csak korlátozottan rendelkeznek.

A Bundeswehr logisztikai rendszerének tanulmányozói a következőket állapították meg: „*Szemléletük szerint a parancsnok, sőt minden főtitest fejében állandóan jelen kell lennie a feladatok előkészítése és elindítása során a mibe kerül kérdéssel összefüggő válaszok kutatásának.*”¹¹ A Magyar Honvédségben e szemlélet sajnos jelenleg csak nyomokban van jelen. Valószínű akkor lehetséges e gondolkodásmód meggyökerezése, ha olyan működési modellt sikerül kimunkálnunk, amely ösztönzőleg hat a költségek kontrol alatt tartására.

7. Hogyan tekintünk a változásokra?

Azt mondják, a világban csak egy állandó dolog van: a változás. Ma akármerre is nézünk, láthatjuk a környezetet, a társadalom, a gazdaság, sőt az értékek folyamatos változását, fejlődését. Különösen radikálisan történik ez az utóbbi tíz-egynéhány évben hazánkban, hiszen a rendszer-váltással járó folyamat az élet minden területén új kihívásokat, lehetőségeket és veszélyeket is hozott.

A változások sokszor addigi tevékenységünktől függetlenül, a környezet dinamikájából származnak, és a siker és hatékonyság szempontjából döntő, hogyan vagyunk képesek azokhoz alkalmazkodni, hogyan ismerjük föl és aknázzuk ki a bennük rejlő lehetőségeket.

7.1. Versenyző vállalkozások változásszemlélete

A vállalatok életében a szándékos változások terepe az ún. stratégia alkotás, illetve a stratégia megvalósítása. A stratégia alkotás legfontosabb célja az, hogy biztosítható legyen a cég tartós versenyképessége, piaci sikere és a nyeresége (a jövője). A sikeres jövő feltétele az állandó változás, a folyamatos megújulás. Az a cég, amelyik időben meghozza a szükséges döntéseket és beindítja a változtatást megvalósító stratégiai akciókat, számíthat arra, hogy a környezeti változások nem okoznak számára meglepetést, sőt azokat saját előnyére is fordíthatja. Arra is lehetősége nyílna, hogy ezeket a környezeti hatásokat befolyásolja. Passzív maga-

11 Jánoscsák Miklós (2003): Logisztikai rendszerfejlesztés a Bundeswehrben, Katonai Logisztika, 11.évf. 3.szám 225-237 p.

tartással az a legvalószínűbb, hogy a környezeti változások fognak jelentős, esetleg negatív hatással lenni a cégre.

Tartósan csak az a cég lehet sikeres, amelyik nem csak reagál a környezeti változásokra, hanem stratégiájára támaszkodva igyekszik a változásokat kifürkészni, előttük járni, sőt ha lehet befolyásolni azokat. Ezt azonban nem elég óhajtani, hanem tenni is kell érte, és ez már vezetési feladat. A vezetők változtatással kapcsolatos feladatait a ***változtatás-menedzsment*** vizsgálja, amelynek jelentősége felismerése óta komoly irodalma született.

A sikeres és lehetőleg proaktív változtatás-menedzsment alapja a vállalkozás külső és belső környezetének folyamatos vizsgálata, elemzése, amelynek célja, hogy a szervezet környezetét és stratégiáját összhangba hozza. Erre a célra jól alkalmazható az úgynevezett SWOT elemzés, amely átlátható formában összefoglalja a vállalkozás lehetőségeit és fenyegetettségét (azaz, hogy a környezet mit tartogat a szervezet számára), illetve erősségeit és gyengeségeit (amely a vállalat belső viszonyait vizsgálja).

Ha egy szervezet vezetője a környezet kihívásait és saját szervezeteinek lehetőségeit pontosan ismeri (folyamatosan figyelemmel kíséri), képes a szervezet hosszú távú küldetését, stratégiáját, majd rövid távú célkitűzéseit ehhez állandóan hozzáigazítani.

Vannak helyzetek, amikor a környezet változása és/vagy a vezetők nem megfelelő változáskezelése okán a szervezet ***válságba*** kerül. ***Ilyen válságok a piacon működő szervezetek közt az alábbi módon jelentkeznek:***

Stratégiai válság

Veszélybe kerülnek a vállalat erőforrásai, technológiája, romlanak a piaci pozíciók, azonban a napi működés még nem mutat zavarokat (hosszú távú gondok).

Stratégiai válságmenedzsment – a vállalati stratégia újrafogalmazását követeli meg (pl. visszavonulást, tőkekivonást alkalmazhat, stabilizálás – erőfeszítések összpontosítása).

Teljesítmény válság

Kudarcc, visszaesés a meglévő eladásokban és pénzügyi célokban, kimutatható piaci veszteségekben és fedezetlen költségek formájában jelentkeznek.

A működésre irányuló válságmenedzsment célja a vállalat működési súlypontjának erősítése, a termelékenység javítása, költségek csökkentése, eladás fokozása.

Likviditási válság - a fizetéseket fenyegetése

A pénzügyi válságmenedzsment célja a pénzügyi eszközök erősítése vagyis a likviditási rés szűkítése, áthidalása és a változtatás a vállalat tőkestruktúrájában.

Csőd, megsemmisülés - fizetéseket fenyegetés

A válságmenedzsment a folyamat alatt célja megegyezni a hitelezőkkel a csődbiztos felügyelete alatt.

Lényeges különbség a változás- és a válságmenedzsment között, hogy a *változásmenedzsmentnek* a vállalkozás mindennapi működésébe szorosan be kell épülnie. A *válságmenedzsment* feladatai azonban csak ritkábban, jellemzően válságok, vagy azzal fenyegető helyzetek idején merülnek fel, és azok általában speciális, a mindennapokban megszokottaktól elérő vezetési módszereket követelnek meg.

Ha megvizsgáljuk az itt felsorolt válságtípusokat, könnyen észrevehetjük, hogy a közvetlen válságok többsége könnyen felismerhető a társaság pénzügyi elemzésével. Ha egy piacon működő szervezet nem képes megfelelni a piac által elvárt követelményeknek, az többnyire *veszteségeként, fizetéseket fenyegetésként, csődként* mutatkozik meg.

Ez a tény a polgári logisztika számára automatikus visszajelzést jelent azzal kapcsolatban, hogy mikor kell változtatnia addig kialakult módszerein, technológiáin. Sokszor van is honnan ötletet merítenie, hiszen elég csak fogyasztói igényeire, vagy versenytársai megoldásaira tekintenie.

7.2. A katonai logisztika változásszemlélete

Vajon hogyan hat a változás a katonai logisztikára? A katonai rendszereket békeidőben nem fenyegeti csőd, vagy fizetéseképtelenség – ha nincs éles bevetés, a legtöbb ember számára aligha derül ki, ha „*baj van*”. Ha költségvetési lehetőségei be is szűkülnek, annak legtöbb esetben közvetlenül semmi köze ahhoz, hogy stratégiájában hogyan alkalmazkodott a környezete elvárásaihoz. A rosszul működő katonai logisztikát nem bünteti – békeidőben – a saját fogyasztója, sőt más országok logisztikai rendszereit sem tekintheti feltétlenül mintának, hiszen teljesen különböző társadalmi-gazdasági környezetben kell teljesítenie feladatait.

A polgári vállalkozások menedzsereinek számolniuk kell azzal, hogy a tulajdonosok hamar az orruk alá dörgölik a cég romló pénzügyi eredményeit. A katonai rendszerek „*tulajdonosai*”, a politikusok ezt csak nehezen tehetik meg, hiszen nem áll rendelkezésükre a szervezet sikerességét egyértelműen mérő adat, akár a honvédelem színvonalát, akár a haderő fenntartásának helyzetét vizsgálják. Ráadásul, ha fel is ismerik a problémákat, egyáltalán nem biztos, hogy a változásban is közvetlenül érdekeltek, hiszen választóik nem feltétlenül jutalmaznak megfelelő mértékben a békeidőben működő hadseregre fordított idő- és erőforrás ráfordítást.

A katonai rendszerek, a katonai logisztika problémáinak felismerése különösen békeidőben komoly szakmai felkészültséget, és rengeteg információt igénylő feladat, mely bonyolultsága okán sok tekintetben szubjektív elemeket is magában hordoz. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy csak egy viszonylag szűk réteg rendelkezik a megismerés és döntés képességével, akik többnyire nem a „*tulajdonosok*” (a politikusok), hanem a menedzserek (katonai vezetők, tisztségviselők) közé tartoznak, és nem feltétlenül áll érdekükben kockázatos és számukra nem feltétlenül kifizetődő változtatásokba kezdeni, hiszen ezzel saját pozícióikon nem igazán javíthatnak: az állandóság vagy változás a polgári vállalkozások menedzsereivel szemben semmilyen hatással nincs döntéshozó pénztárcájára.

Az emberek általában nem kedvelik a változásokat. A változások mindig kockázattal járnak, az eddig kivívott pozícióinkat veszélyeztetik, álljunk a ranglétra bármely fokán. Az állami bürokráciában a szaktisztviselők úgy háríthatják el maguktól leghatékonyabban a munkájukhoz kapcsolódó felelősséget, ha a korábban egyértelműen lerögzített szabályokat követik, azaz *kockázatkerülő módon viselkednek*. A rendszer nagyobb

teljesítménye az ő számukra többnyire nem jelent nagyobb jövedelmet, de jó eséllyel jelent több munkát és stresszt. Ezek a viszonyok természetes módon nem kedveznek változásoknak.

A változás, fejlődés azonban fontos. Ezt mindenki tudja a Magyar Honvédség vezetői közül, hiszen idestova lassan két évtizede folyamatosan újabb és újabb reformok kerülnek asztalra. Azt azonban nehéz tagadni, hogy ezek a változások többségükben nem érték el a kívánt eredményeket.

Arról például, hogy milyen akadályai vannak egy a tevékenységeink ráfordításainak és költségeinek korrekt kimutatására alkalmas számviteli rendszer kialakításának, **Briák Ottó** a következőképp ír: *„Ha a változtatáshoz való affinitás hiányának okait kutatjuk, számtalan kisebb, nagyobb tételt felsorolhatunk. Kifogást – akár megalapozottnak tűnőt is – szinte mindenki tud a saját területéről, akár többet is sorolni. Az alapvető ok azonban egyetlen és megkerülhetetlen. Döntően azért nincsenek változások, mert az érintettek azt vagy nem akarják, vagy érdektelenek az ügyben. Ebből az következik, hogy a változások kieszközléséhez nem elég mindenféle, akár a legkorrektebb szakmai anyagok megléte. Ahhoz szemléletváltásra van szükség.”*¹²

A hazai bármilyen katonai rendszerrel kapcsolatos reformelképzelések kapcsán, a tudományos munkákban gyanúsán gyakran kerül porondra a *„szemléletváltás szükségessége”*, illetve *„az érintettek érdektelensége”*. Olvassunk csak utána! Szinte minden változtatási kísérlet kudarcának elemzése kapcsán megjelennek ezek a fogalmak, sőt, sokszor már az ötletének felvetésekor hozzászói gazdája, hogy ahhoz, hogy ez működjön *„az érintettek részéről szemléletváltásra lenne szükség”*.

Vajon ez azt jelenti, hogy a Magyar Honvédség valamiféle generális szervezeti problémával küzd?

A kérdésre a magam részéről úgy szerettem volna választ kapni, hogy néhány kollégámat és katonaismerősömet (elsősorban az MH vezető szerveinél dolgozókat) megkértem rá, hogy olvassák el a következő sorokat, és értékeljék ez alapján a Magyar Honvédség szervezeti állapotát:

12 Az idézett rész a 19.oldalon található.

„Kérjük ismerkedjen meg az alábbi egyszerű modellel, amely egy szervezet fejlődését négy részre tagolja:”

1. **A felfutás szakaszában a szervezet ambiciózus, dinamikus, növekvő.** A hivatalos, hirdetett célok, szabályok megfelelnek a ténylegesen működő céloknak, szabályoknak. Az emberek perspektívát látnak maguk előtt, eredményre török. Jellemző a nyílt információáramlás és a szervezet céljaival való azonosulás.
2. **A meglegedettség szakaszában a szervezet** az elért eredményekkel megelégszik, a jelen állapot fenntartása a cél. A hivatalos céloktól, szabályoktól egyre távolodnak a működők, az emberek kevésbé foglalkoznak a jövővel, annak tervezésével, a problémák megoldásával. Jellemző az *elkényelmesedés*, az információk szűrése.
3. **A tagadás szakaszában** a problémák tartósan jelentkeznek a szervezetben, de a dolgozók és főként a vezetők számottevő része *nem néz szembe* ezekkel, tagadják létezésüket, vagy jelentőségüket. Jellemző *a múlt dicsőségére, eredményeire és módszereire* való hivatkozás. Erősödik a szervezeten belül a *szembenállás*, megjelennek az új célokat képviselő csoportosulások, akik felfedik a hivatalos és működő célok és szabályok, viszonyok közti éles különbséget.
4. **A káosz időszakában a szervezet egyre szervezetlenebbé és áttekinthetlenebbé válik. Ez a válság és az útkeresés állapota.** Az egyes csoportosulások harca, a tűzoltás, túlélés és a menekülés jellemzi e viszonyokat. Nincs iránytartó koncepció. A régi és új célok szabályok kuszasága, állandó mozgása, alakulása elbizonytalanítja és elidegeníti az embereket a szervezettől.¹³

Hogy a Magyar Honvédség a fent megnevezettek közül jelenleg mely életszakaszában van, itt lehetősége van az Olvasónak egymaga is eldönteni. Saját kicsi közvélemény-kutatásomban az emberek közül senki sem szavazott az első kettőre. Az emberek kis része szerint a harmadik, többségük szerint jelenleg a negyedik fázisba tartozunk (bízom abban, hogy a csapatoknál talán nem ilyen szomorú a kép). A negyedik fázis pe-

13 Cséffalvay Gábor (2003): Szervezetfejlesztés, Jegyzet, Szent István Egyetem.

dig **válságot** jelent (amely egy piaci szervezet számára nagy valószínűséggel csődöt, megsemmisülést jelentene).

Ebben a dolgozatban nincs lehetőségem részletes szervezeti diagnózist készíteni, úgy vélem, erre csak egy átfogó, külső szakértők segítségével végrehajtott kutatás lehet képes. Nem kérdés, hogy csak a válság okainak részletes és **őszinte** feltárása lehet alapja egy megoldásra vonatkozó cselekvési tervnek is. Azt gondolom, hogy a kedvezőtlen szervezeti viszonyok alapvetően determinálják a legtöbb szakmai reformkísérletet, ezért nagyon fontos ezzel stratégiai szinten hozzáértő módon foglalkozni.

*A polgári és katonai szervezetek összehasonlítása, az alkalmazott módszerek vizsgálata abban segítségünkre lehet, hogy megismerjük a válságok felismerésének és menedzselésének lehetőségeit is, hiszen a piaci verseny körülményei között ezek sokkal inkább a mindennapokhoz tartoznak, nem úgy, mint az alapvetően a stabilitásra, fegyelemre és kiszámíthatóságra épülő katonai szervezetekben. Különösen fontos ez azért, mert **a válságmenedzsmen mára jól fejlett eszköztárában** olyan módszerek szerepelnek, amelyek távol esnek a katonai szervezetek ma megszokott rendjétől – emiatt a vezetőktől **különleges felkészülést** igénylenek.*

10. Összegzés

E dolgozat megkísérelte néhány fontosnak tartott ponton összehasonlítani a katonai és polgári szervezetek, a logisztika működését, annak érdekében, hogy bemutassa a gazdasági hatékonyságra hatást gyakorló főbb motívumokat, illetve a motívumok közti összefüggéseket. Meglátásom szerint a jövő legfontosabb kérdése az, hogy a modern szemlélet, a polgári életben alkalmazott jó gyakorlatok, az új technológiák hogyan építhetők be a katonai szervezetek működésébe. E feladat nem egyszerű. De nem is lehetetlen...

Felhasznált irodalom:

1. **Adorjáni István (2001):** Konceptió a fogyasztói logisztikai támogatási rendszer békeidejű működtetésére, *Katonai Logisztika*, 9. évf. 4. sz. 113-123 p.
2. **Cséffalvay Gábor (2003):** Szervezetfejlesztés, Jegyzet, Szent István Egyetem
3. **Balla Tibor (2001):** Civil és katonai javak a szerződött logisztikai szolgáltatások rendszerében, *Katonai Logisztika*, 9. évf. 2. sz. 69-73.
4. **Baranyi Ferenc-Lengyel András (2003):** A Magyar Honvédség logisztikai rendszere, működési rendje és fejlesztésének irányai, *Katonai Logisztika* 11. évf. 2003. évi különszám, 91-125 p.
5. **Czikó László (2004):** Korszerű logisztikai bázis kialakításának lehetőségei a Magyar Honvédségben, Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtudományi Kar, Vezérkari tanfolyam, záródolgozat.
6. **David Osborn-Ted Gaebler (1994):** Új utak a közigazgatásban, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 341 p.
7. **Fleishhacker Ferenc (2002):** A polgári logisztika törvényszerűségei, jelene és jövője, *Katonai Logisztika*, 10. évf. 4. sz. 60-85 p.
8. **Fleishhacker Ferenc (2002):** Elmélkedés a logisztikai doktrínáról és a jövő lehetséges fegyveres kihívásairól, *Katonai Logisztika*, 10. évf. 3. sz. 114-123 p.
9. **Gáspár Tibor (2001):** A Kanadai Hadsereg anyagi rendszere. (A látogatás tapasztalatai), *Katonai Logisztika*, 9. évf./2. sz. 221-246 p.
10. **Halasi Zoltán (2001):** A logisztikai modernizáció és a gazdálkodási model kapcsolata, a szabályzó rendszer kialakulásának fő irányai, *Katonai Logisztika*, 9. évf. 4. sz. 158-164 p.
11. **Halászné Sipos Erzsébet (1998):** A logisztika, szolgáltatások, versenyképesség, Magyar Világ Kiadó, 9. évf. 4. sz. 253 p.
12. **Horváth László (2002):** Az üzemgazdasági adatszolgáltatás helye, szerepe az üzemeltetésben. A logisztikai információs rendszer (LGIR) koncepciója, 10. évf. 4. szám 216-224 p.
13. **Jároscsák Miklós (2003):** Költségelemzési szempontok a Magyar Honvédség élelmezési ellátásának nemzetgazdasági kihelezéséhez, *Katonai Logisztikai*, 11. évf. 4. sz. 43-57 p.
14. **Jároscsák Miklós (2003):** Logisztikai rendszerfejlesztés a Bundeswehrben, *Katonai Logisztikai*, 11. évf. 3. szám 225-237 p.

15. **Joseph E. Stiglitz (2000):** A kormányzati szektor gazdaságtana, KJK-Kerszöv 741 p.
16. **Lovász Zoltán (2003):** A MH logisztikai támogató rendszerének modernizálása, doktrínális szabályzóinak kialakítása, Katonai Logisztika, 11. évf. 1. sz. 106-142 p.
17. NATO Logisztikai Kézikönyv (1998), Budapest, Magyar Honvédség, 335 p.
18. **Németh Ernő (2001):** A katonai és polgári logisztika kapcsolódásának lehetőségei, Katonai Logisztikai, 9. évf. 3. szám 93-100 p.
19. **Póor Csaba:** Magáncégek a harctereken, HVG 2004. 01. 07. száma.
20. **Szegedi Zoltán, Prezenszki József (2003):** Logisztikai menedzsment, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 451 p.
21. **Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína** (Allied Joint Logistic Doctrine) (AJP-4), Budapest, Honvéd Vezérkar Logisztikai Főcsoportfőnökség, 1999, 277 p.

A TÁRCA SZINTŰ KONTROLLING, MINT A VEZETŐI DÖNTÉS-ELŐKÉSZÍTÉS ÚJ ELEME

Briák Ottó¹

Mottó: A mocsár lecsapolásáról, nem a békák véleményét kell kikérni.

I. A tárcá szintű controlling általános jellemzői

A meghatározott haderő átalakítási feladatok, a fő folyamatokhoz kapcsolódva egy sor igen lényeges járulékos kérdésben is nagy jelentőségű és erőteljes hatású tendenciákat indítottak el. *Az átalakítási feladatok mérete, mélysége és a tárcá szinte minden elemét érintő hatása a végrehajtásban a korábbtól lényegesen eltérő, attól minőségében és szakmai tartalmában is gyökeresen más módszereket, eszközöket és főleg más hozzáállást igényel.* Ennek egyik megjelenési formája a tárcánál a controlling tevékenységek megjelenése. *Cikkem célja a tárcánál megvalósítandó controlling folyamatok elvi alapjainak bemutatása.*

A tervezési és ezen keresztül a katonai és gazdálkodási feladatok változásának központi eleme az erőforrás tervezés ismételt bevezetése, közel másfél évtizedes elmaradásainak pótlása. Ennek során az erőforrás tervezésnek mindenekelőtt a költségvetés tervezés alapjaként meg kell valósítania a gazdálkodási folyamatok átláthatóságát, nyomon követhetőségét, a források felhasználása hatékonyságának és gazdaságosságának megítélhetőségét. Az erőforrások allokációjának biztosítania kell egy oldalról a feladatokhoz kapcsolódó reális igények kielégítése útján, végső soron a *képességcélok megvalósulását*, más oldalról pedig az ennek megfelelő *költségvetési forráselosztást*, ezzel a *feladatok finanszírozhatóságát*. Ebben az értelemben *az erőforrás tervezés az egész tervezési folyamat egyik legfontosabb, súlyponti kérdése.*

A fenti értelemben *az erőforrás tervezés, a gazdasági tervezés kulcseleme, a folyamat azon összetevője, amely a feladatok tevékenység*

¹ Briák Ottó ny. mk. ezredes, HM Kabinetfőnök főtanácsadó, Controlling Munkacsoport vezető.

jellegű összetevői, pénz formában való leképzésének az egyetlen lehetőségét adja. E tulajdonsága miatt a kontrolling feladatokban az erőforrások tervezettség, azok nagyságrendjének realitása, adott feladatokhoz való szükségességük szakmai megítélése, allokációjuk és prioritációjuk megfelelőségének elemzése központi helyet foglal el. Az erőforrások tervezésének, felhasználásának, átcsoportosításának és elszámolásának kontrolling jellegű – tehát: adatgyűjtés, elemzés, értékelés, megoldási alternatívák kidolgozása – megfigyelése átláthatóvá, követhetővé és a meghatározott irányban tarthatóvá teszi a vezetés részére a gazdasági, gazdálkodási folyamatokat.

A kontrolling tevékenység szükségességét nyomatékosítják azok a lassan akuttá váló tervezési, gazdálkodási problémák is, amelyek sok tekintetben gazdaságtalanná, pazarlóvá, esetenként lehetetlenné teszik a költségvetési források teljes körű, hatékony felhasználását. E tendencia a rendszeres, 10 milliárdos nagyságrendű pénzmaradványokban, illetve az év végi, dömping-szerű, elsősorban kármentő célzatú beszerzések tömegében jelentkezik. Ezen belül a legkirívóbb hibák az alábbiak:

- *Az egyes gazdasági tervek nem kerülnek kellő részletezettséggel kidolgozásra.* Az azokban szereplő adatok zömében, csak nagybani becsléseken alapulnak. Erőforrásokkal való alátervezettségük is általában elnagyolt. Az erre támaszkodó költségek erősen becsültek, realitásuk igen sok esetben megkérdőjelezhető.
- *Szervezetileg nem különül el egymástól a gazdálkodásban az igénytámasztás, a tervfelülvizsgálat és a beszerzés munkafolyamata.* Így az esetek zömében a tervezők, illetve a beszerzések esetében az igénytámasztók önmagukat vizsgálják felül, ami erősen kétségesé teszi annak eredményességét.
- *A fejlesztési programok rövidtávú része a költségvetési tervekbe zömében nem feladatokhoz (programokhoz) kötötten, hanem ágazatonként, összevontan kerül beépítésre.* Ennek következtében átláthatatlanná és követhetlenné válik az egyes programok egyenkénti teljesítése és végső soron, szinte lehetetlen a programok ráfordításainak elszámolása.
- *A feladatok gazdasági terveinek ágazati tervezése következtében, a kapcsolódó beszerzések, illetve ezekre a forrásbiztosítás, az ágazati érdekeknek alárendelten történik, amelyek esetenként ütköznek a feladatok végrehajtásának tárca szintű prioritás érdekeivel.*

- ***A működési és fejlesztési tervek összhangjának megteremtése*** az esetek többségében spontán folyamatok eredménye. Ebből következően, a felülről korlátos költségvetésből, mindig csak annyi fordítható fejlesztésre, amennyi a kötelező fenntartási, működési kiadások után megmarad. Ebben az értelemben ***a működési kiadások nagysága egyértelműen behatárolja a tervezhető fejlesztési kereteket.***

Ebből egyenesen következne, hogy a működési költségeket rendkívül pontosan és jól körülhatároltan kellene megtervezni. Ez feltételezi, hogy a működési kiadásokat pontos műszaki és pénzügyi számvetésekkel, a normák legszélesebbkörű alkalmazásával kellene megtervezni. Ellenkező esetben a felültervezettség feleslegesen csökkenti a fejlesztési lehetőségeket, az alultervezettség lehetetlenné teszi a végrehajtást és utólagos, a fejlesztési kereteket csökkentő átcsoportosításokat von maga után. (A működés költségein ugyanis – egy jól meghatározható határérték alatt – nem lehet takarékoskodni).

A működési költségtervek ilyen számvetésekkel való alátámasztottsága – annak jelentősége ellenére – ***sok esetben igen szegényes, vagy csak nagybani becsléseken, tapasztalati, bázis adatokon nyugszik. Igen alacsony a normázottság is,*** ami nem haladja meg összességében a 15-20 %-ot sem. Ebből következően a működési költségek tervezett nagysága mind felfelé, mind lefelé erősen kérdéses, így ennek a fejlesztési keretekre gyakorolt hatása is meglehetősen kiszámíthatatlan.

A jelzett problémák nagy része – egyebek mellett – ***döntően azért képes ilyen tartósan fennmaradni, mert többségükre, lényegüket tekintve nem is derül fény. Azokról az érintett vezetés csak jelenségeiben szerez tudomást, amelynek kezelése nem biztosítja azt, hogy lényegük változatlanul maradásával e jelenségek ne termelődjenek újjá.*** A folyamatok üzemgazdasági jellegű megfigyelését folyamatosan és főleg mindenkor jelen idejűen végezni, azokról a vezetés részére szakmailag megalapozott információkat szolgáltatni a hagyományos ellenőrzési tevékenység nem képes. Elsősorban azért, mert az ellenőrzés alapvető célja a tényleges folyamatok és a szabályozók előírásainak összehasonlítása, annak vizsgálata, hogy a tevékenységek megfelelnek-e a szabályoknak. A hasznosság, a célszerűség, a szükségleteknek való megfelelés, a gazdaságosság, a hatékonyság, az időszerűség és a többi ***üzemgazdasági szempont nem tárgya az ellenőrzéseknek.*** Ezt a funkciót – éppen utólagossága és ezért összevontsága következtében – a parancsnoki, szakmai és költségvetési beszámoltatás sem képes pótolni. Ezek információi által ugyan-

is a vezetés már csak utólag, a majdan bekövetkező folyamatokra képes hatást gyakorolni, *így elveszik a megalapozott, azonos idejű, megelőző jellegű irányítás képessége.*

Ezt a funkciót a tervek végrehajtásáról való következetes, szakmailag lényegre törő, ugyanakkor mindenoldalú – és ami kiemelten fontos – folyamatos, azonos idejű elszámoltatás képes teljesíteni. Ennek egyik leghatékonyabb eszköze a kontrolling. Ez a tervezést, az ellenőrzést és a vezetői információ ellátást koordináló megfigyelési, elemzési és döntési opciókat kidolgozó vezetési alrendszer, amely áttekintő, értékelő, és integráló tevékenységével a vezetési funkciók gyakorlásának eszköze. Figyelme a kontrolálandó tevékenységekre komplex módon, de alapvetően azok eredményeire, a vezetés, és a rendszer hatékony működésének elősegítésére irányul.

A tárcsa felső vezetéséhez rendelt kontrolling tevékenységek – az elgondolás szerint – logikailag végig követik azt a folyamatot, amelyben a tárcsát irányító felső szintű akarat megvalósul, és konkrét katonai képességekben, a vállalások teljesítésében, a haderő és a tárcsa célirányos tevékenységeiben ölt testet. Vizsgálati területei ezért kiterjednek a tervek végrehajtásának minden katonai és gazdasági elemére.

A kontrollingban megtestesülő elszámoltatás nem csak pusztán megfigyelés, majd annak tapasztalatainak egyszerű konstatálása, és nem korlátozódik időszakos jelentések bekérésére sem. Legfőbb jellemzője, hogy folyamatos (az adatgyűjtés állandóan, időmultiplex rendszerben, feladatonként differenciálva, a végrehajtás ütemében, rendszeresen folyik) aktív (a meghatározott kérdésekre irányulva az azokra adandó válaszok érdekében a kontrollerek maguk határozzák meg az aktuálisan megfigyelendő adathalmazt) és célja a vezetés részére olyan elemzett információk szolgáltatása, amelyek biztosítják részükre az általuk szükségesnek ítélt, szakmailag megalapozott, azonos idejű beavatkozás lehetőségét (a vezetés ennek alapján megismeri a bekövetkezett események hatásait, prognosztizált irányait, a történéseket közvetlenül követően információkat kap a tervektől való eltérésekről, amelyek alapján dönthet a folyamat ilyen, eltérő úton való folytatásáról, vagy annak visszatérítéséről az eredetileg tervezett útra). Ez az elszámoltatás tehát NEM AZ ESEMÉNYEK UTÓLAGOS DOKUMENTÁLÁSÁT, HANEM A VEZETÉS ÁLLANDÓ, FOLYAMATOS DÖNTÉSI HELYZETBEN TARTÁSÁT szolgálja.

A tárcsa szintű kontrolling következő kiemelt célja a tervekben, illetve azok végrehajtásában *az erőforrások allokációjának, annak a tényle-*

ges szükségletekhez való viszonyának, a ráfordítások és a feladatok, valamint a ráfordítások és az eredmények arányosságának vizsgálata, és erről az érintett vezetési szint elemzett információkkal való ellátása és a fentebb részletezett állandó szakmai döntési helyzetben tartása.

A tervezett feladatok erőforrás és ezzel párhuzamosan költség igényének indokoltságát, az erőforrás és költségadatokat számvetésekkel való alátámasztottságát, pontosságát a kontrolling szervezet az egyes tervezési, döntési pontokat megelőzően *terv felülvizsgálattal* biztosítja. Ennek során, nagy általánosságban a kontrolling tevékenység azt állapítja meg, hogy *az igényeket mennyiben indokolják a valós szükségletek.*

A terv felülvizsgálatnak a tervezői szervezetektől való függetlenítésével és a tárca legfelső vezetési szintje mellé való delegálásával a kontrollingnak arra kell választ adnia a vezetés számára, hogy a tervek megfelelnek-e a központi akarat által determinált prioritásoknak és az azokhoz tartozó erőforrás és költség igények szolgálhatnak-e a vezetés forrás megosztásról szóló döntéseinek alapjául. Ebben a folyamatban a vezetés a tervezés egésze feletti, integrált tárca szintű szakmai kontrollt gyakorolja. A kontrolling ehhez biztosít részére elemzett, értékelt információkat, az esetleges módosításra vonatkozó, részleteiben is kidolgozott opciókat. Mindezt úgy, hogy érintetlenül hagyja a tervezési rendszer belső konzisztenciáját, és nem sérti az egyes tervezési műhelyek szakmai szuverenitását. Ugyanakkor a kontrolling eredmények által a felső vezetés képes átlátni a tervezés szinte minden ok-okozati összefüggését, és ennek alapján megítélni annak realitását és indokoltságát.

Itt kell megemlíteni azt, hogy a feladatok eredményességéről való tételesebb elszámoltatásnak már ma is vannak csirái a hadseregben. Számos haderő átalakítási feladat tekintetében született már intézkedés arra, hogy meg kell szervezni azok *monitoring jellegű* megfigyelését.

Ez, bár mindenképpen a korábbi ellenőrzési tevékenységek meghaladását jelenti, azonban jellege, célja és főleg végrehajtásának módszertana miatt nem felel meg a feladatok eredmény szemléletű felügyeletének. A monitoring alapvetően passzív megfigyelő jellege ugyanis csak korlátozottan és utólag, gyakran időben jelentősen eltoltnan képes a vezetés részére információkat biztosítani. Benne a megfigyelő, adatgyűjtő és rendszerező tevékenységek abszolút túlsúlya mellett, alárendelt az elemző értékelő és a döntés előkészítő munka jelentősége. A monitoring rendszerben ugyanis a fő hangsúly az adatszolgáltatáson, rendszerezésen és nem azok értékelésén van. *Legfőbb problémája azonban az, hogy minden feladatfelelős, valójában önmagát figyeli meg, ami megkérdőjelezi*

a megfigyelő objektivitását és ezzel az egész rendszer célszerűségét. Ez az állítás még akkor is igaz, ha a monitoring tevékenységek jelentős részét a különféle megfigyelt szervezetek felügyeleti szervei végzik. Ez azonban ebben az esetben sem több mint egyszerű felügyeleti ellenőrzés.

Ezért az elszámoltatási rendszer alapját egy komplex kontrolling rendszer kell, hogy adja, amely több mint az ellenőrzés, más, mint az irányítás és folyamatosabb mint a beszámoltatási, jelentési rendszer. Ebben az értelmezésben a kontrolling rendszer egyszerre jelent ellenőrzést és irányítást, megfigyelést és beavatkozást, az állandóság biztosítását és a változások kezelését.

A kontrolling tevékenység megvalósítása egy minőségileg új viszonyt vezet be a tárca vezetése és az őt döntési helyzetbe hozó kontrollerek között. Ebben a viszonyban a vezető maga tervez (ad meghatározó instrukciókat a tervezéshez) maga ellenőriz és irányít, de ezen tevékenységek döntési alternatíváit a kontrollerrel fogalmaztatja meg, azokat vele tartja naprakész állapotban, az ellenőrzés technikai részleteit, apró munkáját vele végezteti el és a kiválasztott alternatívák gyakorlati megvalósítási tervét és módszertanát is vele dolgoztatja ki részletesen. Bonyolult, nagyfokú, kölcsönös bizalmat, a vezető részéről erős elhatározottságot, a kontroller részéről sokrétű és igen magas szintű szakértelmet igénylő viszony ez, amely nélkül azonban a lehetőségeknél lényegesen alacsonyabb hatásfokkal lesz csak képes működni a szervezet.

Ebből kiindulva, a hadsereg mélyreható változásainak jelenlegi szakaszában, de később is, elengedhetetlen a felső vezetés közvetlen környezetében egy ilyen jellegű kontrolling szervezet léte és működése. Mindez feleslegessé teheti a gombamód szaporodó monitoring tevékenységeket, illetve azzá teheti azokat, amik valójában: ***az egyes folyamatok fölött, differenciált felügyeletet gyakorló, adatokat generáló, gyűjtő, rendszerező és szolgáltató tevékenységekké.***

Összegzésképpen megállapítható, hogy ***a feladatok végrehajtásáról történő komplex, eredmény-szemléletű, tárca szinten integrált elszámoltatás alapvető eszköze, a végrehajtó, a feladat felelős és ezek felügyeleti szerveitől független, közvetlenül a tárca felső szintű vezetése alá rendelt kontrolling tevékenység megszervezése és folyamatos végzése.*** E tevékenység az átláthatóan, pontos számvetésekkel alátámasztott, strukturálisan és ágazati szempontból is összehangolt tervek végrehajtásának célirányos és aktív megfigyelésével, ezek tapasztalatainak elemzésével, majd azok alapján döntési alternatívák kidolgozásával, láthatóvá tehetné a tervek készítésének és végrehajtásának dinamikáját. Minden részfolyamatot

megvilágítva feltárhatná a tervadatok mozgását, így lehetővé téve azok indokoltságának, célszerűségének vezetői megítélését. A folyamatos szakmai átvilágítás pusztán tényével is visszatartó hatást gyakorolhatna a tárca szintű célokkal ellentétes mozgásoknak már a kezdeményezésére is.

A tervszerű és az ettől eltérő folyamatok figyelemmel kísérésével és azok hatásainak a vezetés elé tárásával, részükre döntési alternatívák kidolgozásával lehetőséget biztosíthatna számukra az elhatározott feladatok végrehajtására irányuló akaratuk, szakmailag megalapozott érvényesítésére.

II. A kontrolling szakmai tartalma

A kontrolling tevékenység szakmai tartalma azon kérdések rendszerezett halmazát foglalja magában, amelyekre a megfigyelő, adatgyűjtő, elemző és javaslat kidolgozó munka irányul. E kérdések felölelik a tárca katonai, közigazgatási, gazdasági és gazdálkodási feladatainak alapvető, a tárca vezetése számára döntés előkészítést igénylő folyamatait.

A szakmai kérdések (és ezzel az elemzett információk) rendszere a kapcsolódó felső vezetői információ igényből kiindulva, fa struktúraszerűen felépítve, logikailag végig követi az aktuális képességcélok és az ehhez kötődő feladatrendszer megvalósulásának útját a vezetői akarat megszületésétől, annak gyakorlati megvalósulásáig. A fa struktúra csúcspontját a **VEZETŐI INFORMÁCIÓ IGÉNY**-t kielégítő fő folyamatok képezik. Ezt azok az **ALAPKÉRDÉSEK** követik, amelyekre az összevont válaszok megadásával, a vezetői információ igény kielégíthető. Ez után következik a **KONTROLLING OPERATÍV SZAKASZA**, amely a megfigyelt, elemzett feladatok ágazati (katonai és gazdasági kontrolling) majd a funkcionális (humán feltételrendszer, szervezeti rendszer, fenntartási és fejlesztési gazdálkodás, erőforrás és költség allokáció kontrollingja) osztályozását takarja. Ezt követik a fenti osztályokba sorolt konkrét elemzési kérdések, amelyek mindegyikénél *szakaszolva vannak az elemzések a tervezés, végrehajtás és beszámolás időszakára*. Tehát minden elemzési kérdést e három szakaszban történő megjelenésük vonatkozásában vizsgál a kontrolling. A kontrolling elemzési szakaszaihoz *meghatározott elemzési szempontrendszert* kapcsolunk, amely az összehasonlíthatóság érdekében az egységes végrehajtást szolgálja.

A fa struktúra úgy épül fel, hogy minden alapkérdés, minden ágazati és funkcionális szempontból, illetve az összes elemzési kérdés szempontjából, az egyes elemzési szakaszokra vonatkoztatva vizsgálatra kerül.

(Tehát minden kontrolling alapkérdésnek van katonai és gazdasági, ezen belül a humán feltétel rendszert, szervezeti rendszert, a fenntartási és fejlesztési célú gazdálkodást, illetve költség allokációt célzó és ezt konkrét elemzési kérdésekre lebontó vonulata. Természetesen minden kontrolling szempont csak ott kerül vizsgálatra, ahol ez értelmezhető.)

Az elemzési kérdésekhez egy nagyon részletes elemzési algoritmus gyűjtemény kapcsolódik, amelyek a működési és a fejlesztési feladatok kontrollingjainak tételes végrehajtási utasítását képezik. Ezzel összefüggésben fontos figyelembe venni azt, hogy ilyen típusú dokumentációt ki kell majd dolgozni a katonai képességek és a különféle kontrolling alá vont közigazgatási tevékenységek végrehajtására is.

III. A kontrolling információs rendszere

A kontrolling tevékenység végrehajthatóságának meghatározó feltétele az elemzésekhez szükséges információk biztosíthatósága.

Ezzel összefüggésben alapkövetelmény, hogy a kontrolling tevékenységek fő kérdéseinek megválaszolásához, az azokhoz kapcsolódó vizsgálatokból táplálkozó *saját információs adatbázison álljon rendelkezésre. E saját adatbázis tartalmazza azon nyilvántartásokat, amelyek a fenti vizsgálatok során összegyűjtésre kerültek és kiemelten azokat, amelyek a különféle külső adatbázisok elemzéséből, értékeléséből keletkeztek.* Ezek részletezettségének, tartalmi megfelelőségének és nem utolsósorban mennyiségének kell alapvetően biztosítani azt, hogy az elemzések végkövetkeztetései és a megoldási, döntési alternatívák reálisak legyenek.

Arra kiemelt figyelmet kell fordítani, hogy más, külső adatbázisban megtalálható adatok a saját adatbázisba, *feldolgozatlan formában ne kerüljenek bele.* Szükségtelen a külső adatbázisokkal párhuzamos nyilvántartások létrehozása.

A külső adatbázisok a kontrolling tevékenység olyan inputjai, amelyek a terv-tény alapadatokat foglalják magukba. Ezek lehetnek a katonai feladat-jegyzékektől kezdve, az állománytáblákon, a szakfeladatrenden, az éves feladatterveken, a **KGIR**, a logisztikai összevont és ágazati nyilvántartásokon át, az azok megvalósulásáról gyűjtött különféle egyedi nyilvántartásokig, olyan rendszerezett adatgyűjtemények, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak az elemzési kérdésekhez, amelyekkel jellemezhetők, vagy leírhatók azok. Fontos szempont, hogy *itt olyan adat-*

halmazok vehetők figyelembe, amelyek valamilyen függvény szerint csoportosítva, lehetőséget biztosítanak az elemzésekre.

A kontrolling tevékenység inputjai ***a külső szervezetek által készített rendszeres és eseti jelentések is.*** Ezek döntően a tárgyukat adó folyamatokból levont következtetéseket tartalmazzák, amelyekben az adatok csak a jelentések tárgyához kapcsolódó következtetések levonását szolgálják, így e folyamatok vonatkozásában nem tekinthetők teljesnek.

A jelentéseket és a külső adatbázisokat a kontrolling szervezetnek magának kell részleteiben felmérnie és az elemzési kérdésekhez rendelnie.

Az információs rendszer input adatainak biztosításához a kontrolling szervezetnek jogosultságot kell kapnia arra, hogy az érintett adatbázisokhoz szabadon hozzáférjen és azokban – az adatmódosítási, beviteli és törlési jogkör kivételével – minden adatba betekinthessen.

Az információs rendszernek a kontrolling követelmények előjárói meghatározása alapján alapvetően „***alulról jelentő***” módszerrel célszerű dolgoznia. Ez azt jelenti, hogy a felső szintű kontrolling célok vezetői meghatározását követően a kontrolling szervezet a kidolgozott szakmai, funkcionális és ágazati osztályozás szerint célirányosan gyűjti, majd feldolgozza az adatokat. A feldolgozásokból, lehetőleg minden értelmezhető szempont szerint jelentéseket készít. Az ezekben szereplő aggregált adatokat juttatja el az érintett vezetőkhez. E módszer alkalmazásával a felső szintű kontrolling követelmény meghatározás biztosítja, hogy a vezetésnek meg van az a képessége, hogy azokra a kérdésekre kapjon elemzett válaszokat és döntési alternatívákat, amelyekre igényt tart. Ugyanakkor nincs kizárva az a lehetőség sem, hogy a meglévő és a vezetők figyelmének homlokterében nem álló, de egyébként fontos és szükséges kérdésekre is, a kontrolling „***önmozgása***” nyomán válaszokat kapjon.

Az információs rendszer kialakításánál alapelvnek kell tekinteni, hogy az minden tekintetben a már meglévő információs forrásokra, jelentési rendszerekre épüljön, elkerülve ezzel az adatszolgáltatók felesleges többlet terhelését.

Az információs rendszer kimenetét azok a vezetői összefoglaló jelentések és beavatkozási opciók adják, melyeket a szervezet témától függően rendszeres időközönként, vagy eseti intézkedések alapján készít.

IV. Kontrolling módszertan

A kontrolling módszertanának alapja az adatgyűjtés, az elemzés, a következtetések levonása, és a jelentések elkészítése folyamatainak egymásutánisága.

Az adatgyűjtés a meghatározott kontrolling alapkérdések és az ezekhez kapcsolható elemzési kérdések megválaszolásához szükséges adatigény meghatározását, majd ezek összegyűjtését, végül az elemzéshez szükséges idő és feladatsoros táblázatokba, kimutatásokba foglalását jelenti. Az adatok ilyen rendszerezett előkészítése biztosítja az elemzések végrehajtását.

Az elemzések az előkészített adathalmazok összehasonlító és eltérés elemzésének végrehajtását, ennek során következtetések levonását jelenti. A következtetésekből kell megtalálni a válaszokat a meghatározott elemzési kérdésekre.

Ezen belül rendkívül fontos, az abszolút számokban mért mutatók vagy adatok meghatározása, mert ezek nélkül nincs mit elemezni. Azonban ezek önmagukban csak nagyon ritkán vizsgálhatók. Értékelésük csak az azonos tartalmú, de térben és időben eltérő adatokkal való összehasonlításuk folyamán lehetséges. ***Tehát minden abszolút adatnak csak korábbi vagy más szervezetnél is jelentkező azonos tartalmú adattal összehasonlítva van információ értéke.*** Ebben a vonatkozásban az elemzés során az adatok térbeli és/vagy időbeli, illetve a terv és tényadatok összehasonlításának eredményéből kell következtetéseket levonni.

A levont következtetéseknek az elemzési cél, illetve az elemzendő folyamat szempontjából ***előjelet kell adni, amelynek során meg kell határozni, hogy a viszonyítási alaphoz képest az eltérés pozitív vagy negatív folyamatként értékelhető.*** Mindkét előjel esetén meg kell állapítani azokat a tényezőket, hatásokat vagy tudatos intézkedéseket, amelyek a következtetések alapjául szolgáló történéseket előidézték. ***Az így feltárt hatásmechanizmus képezi az alapját a döntési, beavatkozási alternatívák kidolgozásának.***

A következtetésekből és a döntési alternatívákból ***jelentések készülnek*** az érintett vezetői kör részére, akik jellemzően a miniszter, a szakállamtitkárok, a vezérkar főnöke lehetnek. Alsóbb szintre a tárca szintű kontrolling eredményeket nem célszerű teríteni, mert ott ezek az információk vagy eleve redundanciák vagy cselekvést nem indukáló tájékoztató

adatok. A kontrolling jelentésekből a címzett vezető intézkedésére azonban az alsóbb szintekre vonatkozó mértékben kivonatok készíthetők.

A vezetést informáló jelentések egységes rendszert alkotnak. Ebbe a rendszeres, havi, negyedéves és éves felső vezetői összefoglaló jelentések, elemzések tartoznak. Ezen túlmenően, egy-egy lezárt, végrehajtott, megszüntetett vagy jelentős mértékben átütemezett fő feladat, vagy program esetén, a jelentési rendszer aktuális időintervallumától függetlenül elemző, értékelő összefoglaló jelentés készül a szóban forgó feladat tartalmi, pénzügyi és üzemgazdasági folyamatairól. Ezekhez kapcsolódóan a kontrolling szervezet figyelemmel kíséri azt is, hogy a feladatfelelős szervezetek részéről a fejlesztés részprogramjai, végrehajtásukat követően a költségvetési, pénzügyi elszámoláson túl, a létrejött új képességek vagy eredmények, illetve az ennek érdekében végrehajtott feladatok vonatkozásában is – a végrehajtók saját beszámolási rendszerében – elszámolásra kerüljenek.

A kontrolling módszertanának sarkalatos kérdése, hogy a katonai és a gazdasági kérdéseket egymással való összefüggésükben, kölcsönhatásukban kell, hogy vizsgálja. Ezért nem szabad e két területet külön, egymáshoz való kapcsolódásaik figyelembe vétele nélkül értékelni. Mint ahogy a katonai és a gazdasági folyamatok egymásra építetten, egymásból következően zajlanak, úgy kontrollingjukat is ebben a hatásrelációban kell folytatni. Elemzési kérdéseik és szakterületeik különválasztása ezért csak didaktikai, módszertani jellegű lehet.

V. Összegzés

A kontrolling tevékenység a fenti elemzési, értékelési folyamatok végrehajtásával, illetve az ebből következő döntési alternatívák kidolgozásával központi helyet foglal el az erőforrások elosztására vonatkozó döntések előkészítésében, valamint a végrehajtási folyamatokban, a tervek védelmének biztosításában, azok következetes végrehajtásának elősegítésében. E funkciói teljesítésével egy új szakmai elemmel bővíthet a vezetői döntés-előkészítés rendszere, egyben megvalósítható általa a katonai és a gazdasági folyamatok fölötti állandó – és ami ennél is fontosabb – jelen idejű, a korrekciós beavatkozások lehetőségét biztosító szakmai kontroll.

GONDOLATOK A RENDŐRSÉGI LOGISZTIKA EGYES ELEMELI KIHELYEZÉSÉNEK LEHETŐSÉGEIRŐL, ELŐNYEIRŐL ÉS KORLÁTAIRÓL

Németh Gyula¹

A cikk célja bemutatni a rendőrségi logisztika jelenlegi feladatait, és ennek bázisán elemezni a polgári logisztika alkalmazhatóságát a rendőrségnél.

A rendőrségi logisztikát, hasonlóképpen a katonai logisztikához a költségvetés tekintetében két részre lehet bontani:

Az első az úgynevezett fogyasztói, vagy fenntartási logisztika (dolgozó, működési). Ez normatívákra alapuló, pontosan kiszámítható költségvetési háttérrel rendelkezik. Általában az utolsó öt év statisztikai adatait veszik figyelembe, területe a rendőri tevékenység szükségleteinek a biztosítása.

A másik, e területen jól elkülöníthető az úgynevezett fejlesztési (felhalmozás, felújítás) logisztika, amely új technikai eszközök, gépjárművek, műszaki felszerelések beszerzését, rendszerbeállítását jelenti.

I. A rendőrségi logisztika nemzetgazdasági bázisra épülésének lehetőségei

Mindenekelőtt le kell szögezni, hogy a honvédséghez hasonlóan a rendőrségnél is vannak olyan területek a logisztikai támogatásban, amelyeket csak saját erőnkkel tervezhetünk. A rendőrségi logisztikának saját erővel kell megoldani azokat a problémákat, amire a polgári szféra megfelelő kapacitás hiányában képtelen, mivel ezekre a szolgáltatásokra a civil életben nincs, vagy nagyon minimális az igény. *Ilyen terület a harcjárművek, fegyverek és lőszer javítása.* Ezen a területen együttműködés tapasztalható a Magyar Honvédség és a rendőrség között. A rendőrség harcjárműveit a **HM Currus Rt** javítja. Néhány harcjármű vonatkozásában a magas óradíjak ellenére is olcsóbb a HM javítóbázisának az igénybevétele, mint saját javítóműhely fenntartása.

¹ Németh Gyula rendőr alezredes, a ZMNE doktorandusza.

Más a helyzet az olyan szolgáltatások esetében, melyek a civil szférában több szolgáltatótól is megvásárolhatók. *Ilyen terület a takarítás, étkeztetés, személy és tehergépjármű javítás, személyszállítás.*

A polgári logisztika igénybevételét támogatók álláspontja szerint e területen költségcsökkentés érhető el, mert a külső szolgáltató nagyobb tapasztalata, speciális tudása és eszközállománya, illetve méretgazdaságossága folytán annyival alacsonyabb költséggel tudja az adott logisztikai funkciót ellátni, hogy a már profittal növelt ár is alacsonyabb, mintha a rendőrség maga látná azt el. A kérdés persze valójában az, hogy rendőrségi objektum (például laktanya) üzemeltetését alapul véve a gazdasági szakemberek néhány évtized tapasztalatával a hátuk mögött vajon jól határozták-e meg a kiszolgáló személyzet létszámát. Vajon a takarító személyzet példáját alapul véve a napi teljesítmény normája alacsonyabb-e a polgári életben elfogadott normáknál?

Amennyiben a rendőrségi logisztika olyan normákat alkalmaz, mint a polgári logisztika, és az alkalmazottak kihasználtsága nem alacsonyabb a civil szféráénál, *akkor vajon olcsóbb a szolgáltatás kihelyezése, mint saját logisztika igénybevétele?* (Mindig szem előtt kell tartanunk azt az alapvető megállapítást, hogy a szolgáltató nyeresége a rendőrségnek plusz kiadást jelent. A szolgáltató profit orientált, és mindent elkövet annak érdekében, hogy a törvényi keretek között a profitját növelje.) Természetesen csak abban az esetben, amennyiben a teljesítménynormák, és az alkalmazottak kihasználtsága megegyezik a polgári logisztikában elfogadottakkal. *A fentiekre tekintettel úgy gondolom, hogy a rendőrségi logisztika csak abban az esetben váltható ki a polgári logisztikával, amennyiben a rendőrségi objektumok mérete túl kicsi ahhoz, hogy saját apparátust tartsunk fel.* Nagyobb, illetve kisebb kapitányságok esetében eltérő következtetésre lehet jutni. Az első esetben esetleg saját logisztikát, míg a másik esetben polgári logisztikát érdemes igénybe venni.

II. A polgári szférával „csereszabatos” szolgáltatások igénybevétele

Néhány gondolatban érzékeltetem a problémát, nevezetesen azt, hogy a rendőri szervezet fenntartási költségei terhére megvásárolja a különféle szolgáltatásokat (elhelyezés, étkeztetés, gépjárműjavítás). A rendőri szervezet oldaláról ez normatív pénzgazdálkodást jelent, mivel annak fenntartási költségeit normák alapján számítják, és a szolgáltatást igénybevevő szervezetnek nincs más dolga, mint megrendelni a szolgáltatást. Ilyen szolgáltatások igénybevétele még nem elterjedt a rendőrségnél.

Takarítást kisebb őrök, alosztályok rendelnek meg polgári cégektől, mert teljes foglalkoztatás mellett nem lehet megfelelő szintű a dolgozók kihasználtsága. Más a helyzet **szállítási szolgáltatások** igénybevétele esetén. Az autóbuszok beszerzési ára, éves járulékos költségei (műszaki vizsga, környezetvédelmi felülvizsgálat, javítás, karbantartás) olyan magasak, hogy az évi néhány ezer kilométeres igénybevétel mellett kifizetődőbb külső vállalkozók igénybevétele. Szerződéskötéssel, olyan biztosítékokkal rendelkezhetünk, amiben a vállalkozó az igényeinknek megfelelő garanciákat ad. (például megfelelő szállítókapacitás rendelkezésre tartása).

III. A szolgáltatások kihelyezésének általános szempontjai

A szolgáltatások kihelyezése kapcsán meg kell tudnunk állapítani azokat a szempontokat, amelyeket e területeket érintő döntéseinket megelőzően figyelembe kell vennünk, és a későbbiekben is szem előtt kell tartani.

A rendőri vezetés elhatározásának kérdése, hogy a saját logisztikai szervezet milyen mértékben vállalja magára vagy adja át arra specializálódott vállalkozásoknak a logisztikai funkciók végzését. A döntést elsődlegesen a szervezeti célok, a várható költségek, a piacon fellelhető szolgáltatók kínálata, árajánlata határozza meg, mely függ a meglévő szabad kapacitásuktól is.

A logisztikai támogatás színvonala akkor emelhető, ha specializálódott szolgáltatók szolgáltatásait vesszük igénybe. A magasabb szintű szolgáltatást a specializálódott szolgáltatók azért tudják olcsóbban kínálni, mert több megbízóval állnak kapcsolatban, és igyekeznek kapacitásukat minél jobban kihasználni. Emellett a nagyobb szolgáltatók a logisztikai igényeknek megfelelő korszerű, de igen magas tőkeigényű infrastruktúrával, magasabb minőségi fokon tudják garantálni a szolgáltatást.

A szolgáltatók kiválasztásánál elsődleges szempont kell, hogy legyen az, hogy ugyanazt a szolgáltatást olcsóbban tudják biztosítani, mint a saját logisztikai szervezetünk.

A szolgáltatások kihelyezése kapcsán továbbra is teljesülnie kell az ellátási, elosztási logisztikával szemben támasztott követelménynek, azaz, hogy a termék (vagy szolgáltatás) a megfelelő helyen, megfelelő időben, megfelelő mennyiségben, a megfelelő minőségben a megfelelő áron álljon rendelkezésre.

Lényeges szempont, hogy az informatikai rendszerek üzemeltetésénél nem az ár, hanem a biztonság az elsődleges. Nem szabad kihelyezni az informatikai hálózatok üzemeltetését, ha nincs garantálva az adatbázisok biztonsága.

A logisztikai feladatok külső vállalkozásba adása kapcsán nem sérülhetnek az alaprendeltetésből adódó feladatok. A szolgáltatás igénybevételét követően folyamatosan vizsgálni és elemezni kell annak hatását a szervezetre, és a szervezet logisztikai rendszerére.

A vizsgálat szempontjai az alábbiak:

Milyen változások következtek be a logisztikai teljesítményben;

1. Milyen változások következtek be a logisztikai költségekben;
2. Milyen változások következtek be a munkamorált illetően;
3. Milyen átképzést tesz szükségessé a kihelyezés a logisztikai állomány körében;
4. Milyen változások következtek be a fogyasztói elégedettségben, azaz a szolgáltatást közvetlenül igénybevevők körében.

IV. A szolgáltatások kihelyezésének előnyei:

1. Amennyiben a külső vállalkozó, vagy szolgáltató gazdaságosabban, megbízhatóbban képes biztosítani a szolgáltatást, abban az esetben a rendőrség forrásokat takarít meg;
2. A szolgáltatási szerződések keretszerződésekben foglalat árkedvezményekkel nagyobb volumenű megrendelések eredményeként költségmentesítés realizálható;
3. A szolgáltatás, vagy tevékenység díja jól tervezhető, a végrehajtó állomány is tudatába kerül, hogy mi mennyibe kerül;
4. A kihelyezéssel az eddig rugalmatlan rendszer rugalmassá válik. A változó igényekhez, körülményekhez rugalmasan alkalmazkodik. Szezonális szolgáltatások végrehajtására nem kell létszámot növelni, majd később leépíteni;
5. Biztosítja legújabb technikák, technológiák, speciális szakértelem külső szolgáltatók révén történő elérését;

6. Csökken a kiszolgálói állomány aránya a végrehajtóihoz képest;
7. Csökkenthetjük raktári készleteinket, a felszabaduló raktárkapacitásunkat értékesíthetjük.

V. A szolgáltatások kihelyezésének kockázatai:

1. Függőség alakulhat ki a szolgáltató cég megbízhatóságának, rugalmasságának és lehetőségeinek függvényében;
2. A szolgáltató valós teljesítményéről, munkája minőségéről csak a szerződés megkötése, a feladatvégzés befejezése után alkotunk valós képet, nem megfelelő teljesítés esetén szerződést bontani csak jogi úton lehet;
3. Megnövekszik az átfutási idő, míg saját logisztikai szervezetünk azonnal megkezdheti a feladat végrehajtását, addig a külső vállalkozó részére „*megrendelőt*” kell kiállítani, a megrendelőnek tartalmilag és formailag meg kell felelni az előírásoknak (akár négy főnek is alá kell írni a megrendelőt, ami időigényes);
4. Amennyiben a központi költségvetési támogatás megnyitása késik, úgy számolnunk kell késedelmi kamatok kifizetésével, és ezeket, a forrásokat más tevékenység finanszírozásától kell megvonni.

VI. A szolgáltatások kihelyezésével kapcsolatos kockázatok csökkentésének lehetséges eszközei:

1. Közbeszerzési eljárás precíz kiírása, a feltételek pontos, egyértelmű meghatározása;
2. A jelentkező szolgáltatók leinformálása;
3. Szerződési biztosítékok alkalmazása;
4. Olyan együttműködési rend kialakítása, ami gyors munkavégzést eredményez;
5. Viszonylag hosszú fizetési határidő megszabása;
6. Minőségbiztosítási eszközök alkalmazása.

VII. Újdonság - a rendőrség szolgálati gépjárműveinek bérlete

A rendőrség mérföldkövet jelentő lépésre szánta el magát 2005-ben. 3000 db szolgálati gépjármű bérlésére (három éven keresztül évi ezer darab) közbeszerzési eljárást írt ki. Az eljárást az indokolta, hogy addigra a szolgálati gépjárművek amortizálódtak, elhasználódtak. Üzemeltetési, fenntartási költségeik magasak voltak, a járművek gyakran meghibásodtak, a rendszerből történő kivonásukat nem lehetett tovább halogatni. Ekkora mennyiségű új gépjármű beszerzéséhez szükséges pénzügyi forrással a rendőrség nem rendelkezett.

A közbeszerzési eljárás kiírásakor a korábbi időszak üzemeltetési és rendőrszakmai tapasztalatait vették figyelembe, valamint számításokat végeztek a tulajdonukban lévő gépjárművek futás teljesítményéről és javítási költségeinek alakulásáról kilométer-telítettségük figyelembevételével (*1. számú táblázat*). A rendőrség olyan gépjárműveket kívánt bérelni, amik megerősített futóművel rendelkeznek, motorvédő lemez van felszerelve, belül tágas és kényelmes, a rendőri felszerelés elfér, és nem mellékesen, amelyek klímával rendelkeznek.

Az eljárás megindítása előtt elemezni kellett a korábbi időszak üzemeltetési adatait, és az eljárást az adatok tükrében kellett elindítani.

A korábbi időszak üzemeltetési adatai az alábbiak voltak:

I. 2001. év üzemeltetési adatai:

Jármű típus	Mennyiség/db/	Futott teljesítmény/E km/	Összes javítási és járulékos költség /E Ft/	Egy km-re jutó jav. és járulékos költség/Ft/	Javítási költség / jármű /E Ft/
Személygépkocsi	117	2.279	80.498	35,3	688
URH-s Lada Niva	13	370	13.200	35,7	1.015
járőr URH-s személygépkocsik	36	930	28.080	30,2	780,1
Új gépjárművek	3	24	180	7,5	60

II. 2002. év üzemeltetési adatai:

Jármű típus	Mennyiség/db/	Futott teljesítmény/E km/	Összes javítási és járulékos költség /E Ft/	Egy km-re jutó jav. és járulékos költség/Ft/	Javítási költség / jármű /E Ft/
Személygépkocsi	119	2120	68.862	32,5	578,6
URH-s Lada Niva	13	343,7	15.475	45	1.190,4
Bevetési Pk. árór URH-s személygépkocsik	36	835,8	24.885	29,8	691,2
Új gépjárművek	6	51,3	0	0	0

III. 2003. év üzemeltetési adatai /06.30-ig/:

Jármű típus	Mennyiség/db/	Futott teljesítmény/E km/	Összes javítási és járulékos költség /E Ft/	Egy km-re jutó jav. és járulékos költség/Ft/	Javítási költség / jármű /E Ft/
Személygépkocsi	127	890,4	38.398	43,1	302,3
URH-s Lada Niva	13	141	9.800	69,5	754
Járór URH-s személygépkocsik	30	385	13,680	35,5	456
Új gépjárművek	9	28,1	850	30,2	94,4

A 2001, 2002, és 2003. év üzemeltetési tapasztalataiból levonható következtetések:

Megállapítható, hogy URH-s személygépjárművek esetén 1 db járműre átlagosan **750-800000** forintot kellett fordítani javításra, és egyéb kiegészítők megvásárlására, az egy kilométerre jutó javítási és járulékos költség (biztosítási díj, gumiabroncs, különféle folyadékok) **30-35** forint volt, ami **60%-os** amortizációs mutatóknál jelentkeztek.

Az újonnan beszerzésre került URH-s személygépjárművek üzemeltetési költségeit elemezve kiderül, hogy az adminisztrációs költségeken kívül egyéb kiadások nem jelentkeznek.

Új gépjárművek vásárlása esetén a gyártó cég általában **100000** km-ig vagy az autó 3 éves koráig teljes körű garanciát vállal. A gépjármű

üzemeltetési költsége az autó **5** éves kora után mutat jelentősen emelkedő tendenciát. A BM normáknak megfelelően a jármű használatból kivonható. A személygépkocsi maradványértéke ebben az esetben viszonylag magas, általában a beszerzési ár **40%-a**.

A bérleti konstrukció alkalmazásánál a fenti üzemeltetési adatokból, az új gépjármű beszerzési árából, és annak rendőri jellegének kialakítási költségeiből kellett kiindulni. A tárgyalásos közbeszerzési eljárás keretében olyan bérleti árat kellett **„kialkudni”**, ami közelít a korábbi üzemeltetési költségekhez.

Az eredményesen lefolytatott közbeszerzési eljárás szerződését tanulmányozva megállapítható, hogy a rendőrség ezeknek, a feltételeknek sikeresen tett eleget.

Összességében úgy ítéltető meg, hogy érdemes a rendőrségi logisztika egyes területeinek civil (piaci) szférába való kihelyezésével foglalkozni, azzal együtt, hogy több szempont egyidejű érvényesítése szükséges:

1. A rendőrségnél differenciáltan kell élni a kihelyezésekkel.
2. A rendőri szervezetek létszám, felépítés és elhelyezésbeli különbségei miatt a kihelyezéseket egyedileg kell vizsgálni, azaz lehet, hogy az egyik esetben olcsóbb a szolgáltatás kihelyezése, míg a másik esetben saját logisztikai szervezet fenntartása kifizetőbb.
3. Saját logisztikai szervezet akkor működtethető jól, ha a teljesítmény normák, és az alkalmazottak munkaidejének kihasználtsága megegyezik a polgári logisztikában használtakkal.
4. A rendőrségnek különböző, elsősorban biztonsági okok miatt meg kell tartani azokat az elemeket, melyek sajátosan csak általa elvégezhető feladatok ellátásához kellenek.
5. A szolgáltatások kihelyezése nem csökkentheti az alaprendeltetésből adódó feladatok magas szinten történő ellátását, kiszolgálását.
6. Kiemelten kell kezelni, és körültekintően kell lefolytatni a kihelyezésekkel kapcsolatos közbeszerzési eljárásokat.

Felhasznált irodalom:

1. A Rendőrségről szóló 1994 évi XXXIV. Törvény.
2. **Dr. Szűcs László:** A logisztikai biztosítás alapjai, a katonai és polgári logisztika kapcsolódásának lehetőségei. Az MTA Szege-di Albizottsága 1999. 11. 09-én tartott előadás.
3. **Dr. Szűcs László:** A katonai logisztika korszerűsítésének lehetőségei. Tanulmány, ZMNE, 2003.

A KATONAI LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS GYAKORLATA

A VÉDELMI IGAZGATÁS ÉS A KATONAI LOGISZTIKA KAPCSOLÓDÓ TERÜLETEIN JELENTKEZŐ FELADATOK

Jároscsák Miklós¹

Bevezetés

Számos tényező igazolja, hogy az elmúlt évtizedek során a védelmi igazgatás és a katonai logisztika közös feladatai folyamatosan bővültek, tartalmukban pedig egyre gazdagabbá váltak. A két önálló szaktevékenység feladatrendszerében a minősített időszakai igények kielégítése, a befogadó nemzeti támogatás előkészítése, a honvédelmi tárca katasztrófavédelmi feladatainak tervezése, szervezése terén olyan közösen megoldandó feladatok vannak jelen, amelyek végkimenete túlmutat a katonai szférán és a nemzetgazdaság különböző ágai irányába terjed ki.

Ma, amikor a védelmi igazgatás szervezeti és működési rendje az átalakítás időszakát éli, s a katonai logisztika felső szintű vezetési, szakirányítási rendje is módosul, érdemesnek látszik rögzíteni a közöttük több év alatt kialakított kapcsolattrendszer lényegi elemeit, amelyeken belül a közös tevékenységek hagyományosan jól működő feladatrendszere él. Ebből következően mind a védelmi igazgatás, mind a katonai logisztika területén célszerű a közös tevékenységek jelenlegi helyzetének rögzítése, mivel a várhatóan mélyreható átalakításokat követően szükség lesz a korábban jól működő kapcsolatrendszerek újbóli kiépítésére és a közösen megoldandó feladatok háttér összefüggéseinek újbóli feldolgozására.

Jelen cikk eleget kíván tenni a védelmi igazgatás és a katonai logisztika kapcsolódó feladatai megjelölésének, illetve mindkét szakterületen a kialakult helyzet rögzítésének (csak a közös pontok tekintetében), amivel a jövőbeni folytonosságot igyekszik szolgálni. Ennek érdekében, a jogszabályi háttérből kiindulva e cikkben külön-külön kerül feldolgozásra a honvédelmi tárca **minősített időszakai** igényeinek tervezése-, a

¹ Dr. Jároscsák Miklós ezredes, PhD. HM Védelmi Hivatal, 3. sz. Területi Igazgatóság, igazgató.

Befogadó Nemzeti Támogatás előkészítése - és az **egyéb területeken** jelentkező közös feladatok végrehajtásának helyzetértékelése, illetve az adott területeken előkészített továbblépések lényegi összetevőinek felvázolása.

A bevezető részben fontos kihangsúlyozni azt is, hogy a katonai logisztika a védelmi igazgatási szervek együttműködésével, illetve szakirányítása mellett országos szintű és jelentőségű téma- és feladatkörökben tölt be meghatározó szerepet, aminek fenntartására/fennmaradására a jövőbeni is szükséges lesz. Tekintettel a katonai logisztika és a nemzetgazdaság egyre bővülő támogatási területeire, valamint a hatályos jogszabályi előírások teljesítéséből származó kötelezettségekre még időben célszerű elvégezni a már elhatározott átmenetet elősegítő munkát.

I. A HONVÉDELMI TÁRCA MINŐSÍTETT IDŐSZAKI IGÉNYEINEK TERVEZÉSE

Az elmúlt évek gyakorlata szerint a HM tárca minősített időszakigényeinek tervezése az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság (a továbbiakban: MH ÖLTP) jog és hatáskörébe tartozó feladatot jelent, melyben a HM Védelmi Hivatal (HM VH) koordinációs szerepet tölt be. A két szervezet hatékony együttműködése eredményeként a honvédségi igények közvetítése szakmailag megalapozottan és megbízhatóan került végrehajtásra a **Gazdasági és Közlekedési Minisztérium**, valamint a területi védelmi igazgatási szervek részére.

1.) Jogszabályi alapok stabilitása

A minősített időszakigények tervezését központi szinten a **131/2003 (VIII.22.) Korm. rendelet** szabályozza, mely a fogalmi körök pontos leírása mellett behatárolja a tervező szervek feladatait és módszertani útmutatást nyújt a konkrét tervezési aktusok lefolytatására. Ez a központi szabályozó minden vonatkozásban a **Magyar Köztársaság Alkotmányában** nevesített minősített időszakokból indul ki, viszont nem az új honvédelmi törvényre (*A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény*) és nem annak végrehajtási rendeletére (**71/2006 (IV.3.) Korm. rendelet**) támaszkodik.

A 131/2003. (VIII.22.) Korm. rendelet hatályba lépését követően megjelent új jogszabályi alapok szükségessé tették a központi szabályozó átdolgozásának elindítását, melyben mind az MH ÖLTP, mind a HM

Védelmi Hivatal kiemelt szerepet vállalt. Különösen a jogszabályi harmonizációra és a tervezési-módszertani ésszerűsítésekre kiterjedő módosítási igények rögzítése már befejeződött, aminek nyomán kezdetét vehette a változtatásokat előkészítő koncepciók kidolgozása és megvitatása.

Ebben a koncepció alkotási folyamatban a HM tárca szakirányú tapasztalatainak közreadása és az elvi támpontok lerögzítése első körön megtörtént, ami döntő befolyást gyakorolt arra, hogy a döntésre jogosult **Gazdasági és Közlekedési Minisztérium** egy *új központi szabályzó* kimunkálását indíthassa el.

A fenti új jogszabály-alkotási folyamat elindítása a HM tárca szempontjából azért is ítélné kedvezőnek, mert *„a Honvédelmi Minisztériumnak és egyes háttérintézményeinek, valamint a Magyar Honvédség Parancsnokságának a rendkívüli állapot időszaki igények tervezésével összefüggő tevékenységének szabályozásáról”* szóló **64/1995 (HK 1/1996) HM utasítást**, valamint a *„Magyar Honvédség rendkívüli állapot időszaki igényeinek tervezésével összefüggő tevékenységek hatálybalépéséről”* szóló **24/1996 (HK 9) MH vezérkari főnöki intézkedést** már az új jogszabályok alapján lehet kiváltani. Abban, szakmai körökben is teljes egyetértés áll fenn, hogy a honvédségi szabályozás minden tekintetben újra írást igényel, amihez az aktuális törvények már rendelkezésre állnak, ugyanakkor a szakmai szabályozás (**131/2003 (VIII.22.) Korm. rendelet**) kiváltását meg kell várni.

E téren kialakult helyzet ismeretében összegezhető, hogy jogszabályi alapok egy része új, korszerű és stabil, másik része viszont nem követte a változásokat, így ezáltal nem képes szerepének betöltésére.

2.) A HM tárca minősített időszaki igényei tervezésének helyzetértékelése

A tervezési feladatok tárcán belüli végrehajtásának szabályozása, valamint a tervezési alapok kimunkálása hosszabb ideje aktuális és megoldandó kérdést jelent a katonai és szakmai vezetés számára. Annak ellenére, hogy számos tényező nehezíti a honvédség adott időszakra érvényes minősített időszaki igényeinek valóságos alapokra helyezett számvetését, illetve a korábban kiépített és egy más szempontrendszer szerint működő tervezési rendszer átalakítását, mégis sikerült kidolgozni 2004. évben egy aránylag korrekt tárcaigényt a **Védelemgazdasági Alapterv** összeállításához. Ezt a szakmai tervet 2005. és 2006. évben az **MH ÖLTP felelős szakállománya, a HM Védelmi Hivatal 3.sz. Területi Igaz-**

gatóságával együtt felülvizsgálta és az egyes igényeket, igénycsoportokat jellemző adatokat korrekció alá vonta.

Az elmúlt hónapok során lefolytatott tervfelülvizsgálatok eredményeként *lényegi és pozitív irányú változások következtek be* az egyes honvédségi szakterületek által összeállított minősített időszakai igényekben. Az új feladatrendszerű önkéntes haderő alaprendeltetés szerinti feladatai végrehajtásához minősített időszakokban szükséges igények skáláját és terjedelmét lényegesen lehetett csökkenteni az által, hogy a **Honvéd Vezérkar** tervező szervei és a **HM Védelmi Hivatal** lerögzítette azokat a mai helyzetnek, biztonságpolitikai dokumentumoknak megfelelő elveket, amelyek átírták a már elavult tervezési követelményeket.

Az elvi síkon elindított változások lényegi összetevőit olyan tényezők alkották, mint:

- A béke hiányok leválasztása a minősített időszakai igényekről;
- A központi tervezési módszer előtérbe helyezése;
- Az önkéntes haderő kiegészítéséhez (béke hiányok kiegészítése, hadkötelezettség visszaállítása) kapcsolódó elgondolások kimunkálása;
- A NATO logisztikai elvek szerinti készletképzés és lépcsőzés hatásainak modellezése;
- A haderő alkalmazás lehetőségeinek felmérése a **Megelőző Védelmi Helyzet**, a **Veszélyhelyzet**, a **Szükségállapot**, valamint a **Rendkívüli Állapot** időszakában;
- Az új hadfelszerelések rendszerbe állításának hatásai, következményei a logisztikai támogatás rendszerére;
- A nemzetgazdaság teljesítőképességének szem előtt tartása;
- A területi védelmi igazgatási szervek tervezési és lebiztosítási tapasztalatainak feldolgozása.

A Honvédség minősített időszakai igényeit tartalmazó tervdokumentumok felülvizsgálata a 2006. év őszeig tartó második körben jelentős eredményeket produkált, melyek közül kiemelést érdemel, hogy *a béke hiányok leválasztásra kerültek a minősített időszakai feladatokhoz tartozó igényekről, ami által átláthatóvá vált a minősített időszakai feladatok*

tényleges igénye. További eredményként könyvelhető el, hogy a minősített időszak feladatok anyagi-technikai igényei erőforrás és költség tervekben kerültek számvetésre, amivel megalapozottabbá vált a minősített időszak feladatok költségvetési forrásigénye.

A katonai logisztika és a védelmi igazgatás egészét érintő **szakterület helyzetének értékeléséhez hozzátartozik**, hogy a szabályzás hiányosságain túlmenően elmélyültebben és átfogóbban kellene foglalkozni a tervezéssel, illetve arra alapozva a lebiztosítás problémakörével, ami természetesen igényelné a megfelelő szervezeti háttér, vagy szakállomány létszám biztosítását. Jelen időszakban éppen a szakmai háttér, a szakállomány megléte jelenti a gyenge láncszemet. A fenti következtetés **ugyanúgy érvényes a Honvéd Vezérkar** érintett **tervező szerveire**, mint a **katonai logisztika** felső szintű **szakági** szerveire.

3.) Együttműködés keretében megoldandó feladatok

- a) Kiindulási alap lehet a **Honvéd Vezérkar részéről megjelenített követelménytámasztás és a feladatok konkrét leírása** a különböző minősített időszakok tartalmának megfelelő katonai szerepvállalásra. Az itt nyert információk nélkülözhetetlenek a katonai és a katonai logisztikai tervezők számára ahhoz, hogy a minősített időszak honvédségi feladatok erőforrás és költségigényét tervezni tudják. A feladatalapú erőforrás és költségtervek alapján – csak a minősített időszak feladatokat és nem a béke hiányokat tekintve – pontosan kimutatható az egyes minősített időszak honvédségi igényeinek összetétele, nagyságrendje és értéke. Mindezek a tervadatok szükségesek és elégségesek a minősített időszak **költségvetési forrásigény** összeállításához, majd arról adatok szolgáltatásához a **Pénzügyminisztérium** részére.
- b) A minősített időszakokra szóló feladattervek alapján az **MH ÖLTP-nek el kell végezni** az erőforrás és költségtervek kidolgozását, amelyekben tételesen (anyagra, eszközökre, katonára, stb.) rögzíteni kell a különböző szakterületi igényeket. Ezen igényeket olyan precizitással szükséges tervezni, hogy a **tervfelülvizsgálatok során** azok helytállóak maradjanak.

A tervfelülvizsgálatok előkészítésében és lefolytatásában a **HM Védelmi Hivatal** (majdani jogutód szervezete) döntő szerepet játszik.

- c) Elengedhetetlen és sürgető feladatot jelent a **honvédelmi tárcán belüli szabályozás elvégzése**, amely során kell alapozni az új honvédelmi törvényre és annak végrehajtási rendeletére. A szabályozási tevékenység másik iránya szerint részt kell venni a **Gazdasági és Közlekedési Minisztérium** felelősségével készülő új kormányzati szabályozó kidolgozásában. Ezt a feladatot az **MH ÖLTP** és a **HM Védelmi Hivatal** együttműködés keretében hajtja végre. *A Honvédelmi Minisztérium szintjén kiadandó szabályozás egy elgondolt változatát jelen íráshoz csatolt FÜGGELÉK tartalmazza.*
- d) *A rögzített ipari kapacitások* minősített időszaki tervezéshez tartozó feladatrendszerében évente legalább egy alkalommal célszerű elvégezni az **MH ÖLTP** által benyújtott tervdokumentumok felülvizsgálatát és annak eredményeként az indokolatlan és más módon kielégíthető igények módosítását.

Különös tekintettel érdemes kitérni ennél a feladaton az **import beszerzéseket tartalmazó igények** erőforrás és költségtervekkel történő megalapozására és a megfelelő piackutatás elvégzésére.

Mivel a rögzített ipari kapacitások tervezése érinti a **HM tulajdonú, javító és szolgáltató gazdasági társulásokat**, ezért ezt a feladatot a **HM Védelemgazdasági Főosztály** bevonásával szükséges elvégezni. (Fontos szempontot képez a HM tárca bedolgozása a vonatkozó Korm. határozat normaszövegéhez).

- e) Kiemelt feladatként fogalmazódik meg a minősített időszaki igények tervezéséhez szükséges **szakmai háttér** (szakállomány) biztosítása és a **felkészítés** éves gyakorisággal történő lefolytatása.

A megjelölt főbb feladatok a honvédelmi tárca és védelmi igazgatási szervek szoros együttműködésével kerülhetnek végrehajtásra. Igaz ez a kritérium akkor is, ha figyelembe vesszük, hogy a minősített időszaki tárca igények számvetéseihez jogszabályi alapokon a **Honvéd Vezérkar** részéről a tervezési információk, követelmények lerögzítése szükséges. Ezen túlmenően a honvédelmi tárcán belüli érintett szervek feladatát képezi a központi tervezés elvi és módszertani kimunkálása és a bevezetés előkészítése annak érdekében, hogy *az országos szintű Védelemgazda-*

sági Alapterv 2007-2008. évi pontosítása érdemi szakmaisággal kerülhessen végrehajtásra.

Ebben a munkában nem csak a HM szervek és a Magyar Honvédség vezető szervei működnek együtt, hanem indokolt itt a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium felelős szervének bevonása is, valamint célszerű támaszkodni a területi védelmi igazgatási szervek tapasztalataira.

II.

A BEFOGADÓ NEMZETI TÁMOGATÁS ELŐKÉSZÍTÉSE

A dél-szláv válság az 1990-es évek közepén kezdődött békés rendezés óta a védelmi igazgatás és a katonai logisztika élen járva, együtt ápolja, illetve fejleszti a NATO és Európai Unió kötelékébe tartozó szövetségeseink műveleti támogatására irányuló befogadó nemzeti támogatás országos ügyét. Mindig szükséges hangsúlyozni, hogy országos ügyről van szó, amikor a **Befogadó Nemzeti Támogatásról** beszélünk, hiszen hazánk NATO csatlakozása egyik feltételét képezte a szövetségeseink műveletinek támogatása, ami **1999. március 12-től évente elszámolás köteles** területet jelent a **Védelmi Tervezés Kérdőívek (DPQ)** válszámainak megfogalmazásával.

Az évtizedes múltra visszatekintő **Befogadó Nemzeti Támogatás** feladatának megoldása és fejlesztése vonatkozásában a védelmi igazgatás központi- és területi szervei együtt munkálkodva a katonai logisztika vezető és végrehajtó szervezeteivel, NATO mércével mérve is jelentős eredményeket könyvelhettek el. Érdemes megtisztelni és konkrétan felsorolni azokat a szervezeteket, melyek sikerre vitték és hosszabb távra megalapozták a Befogadó Nemzeti Támogatás polgári és katonai feladatai előkészítését, illetve végrehajtását. *Ezek a szervezetek fontossági sorrend felállításánál a következők voltak: HM Védelmi Hivatal, HM Logisztikai Iroda, MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség és utód szervezetei, a fővárosi és megyei védelmi bizottságok, a polgári és katonai logisztika végrehajtó szervezetei.*

Mai napig is élő együttműködési területek a védelmi igazgatás és a katonai logisztika között a befogadó nemzeti támogatás **Állandó Egyetértési Megállapodás** létrehozása, a döntő fontosságú **tervezési feladatok** szabályozott keretek közé szorítása, a **központi és területi adatbázisok fejlesztése, a szabályozások aktualizálása, a felkészítés folytatása, valamint a napi, operatív feladatok kezelése.** Ahhoz, hogy a fenti együttműködési területek tartalma világos legyen és főleg a jövő szempontjából a

hasznosítás és a továbbfolytatás érdekében a kialakult befogadó nemzeti támogatási helyzet rögzíthetővé váljon, érdemes egyenként görcső alá venni a fent megjelölt területeket.

1.) Az Állandó Egyetértési Megállapodás létrehozása

A NATO Legfelsőbb Logisztikai Vezetők Értekezlete (NATO SNLC) néhány évvel ezelőtt kezdeményezte, majd döntött arról, hogy a tagországoknak és a NATO parancsnokságoknak tárgyalásos úton elő kell készíteni, és létre kell hozni egy olyan Állandó Egyetértési Megállapodást, mely aláírása lényegesen lerövidítheti a Befogadó Nemzeti Támogatás két-, illetve többoldalú tervezési folyamatát. Az Állandó Egyetértési Megállapodásban a felek olyan kölcsönös tényezőket és kötelezettségeket rögzítenek, amelyek a szándékuk kifejezésén túl a jogi-, pénzügyi-, egyéb kötelezettségeket és elveket is tartalmazzák, ahogyan az összhangban van a Párizs Protokollal, valamint a NATO és PfP SOFA egyezményekkel.

A fenti alapokon, valamint a hatályos NATO alap és irányelveken, a befogadó nemzeti támogatás doktrínáján, továbbá az **MC-334/2 dokumentumon** nyugvó **Állandó Egyetértési Megállapodás** hazai kidolgozása **2004. évben kezdődött** meg a **HM Védelmi Hivatal** szakirányítása mellett és az **MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság** együttműködésével. A kezdeti kidolgozó munkát támogatták a **NATO SHAPE** e témával foglalkozó logisztikai, jogi- és pénzügyi szervezeti elemei. A hazai és nemzetközi együttműködést igénylő kidolgozó és egyeztető folyamatok egy éven keresztül tartottak, aminek során a védelmi igazgatás szerveinek és a minisztériumok szakközegeinek alkalmuk nyílt javaslataikkal elősegíteni a végleges normaszöveg kialakítását.

A sokoldalú egyeztetések elvégzését követően **2005. év közepén** a magyar fél véglegesítette az **Állandó Egyetértési Megállapodás** normaszövegét, amelynek leglényegesebb eleme a **pénzügyi rendelkezések** rész néhány ponton nemzeti érdekeinknek megfelelően eltért a NATO általános megfogalmazott változatától. Ebből következően a **HM közigazgatási államtitkár** levelének aláírásra a **NATO SHAPE**-hez megküldött változatához jogi vonatkozásokban formai, míg a pénzügyi rendelkezések terén érdemi visszajelzések történtek, mely nyomán a **HM Védelmi Hivatal koordinálásával** szakértői szinten újabb egyeztetések kezdődtek. Ezek az egyeztetések különösen a pénzügyi rendelkezések egyes pontjaihoz kötődtek, amelyekkel kapcsolatban a Pénzügyminisztérium 2006. év májusára véglegesítette álláspontját és kidolgozta azt a normaszöveg javasla-

tot, ami nemzeti érdekeink szerint még felvállalhatóvá tette az adómentességekre vonatkozó paragrafusokat.

Jelenleg a már megjelölt polgári és katonai szervek szoros együttműködése mellett a *végleges egyeztetések folynak a NATO SHAPE és a magyar fél között*, amelyek ha eredményre vezetnek *ez év vége előtt* aláírásra kerülhet a dokumentum. Abban az esetben, ha mindkét fél aláírja az **Állandó Egyetértési Megállapodást** a szakmai és jogi tevékenység még nem fejeződik be, hiszen az új pénzügyi rendelkezéseknek megfelelően elő kell készíteni a törvényi hatályba léptetést, illetve azzal összefüggésben a *honvédelmi tárcán belül egy felelős gazdasági szervezet* kijelölését is jogszabályban kell lefektetni, amelyen keresztül az adóvisszatérítési kötelezettségek teljesülhetnek.

Az **Állandó Egyetértési Megállapodás** kidolgozása, egyeztetése és véglegesítése folyamatának leírásából minden olvasó számára nyilvánvaló lehet, hogy egy rendkívüli felkészültséget és komoly szakmai tudást igénylő tevékenységről van szó, amelyben a tárcák, a védelmi igazgatás polgári és katonai szereplői együttes felelősséggel viselnek *nemzeti érdekeink* megjelenítéséért, ugyanakkor a *szövetségi kötelezettségeink* teljesítéséért. Az e téren folytatott közel három éves körültekintő szakmai munka *ékesen példázza az együttes tevékenységek védelmi igazgatás által koordinált folytatásának jelentőségét* és mással nem helyettesíthető szerepét. Tény, hogy amennyiben sikerül elérni az **Állandó Egyetértési Megállapodás** aláírását hazánk - hasonlóan a befogadó nemzeti támogatás, **Képesség Tervező Katalógus** kidolgozásához – e téren szintén előkelő helyet fog elfoglalni a szövetségesek sorában.

2.)A befogadó nemzeti támogatási tevékenység tervezésének elősegítése

A NATO szövetségen belül a Befogadó Nemzeti Támogatás előkészítése terén legdinamikusabban a tervezés elvi és módszertani alapjai fejlődnek, aminek mozgatórugója nem más, mint a műveleti tevékenység támogatásának tapasztalatai. A rendszeres időközönként megújuló tervezési alapok ismeretében a védelmi igazgatás és a katonai logisztika szervezeti feladatokat kaptak egy **Tervezési Módszertani Útmutató** kidolgozására.

A védelmi felkészítés egyes kérdéseiről szóló **3010/2005. számú Korm. határozat** rendelkezett arról, hogy a polgári és katonai szervek együttműködésével 2005. év folyamán ki kell dolgozni egy olyan befo-

gadó nemzeti támogatás **Tervezési Módszertani Útmutatót**, ami a hazai tervezési feladatokat egységes keretbe foglalja és összehangolja.

A meghatározott **Tervezési Módszertani Útmutató** kidolgozása 2005. év májusában kezdődött meg és nem egészen *öt hónapon belül* fejeződött be. Ezt a feladatot egy külön kiválasztott és felkért szakértői kör végezte el a **HM Védelmi Hivatal** szakirányításával. Itt fontos kiemelni, hogy a dokumentum kidolgozása a legfrissebb – 2005. év májusában elfogadott és Internetről letölthető – NATO okmányra épült, célul kitűzve annak adaptálását az országos érvényű **Tervezési Módszertani Útmutatóban**.

A rekord gyorsasággal készülő Tervezési Módszertani Útmutató kidolgozásában a HM Védelmi Hivatal szakértői mellett a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, valamint az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság felkért állománya vett részt, bebizonyítva, hogy szakértelem megléte esetén nincs értelme lehetetlen feladatokról beszélni.

A jól koordinált és áldozatos munka eredményeként *már 2005. év nyarának végére elkészült* az egyeztetésre alkalmas **Tervezési Módszertani Útmutató** változat, melyet első körön a minisztériumok és a védelmi igazgatás területi szervei véleményeztek, ugyanakkor a dokumentum tervezet formálását javaslataikkal segítették a NATO beosztásban dolgozó kollégák. A különböző helyekről és szintekről érkezett észrevételek, javaslatok feldolgozását követően a **Tervezési Módszertani Útmutató** tartalma véglegesítésre került és azt követően a befogadó nemzeti támogatás **Tárcaközi Tervező Bizottság 2005. novemberi ülésén egyhangú szavazással – ajánlás jelleggel – 2006. január 01-jével életbe léptette azt.**

Jelenleg a Tervezési Módszertani Útmutató megismerése és feldolgozása van folyamatban, viszont a dokumentum tesztelése még nem kezdődött meg. A Tervezési Módszertani Útmutató alkalmazásával NATO konform módon, egységes elvi alapokon és megfelelő módszertani segítségnyújtással készíthetők elő a *műveleti-, vagy más békeidejű Befogadó Nemzeti Támogatási feladatok.*

3.) A központi és területi adatbázisok fejlesztése

A Befogadó Nemzeti Támogatás Központi Adatbázisának létrehozása 2003. évben szintén széleskörű polgári és katonai együttműködéssel valósult meg és ezt a feladatot is a HM Védelmi Hivatal koordinálta. A Központi Adatbázis első rendszergazdája az azóta megszüntetett HM

Gazdasági Tervező Hivatal volt, mely szervezet döntő mértékben járult hozzá ez irányú NATO kötelezettségünk teljesítéséhez.

Szerkezetét tekintve a **Központi Adatbázis 14 fejezete** átfogta a Befogadó Nemzeti Támogatás minden lényeges területét a szövetségesek fogadásától, mozgatójától és mozgásbiztosításától kezdve, az ellátási-, egészségügyi-, javítási szolgáltatások nyújtásán keresztül egészen a távközlés, a térképészeti biztosítás és az elhelyezés, üzemeltetés feladatainak megoldásáig. Mind a 14 területen ***célzott adatszolgáltatási igények kerültek megfogalmazásra*** és a tárcák, illetve a védelmi igazgatási szervek részére kiküldött adatlapok szerinti válaszok megfelelő alapot szolgáltatottak az informatikai feldolgozáshoz, azáltal a Központi Adatbázis megvalósításához.

Jellemző a Központi Adatbázis fontosságára, hogy ***nélküle nem lehetett volna összeállítani*** az ország befogadó nemzeti támogatás nyújtására vonatkozó lehetőségeit tartalmazó **Képesség Tervező Katalógust**. Ez a dokumentum a NATO elvek és mintaokmányok alapján éppen a Központi Adatbázisból nyert információra építve jöhetett létre **2004. évben**. Ezt a munkát szintén a **HM Védelmi Hivatal koordinációjával** a külön erre a feladatra felkért szakértői állomány végezte el, akik között a katonai logisztikusok mellett ugyancsak tevékeny szerepet vállaltak a tárcák és a védelmi igazgatási szervek. Ennek a közös tevékenységnek eredményeként ***ma már minden NATO tagállam és minden NATO parancsnokság rendelkezik a Magyar Köztársaság Képesség Tervező Katalógusának angol nyelvű példányával***, amelyből minden kezdeti információt megkaphat a soron következő befogadó nemzeti támogatási feladatai előkészítéséhez.

Az e téren elért jelentős sikerek közepette, ***pillanatnyi szünet nélkül megkezdődött a Központi Adatbázis hardver és szoftver részének*** fejlesztése, amit a koncepcióalkotás és kidolgozó munka előzött meg. Ebben az időszakban – **2005. I. negyedévét követően**, a **HM Gazdasági Tervező Hivatal** megszűnése után – a rendszergazda feladatait az **MH Összhad-erőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság** vette át. A rendszergazda és a **HM Védelmi Hivatal** koordinációjával működő szinte már állandó szakértői team elvégezte a koncepcióalkotást és összeállította a közbeszerzési pályázathoz szükséges szakmai követelményeket, amelyek után **2006. év elejére befejeződött** a közbeszerzési eljárás a Központi Adatbázis informatikai fejlesztéséhez. Jelen időszakban az új, magasabb szintű adatbekerés megvalósítása folyamatban van és ugyancsak jól halad a rendszer informatikai háttérének minőségi megújítása.

E feladat kapcsán az adatbekérések érintik a védelmi igazgatási szerveket is, amelyek megyei/fővárosi szinten teljesített adatszolgáltatások alapján kiegészítik és pontosítják saját befogadó nemzeti támogatási adatbázisaikat. Azzal párhuzamosan ellenőrzött adatszolgáltatást teljesítenek saját területükről a Központi Adatbázis részére.

A **Központi Adatbázis** informatikai fejlesztése és új adatokkal történő feltöltése a tervek szerinti ütemezéssel halad, ami *mind a polgári, mind a katonai szervezetek felelős és konstruktív* hozzáállását jelzi. Mindezen túl e tevékenységet a befogadó nemzeti támogatás **Tárcaközi Tervező Bizottság** irányítja, a **HM Védelmi Hivatal** koordinálja és a *rendszergazda* szervezi, ami együttesen garanciát jelent a minőségi megvalósításhoz.

Amennyiben a Központi Adatbázis korszerűsítése 2007. év elején befejeződik, akkor kezdetét veheti a **Magyar Köztársaság Képesség Tervező Katalógusának** pontosítása, amely feladat a NATO tervezési rendszerének is részét képezi. Valójában csakúgy, mint **2004. évben** szakértői szinten el kell végezni a Központi Adatbázisban betáplált új adatállomány értékelését és elemzését, majd annak alapján a jelenlegi Képesség Tervező Katalógus pontosítását. Természetesen ezt a feladatot már az új szervezeti struktúrák szerinti polgári és katonai szervezeteknek kell végigvinni.

Áttekintve a védelmi igazgatás és a katonai logisztika szervezeteit érintő változások ma még nagyrészt beláthatatlan részleteit és az ebből fakadó bizonytalansági tényezőket, igen alaposan fel kell készülni e területen is a feladatok továbbfolytatására. Ezzel kapcsolatban azt is fontos szem előtt tartani, hogy bármilyen változások következnek be az eddig elvégzett munka és az elért eredmények nem veszhetnek kárba.

4.) A szabályozások aktualizálása

A 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint az új honvédelmi törvény végrehajtási rendelete (71/2006. (IV.3.) Korm. rendelet) külön-külön is olyan változásokat eredményeztek, amelyek kihatással vannak a 176/2003. (X.28.) számú kormányrendeletre, illetve az arra épülő BNT ágazati szabályozásokra. A fenti jogszabályi változások mellett a közigazgatás területén elindult minisztériumi átalakítások – a maguk vonzataival együtt – szintén hatással vannak a Befogadó Nemzeti Támogatás korábban lerögzített jogszabályi

alapjaira, amiből egyenesen következik a szabályozási keretek változtatásának igénye.

Ezt a **feladatot** koránt sem olyan egyszerű megoldani, mint az a tényekből következne. Az érintett jogszabályok feldolgozása, értelmezése és adaptálása, illetve a részletek alacsonyabb szintű szabályozásokba foglalása a jelenleg is zajló mélyreható szervezeti átalakítások közepette igen nagy körültekintést igényel, hiszen **most alakulnak azok a szervezeti struktúrák**, melyek feladatrendszerében az erre vonatkozó igények és követelmények megjelenhetnek. Külön szempontként kell értékelni a szervezeti változások másik összetevőjét, mégpedig a **felkészült szakállomány megmaradását vagy biztosítottságát**, ami szintén alapfeltétele a szabályozásokkal és az érvényben lévő szabályzók módosításával kapcsolatos feladatok eredményes végrehajtásának.

E téren vegyük számba a konkrét feladatokat, amelyek az alábbiak szerint összegezhetők:

- **El kell végezni** a BNT alapszabályozójának a 176/2003 (X.28.) Korm. Rendeletnek az aktualizálását. Ennek során összhangot kell teremteni az új honvédelmi törvénnyel és azok végrehajtási rendeletével;
- **Végre kell hajtani** a 9/2004. (HK 7.) HM utasítás módosítását, különös tekintettel a **Katonai Tervező Bizottság** vezetésére és összetételére, valamint a titkársági feladatok ellátására. Az ágazati szabályzó mielőbbi aktualizálása azért szükséges, mert a Katonai Tervező Bizottság meghatározó szerepet tölt be a BNT folyamatok elindítása és a NATO kapcsolattartás területein;
- **Át kell dolgozni** a minisztériumok ágazati BNT szabályozását, amit hasonlóan a honvédelmi tárca ez irányú feladataihoz itt is a **Tervezési Operatív Csoportok** összetételére, működésére és kapcsolatrendszerére szükséges koncentrálni;
- **Fontos felülvizsgálati és aktualizálási feladatot jelent** a területi védelmi igazgatási szervek BNT okmányainak, intézkedési terveknek jogszabályi harmonizációja és naprakésszé tétele.

A Befogadó Nemzeti Támogatás különböző szintű szabályozóinak aktualizálása kapcsán azt is szükséges kihangsúlyozni, hogy ezt a feladatot csak az érintett szervezetek egymással szoros együttműködésben hajthatják végre az elvárt és megkívánt eredményességgel. Ebben a munká-

ban kiemelt szerepet vállalhatnak és tölthetnek be azok a katonai logisztikai szakértők, akik NATO beosztásban egy sor hasznosítható tapasztalat birtokában segíthetik az ágazati – és a védelmi igazgatási szakállományt.

5.) A Befogadó Nemzeti Támogatás terén végzett felkészítés folytatása

Ha visszatekintünk ezen írás tárgyához tartozó előző pontjaira, akkor nyilvánvalóan látszik, hogy az elvégzett helyzetértékelés alapján megjelölt feladatok végrehajtása csak felkészült szakállomány megléte esetén teljesíthető. Ebből a szempontból ugyanolyan fontos a meglévő szakállomány megőrzése, mint az e területen kevésbé felkészültekre irányuló folyamatos és szisztematikus felkészítés célirányos folytatása.

A felkészítést a **védelmi igazgatás központi szintjéről vezérelve** végig kell vinni az ágazatoknál és a szakirányításuk alá tartozó szervezeteknél egészen a tanintézeti képzés színteréig. Ez egyben feltételezi, hogy rendszerben maradhatnak azok a BNT szakértők, akiken áll, vagy bukik az aktuális BNT feladatok megoldásához szükséges ismeretek és tapasztalatok átadása. Lényegében a felkészítés eddig kialakított és a gyakorlatban példásan működő rendszerének fenntartásán múlik, hogy a megváltozott szervezetek BNT feladatokért felelős állománya hogyan lesz képes magáévá tenni a szakmai szabályzók követelményeinek megvalósítását, a **BNT Tervezési Módszertani Útmutató** alkalmazását és a folyamatban lévő operatív BNT feladatok szakirányítását.

Tekintettel a változások nagyságrendjére és a várható személyi mozgásokra már látszik, hogy nem elégséges az eddig alkalmazott felkészítési szisztémák rutinszerű alkalmazása, mert ebben az esetben a felkészítési formák gyakoriságát az élet által produkált helyzethez szükséges igazítani. **Megítélésem szerint a jelenlegi időszakban az alábbi felkészítési formák kerülhetnek előtérbe:**

- Központi felkészítési rendezvény konferencia jellegű megtartása az ágazatok érintett vezető állománya részére;
- Ágazaton belüli továbbképzések szervezése legalább féléves gyakorisággal;
- A védelmi igazgatási szervek továbbképzése;
- Módszertani foglalkozások szervezése a **BNT Tervezési Módszertani Útmutató** alkalmazására;

- A BNT területével foglalkozó NATO dokumentumok feldolgozása éves gyakorisággal;
- A tanintézeti képzés BNT témáinak oktatása és a nemzetközi együttműködési gyakorlatok (**MAGLITE** program és a **FOURLOG** rendezvény) további előkészítése és lefolytatása.

A katonai logisztika valamennyi szintjén ugyancsak elengedhetetlen a BNT feladatok elméleti és módszertani kérdéseinek beépítése a felkészítések – kiképzések rendszerébe. Azon túlmenően, hogy a BNT témák jelen lesznek a szakmai felkészítések rendszerében, nem szabad figyelmen kívül hagyni a parancsnoki felkészítés lehetőségeinek kihasználását.

A BNT felkészítés töretlen folytatása érdekében célszerű lenne a különböző felkészítési programok összehangolása és tematikus egyeztetése. Ezt a tevékenységet a központi védelmi igazgatás szintjein lehetne a leghatékonyabban koordinálni.

6.) A napi, operatív feladatok kezelése

Hazánk polgári és katonai szervezetei a Befogadó Nemzeti Támogatás keretében naponta átlagosan 25-30 NATO, illetve Európai Unió keretébe tartozó csapatmozgást, vagy szállítást engedélyeznek, koordinálnak, nyilvántartanak és effektíve segítenek.

A katonai logisztikai szervek közül a **Nemzeti Mozgáskoordinációs Központ**, a katonai **VÁM** és **pénzügyi** szervek vesznek részt a fogadás, beléptetés, valamint a mozgás feladatainak támogatásában. Tevékenységüket a **hatásőrség és a rendőrség szerveivel** szoros együttműködésben hajtják végre. Itt kell kiemelni a **HM Elektronikai és Logisztikai Vagyonkezelő Zrt. (HM EI Zrt.)** szerepét a szerződéskötések előkészítésében, a támogatási igények kiközvetítésében és az elszámolások lebonyolításában.

A katonai logisztikai és a polgári erők közös fellépését a szövetséges igények kielégítése terén szerződések rögzítik, amelyek két- és több oldalúak lehetnek. Erre példa az amerikai és a magyar fél közötti **OMNIBUS megállapodás**, ami még az **IFOR, SFOR** műveletek támogatása időszakában kötött. Ezen túlmenően a veszélyes anyagok szállításának rendőri szállítmánykísérését háromoldalú szerződések alapján teljesítik, illetve számolják el. Ebben a szerződéses viszonyban a **HM EI**

Zrt., az Országos Rendőr-főkapitányság, valamint az amerikai fél áll kapcsolatban.

A fentiekben hivatkozott Befogadó Nemzeti Támogatási feladatok *jogszabályi alapja az évente elfogadott Korm. határozat*, amelyben minden csapatmozgás és a szövetségesek érdekében tervezett polgári szállítás szerepel, amely tevékenységek központi eleme az **MH Katonai Közlekedési Központ**. Ennél a szervezetnél napi nyilvántartás készül és kerül kiadásra az érintett polgári, katonai és védelmi igazgatási szervek számára, amiből pontosan nyomon követhető mely napon, *milyen mozgás*, milyen nemzetközi művelethez kötődően és mikor, milyen feltételek között kerül végrehajtásra.

Összességében e területen a gyakorlati tevékenység a hazai és nemzetközi felek konstruktív együttműködése eredményeként szakszerűen folyik. Ugyanakkor azt is el kell ismerni, hogy a *két- és többoldalú szerződések* aktualizálásra szorulnak és a *szervezeti keretek* sem elégítik ki minden szempontból a követelményeket. A feladatok éppen az előzőekben jelzett problémákból fakadnak.

A jogszabályi felülvizsgálatot és az aktualizálást *hosszabb ideje szükséges lenne elvégezni*, ami igen komoly feladatot jelent, mivel többnyire nemzetközi szerződésekről van szó. Ezen túlmenően *célszerű foglalkozni* az operatív Befogadó Nemzeti Támogatási feladatokat előkészítő, bonyolító, koordináló szervezeti háttér meglévő hiányosságainak felszámolásával.

A II. fejezet lezárásához tartozik, hogy a befogadó nemzeti támogatás teljes egészében a katonai és a polgári együttműködésre épül, amelyen belül meghatározó szerepet játszanak a katonai logisztikai és a védelmi igazgatási szervek.

III.

A VÉDELMI IGAZGATÁSI SZERVEK ÉS A KATONAI LOGISZTIKA EGYÉB KAPCSOLÓDÁSI TERÜLETEI

A már kifejtett két meghatározó terület mellett a védelmi igazgatási és a katonai logisztikai feladatok megjelennek a katasztrófavédelem, a polgári védelem, a polgári veszélyhelyzeti tervezés, a kritikus infrastruktúra védelme, valamint a nemzeti válságkezelés területein is. A védelmi szektor ezen elemei feladatrendszerében az *országos érdekű* tevékenységek jelennek meg, amelyek eredményes végrehajtása minden

szempontból **igényli a honvédelmi tárca**, azon belül a Magyar Honvédség és a **katonai logisztika** tevékeny **jelenlétét**.

A fent megjelölt területeken összefoglalóan az alábbiakat lehet rögzíteni:

- A különböző védelmi feladatok előkészítése (tervezés, szervezés, koordináció) során fontos együttműködési tevékenységek jelentkeznek, amelyek elsősorban a honvédségi erők bevonására irányulhatnak;
- A polgári szervek felelősségi körébe tartozó védelmi feladatok előkészítése és végrehajtása időszakában a bevont honvédségi erők önálló alkalmazása válik szükségessé. Ehhez a támogatási háttérrel teremtik meg a katonai logisztikai szervezetek;
- Amikor a katonai szervezetek alkalmazása igényli a polgári szervek együttműködését és a nemzetgazdasági források igénybevétele akkor is előtérbe kerül a feladatok közös megtervezése és megszervezése, amelyben a védelmi igazgatás szervei a legtöbb esetben érintettek lehetnek;
- Az ágazati felelősségi körbe tartozó védelmi feladatok előkészítése és megvalósítása során a honvédségi, katonai logisztikai speciális képességek, illetve a szervezett erő jelenti azt a kiegészítő forrást, mely bevonása szükséges a feladatok eredményes végrehajtásához.

A fenti általános megközelítéseket lefordítva, a napi élet színterén mindenki számára nyilvánvaló lehet, hogy **a 2006. évi tavaszi áradás és belvíz elleni küzdelem-, a madárinfluenza megelőzés és következményeinek felszámolása-, a lakosság életének és vagyonának megóvása mind-mind igényelték a honvédség és azon belül a katonai logisztika erőforrásainak** tervezett és a védelmi igazgatási szervekkel egyeztetett bevonását. Itt fontos azt is rögzíteni, hogy a tágran vett polgári és katonai együttműködés rendszere kialakult, azok különböző területi csatornáit stabil alapját képezik a tervek szerinti és a nem tervezett feladatok végrehajtásának.

E téren a **legdöntőbb feladatot jelenti** az eddigi eredmények átmenetése, az elindult átalakítások hatásainak lekövetése, valamint a kiépített kapcsolatrendszerek fenntartása, illetve szükség szerinti megújítása. Ezt a feladatot olyan körülmények között kell folytatni, amikor **változik az ál-**

lamigazgatás és benne a védelmi igazgatás rendszere, átalakulnak a honvédségi szervek és a változik a katonai logisztika szervezeti és működési rendje.

Összegzés

Visszautalva a III. fejezet záró gondolatára és jelen cikk megírásának indíttatására érdemes kiemelni, hogy mind a minősített időszakos igények tervezése-, mind a befogadó nemzeti támogatás előkészítése és az egyéb polgári-katonai együttműködést igénylő feladatok megoldása változatlan követelményeket támaszt a védelmi igazgatási és a katonai logisztikai szervezetekkel szemben.

Valamennyi érintett területen a feladatok konkrétan és jogszabályi alapokon jelennek meg, tehát végrehajtásuk előkészítése, illetve megvalósításuk *nem kerülhető meg*. Az elvégzett helyzetértékelés és az aktuális feladatok megfogalmazása, *ha csak a tudományos szakfolyóirat publikációjában, de rendelkezésére fog állni* az új struktúrák kialakítása után beosztásba helyezett felelős vezetők részére, akik belátásuk szerint használhatják fel az itt lerögzített tényeket és a hozzájuk kapcsolt gondolatokat.

Ez a lehetőség ily módon adott, csak élni kell vele.

MELLÉKLET: (FÜGGELÉK)

FÜGGELÉK

„A védelmi igazgatás és a katonai logisztika kapcsolódó területein jelentkező feladatok” cikkhez¹

A honvédelmi miniszter

..... számú utasítása

a Magyar Honvédség minősített időszakai igényeinek tervezésére

A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény és a végrehajtására kiadott 71/2006. (IV.3.) Korm. rendelet, valamint a nemzetgazdaság védelmi felkészítése és mozgósítása feladatai végrehajtásának szabályozásáról szóló 131/2003. (VIII.22.) Korm. rendelet alapján a Magyar Honvédség minősített időszakai igényei tervezésének szabályozására az alábbi utasítást adom ki.

- 1.) **Az utasítás hatálya kiterjed** a Honvédelmi Minisztériumra, a honvédelmi miniszter közvetlen irányítása és felügyelete alá tartozó szervezetekre, valamint a Magyar Honvédség katonai szervezeteire.
- 2.) **A Magyar Honvédség minősített időszakok² igényeit alkotják:**
 - a) A **Megelőző Védelmi Helyzet** katonai feladatai előkészítéséhez és végrehajtásához szükséges nemzetgazdasági erőforrások.
 - b) A **Veszélyhelyzet** katonai feladatai végrehajtásához szükséges saját és nemzetgazdasági erőforrások.
 - c) A **Szükségállapot** katonai feladati végrehajtásához szükséges saját és nemzetgazdasági erőforrások.
 - d) A **Rendkívüli Állapot** katonai feladatai előkészítéséhez és végrehajtásához szükséges nemzetgazdasági erőforrások.

¹ Javaslat HM utasítás tartalmára.

² A Magyar Köztársaság Alkotmányában (1949. évi XX. Törvény) nevesített minősített időszakok.

- e) A **Helyreállítási Időszak** katonai feladatai végrehajtásához szükséges nemzetgazdasági erőforrások.
- 3.) A Magyar Honvédség **minősített időszak** igényei tervezésének alapjait a Honvéd Vezérkar koordinációjával és felelőssége mellett kidolgozott **katonai alkalmazási tervek** képezik, amelyekben az egyes minősített időszakok feladatait és azok végrehajtási rendjét is meg kell jeleníteni.
- 4.) A **Megelőző Védelmi Helyzet**, a **Rendkívüli Állapot** és a **Helyreállítási Időszak** honvédségi igényei teljes egészében-, míg a **Szükségállapot** honvédségi igényei részben a mindenkor hatályos Ország Fegyveres Védelmének Tervéből következnek.
- 5.) A **Veszélyhelyzet** honvédségi igényei teljes egészében-, míg a **Szükségállapot** honvédségi igényei részben a Honvédelmi Ágazati Katasztrófavédelmi Tervre épülnek.
- 6.) A minősített időszakok és a Helyreállítási Időszak honvédségi igényeit – a katonai erők alkalmazási terveiben foglaltakkal összhangban – úgy kell tervezni, hogy a **Megelőző Védelmi Helyzet** 2 hónap-, a **Veszélyhelyzet** 1 hónap-, a **Szükségállapot** 1 hónap-, a **Rendkívüli Állapot** 1 hónap-, a **Helyreállítási Időszak** 6 hónap időtartamot ölelhet fel.
- 7.) A katonai erők minősített időszak alkalmazásának tervezésénél figyelembe kell venni a NATO Válságreakálási Rendszerével összhangban álló Nemzeti Válságreakálási Rendszer csak minősített időszakokra vonatkozó szabályait.
- 8.) A minősített időszak honvédségi igények tervezése az alaptervek összeállításából és évente történő pontosításából áll, mely keretében **két önálló, de egymással összefüggő tervdokumentációt szükséges kidolgozni a következő tárgyban:**
- a) A Magyar Honvédség ... évekre szóló minősített időszak igényeinek terve.
- b) A Magyar Honvédség minősített időszak rögzített ipari kapacitás igénye ... évre.
- 9.) **A honvédség rögzített ipari kapacitás igényeinek tervezése** központilag, a Honvéd Vezérkar főnök irányításával történik. A tervezés katonai alapjait a HVK Főosztályai és a HM Tervezési és

Koordinációs Főosztály biztosítják, míg a szakmai tervezési feladatot végrehajtó MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság (a továbbiakban: MH ÖLTP) a HM Védelemgazdasági Főosztállyal működik együtt. A tervezés védelmi igazgatási koordinációját a HM illetékes főosztálya hajtja végre.

10.) Az alaptervek kidolgozása az alábbi tervezési folyamaton keresztül valósul meg:

- a) A katonai erők minősített időszakai alkalmazási terveinek összeállítása a Honvéd Vezérkar részéről és felelősségével.
- b) A minősített időszakok és a Helyreállítási Időszak feladatainak csoportosítása és részletes kibontása a HM-HVK szervek és az MH ÖLTP által.
- c) A katonai feladatokhoz szükséges erőforrások és azok költségigényeinek megtervezése az érvényben lévő tervezési alapokmányok és szakmai szabályzók felhasználásával az MH ÖLTP felelősségével.
- d) Az erőforrások és költség szükségleti tervek egyeztetése a HM-HVK szervekkel, valamint annak alapján a szükséges pontosítások elvégzése az MH ÖLTP részéről.
- e) A Honvédség minősített időszakai gazdasági-anyagi szolgáltatási igényeinek pontos megjelölése egy-, illetve több évre előre vetítve az MH ÖLTP részéről.
- f) A honvédelmi tárca minősített időszakai költségvetési igényeinek összeállítása a HM KPSZH által.
- g) A központilag kiadott tervezési módszertan alapján a tárca minősített időszakai terveinek összeállítása és véglegesítése az MH ÖLTP részéről.
- h) A tervek ellenjegyzése a Honvéd Vezérkar főnök által és jóváhagyásra történő felterjesztése a honvédelmi miniszterhez.
- i) A tervek jóváhagyása és a HM Védelmi Hivatalon keresztül történő megküldése a tárcaközi koordináló szerv részére.

- j) Tervezési tapasztalatok összegzése és hasznosítása a HM-HVK szervek és az MH ÖLTP részéről.
 - k) A tervezési alapok változása esetén az időszakos pontosítások előkészítése és végrehajtása az MH ÖLTP által.
 - l) A tervkivonatok elkészítése és kiadása a katonai logisztikai ellátó szervezetek számára.
 - m) A tervokmányok karbantartása, az adatállomány aktualizálása.
 - n) Felkészítés folytatása az alaptervek alapján.
- 11.) A tervezési folyamatok az éves pontosítások elvégzése mellett, a minősített időszaki igények tervezését is magába foglaló kormányzati szabályozáshoz illeszkedően, meghatározott ciklikussággal ismétlődnek.
- 12.) A honvédség minősített időszaki igényei megállapítása érdekében folytatott tervezés alapkövetelménye, hogy valamennyi – a Magyar Köztársaság Alkotmányában nevesített – minősített időszak, valamint a Rendkívüli Állapotot követő Helyreállítási Időszak katonai feladatai alapján, hozzájuk kapcsolódóan konkrétan jelenjenek meg azok a szakterületi erőforrás igények, amelyek teljesítése a nemzetgazdasági szervek gyártó-, termelő-, szolgáltató kapacitásainak igénybevételét, illetve az importból történő beszerzések végrehajtását vonja maga után.
- 13.) *A honvédség minősített időszaki igényei összetevődnek:*
- a) Megelőző Védelmi Helyzetben és / vagy Rendkívüli Állapot idején, a hadkötelezettség visszaállításával a személyi és technikai kiegészítés, valamint az ingatlan biztosítás szükségleteiből.
 - b) A haderő Washingtoni Szerződés 5. cikk szerinti alkalmazásának igényeiből, ide értve a befogadó nemzeti támogatás katonai feladataihoz tervezett szükségleteket.
 - c) A haderő Szükségállapot idejű fegyveres tevékenységével kapcsolatos igényekből.

- d) A honvédség katasztrófavédelmi helyzetek elhárításában történő feladatellátásnak szükségleteiből Veszélyhelyzetben, vagy Szükségállapot időszakában.
 - e) Megelőző Védelmi Helyzetben a haderő szövetségi kötelezettségeivel kapcsolatos támogatási feladatok szükségleteiből.
 - f) A Rendkívüli Állapotot követő Helyreállítási Időszak honvédségi szükségleteiből.
- 14.) A 13. pontban felsorolt minősített időszakok honvédségi szükségleteit feladatokhoz kötötten kell megtervezni. A feladatok összeállítását és tartalmi kibontását a Honvéd Vezérkar és a HM Tervezési és Koordinációs Főosztály egymással szoros együttműködésben végzi el. A feladatterveket a nemzetgazdasági erőforrás szükségletek kimunkálása érdekében a felső szintű katonai logisztikai szervek teszik teljessé.
- 15.) A tervezésben a központi- és a területi védelmi igazgatási szervek együttműködnek.
- 16.) *A minősített időszaki honvédségi igények tervezésének konkrét feladatai:*

- a) A minősített időszakok feladatterveinek kidolgozása és elfogadtatása.

Felelős:

Határidő:

Együttműködők:

- b) A feladattervek feldolgozása a központi szabályzók alapján és a feladatok erőforrás és költségvetésének megállapítása, valamint az összesített tervdokumentáció kidolgozása.

Felelős:

Határidő:

Együtműködők:

- c) A Honvéd Vezérkar részére a minősített időszak honvédségi feladatok erőforrás és költségzükségleti terveinek átadása, jóváhagyásra.
- d) A Védelemgazdasági Alaptervbe a honvédség minősített időszak igényeinek bedolgozását megelőzően egyeztetés a tárcaközi koordináló szervvel.
- e) A tervezési folyamat értékelése, tapasztalatok feldolgozása és jelentés összeállítása.
- f) Tervek karbantartása – visszajelzések elvégzése

17.) Záró rendelkezések

Budapest, 2004. augusztus - n.

/:honvédelmi miniszter:/

aláírás

Felhasznált irodalom jegyzéke:

- 1.) A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. Törvény.
- 2.) 71/2006. (IV.3.) Korm. rendelet az új Hvt. Végrehajtására.
- 3.) 131/2003. (VIII.22.) Korm. rendelet a nemzetgazdaság védelmi felkészítése.
- 4.) 176/2003. (X.28.) Korm. rendelet a befogadó nemzeti támogatás feladataira.
- 5.) 9/2005. HM utasítás a befogadó nemzeti támogatás ágazati feladatira.
- 6.) Állandó Egyetértési Megállapodás tervezete (HM Védelmi Hivatal).
- 7.) A BNT Központi Adatbázis fejlesztési elgondolása (MH ÖLTP).
- 8.) Operatív BNT feladatok napi jelentései (MH KKK).
- 9.) 2118/2006. (VI.30.) Korm. határozat és a kapcsolódó HM utasítások.
- 10.) AJP-4 NATO Logisztikai doktrína.
- 11.) AJP-4.5 NATO BNT doktrína.
- 12.) OMNIBUS amerikai-magyar megállapodás.
- 13.) A HM EI Zrt. kétoldalú szerződései.
- 14.) Saját jegyzetek.
- 15.) BNT Tervezési Módszertani Útmutató.

**A NEMZETKÖZI („LENGYEL”) KÖZÉP-DÉL
HADOSZTÁLY LOGISZTIKAI TÁMOGATÁSA
A MAGYAR SZÁLLÍTÓZÁSZLÓALJ
RÉSZVÉTELELÉVEL A KOALÍCIÓS ERŐK
”IRAKI SZABADSÁG” MŰVELETÉBEN
(2003. szeptember 03 – 2004. december között)**

II. RÉSZ.

Hautzinger Gyula – Bakó Antal¹

A tanulmány (cikk) I. RÉSZ-ében a Nemzetközi (Lengyel) Közép-dél Hadosztály létrehozásával, tevékenységével, logisztikai biztosításának megszervezésével, végrehajtásával foglalkoznak a szerzők.

Ebben a II. RÉSZ-ben a hadosztály logisztikai feladatának vezetésével és a Magyar Szállítózáslóalj tevékenységével kapcsolatos tapasztalatokat adják közre.

4. A hadosztály logisztikai feladatainak vezetése

4.1. A logisztikai vezető szervek és azok működése (DCOS SUP, G4, MNLC, US LOGCAP, US LOG CELL). Előnyök és hátrányok

A hadosztály törzsben a misszió megkezdésétől fogva *két szervezetszerű logisztikai elem működött:*

- Az egyik a törzsfőnök (törzsfőnök támogató helyettese) alárendeltségében működő **G4** elem, amelyet a **törzsfőnök logisztikai segítője (ACOS LOG)** vezetett;
- Valamint a NATO elvektől eltérően a parancsnok közvetlen alárendeltségében az un. **Többnemzeti Logisztikai Központ (MNLC)** egy lengyel ezredes vezetésével.

¹ Dr. Hautzinger Gyula nyá. ezredes, PhD, ZMNE Társadalomtudományi Intézet tudományos főmunkatárs.

Bakó Antal mk. ezredes, MH ÖLTP logisztikai főnök.

Az a kezdetektől teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy a két különálló, ráadásul eltérő vezetési szintű szervezet hasonló, így párhuzamosan működő belső strukturális elemekkel nem erősíti, hanem hátráltatja, esetenként kioltja a nem is kellően koordinált logisztikai tevékenységet.

Addig, ameddig a NATO-ban a **Többnemzeti Logisztikai Központok** az adott törzs logisztikai szervezetének végrehajtó elemei, a hadosztálynál alkalmazott, operativitásra negatívan ható párhuzamosítás a NATO elvektől merőben eltért. Ezt felismerve és a hadosztály-törzs kulcs beosztásainak 2004. júliustól (III. váltás) való „**lengyelesítésével**” a helyzet megoldódott. A két szervezeti elemet lengyel vezetés alatt egyesítették.

Maga a **G4 logisztikai törzs** kezdetben **28 fős** nemzetközi törzsszel végezte a logisztikai támogatás tervezési-szervezési, ellátási feladatokat. A törzsben megtalálhatók voltak mindazon alsóbb vezetési elemek (tervezési-, szállítási-, ellátási-, technikai alosztály) amelyek biztosították a törzsszel és az együttműködőkkel, valamint az alárendelt csapatokkal a folyamatos munkát. A feladatok megvalósítása a két önálló logisztikai alegység (logisztikai zászlóalj és szállítózászlóalj) útján a NATO gyakorlatban is elterjedt a **Hadművelési Parancson (OPORD-on)** és **Művelési Eljárásokon (SOP-n)** alapuló egyedi parancsokkal (**FRAGO-kkal**) történt.

A **Többnemzeti Logisztikai Központ** (szervezetében több hasonló elemmel, mint a **G4-nél**) fő feladata a **G4** által megtervezett feladatok szerződéses alapon történő megvalósítása, valamint a nemzetekkel a **Nemzeti Támogató Elemeken** keresztül a kapcsolattartás, és nemzeti egyedi igények megoldásának elősegítése.

A hadosztálytörzs **G4** törzse tevékenységében a kezdetektől fogva igyekezett az alapidokumentumokban rögzített NATO logisztikai alapelveket követni. Ez a törekvés nehézségekbe ütközött. **Először** is maga a hadszíntér vezető nemzete már a résztvevő csapatok túlnyomó részt amerikai jellege miatt is, elsősorban a nemzeti elvek és gyakorlat alapján működött, így – érthetően – több esetben is kezelhető konfliktusok alakultak ki, a NATO doktrínális alapokon működő hadosztály vezetése során. Itt nem kívánjuk részletezni azokat a különbségeket, amelyek egy nem NATO ország (pl. Ukrajna) és a NATO tagországok csapatai között mutatkoztak.

Másodszor, szinte nem volt a hadosztályban olyan csapat, amely ne rendelkezett volna valamilyen, sokszor speciális anyagi-technikai

biztosítással összefüggő kétoldali megállapodással az **Egyesült Államokkal**. Ezek egyenkénti követése, megoldásában való részvétel meghaladta volna a hadosztály logisztikai törzsének lehetőségeit. Ezért az a döntés született, hogy ezeket a kétoldalú egyezményeken alapuló eseteket az országok képviselői a **Nemzeti Támogató Elem (NSE)** segítségével egymás között kell, hogy rendezzék. Természetesen ez nem jelentette azt, hogy a hadosztály logisztikai szervezetei ne tudtak volna és szükség esetén ne nyújtottak volna a megoldásban segítséget.

Ami kikerülhetetlenül a hadosztálytörzs feladata volt, az az új iraki biztonsági erők létrehozásában, felszerelésében és kiképzésében történő részvétel. Ez a jelentős munka fontos, állandó jellegű szervezési tevékenységet jelentett a hadosztály **G4** törzsének és a logisztikai egységeknek. A maga nemében egyedülálló feladat volt az ellenségtől csapataink által elkobzott fegyverek bevizsgálása és az új iraki erők részére történő elosztása. Ez a munka azért is volt rendkívül felelősségteljes, mivel a logisztikai zászlóalj csak igen korlátozott javításra, bevizsgálásokra képes fegyverzeti kapacitással rendelkezett.

A logisztikai támogatás mind zavartalanabb végzésének elősegítése érdekében az előljáró **CJTF 7 (MNC-I)** parancsnokság a hadosztály megalakulása kezdetétől fogva logisztikai összekötőt és hadszíntér anyagi parancsnoksága logisztikai összekötő csoportot működtetett a hadosztály parancsnokságon.

Ezek közül a legfontosabb az **US LOGCELL** néven ismert csoport a hadszíntér USA anyagi parancsnokságtól és a hadosztály közvetlen ellátását végző körzet ellátó csoport (**ASG**) hadosztályhoz vezényelt tisztekből és tiszthelyettesekből állt.

A csoport fő feladata a lengyel féllel, mint megrendelővel való közvetlen kapcsolat tartása volt az un. **ACSA (Acquisition and Cross Servicing Agreement)** alapján, amely azt jelentette, hogy valamennyi anyagi-technikai megrendelés az erre rendszeresített formanyomtatványon (**CC-35**), ezen a csoporton keresztül indult el az útjára, hogy valamikor a végső elszámolások **Varsó** és **Washington** között realizálódjanak. Ezt a feladatot látta el az **MNLC** és ez indokolhatta (részben) a „nem-lengyel” vezetésű logisztikai törzs és a **MNLC** különválasztását. Más kérdés, hogy ez a kizárólagosan lengyel nemzeti felelősségű feladat, egy kikülönített csoporttal az egységes logisztikai vezetésen belül is történhetett volna. *Mint ez az egyesítés a MNLC átalakításával a misszió 3. váltásának idejére meg is valósult.*

A csoport következő lényeges feladata volt az USA által a résztvevő nemzeteknek biztosított eszközökkel kapcsolatos tevékenység. Mivel a hadosztály logisztikai törzse NATO alapokon állva nem vállalhatta fel a „nem közös” anyagok és technikai eszközök nyilvántartását, ezért ez a csoport végezte az USA tulajdonába tartozó dolgok kezelését.

Fontos, hiánypótló tevékenységet töltött be a csoport a hadosztálynál nem rendszeresített beszerző tisztek (contracting officer) pótlásában. Rövid idő alatt bebizonyosodott, hogy a hadosztály részére nélkülözhetetlen a helyszíni beszerzés, ugyanakkor ilyen felkészültséggel a résztvevő nemzetek nem rendelkeztek, de még a hadosztály vezető nemzetének, a lengyeleknek sem volt ilyen gyakorlatuk.

Utoljára, de nem utolsósorban fontos feladata volt az összekötő csoportnak a **LOGCAP** tisztekkel történő kapcsolattartás. A **LOGCAP** amerikai katonai szervezet, amely a polgári szállítókkal/ellátókkal tart hivatalos kapcsolatot. Munkánk során már kitértünk a hadszíntéren a **KBR** – amerikai érdekeltségű ellátó szervezettel történő kapcsolatra. A továbbiakban részletesebben fogjuk ismertetni ezt a hadosztály működése szempontjából létfontosságú szervezetet és a vele közvetlen kapcsolatot tartó **LOGCAP**-el kapcsolatos összefüggéseket. A **LOGCELL** – elkerülendő a redundanciákat – mint elsőleges felelős egyeztetett a **LOGCAP** irányunkba dolgozó illetékeseivel, rendelt vagy mondott le szolgáltatásokat. Ezt a költségvetés érzékeny tevékenységet ugyanakkor minden esetben a hadosztály logisztikai törzsével összehangoltan végezte. Nézeteltérés esetén az előljáró **CJTF7 (MNC-I)** amerikai logisztikai vezetője döntött.

A hadosztályparancsnokságnak ilyen módon nem közvetlen, csak „**informális**” kapcsolata volt a valós ellátást egyre inkább átvevő polgári ellátóval, a **KBR**-al. Mint érzékelhető a polgári logisztika meghatározó, és az idő teltével egyre fontosabb szerepet töltött be a hadosztály valós ellátásában.

Röviden, a klasszikus „**közös-rendeltetésű**” anyagokon kívül szinte minden anyagi jellegű ellátás és szolgáltatás a **LOGCAP** szervezésében és az azzal szoros, napi kapcsolatban lévő **KBR** segítségével valósult meg.

Tekintsük át az élet mely főbb területeire terjedt ki a KBR által nyújtott ellátás-szolgáltatás:

- A hadosztály valamennyi bázisának fenntartása és üzemeltetése, napi 3x meleg étellel, (éjszakai pótlékkal) történő ellátás

tás, tiszta (ivó) vízbiztosítás, a közös helységek (WC, fürdők működtetése, szemét elszállítás) mosatás, a személyi állomány erőnlétének biztosítása (edzőterem);

- A táborokban a személyi állomány állandó elhelyezése épületekben (lakó konténerekben) történő biztosítása, irodák és hálókiosztók kialakítása;
- A nem harcászati rendeltetésű járművek biztosítása a hadosztály részére² és a járművek rendszeres szervizelése. A szervizeléssel kapcsolatban ugyanakkor kijelenthetjük, hogy a nagyobb (fő darabok) alkatrészek cseréjére a **KBR** nem volt felkészülve, egy-egy megsérült szélvédő cseréjére is hetekig-hónapokig kellett várni, így különösen az anyagszállítások végzésére használt nagy teljesítményű eszközök kiesése jelentett gondot.
- A **KBR** jelentős saját szállító kapacitással is rendelkezett, amellyel igény esetén a hadosztály részére akár a hadosztály felelősségi körzetén belül is végzett szállításokat.

Az rövid időn belül bebizonyosodott, hogy a bürokrácia merevsége, valamint a kellő jártasság hiánya miatt az ellátás különösen a helyzet gyors változása esetén polgári ellátón keresztül – nehézkes és hosszú folyamat. Ehhez hozzájárulhatott, hogy a **KBR** részéről az ellátás javítása időnként felkészületlenségből (mivel ekkora méretű és intenzitású feladatot még nem végeztek), a kellő gyakorlat hiányából – csak egy hosszú „*tanulási*” folyamat eredményeként valósulhatott meg. Amikorra viszont megvalósult, gyakorlatilag hibátlanul működött.

Ismertetnünk kell feltétlenül a **KBR** által végzett tevékenység sebezhetőségét. Elsősorban lényeges feltétele volt a munkavégzésnek, hogy valamennyi **KBR** konvojt a hadosztály csapatainak kellett kísérni. ***Ez magyar vonatkozásban teljesen kizárt volt, mivel honvédségi alakulat nem nyújthat szolgáltatást kereskedelmi alapon működő civil szervezetnek³.***

² A magyar szállítózászlóalj szállító technikája meghatározó részét a KBR-től kapta.

³ Sokan emlékeznek még P. Gy. alezredes bírósági perére, amikor a vádpontok között szerepelt a különben a Balkánon eredményesen tevékenykedő alakulat parancsnoka ellen honvédségi daru biztosítása a saját táborának építését végző civil szervezet részére.

A magyar szállító alakulat 2003. novemberétől egyáltalán nem végezhetett mások részére oszlopkísérési feladatokat.

Az iraki misszió fent ismertetett tapasztalata további tanulmányozást igénylő feladat. Nevezetesen: egy üzleti alapokon működő vállalkozás bármennyire a harcoló csapatoknak végez tevékenységet, annak fegyveres biztosítása hogyan egyeztethető össze az adott-, de különösen más országok jogrendjével. Ugyancsak érdekes, más szempontokból vizsgálendő kérdés lehet az **Irakban** a misszió sikeréért rendszeresen alkalmazott fegyveres polgári szervezetek kérdése.

Mindemellett az teljesen világos, hogy a polgári ellátó szervezetek egyre jelentősebb szerepet fognak kapni a jövő katonai műveleteiben. A „*hagyományos*” katonai logisztika egyre kiszorultabbá válik a XXI. században. Helyét az erre mind jobban felkészülő, egyéb politikai és gazdasági érdekeltségek mentén is szerveződő – polgári logisztika váltja fel. Ehhez hozzájárulhat a katonai szolgálatra jelentkezők számának esetleges csökkenése is, amely a humán erőforrás gazdálkodás miatt az erők átcsoportosítását igényelheti. Más kérdés a kifejezetten katonai szakértelmet igénylő logisztikai műveletek további, katonai szervezeten belüli megtartása.

4.2A logisztikai vezetésben 2004. nyarán bekövetkezett változások és azok hatása a logisztikai támogatásra

2004. július hónaptól a missziót harmadik váltásként megkezdő lengyel vezetés az egy év működési tapasztalatait is felhasználva alapos változtatásokat hajtott végre a hadosztály törzsében. Szembetűnő volt, hogy az összes vezető posztra - oda is, ahová korábban más nemzetek delegáltak megfelelően felkészült személyeket - lengyel főtiszteket állítottak.

Ugyancsak változást jelentett, hogy az addig a haderőfejlesztéssel foglalkozó **G5** részleget (hosszú távú műveletek) megszüntették. Ezt a döntést azzal indokolták, hogy az ilyen irányú tevékenység nem a hadszíntéren, hanem **Varsóban** (!) folyik. A felszabadult létszámot más szervezetek között osztották el.

Ami a hadosztály logisztikai vezetését érintette, itt is bekövetkezett a várt változás (**8. sz. ábra**). Egyesült a korábbi **G4** és a **Többszemélyes Logisztikai Központ**. Pontosabban az **MNLC** integrálódott a logisztikai törzsbe. A két szervezet korábbi létszáma összeadódott. A vezető egy lengyel ezredes lett. Az általános helyettesi posztot magyar ezredes

töltötte be. Az MNLC lengyel főnöke egyben szintén logisztikai főnök helyettes lett, ezredesi rendfokozattal.

A szervezet belső struktúrája annyiban módosult, hogy az MNLC „*karcsúsodott*”. Az ott is meglévő ellátó, valamint a közlekedési és szállítási részleg megszűnt, létszáma a G4 más részlegei létszámának bővítését szolgálta. A megmaradt szervezeti elemek, részlegek feladatai alapvetően nem változtak. Új elemként a tervező részleg részeként megalakult az új iraki biztonsági erők felszerelését koordináló csoport.

Az alárendeltek felé az irányítás ettől kezdve egy szálon futott. A hadosztályparancsnokkal és a törzsfőnökkel folyamatosan a logisztikai főnök tartotta a kapcsolatot. (Ez nem furcsa, mivel a hadszíntéren mindenki a nap 24 órájában elérhető volt, kivéve, ha valamilyen szolgálati elfoglaltság miatt nem tartózkodott a táborban).

A kialakított munkamegosztás szerint az általános (magyar) helyettes vitte a logisztikai törzs napi ügyeinek irányítását, a felelősségi körzetben belül az ellátás helyzetének folyamatos figyelését, sok esetben a napi vezetői értekezletek levezetését is. Kiemelt feladata volt a tervező részleg és a közlekedési és szállítási részleg szakmai felügyelete. ***Így a magyar szállítózászlóalj felügyeletét is ellátta.*** Ebből a szempontból továbbra is teljesült a magyar felsőszintű elvárás: nem volt olyan szállítási feladat, amelyről nem volt tudomása.

Az MNLC főnök az átalakítást követően megmaradt beosztott állományával, hasonlóan a korábbi feladataikhoz, az amerikai ellátók és a KBR irányában tevékenykedett (beszerzések, szerződés-kötések). Emellett az ellátó és a fenntartási részleg tevékenységét felügyelte. A logisztikai törzsben a fenntartási (technikai kiszolgálási) tevékenység tervezése, szervezése, koordinálása alapvetően csak a lengyel csapatok eszközeire terjedt ki, így indokolt volt, hogy ezt a területet a lengyel helyettes irányítsa.

A korábban jelzett anomáliák az átszervezéssel megoldódtak.

5. A magyar szállítózászlóalj működése a hadosztály szervezetében

5.1 A működés főbb állomásai

5.1.1. A kezdet (2003. szeptember-november)

A szállítózászlóaljról az elmúlt időszakban sokan és sokféleképpen írtak, nyilatkoztak. Érthetően a zászlóalj súlyát, szerepét illetően alkalmazása teljes ideje alatt – a közvélemény elvárásának megfelelően – a média középpontjában állt. Az Irakról szóló általános hírek mellett a zászlóaljról szólt a történet. Ugyanakkor fontosnak tartjuk, hogy a téma iránt érdeklődő szakemberek megismerkedjenek a *„másik oldalról”* a hadosztály keretében történt alkalmazás körülményeivel is. Fontos ez azért is, mivel a *„lengyel”* hadosztályban végzett munkánk szerinti megítélés fontos része az ezredéves lengyel-magyar kapcsolataink további alakításának is.

Mint a korábbiakban már történt rá utalás, a szállítózászlóalj feladat ellátásának a megkezdése a felelősségi körzet átvételével egy időben (2003. szeptember 3) megtörtént.

A feladat megkezdése szempontjából az augusztus végi kikerkezés lényeges problémát nem jelentett, mivel a zászlóalj a teljes működőképesség eléréséhez szükséges, az amerikai fél által megígért szállító technikával úgysem rendelkezett⁴. Ez indokolta, hogy az USA hadseregének **189. ellátó zászlóalj** erői, amelyek a szállításon túl más *logisztikai feladatokat ellátó csoportokkal (víztisztító, javító alegységek, stb.)* is megerősítve, tulajdonképpen a kezdetben ellátták a hadosztályon belüli napi szállításokat. *Lényeges, hogy a hadosztály másik logisztikai egysége, a lengyel logisztikai zászlóalj is rendelkezett egy kapacitását jelentősnek mondható szállítószázaddal*⁵, amely úgyszintén a feladat megkezdésétől részt vett a hadosztály érdekében történő szállítások végrehajtásában. Ez a két tény biztosította, hogy a hadosztály szállításai kezdettől fogva rendben megvalósultak. *Érthetően felvetődik a kérdés,*

⁴ A szállítózászlóalj alapvetően a saját működéséhez szükséges biztosító erőkel és korlátozott szállító kapacitással bírt.

⁵ A lengyelek a misszió második váltására jelentősen csökkentették a szállító századuk kapacitását.

ebben az időszakban milyen feladatokat látott el a csökkent kapacitású, „csonka” szállítózászlóalj?

A megoldást az jelentette, hogy a zászlóalj a meglévő szállító erőivel és eszközeivel az első naptól kezdve részt vett a megerősítők oldalán a hadosztály szállítási feladatainak végrehajtásában. **A cél kettős volt:** először is a végrehajtó állomány megismerkedett a szállítási útvonalakkal, **„begyakorolta”** magát, másrészt senki nem tehetné szövé, hogy a magyarok nem vesznek részt a hadosztály összetevékenységében. A fenti kettős célon túl ideiglenesen a magyarok más nemzetiségű katonai szállítmányok kísérési feladatait is ellátták⁶.

A missziós feladatok végrehajtásának beindítása nem volt zökkenőmentes. Különböző behatásokra többször kísérlet történt a zászlóalj megosztására, kis alegységekre történő megbontására és megerősítésként, vagy kikülönített alegységként történő alkalmazására. Olyan eset is előfordult, amikor más nemzet eszközhiányát a parancsnok ideiglenesen a magyar zászlóalj technikájából kívánta pótolni. Az ilyen próbálkozások a nemzeti előírások alapján, a magyar nemzeti parancsnoksággal történő egyeztetés után minden esetben visszautasításra kerültek. ***Nyilvánvaló, hogy ezek az esetek kezdetben konfliktushelyzetet teremtettek nemcsak a zászlóalj és a hadosztály vezetése, hanem az elvárások nem teljesítése miatt a magyar főtszít által vezetett logisztikai törzs és a hadosztályparancsnok között is.*** Nem volt egyértelmű a megítélés magán a logisztikai törzsen belül sem. Többen nem értették a nemzeti korlátozások lényegét.

Különösen a szállításokkal foglalkozó lengyel és amerikai törzstisztek nem értették meg, hogy miért ez az **„ellenállás”** a magyarok részéről. Pedig a magyarázat egyszerű. A zászlóalj nemzetileg értelmezett (és a vezető nemzettel egyeztetett) alapfeladataitól történő eltérés nem volt megengedett a nemzeti parancsnokság részéről. ***Ezt a tényt a nemzetközi beosztásokban tevékenykedő vezetőknek is tudomásul kellett venni.*** A kijelentés azért is fontos, mivel ez a magyar szerepvállalás is bebizonyította, hogy mennyire fontos a misszió előkészítése és a felkészülés során a feladatokat minél körültekintőbben megfogalmazni, az érintett partnerekkel egyeztetni, mivel később a végrehajtás során gyakorlatilag már nincs lehetőség (legalábbis bonyolult, hosszadalmas folyamat) a megállapodás **„menet közbeni”** módosítására, kiegészítésére.

⁶ A konvoj kísérési feladatok a beérkező szállító technika átvétele, egyre több saját konvoj kísérése következtében 2003. november táján megszűntek.

Vonatkozik ez a megállapítás különösen az olyan helyzetekre, mint az iraki, amikor az előrejelzések, tájékoztatások ellenére a „*fokozatosan javuló*” helyzetből egy, a hetek múlásával „*fokozatosan romló*” viszonyok felé tartottunk.

5.1.2. A KBR szállító gépjárművek beérkezése (2003. október – 2004. nyara)

Ez az időszak a zászlóalj működésének legintenzívebb szakasza. A megígért gépjárművek fokozatosan, de kezdtek beérkezni. Kezdetben összesen közel másfélszáz⁷ un. **KBR** technikával számoltunk, amelyet a végén közel sem ekkora mennyiségben kaptunk meg.

November közepére ugyanakkor a zászlóalj rendelkezett már akkora szállító kapacitással, hogy többet nem volt szükség az amerikai 189. ellátó zászlóalj erőire, az észak-Karolinai „*Superchargers*”-ekre, így azok a bagdadi parancsnokság intézkedésére kivonásra kerültek.

A zászlóalj munkája mellett a hadosztály szállításait más módon is végeztük. Ebben jelentős szerepet játszott a **KBR**, amely egyrészt az *US csapatcsökkentésekkel arányosan* kivonásra kerülő logisztikai egységek helyett és nyilván üzleti szempontokra is visszavezetve egyre több, a biztosítással kapcsolatos feladatot végzett. Ez a tény pozitívumként értékelendő, mivel egyedül a magyar szállítózászlóalj az alkalmazás objektív és szubjektív (nemzeti korlátozások) okai következtében nehezen lett volna képes a szállításokkal kapcsolatos összes feladatok végrehajtására. Ez a megállapítás véletlenül sem akar az olvasóban negatív érzetet kelteni. Az alkalmazás változó körülményei, a távolságok, a biztonság romlása és egyéb körülmények nem biztosították a hadosztály vezetése részére a „*tetszés szerinti*” igénybevételt. Különösen nem az „*azonnali*” feladat végrehajtást. A szállítások végrehajtása során a biztonság változása miatt egyre nagyobb figyelem fordult a biztonságos végrehajtásra.

A szállítások gondos megszervezése során a hadosztály logisztikai törzse felé fokozódó igényvel merült fel a feladatok minél korábbi időpontban történő kiadása. Így a logisztikai törzs törekedett a feladatok lehetőség szerint 48-72 órával a feladat megkezdését megelőző kiadásá-

⁷ A teljes feladat ellátásának ideje alatt nem vált világossá, milyen tapasztalati adatok alapján és milyen szinten történt a szállító technika zászlóalj részére történő megtervezése.

ra. Az ilyen módszerrel végzett szállítástervezés viszont semmiben sem emlékeztetett a korábban hasonló szervezetben gyakorolt rövid tervezésű (4-6 óra) nagy tömegű anyag szállítások kötelékben történő végrehajtására.

A tervezési szakaszban a zászlóalj folyamatosan a logisztikai törzstől igényelte a várható szállítással kapcsolatos összes a tervezéshez szükséges adatot, amelyekkel természetesen a szakmai törzs nem rendelkezett. Ez a helyzet is sokszor akár személyes konfliktusig is terjedő helyzeteket okozott. Ezen segített (különösen a második váltástól) a zászlóaljtól kiküldött felkészült, nagy tapasztalattal rendelkező törzstiszt összekötő tisztként való alkalmazása.

5.1.3. A „3. váltás” (2004. nyara – december) és a kivonás.

A zászlóalj harmadik váltására 2004. augusztus hónapban került sor, amely mintegy 200 főt érintett. Mivel az első állomány váltásakor, február hónapban közel száz fő vállalt további 3 hónapos szolgálatot és az ő leváltásuk májusban történt, így egy jelentős állomány maradt augusztusban, akik már május óta komoly tapasztalatokat szereztek a hadszíntéren. Ez nagyon nagy segítséget jelentett a többiek beilleszkedésénél, a feladatok gyorsabb elsajátítása során.

A fő feladatot továbbra is a rutin jellegű szállítmányok jelentették a zászlóalj számára. Ezek a hadosztály parancsnokságának, illetve a lengyel és ukrán dandár csapatainak ellátását jelentették. A szállítások gyakorisága a díszlokációs változások, tartománycserék következtében heti néhány szállításra korlátozódott. Emellett azonban több esetben kellett az új iraki biztonsági erők felfegyverzéséhez kapcsolódó szállításokat végrehajtani. *A nagyobb veszélyt főleg ezek a feladatok jelentették, mivel a felszerelésekért ilyenkor a Bagdadtól északra, a szuníta háromszögben lévő hadtest ellátó bázisára kellett menni. Ez a terület szinte állandóan izzott a lázadók által végrehajtott terrortámadásoktól.*

A szállítási feladatok teljesítését sok esetben megghiúsította a biztonsági feltételek hiánya. Előfordult, hogy több mint egy hétig kellett bizonyos, egyébként fontos szállításokat átütemezni későbbi időpontra, mivel az adott tábor biztonságosan nem lehetett megközelíteni. Ugyancsak halasztani kellett szállítási feladatokat egy bizonyos másik táborba, mert az oda vezető úton lévő hidat felrobbantották, illetve a környéken folyamatosak voltak a konvojok elleni támadások. Többen felvetették a kerülő úton történő szállítás lehetőségét. Ez azonban a

több száz kilométeres úton csak az egyik irányba egy napot vett volna igénybe, ráadásul általunk eddig nem járt útvonalon. Felderítési adatok nem álltak rendelkezésre, a kockázat túl nagy volt. Csak a híd részleges helyreállítása után, az eredeti útvonalon vált lehetségessé a szállítási feladat végrehajtása.

A kivonás előtti utolsó időszak feladatainak végrehajtásába beleszólt a több millió hívőt megmozgató, a felelősségi körzetünkön keresztül Karbalába és Najafba tartó zarándoklat, és a Ramadan, amikor nagyobb mennyiségű készleteket kellett a táborokban felhalmozni az ellátandó anyagokból. Ilyenkor ugyanis csökkenteni kellett az úton történő mozgást, ezáltal is jelezve a baráti szándékot, a hívők valóságának tiszteletben tartását.

Az említett szállításokon kívül erre az időszakra esett az ukránok váltása, melyben a zászlóalj igen jelentős szerepet játszott. Két fordulóval kellett **Al Kutból Kuvaitba** és visszaszállítani konténereket. Ez összességében több ezer kilométeres szállítási feladatot jelentett, melyet az állomány példásan, eseménymentesen hajtott végre. A hadosztályparancsnok ukrán helyettese külön is kiemelte ennek jelentőségét.

Az utolsó nagy kihívást a zászlóalj számára, a napi „*rutin*” szállítások mellett a már korábban részletezett feladat, a **babiloni és karbalai táborokból az Ad Diwaniyah-ba történő átköltözésben** való részvétel jelentette. *A statisztikák szerint a feladat során 511 konténerben 6250 tonna felszerelést szállítottak.* A zászlóalj szállítószázadának katonái a szállítások során sokszor bizonyították a feladatokhoz való lelkiismeretes hozzáállásukat, leleményességüket. Az önrakodó konténerszállító járművekkel sokszor csodákat műveltek. Nem volt olyan helyzet, amikor ne próbálták volna meg még a lehetlent is. És sokszor volt szükség erre a hozzáállásra, kompenzálva esetenként a táborokban a rakodó daru, vagy a kiegészítő személyzet hiányát. Ennek is köszönhető, hogy a hadosztály csapatainak áttelepítése a kitűzött határidőre befejeződött.

A sok-sok apró részletből, ami a tanulmányon keresztül a zászlóalj tevékenységéről összeállt, kiderülhet, hogy igen fontos szerep hárult a magyar csapatra, melynek pótlásáról a lengyel vezetésnek (hadosztály és lengyel vezérkar) időben kellett gondoskodni. *A lengyel vezetés azért igyekezett némiképp felkészülni a kivonásunkkal támadó úr pótlására.* Az utolsó feladatunkat megelőző hetekben a lengyel logisztikai zászlóalj állományából többen már együtt jártak a mieinkkel, tanulva az útvonalakat és a szállítás, a szállító eszközök használatának fortélyait.

Ezt azzal a szándékkal tették, hogy a kivonásunk után az általunk használt **KBR** szállítóeszközöket ők veszik át. Emellett tárgyalások folytak Lengyelország és az **Örmény Köztársaság** hivatalos szervei között egy, a hadosztály keretein belül működő örmény szállítóalegység⁸ felállításáról is.

Végül is, ahogy a döntés sokak előtt ismert, a zászlóalj utolsó hadosztályérdekű szállítását december 15-én hajtotta végre a hadosztályparancsnokság új székhelyére, **Ad Diwaniyahba**. Ezzel lezárult a magyar részvétel a **Nemzetközi („Lengyel”) Közép-dél Hadosztály** kötelékében. Ez a dátuma a hadosztály törzsében szolgált törzstisztek kivonásának is.

A feladatok azonban ezzel még nem értek véget. A zászlóalj előtt állt a hazafelé vezető út megtervezése rengeteg kérdéssel, veszéllyel.

A zászlóalj vezetése, párhuzamosan az itthon a feladatba bevont állománnyal, a valószínű döntés ismeretében már korábban megkezdte a hazatelepülésre vonatkozó tervezést. Számvetések készültek a kivonásra kerülő technikai eszközökről, anyagokról, az ezekhez szükséges szállító kapacitásról. Egy több, mint hatszáz kilométeres menetet kellett megszervezni **Al-Hillah** és **Kuvait** között, több fordulóval.

A zászlóalj feladatát az állomány, a technikai eszközök és felszerelések hadműveleti területről történő kivonásának, illetve az **Al-hillah-i** táborban a magyar munkahelyek, szálláshelyek felszámolásának tervezése, valamint a végrehajtás jelentette. A Kuvaitból történő további szállítás (hajón, vasúton) megtervezése, az ezzel kapcsolatos ügymenet bonyolítása alapvetően az otthoni szervezetek feladata volt. Ezt segítették a hazatelepülés idejére kitelepült operatív csoportok.

Amint megszületett a parlamenti határozat és a kormány döntött a kivonás időpontjáról, megkezdődött a valós tervezés, együttműködve a megfelelő szervekkel. Ez jelentette a kivonási útvonal leigénylését, részünkre kiegészítő szállító eszközök biztosítását is. Otthonról több szempont is meghatározásra került, alapvetően a haza szállítandó eszközökre, anyagokra, illetve azok hátrahagyásának (átadásának más szervek részére) feltételeire.

⁸ Már ismert, hogy ez év januárban egy közel 30 fős szállítóalegység érkezett az al-hillah-i táborba, amely a lengyel logisztikai zászlóalj részeként végzi a szállítási feladatokat.

A lengyel vezetés bár előzőleg igen vegyes érzelmekkel várta és fogadta a döntést, később ebből semmilyen hátrányt nem éreztünk. Végül is mindenki (a lengyelek, mint vezető nemzet, de a többi nemzet képviselői is) belátta, hogy katonaként ez bárkivel előfordulhat. A hadosztályparancsnoka napi parancsban szabályozta a kivonásunkkal kapcsolatos feladatokat, a részünkre nyújtandó támogatást (felderítési adatok, útvonal biztosítása stb.). Katonákhoz illő magatartással váltunk el a volt fegyverbarátoktól, közvetlen kollégáktól, vezetőktől, parancsnoktól.

A jó előkészítés, tervezés, szervezés eredményeként 2004. december 18-án az utolsó magyar konvoj is elindult Kuvait irányába. Ez a feladat sem volt kevésbé veszélyes, mint a korábbi több száz. De ahogy már megszokhattuk a zászlóaljtól, ezt a feladatot is a maximális odafigyeléssel, lelkiismeretesen hajtotta végre. Így ért véget számunkra az Iraki Szabadság hadművelet sok-sok tanulsággal, tapasztalattal.

6. Összegzés

6.1. A hadosztály logisztikai tevékenységének tapasztalatai. Pozitívumok és újszerű megoldások.

Azt már az eddigiek alapján is megállapíthatjuk, hogy a különleges körülmények között létrehozott magasabbegység logisztikai támogatása is különlegesen valósult meg. Az ellátás megvalósítása, bár nem minden jegyében követte a NATO elveit és szabályait, de összességében – már az USA, mint „befogadó nemzet” miatt is – mégis inkább a NATO eljárásaihoz közelített. Példa erre az első időszakban magára a bagdadi parancsnokságra kezdetben megnevezésében is **Többnemzeti Összhaderőnemi (CJTF)** elnevezés⁹, de az említett anomáliák ellenére, maga a hadosztály logisztikai támogatásának megszervezése és működtetése. Az első és második váltás során zavaró volt a **Többnemzeti Logisztikai Központ** NATO elvektől eltérő (parancsnok közvetlen) működtetése, amely a feladatok végrehajtása során értelmetlenné tünő párhuzamosságokat hozott létre. Ezek a párhuzamosságok semmiképpen sem segítették elő a többnemzeti hadosztály ellátásának szervezését, irányítását. A kettős „logisztika” létrehozásának igazi magyarázatára a feladat végrehajtás első éve alatt nem sikerült rájönni. Csak

⁹ A CJTF7 elnevezés később a feladatok megosztása következtében MNF-I és MNC-I-ra módosult.

feltételezhető, hogy a lengyelek az USA-val történő elszámolás miatt, ezt a tevékenységet nem kívánták a más országból delegált G4 főnök által vezetett logisztikai törzsre hárítani. *Ezt a feltételezést támasztja alá az a tény, hogy 2004 nyarán más középvezetői beosztások „lengyelítésével” így egyúttal a logisztikai főnöki beosztást is a lengyel fél visszavette.* Ez az egyetlen és valós oka, hogy a misszió harmadik váltása során, a magyar kontingens kivonásáig magyar főtiszt a G4 főnök helyettesi beosztást töltötte be.

A feladatok megvalósításában meghatározó szerepet töltött be az amerikai fél. A helyzetre tekintettel, mint „befogadó nemzet” az ellátás meghatározó a teljes szükséglet megközelítően 80%-t biztosították.¹⁰

A résztvevő nemzetek anyagi hozzájárulása is nyilvánvalóan eltérő volt. Ez szembetűnő volt a hadosztály csapatainak kiérkezésekor. Addig, ameddig a lengyel és spanyol dandár minden eszközében, felszerelésében teljesen vonult fel, volt olyan kontingens (különösen a latin-amerikaiak) amely személyes felszerelésükön kívül kezdetben szinte semmivel sem rendelkeztek. Mindenféleképpen figyelemre méltó megállapítás, hogy más, a mostanit bizonyosan követő nemzetközi szerepvállalásunk esetén célszerű a feltételeket illetően sokkal pontosabb körülményeket rögzíteni. Az csak nemzeti elismertségünket növelheti, ha egy következő misszió esetén kontingensünk a mindvégig magas fokú kiképzettség és alkalmasság mellett a végrehajtásra teljesen érkezne be, mint tették ezt más hasonló helyzetben lévő országok, az említett lengyel példa mellett északi szomszédaink a szlovákok is, akik bár kisebb létszámú műszaki kontingensüket, de teljesen konténerizálva telepítették a velünk azonos táborban, Al-Hillah-ban.

6.2. A szállítózászlóalj alkalmazásának tapasztalatai a hadosztály működésének oldaláról

A magyar szállítózászlóalj az elvégzett szakmai munkát illetően magas szinten teljesítette vállalt kötelezettségeit. Azokat a feladatokat, amelyeket az **Egyetértési Nyilatkozatban** vállaltunk a romló biztonsági körülmények között a zászlóalj igyekezett teljesíteni. Minden egyes végrehajtott feladatra jellemző volt a magas szintű szakmai felkészült-

¹⁰ A közölt százalék tapasztalati adat, pontos felmérések nem készültek az USA és a nemzetek anyagi hozzájárulásának arányairól. Egy cikk közlése alapján a bér jellegű költségeket is számítva így is egy külföldi katona iraki alkalmazása 50%-al kevesebbe került, mint egy amerikai harcosé.

ség, a magyar katonai felső vezetés által a helyzetben tökéletesen érthető folyamatosan megkövetelt biztonsági rendszabályok maximális betartása.

A szállítmányok kísérése a legprofesszionálisabb módon valósult meg. Jelen sorok szerzőinek többször is lehetőségük volt magyar konvojokkal együtt utazni, így hitelesen állíthatjuk, hogy a szállítmányok erős fegyveres biztosítása, a **BTR**-k alkalmazása kellő elrettentő erőt jelentett az esetleges támadások ellen. Kellő erőt, de nyilván nem kizárólagosat, amelyre szomorú példa kollégánk **Nagy Richárd elvesztése**, aki halálos sebesülése pillanatában pontosan a páncélozott harci eszközön teljesített szolgálatot.

Példaértékű az az emberi magatartás is, amit a katonák folyamatosan felmutattak. Ugyanakkor a jövőre vonatkozó tanulságok levonása miatt nem szabad elmenni néhány fontos tapasztalat mellett. Ezek leglényegesebbike – a már az előzőekben említett felszereltség mellett – hogy a zászlóalj hadműveleti átadása nemzeti alárendeltségből nemzetközi parancsnokság részére nem jelentette és az **Egyetértési Nyilatkozatot** ismerve nem is jelenthette azt, hogy a hadosztályparancsnok korlátozás nélkül alkalmazhatta a szállítóegységet. **Ebben a tekintetben a nemzeti érdekek nem minden esetben egyeztek meg a hadosztály érdekeivel.** Aláhúzendő, hogy ez nemcsak magyar, hanem általános jelenség volt. Minden nemzet különösen fontos, kiemelt figyelmet fordított saját kontingenségének biztonságra. Ez különösen érthető volt egy olyan helyzetben, amikor a korábbi prioritások egy sokkal kedvezőbb és egyre javuló biztonsági környezetet feltételeztek. Így teljesen érthető, hogy a szakmai teljesítés szorosan összefüggött a biztonsági körülmények alakulásával. Hogy ez mennyire helyesnek bizonyult példa erre kollégánk tragikus elvesztése, amely országos gyászt váltott ki idehaza.

Az iraki beavatkozás jogosságát illető megoszló nemzetközi támogatottság, a hazai közvélemény fokozatosan romló megítélése és az a tény, hogy környezetünkben lévő más országokhoz hasonlóan Magyarország a II. világháború óta háborús körülmények között gyakorlatilag nem veszített katonát, mind befolyásolta a hadszíntéren tanúsított magatartást. A jövőbeni szerepvállalásunk során ezeket a tényeket is mérlegelni kell.

Ugyanakkor tényként szögezhetjük le, hogy a hadosztály szállítási feladatai minden esetben végrehajtásra kerültek. Ebben jelentős szerepe volt a munkavégzésben egyre jobban „*magára találó*” **KBR-nek.** Fontos szerepet töltött be a hadosztály működtetésében jelentős fe-

lelősséget magára vállaló lengyel fél is. Logisztikai zászlóaljuk szállítóalegysége jelentős feladatot töltött be a hadosztály parancsnokság és saját nemzeti dandáruk ellátásában.

Nem szabad elfeledkeznünk arról az amerikai segítségről sem, amelyet szövetségeseink különösen az első időszakban, és később is a lecsökkent katonai szállítóképességük ellenére is a hadosztálynak nyújtottak. Így ebben a felfogásban állíthatjuk, a hadosztály logisztikai támogatásának szállításokkal összefüggő feladatai is teljesültek. A fentiek ismeretében a szerzőknek nincs kétségük afelől, hogy a magyar szállító alakulat 2004. decemberi kiválása után is, a szerepkörök átrendezésével, a lecsökkent működési területet is figyelembe véve a szállítások végrehajtása a többi, említett szereplő közreműködésével – folytatódik.

6.3. A jövőben a terrorizmus felszámolása érdekében folytatott küzdelem logisztikai biztosítása. A katonai logisztika változásai, a civil logisztika térnyerése a hadműveletek során.

Mint az a tanulmányból eddig is világossá vált a Nemzetközi Hadosztály Közép-dél feladat ellátásában, ehhez kapcsolódóan logisztikai támogatásában sem mondható az előző évek, évtizedek nemzetközi katonai szerepvállalásához viszonyítva sem tipikusnak. A terrorizmus elleni harc várhatóan a XXI. század fegyveres küzdelmeinek tipikus formájává válhat. Az Amerikai Egyesült Államoknak, de nyugodtan állíthatjuk a világ országainak nagy részének eltökélt szándéka a terrorizmus ok és okozati összefüggéseinek feltárásával korunk új fenyegetésének a felszámolása.

Ez hazánk részére éppen olyan mértékben jelent kötelezettséget, mint bármely más szövetségeseink részére. Vonatkozik ez mindenekelőtt EU és NATO kötelezettségeink figyelembevételére is. ***Ezekből következik, hogy várhatóan a jövőben is részt kell vennünk az iraki és afganisztáni missziókhoz hasonló nemzetközi feladatokban.***

Logisztikai szempontból ennek az állításnak két üzenete van:

- Először is a Magyar Honvédségnek folyamatosan készen kell lennie az európai régiótól eltérő társadalmi, földrajzi, időjárási viszonyok között, esetlegesen rövid felkészítési idő alatt a szerepvállalásra;

- Mint az az USA által is vezetett koalíció esetében bebizonyosodott, a továbbiakban sem kizárható a „**vezető nemzet**” (Lead Nation) által történő, a nemzeti kontingens logisztikai szempontból történő segítése.

Ez viszont azt jelenti, hogy a most megszerzett tapasztalatokra építve jobban és gyorsabban szükséges a felkészítést végrehajtani, a működéshez szükséges logisztikai támogatást viszont a lehető legapróbb részletig pontosítani és ütemezni szükséges.

Haladéktalanul gondoskodni kell beszerző (contracting) tisztek rendszeresítéséről és kellő szakmai felkészítésükről, akik a jövő missziói során helyszíni, nyelvi ismeretekkel rendelkezve és kellő felhatalmazással képesek a szükséges helyszíni beszerzések műveleti területen történő végrehajtására.

Az iraki misszió azt is bebizonyította, hogy a jövő katonai szerepvállalásaiban egyre nagyobb, meghatározó szerepet kap az ún. „civil logisztika”.

Ennek több oka is van:

- Először is a nemzetek egyre önkéntessé váló haderőibe jelentkezők a jövőben nem fogják számszerűleg leképezni az elmúlt korok minden katonai feladatára alkalmas katona tömegeit. Prognosztizálható, hogy a fegyvert fogók meghatározó részét a tényleges harci feladatokra kell a jövőben alkalmazni. A korábbi korok támogató feladatait végző katonáit (így a logisztikát is!) törvénytörően a civil szférából szükséges kiváltani¹¹.
- A másik lényeges, a logisztikát befolyásoló körülmény, hogy kellő felkészítéssel és fegyveres biztosítással a polgári logisztikai cégek is alkalmasak lehetnek a műveletek és benne a logisztika katonai tervezés további megtartása melletti ellátásra. Nem mehetünk el amellett a tény mellett sem, hogy a feltételeknek

¹¹ Az iraki misszió során a civil logisztikai ellátó, a KBR mellett olyan fegyveres civil cégek is megjelentek, mint az objektumórzést biztosító “Global Security” főleg nepáli leszerelt gurka katonákból állók “serege”, vagy a fegyveres küzdelmet is segítő, több feladatot betöltő “Blackwater” cég felfegyverzett emberei.

megfelelő polgári cégek rendelkezhetnek a kormányzatok bizalmával is.

Mindezek azt bizonyítják, hogy a jövőben várhatóan a logisztikai támogatás, annak üzleti érdekelttségű vonatkozásait is tekintve a kormányzatok költségvetéséből közvetlenül több kiadást jelenthetnek a katonai vállalkozások számára, mint korábban.

A logisztikai költségek növekedése magasabb lehet a katonai vállalkozást nem a teljes nemzetközi támogatás mellett végzők részére, amikor a politikai siker biztosítása érdekében az akciót megindító jelentősen támogathatja a feladatban részvételt¹² vállalatot.

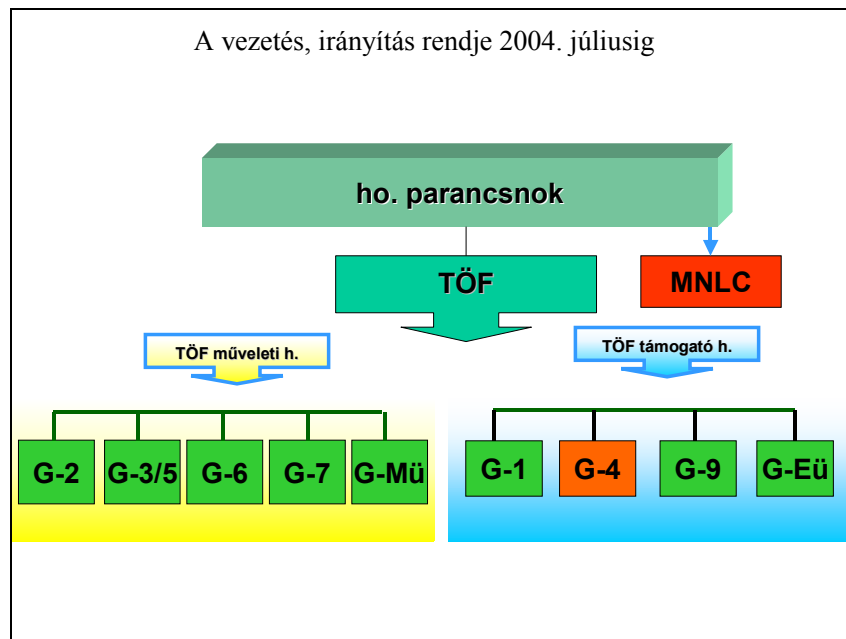
Más a helyzet a teljes, széleskörű nemzetközi támogatás (ENSZ, EU, NATO) esetében, amikor a logisztika megnövekedett költségei a résztvevőt teljesen, vagy legalábbis meghatározó mértékben terhelhetik.

Felhasznált irodalom:

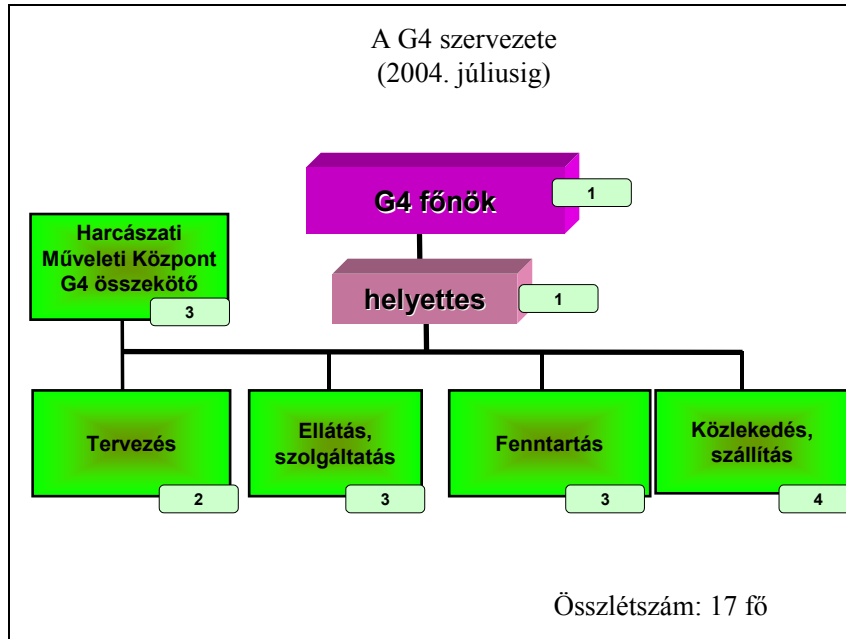
1. Egyetértési Nyilatkozat (Memorandum of Understanding) angol nyelven, 2003-07-24 „végleges változat”.
2. Technikai megállapodás az Egyesült Államok és Lengyelország között a hadosztály logisztikai támogatására vonatkozóan (Technical Arrangement) angol nyelven, 2003-07-21.
3. Irak CIMIC kézikönyve (MH Civil-Katonai Együttműködési Központ, Bp. 2004. február).
4. Feljegyzés az MND CS G4 részére: CJTF7 és az MND CS logisztikai elvei (Bagdad, 2003. szeptember, Camp Victory, angol nyelven).
5. MC 319/1 „A NATO Logisztikai Alap- és Irányelvei” (14/363 Nyt.számú HVK LFCSF-ség kiadvány, Kiadva a 178/1998 (HK.23) HVK LFCSF intézkedéssel).

¹² Mint korábban utaltunk rá, még mindig kevésbé pénzigényes szövetségesek alkalmazása, mint a saját katonáé.

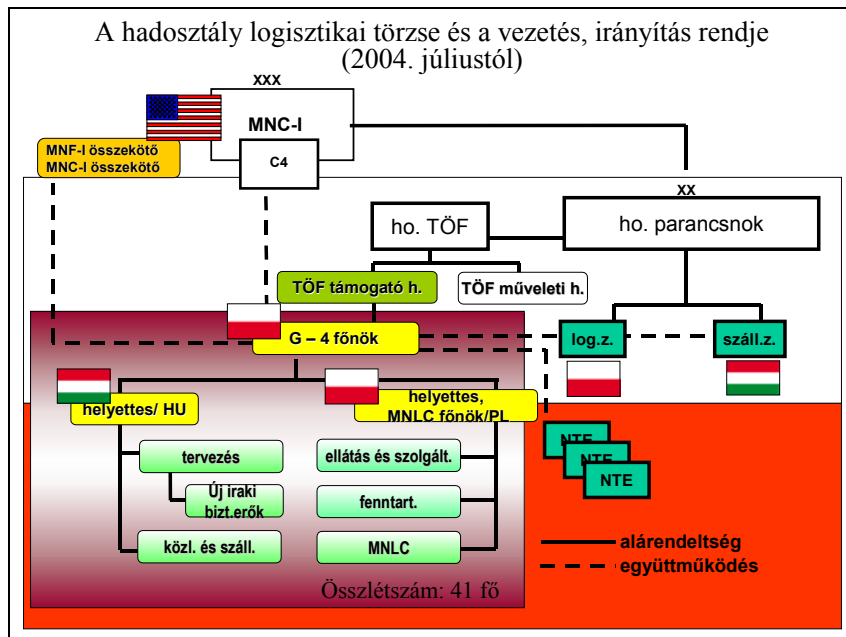
6. „Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína AJP-4 (A)” (MH ÖLTP kiadványa, 2004, Nyt.szám: 5/1118, Kiadva a 135/2004 (HK.13) MHÖLTP parancsnoki intézkedéssel).
7. „NATO Többnemzeti Összhaderőnemi Logisztikai Központ Doktrína AJP4.6”; (14/467 Nyt.számú HVK LCSF-ség kiadvány, Kiadva a 61/2002 (HK.23) HVK LCSF intézkedéssel).
8. NATO logisztikai kézikönyv (NATO Logistics Handbook) 3. kiadás, 1997. október, Brüsszel, angol nyelven.

8. sz. ábra

9. sz. ábra

10. sz. ábra

MODERNIZÁCIÓ ÉS VÁLSÁGKEZELÉS A LÉGIERŐ LOGISZTIKÁJÁNÁL

Vasvári Tibor¹

I. A MODERNIZÁCIÓ ÉS A LÉGIERŐ LOGISZTIKA NÉHÁNY ASPEKTUSA

Az elmúlt időszakban a sorozatos haderő átalakítás következményeként és velejárójaként a légierő logisztikája is egy sor „átrendeződésen”, változtatáson ment keresztül, amíg a mai helyzetig eljutott. Az átalakítások, „modernizálások” többé-kevésbé hagytak nyomot, voltak fájdalmasak, voltak újszerűek, illetve szakmai szempontból érdekesek is, Elöljáróban úgy vélem annyi leszögezhető, hogy ezt az időszakot az útkeresés, a kompatibilitáshoz megfelelő, de vélhetően a kissé túlzott és túlfűtött ambícióktól is vezérelt „új” megalkotás is jelezte, amit a gyors eredményre való – egyébként egészséges – törekvés is befolyásolhatott.

Természetesen a fentiek – mint egyfajta és szigorú magánvélemény – rövid komplex összegzésben igen száraznak tűnnek, de a résztvevő állomány – akinek napról-napra a végrehajtási tevékenységre való összpontosítás kell, hogy alaptevékenysége legyen bizonyos mértékig a szüntelenül változó, különböző elméletekhez kötött strukturális átnevezési kérdéskörökben való helykeresést is elszenvedte.

A különböző logisztikai támogatásra vonatkozó „áramlatok” rajtaütésszerű megjelenése és hirtelen rendszerbe állása miatt, már csak a követhetőség kedvéért is, úgy vélem feltétlenül szükséges az utóbbi rövid időnek ez irányú történéseit egyfajta elemzésnek alávetni és tisztázni, hogy most hol állunk, mi az alapnak tekinthető, mihez képest kell, hogy tisztázzuk saját magunk előtt is a fennálló helyzetet. Jelenleg- különösen a légierő vonatkozásában- nem áll rendelkezésre olyan elemzés, amely egyfajta megközelítésből megpróbálja összegezni a történések főbb mozgatórugóit, kihozni a kialakult helyzetre **vonatkozó** elérhetőségi módozatokat, tényyszerűségeket. A cikk a fentieket természetesen a teljesség igé-

¹ Dr. Vasvári Tibor nyá. ezredes, MH Légierő Parancsnokság A 4 főelőadó.

nye nélkül igyekeznek megvalósítani, kifejezetten az iránymutató alkérdésekre összpontosítva.

1. A technikai modernizáció és a logisztika kapcsolata

A légi erő katonai szervezeteinél a logisztikai szervezeti és strukturális elemek csak egy része – különös tekintettel a tradicionális tevékenységre – függ össze szorosan a technikai modernizációval, míg más része természetes hatásokat vált ki. A logisztikai támogatás átalakulása során elsősorban a hagyományos támogatási tevékenységnél az úgynevezett „feladatkihelyezés”, szerződéses végrehajtás, menedzselés kerülhet előtérbe, a szolgáltatások minőségi teljesítésével teljesülhet ki a modernizáció. Ugyanakkor a haditechnikai területen, különösen a fegyverrendszer váltás, az ugrásszerű fejlődés eredményeképpen az eddigieknél nagyságrendekkel modernebb, az üzemeltetés szempontjából más filozófiájú technikai eszközök fenntartását, alkalmazhatóságát kell biztosítani. A kis országok, mint a miénk a gazdasági fejlődés jelen állapotában csak nagyon nehéz erőfeszítésekkel tudják a megkívánt és elvárt színvonal felé való haladást biztosítani. Mindez különösen nyomasztó költségvetési helyzetben kell, hogy megvalósuljon, mindenesetre nem biztos, hogy az akarással van a probléma.

A logisztika a technikai modernizáció területén olyan problémával is meg kell, hogy küzdjön, amely a mindenkori átállással áll fenn. Ilyen többek között a régi és új technika és technológia egymás melletti alkalmazása, a gyári és üzemeltetési előírások költségfüggetlen betartásának szükségessége, a régi elvek és gyakorlati fogások mellett egyidejűleg az új elsajátítása, a régi infrastruktúra új technológiához való „*idomítása*”, a régi kivonásával és az új bevezetésével járó humán és anyagi ráfordítások tényszerűsége.

Jelen helyzetben a logisztika területén a képességek időszaki meglétekor, illetve elemzésekor láthatóvá válik egyfajta ellentmondás is. Nevezetesen, hogy például az üzemképesség területén a humán infrastruktúra és szakmai oldal felől a képesség adott, ugyanakkor például az alkatrész ellátás jelenlegi állása oldaláról az anyagi-költségvetési negatívumok az ismert helyzetet eredményezik.

Mindazonáltal ezek arra serkentenek bennünket, hogy az erőforrásainkat a legészszerűbb döntések irányába összpontosítsuk és a technikai modernizáció eredményeit minél magasabb hatékonysággal kamatoztassuk. *Ezért is szükséges a képességelemzéseket komplex módon megköze-*

líteni. A cikkben a címben meghatározottak megközelítése elsősorban nem a fegyverrendszer belső szakmai oldalait helyezi előtérbe, hanem első megközelítésben a rá ható környezetet igyekszik vizsgálni, mint kiinduló helyzetet.

A képességek meghatározásához sokféle módszer, körülírt, vagy behatárolt jelzőrendszer használatos, mindazonáltal a logisztikai komplex képességeknél ez véleményem szerint bonyolultabb és összetettebb kérdéskör.

A logisztikai támogatás – képesség meghatározó kereteit, azok összetevőit – egy változatú nem teljes körű megközelítés szerint – az alábbiakban tartom célszerűnek összefoglalni:

- **Szervezeti:** - struktúra;
 - számvetési alapadatok (létszám és mennyiség - minőség összetevők);
 - hatáskör és kiterjedés;
 - specialitások;
- **Gazdasági:** - költségvetés;
 - gazdálkodás és szabályozói;
 - raktározás és tárolás ;
- **Humán:** - képzettség, kiképzettség;
 - állomány és rendfokozati kategóriák;
- **Környezeti:** - alkalmazás;
 - közreműködői hatások (emü);
 - természeti hatások;
 - biztonsági alkotórészek;
- **Technikai:** - teljesítmény adatok;
 - modernizáció;
 - technológia, speciális előírások és követelmények;
 - informatika;
- **Doktrínális:** - ellátási lánc;

- megszervezés;
- vezetés;
- **Egyéb:**
 - kommunikáció;
 - interoperabilitás;
 - kockázati tényezők;
 - stb.

A terjedelmi okok miatt a képességek néhány jellemzőjén kívül csupán bizonyos elméleti megközelítésben megjelenített közreható terület kerülhet feldolgozásra. Ezt szükségesnek tartom kiemelni, mivel a légi erőben a logisztikai szakemberek és a fegyverrendszerek, az alkalmazók és üzemeltetők, az ember és a technika viszonya már kezdettől fogva szorosabbá, összetettebbé, közvetlenebbé – ugyanakkor fegyelmezettebbé – alakult. A légi erő logisztikában a szakemberek felkészültsége, szakmai tudása a szüntelenül fejlődő technikával arányosan kell, hogy emelkedjen, kövesse a gyors változásokat, képes legyen az ezzel járó változások lekezelésére, és ugyanez vonatkozik a támogatási tevékenység elméletének és gyakorlatának megvalósítására is.

Különösen fontos ez most a fegyverrendszer váltások időszakában. Ennek egyik igen jellemző példája az új repülőgép rendszerbe állítása /GRIPEN/ valamint a 3D radarrendszer. Ez már egy teljesen új üzemeltetési- üzemeltetési filozófiát is megkövetel és felszínre hoz.

Ugyanakkor komoly kihívás a logisztika számára más típusokkal együtt a hagyományos vagy majdnem hagyományos módon való üzemeltetés. A cikkben, mint már említésre került, nem szakmai aspektusokra, hanem a modernizáció és a logisztika összefüggéseinek néhány – bizonyos gyakorlati tapasztalatokon alapuló – viszonylagosan periférikus megjelenésére gondolok.

Az egyik lényeges vizsgálati terület lehet az információ - technológia és a logisztika – mint olyan – kapcsolatrendszere. A teljesség igénye nélkül nézzük meg például az infokommunikációt. A gazdasági szakterületen dolgozók tudják, hogy ezen a területen milyen fontos a döntés megalapozottság, amihez szerteágazó adatrendszerekre van szükség. Egy gazdasági vezető – vagy gazdasági döntés-előkészítő végső kidolgozó részére nem mindegy, hogy a szükséges elemzett eredmények, adatértékelések mennyi idő alatt, milyen biztonsággal és kiterjedéssel állnak rendelkezésre. Ugyanilyen fontossággal bír a külső környezet, a polgári

logisztika és a kapcsolódó gazdasági szereplők értékelése, mivel a logisztika bármilyen helyzetben a lehető legszorosabb kapcsolatban van velük. ***Amikor egy-egy logisztikai képességről beszélünk, ma már megkerülhetetlen, hogy vizsgáljuk – ha áttételesen is – az informatikai lehetőségeket, támogatottságot és végtermékeit.*** Ha vizsgáljuk a polgári szakirodalmat e témájú információit, akkor látjuk, hogy az információ-technológia fejlődés fő irányai a mobilitás, virtualitás, digitális integráltság.

Úgy vélem, hogy képzésünknek (önképzésnek is), felszereltségi fejlesztéseinknek, szemléletünknek is ez irányban kell hatni. Természetesen ez leírva egyszerűnek tűnik, és az volna jó, ha a logisztika a technikustól /raktárostól/ a vezetőig digitálisan képzett szakemberekből állna, akik képesek szintjeiknek megfelelő komplex kapcsolatrendszerre. Ehhez megfelelő eszközellátottság, (PC, Internet, Intranet stb.) és infrastruktúra is szükséges, amihez a szabályozási környezet és kialakult jogi, illetve etikai rendszer tartozik. Ezt már mi is saját helyzetünkben érezzük, különösen a már említett repülőgép és radar kiszolgálási kérdéskörben. Itt amikor a technikus legfőbb „fegyvere” nem a csavarhúzó készlet és alátét szortiment, hanem a hordozható és csatlakoztatható számítógép. Úgy gondolom ezen a területen nem az a fontos, hogy modernizáljunk, vagy sem, hanem a modernizáció sebessége az elsőrendű. Ez a terület fejlődése hatalmas léptekkel halad és lemaradás komoly hátrányokkal jár.

A légiernél a logisztika területén az info-technológiai fejlesztés és alkalmazás az utóbbi időben jelentős fejlődést mutatott. Ehhez hozzájárult az eszközellátottság mennyiségi és bizonyos mértékig minőségi emelkedése, a képzettség, hozzáértés növekedése, az új filozófia elfogadása, az alkalmazási eredményesség meggyőző trendje is.

2. Aktuális szakmai feladatok környezete

A közelmúltban a légiernél szakmai tudományos munkahelyi vita került megszervezésre és megrendezésre a logisztika előtt álló szakmai – elsősorban modernizációs – feladatokat illetően. A szemináriumon a modernizáció, a képességek és a logisztika tartalmi összhangjának minél magasabb hatékonyságú szükségyszerű megvalósulása érdekében történő továbblépés elemzése került feldolgozásra.

Az elhangzottakat az alábbiakban lehet összefoglalni:

- **Az alkalmazói oldal előadói kiemelték**, hogy az alkalmazások – megváltozott biztonságpolitikai helyzetből fakadó, a Magyar Honvédség működését, alkalmazását befolyásoló tényezők – új metodikát igényelnek a logisztikai szolgálattól is. Előtérbe kerülnek a szövetségi rendszerben teljesített missziók. Ezekben alapvetően más a környezet, az infrastruktúra (előfordulhat annak teljes hiánya is), s ehhez a csapatok támogatása során alkalmazkodni kell.

Békeidőben fel kell készülni a Befogadó Nemzeti Támogatás (Host Nation Support – HNS) kereteinek kialakítására, hogy minősített helyzetben azok megfelelő hatékonysággal alkalmazhatók legyenek. A jövőben felértékelődik a logisztika szerepe. **A támogatás, az ellátás nélkül a küldetés nem teljesíthető, ezért azok meghatározó elemei az alkalmazásnak.** Ha ehhez nem áll rendelkezésre elegendő humán- illetve anyagi forrás, át kell tervezni a műveletet, mert a támogatás hiánya magába hordozza a kudarcot.

A szövetségi rendszerben stratégiai jelentőségű például a légvédelem már békeidőszakban is, tekintettel az aszimmetrikus kihívásokra.

Alkalmazói vélemény szerint doktrínális változásokra lehet szükség a logisztika területén is. Szerintük a moduláris rendszerre kell áttérni, hiszen az alkalmazás ezt követeli meg. Sor kerülhet **kettős alkalmazásra** is. Hiszen egy időben kell eleget tenni a hazai igényeknek és a külföldi missziók által támasztott igényeknek. **A logisztika felelőssége ebben az, hogy elérje a támogatás maximumát.** Úgy vélik, hogy a mai rendszer még nem feladatorientált és nem modul rendszerű. A jövőben a prioritásokhoz kell igazítani a készleteket, a támogatási szükségleteket. Ezért a vezetésben, az irányításban szorosabb együttműködést kell kialakítani a katonai és katonai logisztikai szervezetek között, hiszen végső soron a parancsnok felelőssége a művelet végrehajtása, amelyben nélkülözhetetlen a logisztika. A parancsnok ugyan átruházhatja a feladatok végrehajtását az S4-re vagy a A4 re, de a felelőssége oszthatatlan marad.

A modernizáció, a légierő logisztika tervezése során – akárcsak az MH egész védelmi tervezésében – figyelemmel kell lenni arra, hogy a szövetségi rendszer áttért a **tíz éves** fejlesztési periódusra. E tervezési rendszerben az éves célok egymásra épülnek, és azok meglétét már tényként kezelik. Így saját tervezési rendszerünket is illeszteni kell a szövetségi

ségi rendszerhez, természetesen az ország gazdasági teljesítőképessége szerint, valamint az MH lehetőségei, ambíciószintjei alapján.

- **A szakmai előadók hangsúlyozták**, hogy a logisztika tervezése során haderőnemi konkrétumokra, – a célok világos meghatározására, a keretek kijelölésére – van szükség. Nemkülönb. adatokra, amelye ez utóbbiakat jellemzik: tervezett repülési idő, üzemanyag-szükséglet, átcsoportosítások, a strukturális váltások ütemezése stb. A légiereő logisztikai támogatása, akárcsak maga a haderőnem, speciális – az eszközöket, az anyagokat az ellátási igényeket illetően egyaránt.

3. Egyedi tapasztalatok és következtetések

Elengethetetlenül fontos azoknak a tapasztalatoknak a feldolgozása, amelyeket a polgári logisztikai központok gyakorlatából szerezhettünk. Így például egy-egy tevékenység fajlagos bekerülésének számítása. Példaként lehet felhozni a készletraktározás költségeit. A polgári szférában komolyan számon tartják, hogy mennyi egy négyzetméter raktárterület fenntartási költsége, illetve hogy mibe kerülnek a tárolt készletek fenntartása. Igazából mi ilyen számvetésekkel komplex módon nemigen foglalkoztunk.

Nem elhanyagolható a szakmai innováció sem. Ez most elsősorban a tevékenység elemzését, a konklúziók levonását jelentheti.

A légiereő egyedi igényei egyedi támogatási módszereket követelnek. A logisztika működését is ezek szerint kell megszervezni és működtetni.

Ugyanakkor a légiereő nem ***„lóg a levegőben”***, szerves része a Magyar Honvédségnek. Elengedhetetlenül szükséges tehát a hatékony és korrekt együttműködés a honvédségen belül, illetve azon kívül a haderőnem számára szolgáltatást nyújtó polgári vállalatokkal. Ami az eszközellátottságot illeti a napjainkban rendszeresített eszközök elegendőek az alaprendeltetés ellátásához. ***Néhány területen azonban a forráshiányok azt igénylik, hogy a karbantartás, az időszakos vizsgálatok minőségének növelésével tartsák szinten a hadrafoghatóságot.*** Vonatkozik ez elsősorban a repülő eszközökre és a légvédelmi eszközökre.

Egy sor területen úgy lehet fogalmazni, hogy ***hiányzik*** a folyamat-elemzés. Nem minden esetben vagyunk tisztában azzal, hogy mi mennyibe kerül és hogy a tevékenység költségtakarékos-e. A cél mindenképpen a teljes ellátási láncmenedzselés lehet. Ezen belül figyelmet kell fordítani

az úgynevezett „*élettartam-menedzsmentre*”. Egyes eszközöknél eldönthető, hogy milyen arányban áll egymással a beszerzési ár és az üzemeltetési költség. Nem biztos, hogy az olcsó, ám drágán üzemben tartható eszközök valóban gazdaságosak és költségtakarékosak.

Szükséges megemlíteni mindenképpen az információáramlás nem igazán kielégítő voltát. A logisztikai gazdasági információs rendszer nem működik az elvártak megfelelően, ez pedig kedvezőtlenül hat mind a tervezésre, mind pedig a végrehajtásra.

Mint ismert a jövőben gyökeresen átalakul a Magyar Honvédség logisztikai rendszere. A felálló logisztikai szervezetek kialakítása – mint hírlik – már folyik, és a tervek szerint a jövő évben megkezdődik az átállítás az új szervezeti rendre. Ezzel a szakmai vezetés célja a széttagolt raktárhálózat további koncentrációja, a fenntartási és működési költségek csökkentése, az informatikai rendszerek hatékonyabb kihasználása, a megbízható őrzés-védelmi rendszer kialakítása, valamint a törzskari és adminisztratív létszám megtakarítása, nem utolsósorban az egységakománny-összeállítás feltételeinek létrehozása.

4. Összegzés

Összességében megállapítható, hogy a jövőben az élő szervezetek nagyobb együttműködésére, a kölcsönös és minden érintett szervezet igényeit kielégítő kommunikációra és adatcserére van szükség. A fejlesztéseket, a modernizációt olyan közrehatással kell megszervezni, amikor a haderőre fordítható prognosztizált források nominálértékben növekvő tendenciát mutatnak ugyan, az elérendő képességekhez és feladatokhoz viszont nincs elegendő fedezet.

Az elmúlt időszakban az **MH Tudományos Tanácsa** kiemelt területként kezelte a modernizáció kérdéskörét. Ennek keretében külön program foglalkozott e témával, mely a légierőben kifejezett aktualitást kapott már csak az ismert fegyverrendszer váltások és a hozzá kapcsolódó környezetfejlesztés miatt, – beleértve a komplex kiszolgálási kérdéskört is. 2005-ben indult a „**Légierő átalakítás-2010**” program keretében a **2. számú alprogramban – melynek címe a „Technikai modernizáció, a technikai eszközök cseréje és rendszerbeállítása,**” – légierő szinten mintegy **nyolc tervesített tanulmánnyal** indultunk, amiből négy dolgozat elkészítésre, bírálatra és elfogadásra került. Ebből kettő dolgozat Honvédelmi Minisztérium szintjén került elismerésre. A tárgyban a már említett műhelyvita keretében feldolgozott kérdéskörök elemzésében a légierő

alárendelt csapatainak, az *A4, a LEP törzs, a ZMNE és a HM illetékes Főosztályának* képviselői és meghívottjai vettek részt. *2006-ban a program folytatódik, amelyre mintegy tíz tervesített tanulmány került előjegyzésre.* Jelenleg ezek határidőre történő elkészítése és eredményeinek elemzése, összegzése és általánosítása a feladat. *A program zárásaként a légierő parancsnokság Tudományos Munkatervében meghatározottaknak megfelelően az érintettek bevonásával konferencia kerül levezetésre.* A konferencián az előzetes elgondolások alapján az időtényező szorítása miatt a főirányoknak megfelelő – alapvetően a fegyvernemekhez kapcsolódóan – szakmai elemző és értékelő korreferátumok kerülnek tervesítésre, és a szerzett tapasztalatok alapján kiadvány megjelentetése tűnik célszerűnek. *Előzetesen is úgy vélem, hogy hasznosságát és célszerűségét nem szükséges külön indokolni, követendő irányként és példaként a kormányzat ezirányú erőfeszítéseit és tevékenységét lehet megemlíteni.*

II. VÁLSÁGKEZELÉS SORÁN A LÉGIERŐ LOGISZTIKAI TÁMOGATÓ RENDSZER FŐBB SAJÁTOSSÁGAI

A légierő békeműködéstől eltérő feladatai logisztikai támogatásának célja, a műveletek végrehajtásához szükséges logisztikai rendszer megteremtésével, a műveletek végrehajtása során keletkező ellátási, üzembenntartási, mozgatási-szállítási és műszaki-infrastrukturális szükségletek kielégítésével, valamint a logisztikai szervezetek hatékony alkalmazásával elősegíteni a műveletek sikeres végrehajtását.

A légierő műveletek bármely formája esetén a logisztikai támogatás alapvető feladata a szükségleti számvetésekben meghatározott hadianyag készletek megalakítása, tárolása, lépcsőzése, a felhasználásokhoz igazodó kiszállításokkal a szükségletek fedezése, továbbá a repülő-, légvédelmi rakéta- és radartechnikai eszközök szakszerű üzemeltetési feltételeinek biztosítása, kiszolgálása, a légi műveletek során megsérült, meghibásodott eszközök helyreállítása.

Fontos feladat, a légierő műveleteinek végrehajtása során adódó mozgatási szükségletek, csapat- és anyagszállítások hatékony végrehajtása.

Kiemelt jelentőségű a repülőterek, légvédelmi rakéta álláskörletek, radar mérőállások, védett vezetési létesítmények és rendszereik infrast-

ruktúrájának kialakítása és karbantartása, a FRISZ rendszerek üzemeltetése.

1. Válság kezelés során a logisztikai támogató rendszer működésének sajátosságai az erők hazai alkalmazása esetén

A logisztikai támogatás megszervezése és végrehajtása keretében válság kezelés során a műveletek végrehajtására a katonai szervezetek általában béke állománnyal, a béke hadrendnek megfelelő feltöltöttség mellett készülnek fel. A feladat tartalmától, a válságreagáló műveletek jellegétől függően a végrehajtásra kijelölt katonai szervezetek állománya lényegesen eltér mind a béke, mind a háborús hadrendtől. A végrehajtó katonai szervezet állományának összetételét, alkalmazásának rendjét, fenntartásának módszereit azok a körülmények határozzák meg, **amelyek között a műveletek végrehajtásra kerülnek, mint:**

- A műveletek jellege, tartalma;
- A műveleti térség földrajzi sajátosságai;
- A művelet térbeli és időbeli kiterjedése;
- A műveletben résztvevő katonai szervezetek összetétele, állománya.

Ezek a körülmények döntően befolyásolják a logisztikai támogatás végrehajtásának lehetőségeit is.

A békeműködéstől eltérő műveletek logisztikai támogatásánál a feladatok tartalma, mérete, a végrehajtás erőforrásai és módjai döntő mértékben függenek a műveletek tartalmától, jellegétől. A logisztikai támogatás feladatrendszer a különböző műveletek során lényeges eltéréseket mutat valamennyi támogatási területen. Mind a logisztikai szükségletek nagysága, mind a logisztikai támogatás módja és formája, a művelet végrehajtásába bevont katonai szervezetek nagyságától, feladatuk tartalmától, jellegétől, időtartamától függ.

A műveletek végrehajtásának a fentiekben felsorolt körülményei a logisztikai támogatás tervezésénél, szervezésénél és végrehajtásánál, illetve a logisztikai szakegységek alkalmazásánál egy sor sajátosságot eredményeznek. Ezek a sajátosságok elsősorban abból adódnak, hogy a műveleteket ideiglenesen felállított katonai szervezetek a harcképességek kibontakoztatása és alkalmazása nélkül, korlátozott erő- és eszköz ráfor-

dítással, az alaprendeltetéstől lényegesen eltérő módon oldják meg. *A logisztikai támogatás legjellemzőbb sajátosságai a következők:*

- A műveletek során a logisztikai alegységek a végrehajtó katonai szervezetek támogatása mellett, a terület polgári lakossága számára is segítséget nyújthatnak;
- A logisztikai támogatás elveit és módszereit, illetve a biztosító-kiszolgáló logisztikai szervezetek nagyságát, szervezeti felépítését a támogatott erők méreteihez és alkalmazási követelményeihez, a harci képességük meghatározott szintjéhez igazítják;
- A műveletek logisztikai támogatásának tervezésénél, szervezésénél és végrehajtásánál követendő alapelv, hogy az önálló körülmények közötti alkalmazás során a **komplex** logisztikai támogatásért, valamint más összefegyvernemi szervezetekkel való alkalmazás során a légielő **specifikus** támogatásért a teljes felelősség a küldő egységé, míg az általános logisztikai támogatás rendszerint utaltság rendben valósul meg;
- Körültekintő szervezést igényel a katonai szervezetnek az alkalmazási-, műveleti körzetbe történő kitelepítése, a nagy távolságú kombinált szállítás végrehajtása;
- A megfelelő autonóm támogatás érdekében a műveletben résztvevő katonai szervezeteknél a szervezetszerű logisztikai erők képességeit növelni szükséges;
- Hosszú időtartamú műveletek esetén felkészülnek a személyi állomány, a haditechnikai eszközök cseréjére és a hadianyag készletek megfelelő szintű felhalmozására;
- Elhúzódó művelet esetén, különösen, ha a térségben az időjárás viszonyok szélsőségesek, megteremtik a személyi állomány, a haditechnikai eszközök és a hadianyag készletek megfelelő elhelyezési feltételeit;
- Felkészülnek tábori, illetve ideiglenes jellegű leszállóhelyek, álláskörletek, mérőállások kialakítására, berendezésére és üzemeltetésére;
- Szorosabb és operatívabb együttműködés valósul meg a CIMIC szervekkel a szükségessé váló polgári munkaerő és szolgáltatások ideiglenes igénybevétele érdekében.

A légierő specifikus alkalmazása a válságkezelő műveletekben a logisztikai támogatás tervezésénél, szervezésénél és végrehajtásánál, illetve a logisztikai szakegységek alkalmazásánál egy sor sajátosságot eredményez. **A logisztikai támogatás legjellemzőbb sajátosságai a következők:**

A hadtápbiztosítás főbb sajátosságai:

- A béke- és háborús készletek döntően két szinten, központi és csapat szinten kerülnek megalakításra;
- Az ellátás a specifikus alkalmazási rend figyelembevételével központ, bázis (csapat) ellátási rendben kerül végrehajtásra, mely két-szintű, egycsatornás, a centralizált központi erők és erőforrások, illetve a felhasználó csapatok között valósul meg;
- A légierő eszközei, és fenntartási szakanyagai, valamint azok tartozékai kizárólag speciális importtal szerezhetők be;
- A műveletekben az erők- és eszközök megosztott alkalmazása és a tagolt harcrend a jellemző;
- A szárazföldi haderőnem csapatait támogató műveletek végrehajtása során a légierő csapatainak az ellátását, készleteinek lépcsőzését, az anyagok szállítását, utánpótlásának ütemezését a légítámogatási feladatok jellege, a légierő és a szárazföldi csapatok együttműködésének formája határozza meg;
- Kiemelt figyelmet kell fordítani a műveletek kiszélesedésével, illetve az ahhoz kapcsolódó repülő és légvédelmi feladatok változásával járó ellátási rendszer és módszerek pontosítására;
- A légierő fegyvernemei által használt anyagok és eszközök, illetve ezek üzemeltetését biztosító tartalék alkatrészek és részegységek jelentős része, meghatározott szavatossági idővel rendelkeznek. A kialakítandó készletek nagyságánál, lépcsőzésénél, frissítésénél ezeket, az előírásokat figyelembe kell venni;
- Az ellátás, feltöltés döntő hányada a felkészítési időszakban valósul meg;
- Határbiztosítási, humanitárius, katasztrófa elhárítási, kutató-mentő műveletek időszakában az ellátást alapvetően a békeidőszakban működtetett katonai, illetve szolgáltató szervezetek biztosítják.

Kis alegységek alkalmazása esetén polgári szolgáltatók bevonása a tradicionális támogatás területén a helyi lehetőségek figyelembevételével történik;

- Fegyveres konfliktus időszakában kiemelt figyelmet kell fordítani a kiegészítő készletek megalakítására, a veszteségek pótlására.

A haditechnikai biztosítás főbb sajátosságai:

- A technikai kiszorgálások és a helyreállítási feladatok szigorúan technológizált ellenőrző-, beszabályozó- és javító műveletek;
- A légielő műveleteinél a haditechnikai eszközök sajátos alkalmazása, az üzemeltetési normák és a műveletek várható időtartamának prognosztizálhatósága következtében a technikai kiszorgálások preventív módon, feszes ütemezéssel, szervezett rendben, általában grafikon alapján hajthatók végre;
- A haditechnikai eszközök egyik része folyamatosan, másik része pedig szakaszosan üzemel, ezért az üzemeltetési- és üzemben tartási tevékenységek jellege és belső tartalma is jelentős mértékben eltérhet az általános követelményektől. Alkalmazás esetén a békében szakaszosan üzemelő légvédelmi rakétatechnikai eszközök áttérnek grafikon szerinti kiszorgálási rendszerre;
- A haditechnikai eszközök kiszorgálásának, alkalmazásának rendje a műveletek tartalmától, az üzemeltetés sajátosságaitól, a kialakult helyzettől függően változhatnak. Fel kell készülni a helyzettől függő eljárás szükséglete alapján a technikai kiszorgálás tartalék eszköz telepítésével való megoldására;
- A sérült, a kényszerleszállást végrehajtott vagy katasztrófát szenvedett haditechnikai eszközök felderítése, mentése, hátraszállítása és helyreállítása;
- Az üzemben tartás megszervezését, a szakállomány felkészítését, a végrehajtó szervezetek felépítését a légielő fegyvernemei alkalmazásának sajátos rendje határozza meg;
- Javítani, erősíteni kell a kijelölt erők technikai üzemben tartási feltételeit szükség szerinti átcsoportosításokkal, a központi javító szervek és a nemzetgazdaság szolgáltató elemei bevonásával.

A közlekedési támogatás főbb sajátosságai:

- A katonai műveletek végrehajtása során a légiereő repülőcsapatainak átcsoportosítása, mozgatása és szállítása harcászati szinten önállóan, több lépcsőben, légi szállítással, illetve a földi lépcsőnél közúti szállítással, menettel valósul meg;
- A repülőegységek földi lépcsőinél, valamint a légvédelmi rakéta- és radar egységeknél a menetek végrehajtása, a menetszlopok vezetése speciális rendszabályok alkalmazását teszi szükségessé;
- A különleges haditechnikai eszközök speciális méretei, a szállított-, mozgatott anyagok veszélyessége, és az előírt biztonsági követelmények betartása miatt a menetek végrehajtása kiemelt fontosságú közlekedési feladat;
- A szállítási-, anyagmozgatási feladatok sajátos területe a repülőtérről műveletek tervezése, szervezése, végrehajtása. Ezen belül különös figyelemmel szervezik a bevetésre induló repülőgépek feltöltéséhez szükséges üzemanyagok és fegyverek (rakéták, lőszer) repülőtérről szállítását, mozgatását;
- A légiereő szövetséges kötelékben történő alkalmazásakor - különösen, ha azok nagy távolságban, légi-, tengeri-, vasúti átcsoportosítást követően kerülnek végrehajtásra – a technikai eszközök szállításhoz történő előkészítése bonyolult feladat. A repülő eszközök, légvédelmi rakéta komplexumok, radarok készletezése és szállítása különleges eszközök, felszerelések alkalmazását teszi szükségessé;
- A határbiztosítási, humanitárius, katasztrófa elhárító, kutatómentő műveletekben való részvétel esetén a kijelölt erők nagysága és szállítási igényei határozzák meg a mozgatás-szállítási igényeket.

A műszaki-infrastrukturális támogatás sajátosságai:

- Elsődleges fontossággal bír a különböző technológiai folyamatok végrehajtásához szükséges elhelyezési feltételek kialakítása, a légvédelmi rakéta- és radar álláskörletek létesítményeinek folyamatos fenntartása;

- Az elhelyezési szolgálatoknál olyan kapacitásokat kell tervezíteni, hogy azokkal a műveletek végrehajtása során, a repülőtereken, a légvédelmi rakéta- és radar álláskörletekben bekövetkező sérülések, rombolások helyreállíthatók legyenek;
- A légi műveleteinél az előkészítés időszakában - a műveleti terület földrajzi körülményeinek, infrastrukturális adottságainak felderítése alapján - meg kell határozni a személyi állomány és a hadfelszerelés elhelyezésének formáját. A műveletek időtartamától, a működési körzet hadszíntéri sajátosságaitól, az időjárási viszonyoktól függően, a személyi állományt lehetőleg erre alkalmas épületekben, ennek hiánya esetén lakókonténerekben, ideiglenesen sátrakban lehet elhelyezni.

A légiernél a logisztikai támogatás ágazati tartalma a tradicionális területeken túlmenően az alábbiakat is magába foglalja:

- Repülő műszaki biztosítás (speciális anyagi és fenntartási szempontok);
- Repülőtér műszaki (karbantartó) biztosítás (speciális anyagi és fenntartási szempontok);
- Fedélzeti és légvédelmi rakétatechnikai biztosítás (speciális anyagi és fenntartási szempontok);
- Radartechnikai feladatok;
- Speciális hajtó és kenőanyag, valamint laborfeladatok;
- Speciális ruházat és felszerelés (repülő hajózó, repülő-műszaki, ejtőernyős) biztosítás;
- Egyedi és speciális szolgáltatások;
- Elektronikai (FRISZ) és mérésügyi feladatok;
- Speciális vegyvédelmi-technikai biztosítás;
- Speciális vezetés-technikai biztosítás;
- Egyedi SEL fenntartási feladatok.

Az általánostól eltérő ágazati tartalmú légi erő specifikus támogatási feladatok az alábbiak szerint valósulnak meg:

- Repülő-műszaki biztosítás - repülő-műszaki zászlóalj
- repülést biztosító század
- Repülőtér karbantartó biztosítás - művelettámogató zászlóalj
- Légvédelmi rakétatechnikai biztosítás - logisztikai zászlóalj
- Fedélzeti rakéta és lőszer
 - anyagi biztosítás - logisztikai zászlóalj
 - alkalmazás - repülő-műszaki zászlóalj

- Radar technikai biztosítás - egység logisztikai és támogató zászlóalj
- Repülő üzemanyag és labor feladatok - logisztikai zászlóalj
- Speciális ruházat és felszerelés - logisztikai zászlóalj
- Magassági ruházat és felszerelés - repülő-műszaki zászlóalj
- Ejtőernyős szakfelszerelés - repülő-műszaki zászlóalj
- Meteorológiai szakanyag és felszerelés - repülő-műszaki zászlóalj
- Kutató-mentő szakfelszerelés - repülő-műszaki zászlóalj
- logisztikai zászlóalj

- FRISZ - logisztikai, művelettámogató zászlóalj

- Speciális vegyivédelmi biztosítás - logisztikai, művelettámogató zászlóalj

- Speciális vezetés technikai támogatás - egység híradó zászlóalj
- SEL támogatás - egység logisztikai és támogatás= zászlóalj

A tevékenységek tervezése – szervezése csapat és haderőnemi szinten a fegyvernemi irányultságnak megfelelően különül el:

- Repülő-műszakibiztosítás önálló terület;
- Repülőtér karbantartó biztosítás a műszaki – technikai biztosítás, terület fenntartás szempontjából a műszaki – infrastrukturális támogatás része;
- A fedélzeti, légvédelmi rakéta, radartechnikai biztosítás a fegyverzettechnikai biztosítás része. A repülőgépek, helikopterek fedélzeti rakétáinak bevetés biztosítása, a megfelelő technológiai folyamatok megvalósítása a repülő-műszaki biztosítás hatáskörébe tartozik;
- Repülő üzemanyag és labor tevékenység, hangsebesség alatti repülő-hajózó, repülő-műszaki és ejtőernyős ruházat a hadtápbiztosítás része;
- A repülőtéri gyorsbeavatkozás logisztikai támogatás feladatrendszere a vegyivédelmi technikai biztosítás része;
- A FRISZ és a speciális vezetés – technikai támogatás az elektronikai támogatás része;
- A SEL támogatási tevékenység a hadtápbiztosítás kiemelt részeként a műszaki – infrastrukturális támogatás, a speciális vezetés-technikai biztosítás az elektronikai és a radar technikai biztosítás keretében valósul meg.

A komplex támogatási tevékenység végrehajtása során elengedhetetlen a közvetlen, kreatív gyűjtő típusú együttműködés megvalósítása.

2. A logisztikai támogatás sajátosságai – fő vonalaiban – külhoni alkalmazás során

Jelen elgondolások szerint a külhoni alkalmazás során, a 7-10 napon túli műveletek támogatási (utánpótlási) tevékenység megszervezést

a felső szint veszi át; egyrészt jogkör, másrészt képességek megléte alapján. Ennek egyik konkrét végrehajtási szereplője az MH 64. Logisztikai Ezred kötelékében létrehozott szállítózászlóalj. Ez a jelenlegi helyzetben csak általános képességekkel bír.

Az alkalmazásra kerülő légierő szervezetek támogatási szükséglete végső soron HNS, vezető nemzet, NSE komplex kérdéskörben vizsgálható.

Külön dilemmaként kezelendő az a tény, hogy a **AFS III.** kötet a légierő részére 10 napos készletet ír elő, így a számvetéseket már ennek megfelelően kell elkészíteni.

Ez még – úgy vélem – nincs az alkalmazási specialitásnak megfelelő rugalmas összhangban a felső szintű szabályozás irányokkal és eltérő a szárazföldi csapatoktól. Úgy gondolom nekünk a légierő követelményrendszerét kell alapul venni és kiindulásként kezelni.

Válságkezelő műveletekben (határbiztosítás időszakában) az ellátási rendszer működtetésének alapvető jellemzője, hogy (minősített időszak hiányában) béke szervezeti renddel és a békében meglévő és igénybe vehető erőforrásokkal működik.

Az ellátási rendszer alapvető forrását képezi a békében meglévő és felhalmozott, a központi rendeltetésű tárintézetekben (jelenleg az ellátó központokban, később a Központi Logisztikai Ellátó Bázis, Harcanyag Ellátó Központ) tárolt anyagi készletek, valamint a műveleti területen igénybe vehető nemzetgazdasági erőforrások és szolgáltatások (hajtóanyag, élelmiszerek és víz, mosatás, javító kapacitások).

Az alegységek ellátása alapvetően az ideiglenesen létrehozott bázis-objektumokból történik.

Nem honi területen alkalmazott – szövetségesi kötelezettségeknek eleget tevő – erők ellátására a **Nemzeti Támogató Elem (NTE)** alapjait képező alegység, az **MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Támogató Ezred** állományában van szervezve.

Szervezetében kerül létrehozásra (közlekedés koordináló zászlóalj) egy légiszállító koordináló csoport, amely részleg várhatóan képes lesz repülőgépek berakására és a terhek szállításának megszervezésére. Ez majd természetesen alkalmazható légierő alakulatok részére is, de csak az általános anyag utánszállítás előkészítését oldja meg, a specialitások ettől lényegesen közvetlenebb és egyeztetettebb, valamint koordináltabb meg-

szervezést és végrehajtást tételez fel. Ehhez kapacitása már kevés, nem tartott lépést a felajánlott (és igénybe vett) erők nagyságával. Szervezete – jelenlegi rendeltetésének megfelelően – csak *szárazföldi erők* támogatására alkalmas.

A felajánlott erők által végrehajtott műveletekben a kijelölt erők hadianyag szükségleteinek kielégítése alapvetően nemzeti felelősségi körbe tartozik. Ezen túlmenően, az anyagfajták függvényében a szövetséges katonai műveletekben, a szövetséges logisztikai szervezetek, illetve a befogadó nemzetek kötelezettséget vállalhatnak, a katonai szervezetek bizonyos anyagféleségekkel történő ellátására. Mind a nemzeti támogatás, mind a szövetséges- vagy befogadó nemzeti támogatás esetében, a küldő nemzetek és a NATO parancsnokok megosztva viselik a felelősséget a katonai szervezetek ellátásáért. A légi erők kijelölt szervezeteinél, – *különös tekintettel a légvédelmi rakéta és a helikopter valamint a vezetésbiztosító alegységekre* – az alkalmazás során a logisztikai támogatás részfeladataira vonatkozóan feladatfüggő egyedi elbírálást és megszervezést szükségeltet. Légi erők szinten a figyelem a kezdeti műveleti képesség fenntartására irányul.

A logisztikai támogatás megvalósításának általános alapesetei:

- Légvédelmi rakéta szervezetek tekintetében általában az általános logisztikai útalsági (szerződéses), a speciális tartalmú támogatás nemzeti rendszerben (alakulat, HM Zrt.) valósul meg;
- Helikopter alegység tekintetében alapesetben az általános logisztikai támogatás feladatai a bázis szervezettel szerződéses (útalsági) rendben, a repülő – műszaki biztosítás feladatfüggő kiszolgáló megerősítéssel nemzeti (alakulat közvetlen, felső szintű) megoldással valósul meg;
- Harcászati, illetve szállítórepülőkhöz vonatkozásában a bevetési, illetve állomásoztató bázis logisztikai rendszere szerint történik a támogatás, az igények előzetes egyeztetése és a bázis képességei alapján, rendszerint szerződéses rendben. A speciális logisztikai szükségletek nemzeti rendszerben kerülnek biztosításra. A speciális szakanyag ellátás rendszerint közvetlenül az alkalmazó bázisra történik és a légi szállítással történő megvalósítás kerül előtérbe;
- A hazai területen működő – elsősorban elhelyezkedés és telepítés szerint üzemelő – létesítmények és szervezetek logisztikai támogatása a kezdeti műveleti képesség folyamatos fenntartása mellett, a

részükre meghatározott speciális rendszabályok megvalósításával együtt, a béke időszakra érvényes általános rendben történik.

A szövetséges- és a Befogadó Nemzeti Támogatási rendszereknél az ellátás köre leszűkül. Az ellátás elsősorban az üzemanyag féleségekre, a vízre és az élelmezési anyagok egyes fajtáira korlátozódik. Azokban az esetekben, amikor a szövetséges erők több komponensénél a haditechnikai eszközállomány megegyezik, a szövetséges anyagellátás köre kiterjedhet a lőszer- és a javítóanyag ellátásra is. Repülőgépek vonatkozásában feladatfüggően kerülnek igénybevételre a kereszt-kiszolgálási képességek és lehetőségek.

A többnemzeti logisztikai szervezetek által biztosítandó hadianyag készletek és szolgáltatások köre a szabványosítás mértékétől, az interoperabilitás fokától függ.

3. A logisztikai támogatás rendje (változat)

1. A támogatás alaphelyzete a bázis/repülőtér/laktanya végrehajtás. Ennek megfelelően a logisztikai/repülő műszaki szervezetek zászlóalj szintű közvetlen irányítással egységes szervezetben működnek stacionáris, illetve bázis közeli ellátó-kiszolgáló objektumaiban azok felszereléseivel együtt.

2. Egyes végrehajtó alegységek bázistól távoli (külföldi, hazai) bármilyen jellegű alkalmazás esetén a logisztikai főnök által kidolgozott és egyeztetett rendben, a parancsnok elhatározásának és feladatszabásának megfelelően a repülő-műszaki és a logisztikai zászlóaljparancsnok az alkalmazásra kerülő csoportosítás függvényében megszervezi a szükséges logisztikai csoportosítást, feladat végrehajtásra felkészíti és alárendeli az anyagi-technikai eszközeivel együtt. Ez esetben a parancsnoki vezetést a „*harcoló*” csoportosítás parancsnoka végzi, melynek törzsébe a tényleges közvetlen szakmai feladat végrehajtás biztosítására logisztikai szakemberek kerülnek kijelölésre és delegálásra-, míg a támogatás komplex megszervezésére vonatkozó szakmai vezetést továbbra is a logisztikai repülő-műszaki zászlóaljparancsnok valósítja meg.

3. Rendszerint – akár szervezetszerű, akár saját vagy megerősítésül kapott erők-eszközökből – az alábbi célból kerül létrehozásra önálló logisztikai csoportosítás:

3.1. Az erők külföldi alkalmazása esetén:

- Repülő biztosító és üzemtartó erők-eszközök;
- Ellátó, szállító, javítóalegység (szakasz);
- A logisztikai támogatás megszervezést végző törzskari szervezet (önálló támogató alegységvezető törzs, illetve bővített S-4 törzs stb.);
- Megkezdődik a váltó csoportosítás kijelölése és felkészítése.

3.2. Az erők hazai alkalmazása esetén:

- Repülő biztosító és üzemtartó erők és eszközök;
- Az ellátó, szállító, karbantartó erők és eszközök az alkalmazás sajátossága szerint, különböző irányokban, különböző összetételben jelentkeznek pl. tradicionális ellátást a szárazföldi erők biztosítanak.

Sajnos itt is jellemző az a tény, hogy a haderőnem középszintű konkrét támogatási képességgel és lehetőséggel nem rendelkezik, csak a csapatok ezirányú szervezeteivel, erőivel-eszközeivel számvethetünk.

Saját hatáskörben – amennyiben feltétlen indokolt és szükséges – a támogatást, megerősítést csak más csapattól történő elvonással „**vezényléssel**” lehet megoldani, ami természetesen maga után vonja az ottani képességcsökkenést.

A szükséges kiegészítő támogatást – úgy anyagi, mint szolgáltatás – csak a felső szint (ÖLTP) tudna nyújtani. Ezt készletek, kapacitások rendelkezésre bocsátásával, azok helyszínre biztosításával, polgári és egyéb szolgáltatások igénybevételi lehetőségének jogkör megadásával, bizonyos megerősítések alkalmazásával lehet megvalósítani. ***Jó lenne elkerülni azt a helyzetet, hogy a haderőnemi parancsnok részére megparancsolt feladat végrehajtására külön kérnie kell az anyagi eszközök és szolgáltatások rendelkezésre állását és csak a visszaigazolás után, tervezhet.*** Itt alapvetően és érintőlegesen a haderőnemi logisztikai főnök el-

látó-biztosító és szolgáltató szervezetek felé meghatározott keretek közötti úgynevezett „*utalványozási*” jogkör kérdését vetem fel.

Úgy vélem, hogy a törekvésünknek olyannak kell lenni, hogy elérjük azt, hogy a csapatok részére történő rendelkezésre állítás olyan módon történjen, ami még ideiglenesen sem vezet a csapat-képesség csökkenéséhez. Ez azt jelenti, hogy ne a csapat menjen a képesség megteremtés felé, hanem az arra hivatott szervezetek (felső szint) kötelességszerűen folyamatosan biztosítsák azt, és valamilyen módon legyenek „*érdekeltek*” annak fenntartásában.

A legutóbbi – jelen témában meglévő együttes információ alapján – a külhoni alkalmazásra vonatkozóan az MH ÖLTP – mint felső szintű felelős szervezet – szerint a komplex biztosítás a 64. Logisztikai Ezred által – a légierőtől kapott speciális szakemberek, szervezetek, eszközök és készletek kiegészítésével – kerül megvalósításra. Ez a kérdés, egyelőre gyakorlatban nem kipróbált, így bizonyos egyszerűnek tűnő rész kérdések nem feltétlenül tekinthetők megnyugtatóan megoldottnak, mindenképpen további egyeztetést és pontosítást szükségeltetnek.

POLGÁRI-KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉS A 2006. ÉVI ÁRVÍZ ELLENI VÉDEKEZÉS SORÁN

Petneházi Ferenc¹

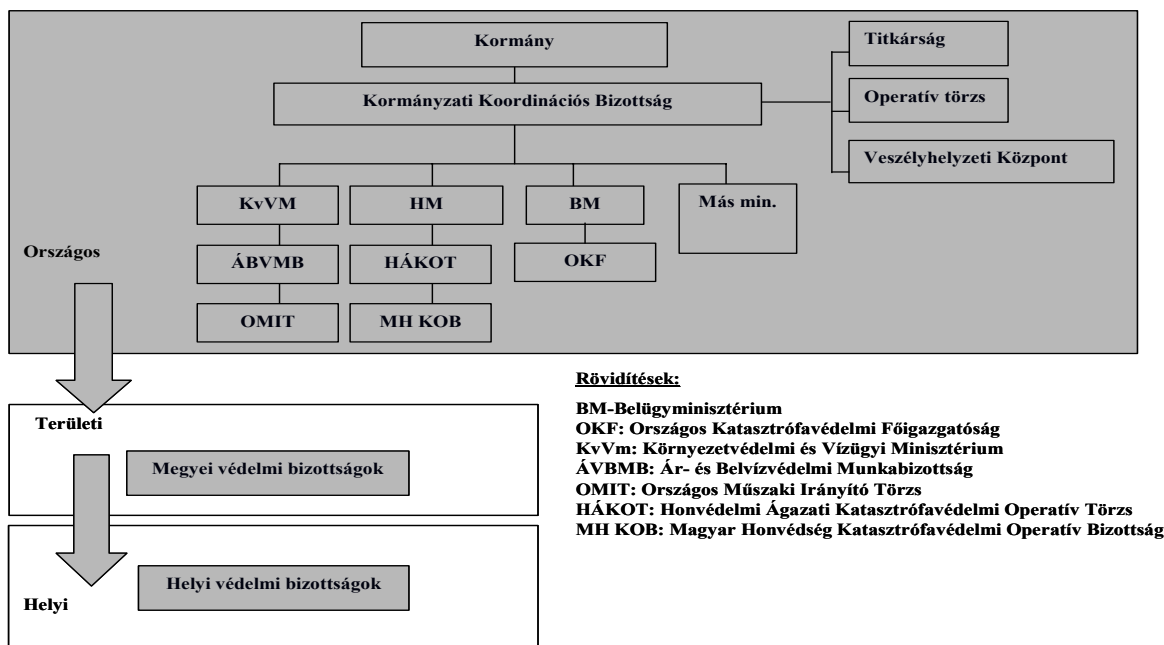
A jelenkor kihívásai miatt a válságok és katasztrófák kezelésekor egyre nagyobb szerepet kap a polgári-katonai együttműködés. A Magyar Köztársaságban ezen törvényes keretek között folyó együttműködés a Magyar Köztársaság Alkotmánya, „a honvédelemről és a Magyar Honvédségről” szóló 2006. évi CV. törvény, „a polgári védelemről” szóló 1996. évi XXXVII. törvény, és „a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről” szóló 1999. évi LXXIV. törvényben meghatározott kötelezettségek teljesítése és feladatok ellátása során valósul meg.

A 2006. évben eddig soha nem látott volumenű árvíz elleni védekezéskor, a katasztrófavédelmi tevékenység irányítása, valamint a polgári és katonai erők-eszközök koordinálása során kiemelt szerepük volt a **Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium** bázisán működő **Országos Műszaki Irányító Törzsnek (OMIT)**, az **Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságnak (OKF)**, **Veszélyhelyzeti Központnak**, az **MH Katasztrófa-védelmi Operatív Bizottságnak**, továbbá a **megyei védelmi bizottságoknak**. (1.sz. ábra).

A **védelmi bizottságok** – mint a területi irányításért és a polgári katonai-együttműködés megszervezéséért felelős testület – rendelkeztek árvízi védekezésre kidolgozott, a **Honvédelmi Minisztériummal** és az **Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósággal** egyeztetett tervekkel, valamint a polgári és honvédelmi szervek közötti összeköttetést biztosító informatikai és híradó rendszerekkel, amelyek jelentősen hozzájárultak a 2006. évi tavaszi árvíz elleni védekezés sikeréhez.

¹ Petneházi Ferenc alezredes, HM Védelmi Hivatal 2. sz. Területi Igazgató helyettes.

A katasztrófavédelem irányításában résztvevő főbb szervek

Túl a polgári és katonai együttműködéssel sikeresen megoldható árvízvédelmi feladatokon, érdemesnek tartom néhány gondolat erejéig kitérni azokra az összefüggésekre és azokra az összetevőkre, amelyek a védelmi igazgatás nézőpontjából világítják meg az *általános és katonai (katonai logisztikai) tapasztalatokat*.

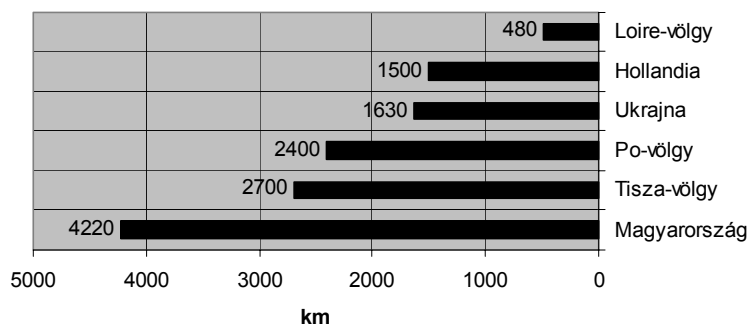
Írásom elsődleges célja az árvízvédelem nemzetközi összehasonlításából kiindulva, felvillantani a dunai- és tiszai védekezés helyzetét, majd abból következően mérlegelni a végrehajtást nehezítő tényezők hatásait.

1.) Magyarország árvízi helyzetét befolyásoló tényezők

Mielőtt rátérnék az árvízi védekezés során végzett polgári és katonai együttműködésre, *szükségesnek tartom megvizsgálni a magyarországi folyók áradását és apadását jelentősen befolyásoló földrajzi és vízrajzi viszonyokat.*

Az ország árvízi helyzetét döntően meghatározó földrajzi tényező, hogy a Kárpát-medencében a *Duna vízgyűjtő területén* helyezkedik el. A medencét körülölelő *Kárpát-hegységben*, valamint az *Alpokban* eredő folyók többsége az ország két nagy folyójába, a *Dunába* és a *Tiszába* ömlik, amiért a két hegységben bekövetkező hirtelen hóolvadás vagy esőzés gyors és jelentős áradást okoz az országban.

Különösen fontos tényező, hogy a Tisza a Duna mellékfolyója, amiért annak alsó szakaszán – a *Hármas Körösök* áradása miatt – bekövetkező árvizek gyakran hosszú lefolyásúak. A Tiszán felgyülemlett vízmennyiség apadását ugyanis akadályozza a Dunán – *Újvidéken a két folyam összefolyásánál* – kialakult magas vízállás. Összehasonlító szemléltetésként érdekes lehet áttekinteni az alábbi nemzetközi adatokat. *(2.sz.- 3.sz ábrák.)*

Árvízvédelmi töltések hosszúsága (km)

Az árvizek, kialakulását meghatározza még a két nagy folyó – azon belül főképpen a Tisza – mesterséges mederbe terelése, árterének csökkentése. A folyók szabályzásának következtében a kiépített árvízvédelmi rendszer hossza **4220 km, amely tekintetében Magyarország vezető helyen áll Európában.** A folyók árteréből a mezőgazdasági termelés és a településfejlesztés érdekében **23 600 km²** – földterület lett kiszakítva, amiért megközelítőleg 2,4 millió ember él gátakkal védett területen.

Árvizektől védett terület (ezer km²)

A fenti földrajzi és vízrajzi tényezőket összegezve megállapítható, hogy Magyarország árvízi helyzete függ a területén kívül húzódó magashegységekben lehullott csapadékmennyiségtől. A folyók árterületének szűkítése, medreiknek szabályozása következtében az ország jelentős része előntéssel fenyegetett területen van, biztonságuk függ a gátrendszerek kiépítettségüktől, állapotától, árvizekkel szembeni ellenálló képességüktől.

2.) A 2006. év tavaszán kialakult árvízi helyzet

2005 telén, a Magyarországot övező magas hegységekben az átlagosnál megközelítőleg kétszer nagyobb mennyiségű leesett csapadék, majd az azt követő tavaszi gyors olvadás 2006. március 30. és május 09. közötti időszakban árvizet eredményezett a Duna, a Tisza, valamint Hármas-Körös folyókon.

A megelőzés érdekében a várható árvízi veszélyről a megyei védelmi bizottságok már 2006. január-február hónapban, *felhívásban figyelmeztették* a Duna és a Tisza körzetében veszélyeztetett területek *polgármestereit* az esetleg bekövetkező károk megelőzése érdekében, aminek köszönhetően a megyék és a helyi önkormányzati szervek időben megkezdtek a felkészülést az árvíz elleni védekezésre. Ugyanebben az időben a honvédség felkészülése is megkezdődött, amely alapját a részletesen kidolgozott tervokmányok képezték.

Az előrejelzéseknek megfelelően a két folyón kisebb eltéréssel – előbb a Dunán 2006. március 31-én, majd a Tiszán 2006. április 13-án – kezdődött meg a rekord mértékű áradás. A kialakult árvízi helyzet alapján a védelmi igazgatás szempontjából a védekezést a két folyó áradásának függvényében két fő fázisra lehetett megosztani:

- **I. Fázis** a Duna folyó áradása elleni védekezés 2006. március 31. és április 11. közötti időszaka alkotta;
- **A II. Fázis** a Tisza és a Hármas-Körösök árterületén folytatott árvíz elleni védekezés 2006. április 13. és május 09. között húzódó időszakára.

A rendkívüli vízállás következtében az árvízzel fenyegetett megyék (főváros) védelmi bizottságai soron kívüli üléseken, illetékességi területükön a kidolgozott katasztrófavédelmi terveik alapján megszervezték az árvíz elleni helyi védekezést. A feladatok koordinálása érdekében aktivi-

zálták a **MVB**² munkacsoportjait, elrendelték a **HVB**³-ok és munkacsoportjaik folyamatos működését, valamint az érintett *polgármesteri hivatalokban* a **24 órás szolgálat** felállítását. Az információáramlás biztosítására a védelmi bizottságok működtették az eseménykövető és jelző (**MONITORING**) rendszert. Mindezekkel egy időben felvették a kapcsolatot az együttműködési terveik szerinti katonai szervezetekkel.

A megyei védelmi bizottságok a rendelkezésükre álló erőforrások igénybevételét a védekezés során a **vízügyi osztagok**, a vízüggyel szerződött *szervezett munkaerő*, a szerződött *önkormányzati munkaerő*, a közmunkaprogramban *szerveztetett munkaerő*, a polgári védelmi alegységekből *szervezett munkaerő*, majd végül a **Magyar Honvédség erői** sorrendben tervezték. A *Magyar Honvédség erői* minden esetben csak az árvíz elleni védekezés időszakában teljesítettek lakossági mentési, illetve védőgát megerősítési feladatokat, a kárelhárítást és az újjáépítést a megyék már csak polgári erőkkel végezték.

3.) I. Fázis a dunai árvíz elleni védekezés időszaka

Az **Országos Műszaki Irányító Törzstől** a dunai árvízi helyzetre vonatkozó információ alapján, a Honvédelmi Katasztrófavédelmi Rendszerének honvédelmi igazgatási elemét 2006. március 31-én a **Katasztrófavédelmi Operatív Bizottság** összehívásakor riasztották és egészen május 06-ig huszonnégy órás váltással működött a **HM VKF MFCSF** műveletirányító központ termében.

A riasztást követően az **MH Katasztrófavédelmi Operatív Bizottság Védelmi Hivatal** ügyelete telefonon felvette a kapcsolatot a Győr-Moson-Sopron Megyei Védelmi Bizottság (a továbbiakban **GyM-S MVB**), a Komárom-Esztergom Megyei Védelmi Bizottság (a továbbiakban **K-E MVB**), a Pest Megyei Védelmi Bizottság (a továbbiakban: **PMVB**) valamint a Budapest Főváros Védelmi Bizottság (a továbbiakban: **BFVB**) titkáraival, tájékoztatta az **MH KOB** vezetőjét és a **HM VH** főigazgatóját, továbbá a Kormányzati Távközlési és Informatikai Rendszeren (a továbbiakban: **KTIR**) kiértékelte az összes megyei védelmi bizottság titkárát. A dunai védekezés időszaká-

² Megyei Védelmi Bizottságok.

³ Helyi Védelmi Bizottságok.

ban az MH KOB vezetője és a HM Védelmi Hivatal főigazgatója az MH KOB VH ügyeletesen keresztül folyamatosan kapcsolatot tartott a Duna menti megyék védelmi bizottságaival.

A Komárom–Esztergom MVB 2006. április 2-án Táton összehívott rendkívüli ülése után, a Kormányzati Koordinációs Bizottság javaslatára, a Kormány a 76/2006.(IV. 3.) számú rendeletében 2006. április 03-án 15:00 órai hatállyal kihirdette a veszélyhelyzetet a Duna folyó Komárom -Tass szakaszára, valamint az Ipoly folyó Ipolytölgyes és az Ipoly folyó torkolata közötti szakaszára, majd a folyószakaszok mellett lévő települések közigazgatási területére, és a nevezett védelmi szakaszokon elrendelte a rendkívüli készültséget. A veszélyhelyzet kihirdetése az új honvédelmi törvény alkalmazásával precedens értékűen történt meg.

A dunai árvíz elleni védekezés időszakában, a Magyar Honvédség által támogatott települések és körzetek, ***a megyei védelmi bizottságok illetékességi területük szerinti elosztásban az alábbiak voltak:***

- Gy-M-S MVB területén Kisbajcs és Győr térsége;
- K-E MVB területén Almásfüzitő, Dunaalmás, Neszmély, Szőny és Tát települések;
- P MVB területén Nagymaros, Kismaros, Visegrád, Kisoroszi; Szentendre, Tahitótfalu és Sződliget települések;
- B FVB területén a Margitsziget területe.

A tevékenység pontos koordinálása érdekében az **MH KOB VH** ügyeletes naponta ***reggel 09:00 órakor és este 21:00 órakor telefonon*** pontosította a rendkívüli védekezésben érintett megyékkel a kialakult helyzetet, valamint folyamatosan vette a védelmi bizottságok honvédségi erőkre és eszközökre vonatkozó igényeit. ***A jobb együttműködés érdekében összekötőtisztek lettek kiküldve az MH 12. lé.rak.dd. részéről a GY-M-S MVB-hez, valamint az MH 25. kl.dd. részéről a K-E MVB-hez.***

A Kormány a rendkívüli vízállás megszűnésekor 2006. április 10-én 85/2006.(IV.10.) számú Kormányrendeletének kihirdetésével oldotta fel a veszélyhelyzetet az érintett körzetekben. ***A Duna menti árvíz elleni védekezés legkritikusabb időszakában a Magyar Honvédség összesen 1461 fővel, 2 helikopterrel 4 db PTSZ –M típusú műszaki eszközzel és 74 db egyéb technikai eszközzel támogatta a megyéket.*** A technikai eszközök folyamatos működésének biztosítása mellett a katonai logisztika

készleteivel és tartalékaival készen állt a védekezésben résztvevő alegységek támogatására.

4.) II. fázis, a Tisza folyó vízgyűjtő területén folytatott árvíz elleni védekezés időszaka

*A rendelkezésre álló vízügyi adatok következtében már a dunai árvíz időszakában folyt az árvíz elleni felkészülés a Tisza folyó mentén. A várható hirtelen áradás megkövetelte a nagyobb létszámú fegyelmezett és szervezett erők alkalmazását, amiért a **Borsod-Abauj-Zemplén Megyei Védelmi Bizottság** (a továbbiakban **BAZ MVB**) kérésére az **MH 5.k.l.dd. állománya Sárospatak (60 fővel) és Tokaj (120 fővel) védekezési vonalon már 2006. április 07-én részt vett a gátak megerősítésében.***

A tiszai árvíz elleni védekezés a **Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Védelmi Bizottság (J-N-SZMVB)** 2006. április 12-én és a **Csongrád Megyei Védelmi Bizottság (CSMVB)** 2006. április 13-án megtartott rendkívüli ülésével vett új fordulatot. Az ülésen az **ATIKÖVIZIG** és a **KÖTIVIZIG** tájékoztatóinak meghallgatása után a bizottságok a **Kormányzati Koordinációs Bizottságon** keresztül kezdeményezték a veszélyhelyzet kinyilvánítását, valamint a rendkívüli védekezési készülség elrendelését, amit a **Kormány a 87/2006 (IV.24.)** számú Kormányrendelettel 2006. április 14-én 13:00 órától hirdetett ki.

*Az árvízi helyzet további romlása következtében a **Kormányzati Koordinációs Bizottság** javaslatára a **Kormány 2006. április 18-án a 96/2006. (IV.18)** számú Kormányrendelettel kihirdette a veszélyhelyzetet, majd 2006. április 25-én kihirdetett **101/2006 (IV.25)** Kormányrendelettel kiterjesztette annak hatályát. Így a veszélyhelyzet április 25-től **Jász-Nagykun-Szolnok megyében, Bács-Kiskun megyében, Csongrád megyében a Tisza folyó Szolnok város és a déli országhatárig terjedő szakaszának partvonalára, továbbá Békés megyében a Hármaskörös és a Maros folyó 10.01,10.02, 10.05, 01.06. 10.08, 11.01, 11.02, 11.03, 11.04, 11.06, 11.07, 11.08,12.01, 12.03. védelmi szakaszára lett elrendelve.***

A tiszai árvíz időszakában területükön árvízzel fenyegetett megyei védelmi bizottságok folyamatosan kapcsolatban álltak az **MH KOB** ügyeleti szolgálatával. Az **MH KOB** szolgálat 2006. április 10. és május 06. közötti időszakban reggel 09:00 órakor és este 20:00 órakor pontosított a **Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Védelmi Bizottság, a Csongrád Megyei Védelmi Bizottság, a Békés Megyei Védelmi Bizottság,** vala-

mint a **Bács-Kiskun Megyei Védelmi Bizottság** (a továbbiakban: **B-K MVB**) tikáiraival. A tikárok a honvédségi erőket az **MH KOB** faxon és **KTIR**-en igényelték az **MH KOB** ügyeleten keresztül.

A Tiszán és a Hármas Körösökön lefolyó árvíz időszakában a Magyar Honvédség az alábbi településeken támogatta a védekezést:

- B MVB illetőségi területén Békésszentandrás, Gyomaendrőd, Porgány és Szarvas településeken;
- J-N-Sz MVB illetőségi területén Szolnok, Kunszentmárton, Öcsöd, Csépa, Szelevény, Tizzasas településeken;
- Cs MVB illetőségi területén Szeged, Felgyő, Hékéd, Hódmezővásárhely, Lúdvár, Magyartés, Mindszent, Nagyfa, Szentes, Csongrád, Nagyrét, Zalota településeken;
- B-KMVB illetékességi területén Körtvélyes, Tiszaug, Tiszakécske településeken.

A megyékben a polgári-katonai együttműködést elősegítette, hogy a védekezésbe bevont alakulatok parancsnokai, mint az MVB állandó meghívottai, már a felkészülés időszakában kellő információval rendelkeztek a várható helyzetről, lehetőségekről és feladatokról. Mind a négy árvízzel súlyosan fenyegetett megyében általánosan megállapítható, hogy a védekezésben résztvevő alakulatok parancsnokainak személyes kapcsolatai, valamint az adott megye védelmi rendszerének ismeretei kedvező feltételeket biztosítottak a feladatok végrehajtásához.

A kormány a rendkívüli vízállás megszűnte után 2006. május 9-én *a 111/2006.(V.9.)* számú Kormányrendelet kihirdetésével feloldotta a veszélyhelyzetet az érintett körzetekben.

A Tisza menti árvíz elleni védekezés legkritikusabb időszakában a *Magyar Honvédség összesen 3622 fővel, 7 db helikopterrel, 15 db PMP komppal, 21 db PTSZ-M típusú műszaki eszközzel, és 203 db egyéb technikai eszközzel támogatta a megyéket.* Ennek keretében a csapatok logisztikai alegységei és a központi logisztikai szervezetek kiemelkedő eredményességgel működtek.

5.) Az árvíz elleni védekezés során szerzett tapasztalatok

A tapasztalatok begyűjtése érdekében a HM Védelmi Hivatal körlevélben bekérte a megyei védelmi bizottságok árvíz elleni védekezés során szerzett észrevételeit és javaslatait.

A megyék észrevételei közül általánosnak mondható az a pozitív megállapítás, hogy a **Magyar Honvédség igénybevétele, a speciális technikai eszközparkja, szervezettsége, fegyelme és munkabíró képessége miatt elengedhetetlen a rendkívüli árvízhelyzetekben végzett védekezések során.** Véleményük szerint mind az irányítás terén, mind az együttműködés, valamint a végrehajtás terén **jól bizonyított** a védelmi igazgatás kialakított rendszere és a **Honvédelmi Katasztrófavédelmi Rendszer.**

Negatívumként jelezték azonban, hogy a központi irányítás túlságosan bonyolult és sokszereplős (KKB, BM OKF, OMIT stb), amiért eleinte bizonyos szervezetek átlépték a hatáskörüket. Javasolják a központi szervezeti struktúra egyszerűsítését, és ha lehetséges, akkor védekezés irányításának szakmai szempontok szerinti újraszervezését.

A védekezés során nem volt tisztán értelmezhető a rendkívüli védekezés és a veszélyhelyzet területi hatályának meghatározása. Az e tárgyban megjelent rendeletek ugyanis nem számoltak azon esetekkel, amikor végre kellett hajtani a kitelepítést, a mentés kívülről történő biztosítását valamint a lokalizációs töltések építését és védelmét.

Főleg a katonai szervezetet érintően szükséges a kirendelésekre vonatkozó döntéshozatal egyértelműsítése. Célszerű lenne, ha a kezdeményező szerepét a vízügyi védelem vezetése kérelme alapján az **MVB** tisztségviselője töltené be, a kirendelő pedig az **MH KOB** vezetője lenne. Az **OMIT** tevékenységének beindítása után nem szükségszerű a polgári – katonai együttműködés megszervezésekor a **BM. OKF**, a **katasztrófavédelmi igazgatóságok** bevonása, mivel területi szinten a döntés joga az **MVB**, illetve annak elnöke kezében van.

A vízügyvel kapcsolatos jogszabályok (1995. évi LVII. tv., 232/1996. Kormányrendelet, 10/1997. KHVM. rendelet) felülvizsgálatra szorulnak, különösen az önkormányzati védekezés tekintetében. Nem célszerű, hogy a nagy folyók (Duna, Tisza) mentén állami védvonalakban beékelődve önkormányzati védvonalak vannak, nem egyértelmű a „köz-erő” fogalom használata.

*Felülvizsgálatra szorul a polgári védelmi törvény, továbbá az árvízi védekezésben szerzett tapasztalatok alapján, tisztázni kellene a polgári védelmi szolgálatra beosztottak igénybevitelét, nemcsak veszélyhelyzet kihirdetésekor, hanem ezt megelőzően is. **Ezzel együtt meg kell vizsgálni a polgári védelmi szolgálatra beosztottak bérezését, a felkészítés rendszerét, annak finanszírozását és az irányítási-vezetési hatásköröket.***

A katasztrófák elleni védekezés irányításáról szóló **1999.évi LXXIV.tv.**, valamint annak végrehajtásáról szóló rendelkezések is felülvizsgálatra szorulnak, a védekezési költségek és a kárenyhítés szabályozása területén.

*Szükséges lenne a médiával történő együttműködés, valamint a tájékoztatás felülvizsgálata, mivel több esetben is **a megfelelő szakértelemmel nem rendelkező személyek** nyilatkozataikban **valótlan** eseményeket (pl. meg nem történt gátszakadást) jelentettek be, ami a válságos helyzetben **pánikot** okozhat a lakosság köreiben. Egy változatban célszerű lehet a hivatalos nyilatkozattételeket előre meghatározott időpontokban (pld minden hatodik órában) a központi szerveknél és a védekezési helyek tájékoztató központjaikban megtenni.*

A hatékonyabb összeköttetés szempontjából célszerű lenne az **OMIT Kormányzati Távközlési Informatikai Rendszerre** történő bekapcsolása, aminek köszönhetően a megyék és a központi szervek közötti levelezést a **KTIR** rendszerén lehetne folytatni. Az **OMIT KTIR** rendszerre történő bekapcsolása után célszerű lenne egy önálló honlapot biztosítani a vízügyi szervek részére, ahol a vízállásjelentésektől kezdve egyéb más adatbázis is elérhetővé válna a szakemberek részére. Megfontolandó még a várható előntési területeket modellező digitális program kifejlesztése vagy beszerzése, amivel jól meghatározhatóak lennének a kitélepítendő területek.

*Az **MH KOB jelenlegi létszámát tekintve a HM HVK MFCSF-ség műveletirányító központja nem elegendő. Véleményem szerint szükséges lenne az MH KOB munkahelyét bővíteni, vagy egy nagyobb méretű munkahelyen berendezni.***

Összegzés

A Magyar Honvédség előerővel, technikai eszközeivel jelentősen hozzájárult a 2006. évi árvíz elleni védekezés sikeréhez.

A védekezés során **2006. március 31. és május 09.** között a **Magyar Honvédség összesen 10695 fővel** – beleértve a gátakon dolgozó, a **logisztikai támogatásban résztvevő**, a készenléti szolgálatba vezényelt, valamint a kirendelt alegységek irányításában résztvevő állományt – **segítette a fővárost és a megyéket a védekezésben.**

A védekezés sikere bebizonyította, hogy az újonnan kialakított országos- valamint katonai katasztrófavédelmi rendszer jól alkalmazható az árvízi védekezés során, a hatékony fellépés érdekében a polgári-katonai együttműködés elengedhetetlen és annak további fejlesztése szükséges.

Felhasznált irodalom:

1. **1949. évi XX. törvény**, a Magyar Köztársaság Alkotmánya.
2. A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló **2004. évi CV. Törvény.**
3. A polgári védelemről szóló **1996. évi XXXVII. Törvény.**
4. A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló **1999. évi LXXIV. Törvény.**
5. A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló **2004. évi CV. törvény** egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról **71/2006. (IV. 3.) Korm. rendelet.**
6. A honvédelmi ágazat katasztrófák elleni védekezésének irányításáról és feladatairól szóló **23/2005. (VI. 16.) HM rendelet.**
7. Győr-Moson-Sopron Megyei Védelmi Bizottság: Az árvízi védekezés tapasztalatai.
8. Komárom-Esztergom Megyei Védelmi Bizottság: Az árvízi védekezés tapasztalatai.
9. Budapest Főváros Védelmi Bizottság: Az árvízi védekezés tapasztalatai.
10. Pest Megyei Védelmi Bizottság: Az árvízi védekezés tapasztalatai.
11. Csongrád: Az árvízi védekezés tapasztalatai.

12. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Védelmi Bizottság: Az árvízi védekezés tapasztalatai.
13. <http://www.ovf.hu/WEB/OVF/OVFWEB.NSF/c6030592ef1516afc1256d0300483c1d/235e616969341f60c1256dc3002b13a6?OpenDocument>
14. <http://www.ovf.hu/WEB/OVF/OVFWEB.NSF/c6030592ef1516afc1256d0300483c1d/6f5ae01025fbc90841256fc7004a239c?OpenDocument>
15. <http://www.ovf.hu/WEB/OVF/OVFWEB.NSF/c6030592ef1516afc1256d0300483c1d/2ea2a5fe0a25feefc1256dd6004336ba?OpenDocument>
16. <http://www.ovf.hu/WEB/OVF/OVFWEB.NSF/c6030592ef1516afc1256d0300483c1d/118386abb2786844c1256d510042977e?OpenDocument>

AZ ÁRVÍZI VÉDEKEZÉS LOGISZTIKAI TAPASZTALATAI

Lengyel András¹

Írásom a Magyar Honvédség katasztrófavédelmi feladatai vonatkozásában általánosságoknak szántam, de azon belül kiemelt figyelmet akarok szentelni a 2006. év tavaszi dunai és tiszai, valamint azok mellékfolyói mentén kialakult védekezés katonai logisztikai vonatkozású tapasztalatainak. A téma mindig időszerű és meggyőződésem, hogy már ma el kell gondolkodni azon, hogy ha a következő év tavaszán, kora nyarán vagy netán az év más időszakában hasonló feladatot kell végrehajtania az MH személyi állományának, melyek azok a területek, amelyeken az MH logisztikai támogató rendszere – a központi tagozattól a védekezésben részt vevő legutolsó láncszemig – jobban (esetleg olcsóbban), de főként hatékonyabban tudna részt vállalni.

A téma időszerűségét fokozza, hogy ismét haderő átalakítás, szervezeti korszerűsítés, létszámcsökkentés előtt állunk és a tervezett strukturális változások érintik az MH középírányító szervezeteit is, amelyekre a védekezés irányításának oroszlánrésze hárul. *A középírányító parancsnokságok között az MH ÖLTP² is jelentős változás előtt áll,* amely végrehajtása után a védekezés támogatási feladatai során helyállt és igen jelentős tapasztalatokat szerzett szakállomány jövőbeni beosztásánál, vagy helyzeténél fogva lehet, hogy nem lesz alkalma a gyakorlatban szerzett ismeretei alkalmazására, átadására. Legyen ez az írás – amely a védekezés valós végrehajtása részleteit taglalja – segítségére azoknak, akik még hasonló helyzetekben felhasználhatják.

Az árvíz az amely hazánkban előfordulható katasztrófák között a leggyakoribb. Figyelembe kell vennünk azonban azt, hogy van más potenciális katasztrófa fenyegetés is, amely következményei felszámolásában az MH-nak igen is van és a jövőben bármikor lehetnek kiemelt feladatai. Tekintettel arra, hogy az érvényben lévő ambíciószintek ezen feladatokat az MH számára előírták és a haderő valójában megfelelő ké-

¹ Lengyel András ezredes, MH ÖLTP Hadművelési és Kiképzési Főnökség, főnök.

² Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság.

pességekkel rendelkeznek azok következményei lokalizálására vagy felszámolására, ezért minden időben aktuális lehet ezzel a kérdéssel foglalkozni.

Cikkemben nem térek ki az esetleges ipari katasztrófa következményei mérési, elemzési, vagy értékelési feladataira, várható közvetlen hatásai elhárítására irányuló katonai részvételre. Erre a feladatra egy jól működő rendszer került kiépítésre a **Görgey Arthur Vegyivédelmi Információs Központ** vezetésével. A központ minden évben megtartja a szakmai rendszergyakorlatát és felkészíti az MH kijelölt állományát a védekezésben való részvételre. *Ebbe a rendszerbe a logisztika két ponton csatlakozhat be, amelyből az első a védekezéshez szükséges speciális anyagok és eszközök (képességek, mint például a HAVARIA laboratórium) biztosítása, míg a másik – amennyiben szükséges – a polgári lakosság ellátása.* De ez utóbbinál szinte teljesen mindegy, hogy a kárt szenvedett civil lakosság mely célból – természeti vagy más katasztrófa okán – hagyta el a lakhelyét, az ellátásra szükség lehet és azt a haderő egyformán kezelheti.

Az MH kijelölt katonai szervezetei, alegységei és kötelékei vagy speciális eszközei árvízi (katasztrófa elleni) védekezése a következő markáns területekre terjedhet ki, vagy ezen területek kezelésére vonhatók be:

- 1.) A veszélyeztetett területen élő lakosság kitelepítésébe, állatai és ingóságai mentésébe.
- 2.) Különösen sürgős mentésre szoruló személyek gyors megsegítésébe (szülés, infarktus, súlyos sérülés, stb.).
- 3.) A lakhelyüket veszítő vagy kitelepített lakosság ellátásába.
- 4.) A védekezésnél felmerülő speciális feladatok végzésébe, mint például a robbantások végrehajtása (jégtorlasz, torlasz, gátszakasz).
- 5.) A katasztrófa övezetben a katonai szállítások tervezésébe, az egész terület mozgáskoordinációjának megszervezésébe vagy irányításába (beleértve a nem honvédségi szállítások koordinációját is).
- 6.) A katonai szállítások mozgáskoordinációjára, ezen belül a katonai állomány védekezés helyére való ki- és beszállítására, váltására, átcsoportosítására, további utánpótlására.

7.) A védekezésben részt vevő honvédségi és nem honvédségi személyi állomány ellátásának megszervezésére.

8.) A védekezésbe bevont haditechnikai eszközökre:

- azok felkészítésére,
- az eszközök üzemeltetésére,
- az igénybevétel előtti és utáni karbantartásra.

9.) A védekezésben részt vevő katonállomány váltásának, megszerzésére, előre nem látható események kezelésére.

10.) A katasztrófa sújtotta terület rendészeti biztosítására, a hátrahagyott települések, ingatlanok és ingóságok védelmére.

11.) A veszélyhelyzet elmúltával a kárenyhítésbe, vagy a katasztrófa következményei felszámolásába való részvételre.

12.) Műszaki feladatok ellátásába, biztosításába, amely a megsérült útszakaszok helyreállítására (de legalábbis járhatóvá tételét foglalja magába).

13.) A lokális – elsősorban dombos-hegyvidéki települések patakjai felett áthúzódó hidak, átkelők helyreállításába, vagy azok teljes újjáépítésébe.

14.) Gátszakaszok építésébe, megerősítésébe, azok folyamatos figyelmébe.

15.) A fentiekén túl van még egy sor olyan feladat, amit előzetesen nem is lehet elképzelni, de ha jelentkezik, végre kell hajtani, meg kell oldani mert ha nem annak óriási veszteség az ára.

16.) A védekezésre felhasznált források pontos számbavételével, a védekezés során felmerülő többletköltségek korrekt kimutatásába.

A fenti felsorolás lényege és tartalma természetesen nem ilyen egyszerű pontokba sorolhatóan mutathatók ki tényszerűen. A **valós logisztikai támogatás ennél lényegesen bonyolultabb. A katasztrófa védekezés logisztikai feladatai általános biztosítására a Honvédelmi Katasztrófavédelmi Rendszer (a továbbiakban: HKR) keretén belül az MH ÖLTP parancsnok kiadta a 486/2006. intézkedését.** Az intézkedés nem egy konkrét feladat végrehajtására vonatkozik, hanem olyan logisztikai keret-

szabályozó, amely nagyfokú szabadságot ad a védekezésbe bevont, vagy kijelölt erők parancsnokának, illetve a neki alárendelt logisztikai támogatást tervező, szervező és irányító szervezeteknek.

Magától értetődő dolog, hogy a védekezés óriási anyagi ráfordítást igényel, hiszen a katonai logisztika anyagból, eszközből, mindezek működtetéséhez humán erőforrás igénybevételével és polgári szolgáltatások bevonásával működik. De a ráfordítás olyan anyagi és nem csupán materiális, hanem pénzben ki nem fejezhető morális, tradicionális értékeket menthet meg, ami jóval meghaladja az anyagiakban befektetett áldozatot.³

Nem sorolom ezeket, de gondoljunk csak az egyszerű, mondjuk Tisza menti gazda esetére, akinek az ár nem csak a házat, benne minden ingóságát, hanem a jószágait, vagyis élete munkáját veszélyezteti. Nos ha egy ilyen hazánk fia – és ők sokan voltak az idei árvíz idején – megmenekül a javai pusztulásától, az nem csak anyagi haszon, hanem egy picit nemzeti siker.

A tanulmányom további részében be kívánom mutatni az MH ÖLTP katasztrófavédekezésbe kijelölt és bevonható erőit, eszközeit és a további részében azt a tevékenységet, amelyet a logisztika a védekezésbe bevont erők érdekében képes ellátni. Úgy gondolom, hogy a Honvédség Katasztrófavédelmi Rendszer az új miniszteri követelmények alapján jól szervezett. Irányítása követi (követte) a HM tárca, az MH szervezeti tagozódását, úgy mint a felső szint a **Katasztrófavédelmi Operatív Bizottság (a továbbiakban: KOB)**, a középső (haderőnemi szint) a haderőnemek **Katasztrófavédelmi Operatív Csoportjai (KOCS)** a kijelölt csapatoknál megalakítandó **Operatív Csoportok (OCS)**, illetve a fenti irányító szervezetek rendelkezéseit végrehajtó kijelölt erőkre, csoportokra, csoportosításokra, személyi állományra és haditechnikai eszközökre.

A rendszer MH ÖLTP szintű felépítését és az egyes szintekhez kapcsolódó feladatrendszert az 1. sz. melléklet szemlélteti.

³ A Magyar Honvédség erői és eszközei bevonása bármely katasztrófa elleni védekezésbe tetemes erőforrás felhasználását jelenti. Ezek a tételek az MH éves, jóváhagyott költségvetésében nincsenek tervezve. Az elszámolás korrekt kimutatása azért szükséges, hogy amennyiben a Kormány úgy dönt, hogy azt megtéríti, legyen egzaktszámvetési adat.

Az MH ÖLTP KOCS rendeltetése

A KOCS a HKR középszintű vezető szerve, amely teljes állományával a KOB vezető intézkedése alapján alakul meg, a védekezés időszakában 24 órás szolgálatban működik.

A KOCS a védekezés időszakában a KOB irányítása alapján közvetlenül vezeti a parancsnokságtól kijelölt végrehajtó erőket

A KOCS a meglévő vezetési rend kiegészítését jelenti a speciális feladatok irányítása érdekében.

A KOCS 7 napos szolgálatvezénnyel, 7 fővel (1 fő parancsnok és 6 fő beosztott) látja el feladatát.

De mit is jelent az MH ÖLTP HKR-be bevont erők alkalmazhatósági képessége? Ahogy az előzőekben már említettem, ***a központi logisztikai tagozatnak két fontos, de feladatrendszerében jól elkülönített célpontja van:***

1. Az egyik a katasztrófa helyzet következményei közvetlen felszámolásában való aktív erők és eszközök bevonásával megvalósuló részvétel;
2. A szárazföldi és légvédelmi erők, valamint más személyi állomány és technikai eszköz ellátásában, kiszolgálásában való közreműködés. Ebbe a kategóriába tartozik a védekezésben részt vevő bármely haderőnemtől, vagy a HM HVKF alárendeltjeitől, illetve a HM háttérintézményektől kirendelt katonák ellátása, a haditechnikai eszközök alkatrészének utánpótlása, a hajtó- és kenőanyagok biztosítása. De ide sorolom a kárt szenvedett polgári lakosság ellátásánál felmerülő logisztikai feladatokat is.

Az első feladatrendszer teljesítéséhez, a védekezésben közvetlenül részt vevő személyi állomány biztosításához az MH ÖLTP és alárendeltjei – viszonyítva a szárazföldi haderőnemhez – korlátozott képességekkel rendelkeznek. A parancsnokság annak érdekében, hogy a védekezés logisztikai támogatását, annak anyagi és eszközigényét képes legyen minden időben biztosítani, fenn kell, hogy tartsa a szervezete működőképességét, a felmerülő igények kielégítésére vonatkozó intézkedési képességét.

Struktúrájából következik, hogy az alaprendeltetése az előzőek teljesítése ezért e téren személyi tartalékokkal csak korlátozottan rendelke-

zik. Ugyanez a megállapítás igaz az Ellátó Központokra, hiszen ha a személyi állományát a védekezésre fordítja közvetlen végrehajtóként, úgy nem marad elég raktáros a beérkező – soron kívüli - igények kielégítésére. A feladat tehát rendkívül összetett – és ez 2006. év tavaszán nap, mint nap felvetődött – az MH ÖLTP személyi állománya elemi akarata volt, hogy segítsen a gáton, de gáton védők érdekében őket nem volt szabad kivezényelni oda. Fontosabb volt egyfelől például az **MH Támogató Ezred** személyi állományának a tartalékban való tartása, másfelől az ellátó központok állományának a védekezésben részt vevő csapatok kiszolgálása.

Tekintettel arra, hogy a központi logisztikai tagozat védekezésben részt vevő szervezetei személyi állománya közvetlenül nem, de közvetve igen hatékony és a védekezés eredményessége érdekében elengedhetetlen munkát végzett, a helyzet felvetett egy igen érzékeny és nehezen kezelhető problémát. A probléma megint pénzügyi szabályozók hatálya alá esik, ugyanis az érintett szervezetek parancsnokai a többlet feladatokat kezdetben a saját túlóra kereteik felhasználásával voltak képesek kezelni. Csak a KOB vezető külön intézkedésére váltak jogosulttá a védekezés támogatásában részt vevők túlmunkaidejét a katasztrófavédelmi keretből finanszírozni. Mindenki által ismert tény, hogy a túlmunka keret korlátozott, így egy év eleji védekezés az egész évi keretet kimerítheti.

A fentiek alapján újra kell gondolni azon szervezetek körét – kiegészítve az ellátó központok szakapparátusával (részlegvezetők, raktárosok, stb.), akik a védekezés esetén nem túlóra, hanem készenléti pótléokra jogosultak. Természetesen erre akkor kerülhet sor, ha a kialakult helyzet indokolttá teszi, a védekezés elhúzódik és elengedhetetlen a központi erőforrások bármely időben – akár a nap 24 órájában bármikor – való igénybevétele.

A védekezés elemi része volt a személyszállítás. Nos ezen a területen a gondok fokozottan jöttek a felszínre. A katonák mozgatása, bár a civil erőforrások bevonása erre a feladatra kézenfekvő, mégis legolcsóbb a honvédségi szállító eszközökkel megvalósítani. De ezeket készenléten kell tartani és ez is költséget jelent. Mégis az erők mozgatásának legpraktikusabb megoldása az MH meglévő személyszállító kapacitásának tervezett felhasználása. A 2006. évi árvízi védekezésnél előfordult, hogy a kirendelt személyszállító eszközök igénybevétele az előzetesen számvetett egy munkanappal szemben meghaladta a három munkanapot. Ez az MH saját eszközeinél, azok saját állományba tartozó gépjárművezetőinél „**csupán**” egy intézkedés, parancs módosítását jelentette. Ha a szóban forgó szállítókapa-
citás polgári szolgáltatással valósult volna meg a leg-

egyszerűbb esetben is – extra szerződésmódosítás, vele extra költség megfizetését – követelte volna meg, vagy a szállítás meghiúsulását jelentette volna. Ha a civil szállítókat vesszük igénybe, úgy rögtön jelentkezik a feladat végrehajtásának rövid teljesítési határideje, amely megvalósítható, de mindig felárral párosul. A honvédségi szállítókapa­citás csak túlóra költség rá­rakódásával kerül többbe a normális igénybe­vételnél. Amikor tehát ilyen feladatokra rendelünk ki személyi állományt, indokolt mellérendelni a meglévő erőinket és eszközeinket és a lehetőségek szerint azok felhasználásával (igénybe­vétellel) teljesíteni feladatainkat.

Az MH ÖLTP alárendeltjei képességének további elemzésénél külön kell kiemelni az MH Támogató Ezred kijelölt erőit, eszközeit az MH 1. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Ezred védekezésbe bevont erőit, az MH Meteorológiai Szolgálat előrejelző képességét, valamint a védekezés érdekében felhasználható – egyébként meglévő és működőképes – lehetőségeit. Természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni az Ellátó Központoknál felhalmozott anyagi készletek azon körét, amelyet a más haderő­nemek feladatai teljesítéséhez, mint közvetlen anyagi támogatást rendelkezésre tudnak bocsátani.

Részleteiben

1. Az MH Támogató Ezred:

A részére előírt és HKR-ben rögzített képességekkel rendelkezik. Ezen belül fel tud állítani olyan szükség­­tábort, amely befogad legalább 250 főt, biztosít a jelzett létszámhoz fektető-pihentető feltételeket és természetesen a járulékos ellátást. A járulékos ellátás körébe tartozik a napi háromszori étkezés, a tisztálkodás (fürdetés), a tábor térvilágítása és komendáns biztosítása. A HKR vonatkozó része nem rendelkezik a tábor által befogadott állomány egyéb ellátásával, de meggondolandó lehet – megfelelő jogszabályi feltétel megteremtése után – az ott ellátottak (és itt nem katonai állományra gondolok) részére tiszta alsónemű biztosítása is. Természetesen a tábor működtetéséhez az ezred egészségügyi központja képes megvalósítani a közegészségügyi, valamint a járványügyi feladatokat is.

Az ezred feltételei lehetővé teszik egyfelől a tábort ellátást, a HKR feladatokban részt vevő katonák számára, de arra is alkalmas, hogy a kárt szenvedett polgári lakosság átmeneti ellátását megoldja.

Az ezred objektumai – elsősorban a Zách utcai objektum – képes átmeneti elhelyezést biztosítani legalább 200 fő katona részére. A szükségszállás a tornatermet, valamint annak komplexumában lévő kommunális létesítményeket foglalja magába. A komplexum igénybevételére olyan esetekben lehet és indokolt számítani, amikor az MH Budapesten kívül diszlokáló csapatai Budapesten vagy a fővároshoz közeli dunai védekezésre kerülnek kirendelésre. Ha ilyen feladatra kerül sor, a legkézenfekvőbb az erők Zách utcai elhelyezése, mert ebben az esetben a védekező személyi állomány, komplett csapatok, szervezete teljes körű logisztikai támogatást nyerhetnek az ezredtől.

A gátra kirendelt szervezet parancsnokának nem kell a személyi állománya ellátásáról gondoskodni, hiszen az elhelyezés a tornateremben – időjárástól függően akár fűtötten – rendelkezésre áll, a higiéniai feltételek adottak, az élelmezési átjelentő alapján a védekezésre kirendelt – és a bázislaktanya részéről – állomány ellátása biztosított.

A járulékos ellátási felelősség, mint az egészségügyi ellátás, a személyi állomány ruházatának cseréje, a technikai eszközök elhelyezése vagy szükség szerinti kiszolgálása, valamint a híradó-, informatikai támogatás az ezred infrastruktúrája igénybevételével a legteljesebb mértékben megvalósítható.

Az előzőekben felsorolt logisztikai ellátáshoz – mivel az az objektumban elhelyezett csapatok mindennapi igényeihez viszonyítva egy ug-rásszerű felhasználást jelent – szükség lehet az érintett **Ellátó Központok** erőforrásai igénybevételére. A kijelölt objektum – ebben az esetben a Zách utcai laktanya – mint bázislaktanya működik az árvízi védekezésben résztvevő csapatok ellátása érdekében. A betelepülő csapatok logisztikai szervezetei által megfogalmazott igények alapján – jelen esetben a Támogató Ezred – logisztikai főnöksége számveti a megfogalmazott igényeket, amit a védekezés első időszakában a saját csapatkészletéből, annak fogyása esetén (anyagnemektől függően) a polgári beszállítóktól vagy az Ellátó Központoktól igényel. ***Mivel a HKR rendszer minden MH szervezet irányában nyitott, és intézkedési jogkörrel rendelkezik, a védekezés háttérszervezetei is tudomást szereznek arról, hogy hová helyezték a fő erőkiejtésüket.*** Ezt segíti a KOB koordináló szerepe, ami azt jelenti, hogy a KOB előzetes információt szolgáltat, előzetes rendszabályokat foganatosít a védekezésben részt vevő csapatok ellátása és mindenoldalú biztosításának végrehajtása érdekében.

Az előzőekből következik, hogy a saját objektumaikat, béke elhelyezési körleteiket elhagyó csapatok ellátása minden esetben valamely, a vé-

dekezés térségébe eső működő katonai objektumból, annak logisztikai kapacitása igénybevételevel, infrastruktúrájának felhasználásával valósulhat meg. ***Erről szól az MH ÖLTP szakintézkedése, amely az úgynevezett bázislaktanyák működési rendjét szabályozza.***

A bázislaktanyára épített ellátói modell a 2006. évi tavaszi védekezésnél kitűnőre vizsgázott, de van néhány olyan terület, amely további finomítást igényel.

Ezek közé tartozik az élelmezési ellátás egységesítése, ami nem nagy dolog, de elejét veheti annak, hogy a gát egyik oldalán védekezők, akik mondjuk az „A” helyőrség ellátási felelősségébe tartoznak, minőségében teljesen más élelmezést kapnak, mint a másik oldalon a „B” bázislaktanya ellátásába vont erők. Erre az esetre indokolt – az MH Élelmezési Szolgálatfőnök körültekintő intézkedése, amely megfelelő étrend előírásával megvalósíthatja az egységes ellátást, a megfelelő kalóriát és a körülményekhez igazodó étrendet.

Jogos kérdésként merül fel, hogy mi a helyzet, ha a katonák igénybevétele olyan területen történik, ahol nincs működő laktanyája a magyar haderőnek. Nos ebben az esetben ismét a központi logisztikai tagozat részét képező Támogató Ezred bevonása, a védekező erők kiszolgálása érdekében történő alkalmazásával célszerű számolni. Ha ez így történik, ismételen az a legfontosabb tényező, hogy a védekezésben részt vevő szervezetek a ***logisztikai ellátást készen kapják,*** nem kell még ezzel is foglalkozniuk a védekezéstől erőt, eszközt, embert és energiát elvonni, mert a támogatói feladatoktól mentesülnek. Amire szükség van, az az ellátók és ellátandók közötti együttműködés megszervezésére korlátozódik. ***Az együttműködés elrendelése a KOB, a megszervezése – az én megítélésem szerint – az SZFP KOCS és az MH ÖLTP KOCS együttes feladata. Ezeket a csoportosításokat ezért is hívta létre a HKR, hogy az ilyen feladatok operatív irányításában tevékenyen részt vegyenek.*** Mindent meg is tudják valósítani, hiszen minden szükséges információval rendelkeznek. Az SZFP KOCS tudja, hogy hová, mennyi embert, milyen feladatra, milyen időtartamra, milyen technikai eszközzel rendelték ki. Az MH ÖLTP KOCS képes intézkedni, hogy (ha szükséges a mozgáskoordinációt is magába foglalóan) a jelzett állomány ellátására és a védekezésre ténylegesen hány főre, milyen ellátást és további logisztikai támogatás szervezzen meg és biztosítson a Támogató Ezred. (Az magától értetődik, hogy ebben az időszakban a Támogató Ezred más központi feladatot nem hajt végre és az is, hogy az általa működtetett HM objektumokban úgynevezett szűkített de egyébként elfogadható szintű ellátást tud megvalósítani).

Az ilyen védekezés biztosítására az ezred rendelkezik **Tábori Elhelyezés Csoport** megalakításának képességével, amely telepítésével az említett mintegy 250 fő személyi állomány ellátását meg tudja valósítani. A felszerelése alkalmassá teszi a tábor térvilágítása biztosítására, a tábor lakói részére a meleg étkeztetés kiszolgáltatására, valamint – telepített tábor és az abban lévő ingóságok őrzés-védelmének – a beléptetés-kiléptetés komendáns biztosítására.

Az anyagok utánpótlása ebben az esetben elsősorban helyi források igénybevételével, a honvédségi szakanyagok pótlása a legközelebbi ellátási forrás (legvalószínűbben az illetékes ellátó központ valamely raktára) felhasználásával valósulhat meg.

Számításba kell azonban venni, hogy például a 2006. évi védekezésnél egy főre napi átlagban 2 palack ásványvízzel számoltunk, ez a mennyiség egy vidéki boltban (referencia tapasztalat) 2 heti fogyasztást jelent 250 főre számolva. (Ennek sok oka lehet, a helyi víz jó minőségétől kezdve a fogyasztási szokásokig.) A fenti példa a helyi beszerzés némely területén jelentkező korlátot vetíti előre, de úgy gondolom, hogy nincs a Magyar Köztársaság területén olyan település, amely körzetében ne lenne olyan nagyobb kereskedelmi egység, húsüzem, pékség, ami a 250 fő ellátását mondjuk élelmezési anyagokból ne lenne képes kielégíteni.

A fenti polgári erőforrások igénybevételével – amelyek napi beszerzéseknek minősülnek, tehát igénybevételük csupán költségvetési művelet – valamint az Ellátó Központok erő-, anyagi készletei igénylésével az MH Támogató Ezred bármely védekezésre kijelölt haderőnemi alegység ellátására képes a korábban megjelzett létszámhatárig. A személyi állomány ellátásán túl meg tudja valósítani a szükséges hajtóanyag utánpótlását, de ez csak abban az esetben lehet indokolt, ha a védekezés területén üzemanyag tankolás a MOL kutaknál valamilyen technikai nehézségbe ütközne.

2. Az MH Meteorológiai Szolgálat:

Az MH erői árvízi védekezés vagy bármely katasztrófa következményei felszámolásában jelentős szerepet tölthet be az MH Meteorológiai Szolgálat. A Szolgálat az év minden napján 24 órás meteorológiai ügyeletet biztosít, és támogatást nyújt az MH vezető szervei, az MH csapatai részére. Legnagyobb jelentősége tevékenységükben a repülőterekhez kapcsolódó repülés meteorológiának van, de rendelkeznek olyan eszközökkel, amelyek alkalmasak az eszköz térségében lokális meteorológiai előrejelzések elkészítésére. ***Ez magyarul azt jelenti, hogy míg a televí-***

zió híradójában azt látjuk, halljuk, hogy a Dunántúl egyes részein eső, máshol zápor várható, a lokális előrejelzés ezt a település – a katasztrófavédekezés – körzetében pontosan (térben és időben) prognosztizálja. A támogatás valódi segítségére lehet a védekezésbe bevont erők parancsnokának a napi feladatok meghatározásánál, a védekezés egyéb feltételei biztosításánál, de segítséget adhat nem csak a katonai erőknek, de a védekezés más ágazatokhoz tartozó résztvevői számára is. A lokális előrejelzés igen fontos lehet nem csak az árvízi védekezésnél, de még inkább az ipari balesetek következményei felszámolásánál (a szélirány meghatározásában) vagy erdőtüzek megfékezésénél is. Ezért úgy gondolom létjogosultsága van az MH meteorológiai szakszolgálat fokozottabb igénybe vételére a katasztrófák következményei felszámolásában. *A kirendelt erők időjárás előrejelzésének mindössze egy stacioner (állandó vagy sátorba telepített) munkahelyre és általában 2 fő szakemberre és természetesen azok ellátására van szükség.* Így a védekezés megszervezéséhez, annak körültekintő megtervezéséhez igénybe kell venni a döntések előkészítése során az érintett szakemberek helyzetre prognosztizált előrejelzéseit is.

3. Az MH 1. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Ezred:

Az ezred olyan különleges képességekkel rendelkezik, ami különösen az árvízi fenyegetettségben több oldalon segítséget nyújthat a védekezés menetében. *Ebbe a körbe tartozik a vízi járművekkal történő élet- és vagyonmentés, a vízi járművekről a különböző gátszakaszok erősítése vagy a speciális, esetleg robbantási feladatok szakszerű végrehajtása.*

Robbantásokra sor kerülhet a tavaszi áradások során kialakult jégtorlaszok bontásánál, de szélsőséges esetekben egyes védművek átszakításánál is. Ez utóbbi természetesen, mint a legvégső, a még nagyobb kárt elkerülő megoldás lehet, amelyre parancsot csak a védekezés legfőbb irányítója adhat ki. Ezen speciális feladatra az ezred három robbantó csoporttal van beosztva a HKR feladatok rendszerébe.

4. Az Ellátó Központok részvétele az árvízi védekezésben:

Az Ellátó Központok azok a szürke eminenciális szervezetek, amelyek a védekezésben közvetlenül nem vesznek részt, de egy időben elhúzódó védekezés a náluk lévő anyagi és technikai tartalékok felhasználása nélkül nem lehet eredményes. Erre egy példa az MH Hadtápanyag Ellátó Központ által 2006. év tavaszán a csapatok részére biztosított anyagokról szóló 2. számú mellékletben szereplő kimutatás.

Tényként kell azonban kezelni, hogy a védekezésre kirendelt erők a feladatra minden katonai szervezetnél, a legyűszűn körütekintően felkészültek. A kirendelés időszakában azonban még senki nem számolhattott azzal, hogy a védekezés nem csak néhány napig, de több hétig is el fog tartani. A személyi állomány részére a csapatnál rendelkezésre álló védőfelszerelés így a használat során elkopott, szükségessé vált azok pótlása, cseréje. Ugyanez igaz a védekezésbe bevont haditechnikai eszközök alkatrész utánpótlására is. ***A kirendelt eszközök meghibásodását, azok fenntartási anyagai pótlását a csapatok csak ideig-óráig voltak képesek saját erőből biztosítani.*** Ez természetes, hiszen a csapatok békeidejű tevékenysége ilyen feszített igénybevétellel nem számol, tehát ha a feladat, az igénybevétel ugrásszerűen megnő, (és ez hosszútávon fennmarad) szükség van a központi logisztikai tagozat – jelen esetben az Ellátó Központok – erőforrásai igénybevételére.

A védekezés természete, hogy az igények a nap végén – de a gyakorlati tapasztalatok alapján – legalábbis délután futottak be az MH ÖLTP KOCS részére. Ezzel szemben az Ellátó Központok munkarendje 16.⁰⁰-kor véget ért. Ebben a rendben miként lehet biztosítani a védekező csapatok soron kívüli ellátását – akár éjszakai kiszolgálását. **Törvényesen sehogy!**

De mégis van erre megoldás, annak ellenére, hogy a HKR jelenlegi szabályozói nem számolnak az Ellátó Központok raktárosai és más, az anyagkiadásban érintett állomány bevonásával. ***El kell rendelni részükre a folyamatos készenlétet, amelyet a KOB vezető intézkedése alapján lehet megvalósítani.*** Ez megfelelő jogi alapot teremt az Ellátó Központok parancsnokainak, hogy az anyagkiadás zavartalan legyen munkaidőn túl, akár hétköznap vagy a két pihenő- és ünnepnapjain is.

2006. év tavaszán ez megvalósult és attól kezdve valóban bármely időben fogadták az Ellátó Központok a vételező csapatokat az anyag és eszköz, fenntartási igény utánpótlása érdekében. ***A szabályozás azért fontos, mert külön keretből lehet benntartani a szükséges állományt a HKR rendszerében és az erre kifizetett járandóságok nem érintik a parancsnokok rendelkezésére álló túlórákereteket.*** Ez utóbbi az idej tavaszi túlmunka igényeket nem fedte volna le.

El kell azon gondolkodni, hogy a katasztrófa helyzetek felszámolására kirendelt honvédségi erők milyen pénzeszközökkel rendelkezzenek és azt milyen szabályozók alapján, milyen célra használhatják fel. Kézenfekvő a helyi erőforrások fokozottabb igénybevétele, – nem speciális javítási fenntartási anyagok esetén – azok helyi beszerzése. Véleményem

szerint az így felhasznált pénzeszközöket a központi költségvetésből pluszként kell a csapat részére biztosítani, hiszen a feladat, amely teljesítése érdekében felhasználták szintén pluszként jelentkezett.

Külön kell említeni azon anyagok körét, amelyek az úgynevezett inkurrencia kategóriájába tartoznak. Azért kell megemlíteni, mert erre a katasztrófavédelem, a fenyegetett települések önkormányzata, de a védekezésbe bevont honvédségi erők részéről is megvolt a „*kereslet*”. E kategóriába tartozik a ***fektető, pihentető anyagok*** túlnyomó része, valamint az ***esővédő (vegynyvédelmi ruházat)*** is. Túlzás nélkül ezres tételekben érkezett igény az előbbi anyagokra, amelyek egy része már nem is képezte az MH készletét. Szükség volt az illetékes – miniszteri biztos – írásbeli engedélyére ezen készletek kiadása érdekében.

Nagy figyelmet érdemel a műszaki eszközök hadrafoghatóságának, majd az igénybevétel során elhasználódott alkatrészek pótlásának problémája. Itt elsősorban a PTSZ⁴-ek fenntartási anyagai ellátását emelném ki. Ezen eszközök pótolhatatlannak bizonyultak az árvízi védekezésnél, de mert minden kritikus helyen bevetésre kerültek, meg is hibásodtak. Nos a fenntartási anyag pótlása egyetlen forrása a központi készletben lévő eszközök bontásából volt megvalósítható. Az ilyen esetekre nincs írott szabályozó, hogy kinek az engedélyével és milyen esetekben lehet/szabad a központi tárolású (egyébként talán működésképtelen) eszközöket megbontani. Az engedély megjött, a kinyert alkatrészek megoldották a problémát, de mit lehet tenni, mondjuk a jövő évben, ha a PTSZ eszközökre ismét szükség van?

Az idei védekezés során példátlan segítséget nyújtottak a helikopterek. A helikopterek igénybevétele lehetővé tette a legkritikusabb gátszakaszokon a töltések megerősítését, magasítását vagy megtámasztását. Mindez nagyon hatékony volt a védekezésben, de a hatékonyság egyenes arányban növekedett a hajtóanyag felhasználás is. A 2006. évi üzemanyag beszerzési terv ekkora felhasználással nem számolt, így az elhasznált anyag pótlása beszerzésből – megfelelő előirányzat hiányában – nem volt biztosítható. ***A helikopterek számára az üzemanyagot kizárólag a központi tartalékok terhére lehetett biztosítani.*** Az üzemanyag példája rávilágít egy, az árvízi védekezésen túlnyúló jelenségre is. Ez pedig a készletképzéssel függ össze. Minimalizálhatjuk a készleteinket, főleg azokat az anyagféléseket amelyeket bármikor, bárhol meg lehet venni,

⁴ PTSZ: Közepes Lánctalpas Úszógépkocsi.

el lehet érni, nem tartoznak a speciális hadfelszerelés körébe. ***De a bármikor beszerezhető anyagok készlet szintjét csak abban az esetben szabad minimálisra csökkenteni, ha a váratlanul jelentkező beszerzési szükséglethez rendelkezünk elegendő anyagi fedezettel.*** Olyan helyzetbe, hogy sem anyaggal, sem eszközzel nem rendelkezünk, nem szabad kerülni.

A Befogadó Nemzeti Támogatás Központi Adatbázis, mint az árvízi védekezés támogatója.

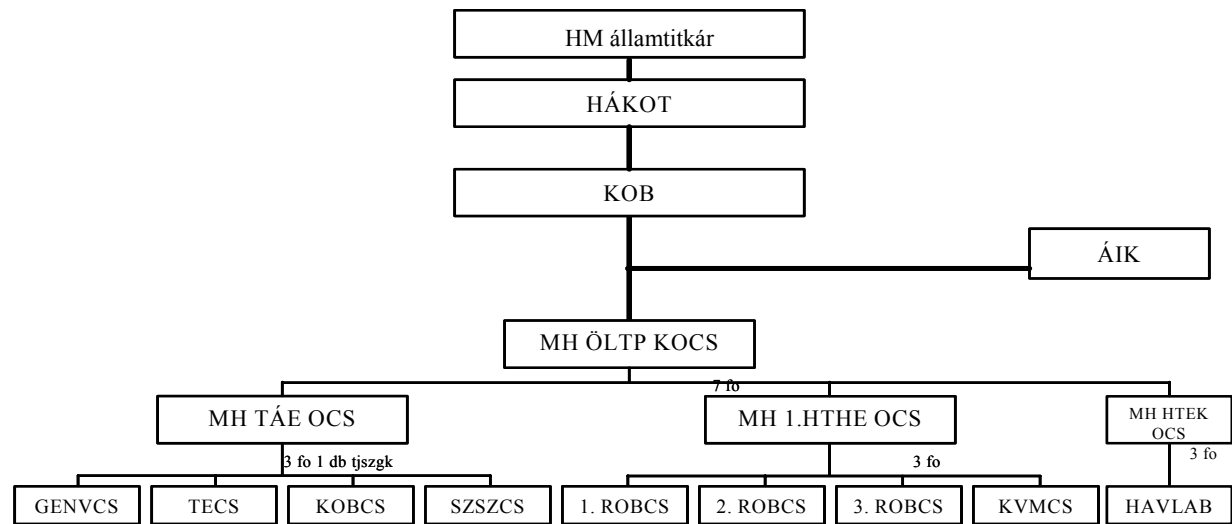
A Befogadó Nemzeti Támogatás (BMT) feladatrendszerén belül feldolgozás-, feltöltés alatt áll a Központi Adatbázis. Az adatbázisban fellelhető információhalmaz – települések térségei szerint – tartalmaz olyan adatokat, amelyek felhasználhatók a hazánkban katasztrófát szenvedett polgári lakosság ellátásában. ***Természetesen a BNT rendszerét nem a hazai lakosság érdekében hívta életre a 176/2003. évi kormányrendelet, de véleményem szerint az ott létrehozott információhalmazt fel lehet és fel is kell használni a hazai katasztrófák következményei felszámolásában is.*** A Központi Adatbázis kezelését, karbantartását, a rendelkezésre álló adathalmaz frissítését az MH ÖLTP látja el. Az adatbázis elsődleges feltöltése ez év végére befejeződik és azt követően értékes tervezési alappul szolgálhat katasztrófák elleni védekezésnél az országos irányító szervek részére.

Összegezve

Az MH védekezésre kijelölt erői felkészültsége megfelelő, alkalmas a védekezés fizikai feladataiban való részvételre épp úgy, mint a fenyegetett területek lakosságának evakuálására, vagy értékei mentésére. A védekezés 2006. évi tapasztalati a személyi állományban még egy-két évig megmaradnak, de ha szerencsés lenne hazánk és a közeljövőben nem érne bennünket természeti katasztrófa, indokolt lenne rendszeres időszakonként egyfajta törzsgyakorlás lefolytatása annak érdekében, hogy ha fenyeget a veszély, azt minél gyakorlottabban legyünk képesek elhárítani.

A HKR elemei az MH ÖLTP és alárendeltjei vonatkozásában

1. sz. melléklet

**A 2006. évi tavaszi árvízvédelmi feladat hadtápanyag
igényei és többletkiadásai**

2. sz. melléklet

Dátum	A feladat megnevezése	Mennyiség		Kiadások (E Ft-ban) nettó
		I. értékcsoport	II. értékcsoport	
április 28-ig	Gumicsizma gyak ruhához	725	5	3 649
április 29-ig	Gumicsizma	1607	1010	2 772
április 29-ig	Gumicsizma bélés	3011		2 483
április 28-ig	Munkavédelmi kesztyu	13461		5 919
április 19-ig	PVC körgallér	280		326
április 19-ig	Téli gyak zokni fekete	800		386
április 19-ig	Bakancs fuzo	100		2
április 19-ig	Hálósák Levente		500	3 491
április 19-ig	PH ágybetét 8 cm-es		800	709
április 24-ig	PH ágybetét 4 cm-es	400	1000	1 344
április 19-ig	Kötött kesztyu zöld	100		89
április 19-ig	Tornatrikó	300		285
április 28-ig	90 M gyak nadrág	100		1 266
április 26-ig	Élelmiszer			1 779
április 24-ig	Térképszelvény	520		97
Mindösszesen				24598

KIKÉPZÉS – FELKÉSZÍTÉS

A MAGYAR HONVÉDSÉG LOGISZTIKAI GAZDÁLKODÁSI SZAKTERÜLETÉN ÉRINTETT ÁLLOMÁNYKÉPZÉSI-KIKÉPZÉSI RENDSZERÉNEK BEMUTATÁSA

II. RÉSZ.

Gerebenics József¹

A folyóirat előző 2006/2 számában szereplő azonos című cikk folytatása.

3. A gazdálkodási szakemberképzés rendszeréről

3.1. A gazdálkodási szakmai képzések rendszere

A Magyar Honvédség képzési rendszerét - ezen belül a gazdálkodási tisztképzést - több szabályzó foglalja keretbe:

- A legfontosabb talán a hivatásos és szerződéses katonák át- és továbbképzési rendszerének megszervezéséről és végrehajtásáról szóló 17/2003. HM KÁT - HVKF együttes intézkedés;
- A Magyar Honvédség, valamint a miniszter közvetlen irányítása (felügyelete) alá tartozó szervezetek hivatásos- és szerződéses állományának beosztási kategóriába történő részletes besorolásáról, illetve az ezen beosztásokban elérhető rendfokozatokról szóló 30/2001. (XII. 27.) HM rendelet;
- A hivatásos és szerződéses katonai szolgálat létesítéséről, módosításáról, megszüntetéséről, tartalmáról, valamint az integrált személyügyi igazgatás és egységes nyilvántartás rendjéről szóló 10/2002. (III. 5.) HM rendelet;
- A Magyar Honvédség egyes beosztásaihoz kapcsolódó munkaköri követelményekről szóló 20/2002. (IV. 10.) HM rendelet;

¹ Gerebenics József mk. alezredes, MH ÖLTP Gazdasági Főnökség kiemelt gazdálkodási főtitzt (főnök helyettes).

- 29/2002. (HK 11.) HM utasítás a katonai felsőoktatás alapképzési szakjai szakirányairól.

Az MH gazdasági főnök miután meghatározza az egyes szakbeosztásokhoz tartozó követelményeket, a képzési rendszer szakmai felügyeletén² keresztül van hatással arra, hogy a beosztásokat betöltők képesek legyenek feladataik ellátására. ***E feladat több részre tagolódik:***

- Szakirány referenci jogkörben³ felügyeli az egyetemi és főiskolai szintű képzéseket, a képzésben érdekelt más szakmai szervezetekkel ***egyeztetve:***
 - végzi a képzési dokumentumok, a katonai-szakmai tananyag tartalmának véleményezését, valamint kezdeményezheti annak korszerűsítését,
 - részt vesz a tisztképzéssel, a kibocsátandó tisztekkel szembeni katonai, valamint katonai-szakmai követelmények kidolgozásában, az államilag finanszírozott beiskolázási létszámkeret, valamint az ösztöndíjas és kettős jogállású végzős hallgatók első beosztásainak megtervezésében,
 - figyelemmel kíséri a képzés folyamatát, a záróvizsgákat, a pályakezdők beilleszkedését,
 - együttműködik a katonai felsőoktatási intézménnyel a kihegyezett gyakorlati foglalkozások, a csapatgyakoroltatás feltételeinek megteremtésében.
- Meghatározza a szakmai át- és továbbképzések követelményeit. 17/2003. HM KÁT - HVKF együttes intézkedés előírja a kép-

² 17/2003. HM KÁT - HVKF együttes intézkedés alapján a HM OTF gyakorolja a képzések feletti általános felügyeletet.

³ 29/2002. (HK 11.) a katonai felsőoktatás alapképzési szakjai szakirányairól szóló HM utasítás határozza meg az MH ÖLTP-t a gazdálkodási szak szakirány referenseként a főiskolai képzés vonatkozásában, és a HM utasítás módosításáig megegyezés alapján a HM KVF helyett az egyetemi szakok területén is.

zéstípusokat, melyekből az alábbiak érintik a gazdálkodási szakterület **képzési rendszerét**:

- a szakmai előmeneteli felkészítés tanfolyamainak követelményeit (főhadnagy, százados, őrnagy),
- a szakmai átképzés követelményeit (más szakterületekről érkezők felkészítése),
- a nem katonai oktatási intézményben végzett, tiszti állományba vett személyek tanfolyamrendszerű felkészítésére szolgáló tanfolyam követelményeit,
- a szakmai ismeret-kiegészítő tanfolyamok követelményeit (aktuális kérdések megtárgyalása évente egy-két alkalommal).

(A pályakezdők felkészítésével foglalkozó tanfolyamok megszervezésének kötelezettsége még jelenleg nem teljesen tisztázott. A gyakorlatban jelenleg ezeket a haderőnemek parancsnokai szervezik).

Az MH gazdasági főnök az át és továbbképzések kapcsán a követelmények meghatározásán túl:

- Végzi a képzési dokumentumok, a szakmai tananyag tartalma véleményezését, valamint kezdeményezi annak korszerűsítését, részt vesz a kidolgozásban;
- Figyelemmel kíséri a képzés folyamatát, részt vesz annak megszervezésében, levezetésében;
- Együttműködik a képzési programok kidolgozásáért felelős katonai felsőoktatási intézménnyel.

Az alap, kiegészítő, át-, és továbbképzések követelményeinek meghatározásával, illetve az egyes képzési formákban történő közvetlen részvétellel, az egymásra épülés biztosításával **lehetőség nyílik az egyes beosztásokhoz kötődő szakmai elvárásoknak történő megfelelésre**. Tekintettel arra, hogy a működési környezet folyamatosan változik, fejlődik, a képzési rendszer elemeinek is – bár különböző gyakorisággal - alkalmazkodnia szükséges, ami a gyakorlatban a képzési követelményrendszer rendszeres felülvizsgálatát és aktualizálását jelenti.

3.1.1. A katonai főiskolai alapképzés

A Magyar Honvédség gazdálkodási szakbeosztásainak ellátásához szükséges alapképzettség megszerzése közgazdasági szakon főiskolai szintű oktatásban lehetséges. Ezt a **Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtáp, Pénzügyi és Közgazdasági Tanszéke** biztosítja, melynek képzése fölött a katonai felsőoktatás alapképzési szakjai szakirányairól szóló **29/2002. (HK 11.) HM utasítás** szerint **MH gazdasági főnök** szakirány referensként felügyeletet gyakorol.

A főiskolai szakmai alapképzés célja⁴ olyan tisztek képzése, akik alkalmasak a logisztikai szolgálatok költségvetési előirányzat és anyag-gazdálkodási tevékenységének koordinálására, ellenőrzésére és elemzésére, értékelésére, az erőforrások optimális elosztásához javaslatok kidolgozására, a logisztikai főnök döntéseinek előkészítéséhez adatok biztosítására, a szaknak megfelelően az elsajátított korszerű közgazdasági, alkalmazott gazdaságtudományi, módszertani és hadtudományi ismeretek felhasználásával és **legalább egy idegen nyelv kellő szintű ismeretének birtokában képesek:**

- Költségvetési szerveknél a különböző gazdasági folyamatok tervezésére, szervezésére, irányítására, elemzésére, értékelésére, a gazdálkodás ellenőrzésére;
- Szakterületükön belül tisztként a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok sajátos gazdálkodási, nyilvántartási, elemzési és ellenőrzési feladatainak önálló elvégzésére;
- Szakterületüknek megfelelően a hadsereg logisztikai rendszerében ellátási feladatok végrehajtására;
- Az általános és specifikus katonai, gazdálkodás, vezetői ismeretek és gyakorlati készségek felhasználásával első tiszti beosztásokban – rövid beilleszkedési idő után – gazdálkodási feladatainak tervezésére, szervezésére, elemzésére és irányítására, békében és minősített időszakban, valamint az alkotmány 19/e. Paragrafusában meghatározott helyzetben.

⁴ A BJKMF tanterve alapján a katonai közgazdasági főiskolai alapképzés nap-pali képzési forma, a Magyar Honvédség és más fegyveres szervek ösztöndíjas és kettős jogállású hallgatói részére. Érvényes az 1999/2000 tanévtől.

Természetesen a pályakezdő tisztekkel szemben katonai követelmények is megállapításra kerültek, melyek a következőképp kerültek megfogalmazásra.

A katonai képzés célja olyan ismeretek elsajátíttatása és gyakorlati készség kialakítása, amelyek birtokában tisztként **képesek** szervezeti egységük béke- és háborús tevékenységét megtervezni, megszervezni és vezetni, beosztottjaikat kiképezni, tevékenységüket irányítani, az általános katonai és szakmai ismereteiket fejleszteni, a tisztekkel szemben támasztott társadalmi elvárásoknak, katonai követelményeknek megfelelni.

A képzés időtartama 8 félév, mely időtartam a következők szerint alakul: az összes hallgatói tanulmányi munkaidő **7200 munkaóra**, amely **240 kreditnek** felel meg.

A kötelezően választható és a szabadon választható tantárgyakhoz rendelt kreditértékek teljes képzési időhöz rendelt kreditértékhez (240) viszonyított aránya:

- Kötelező tantárgyak kreditértéke: 143 (59,6 %);
- Kötelezően választható tantárgyak kreditértéke: 84 (35,0 %);
- Választható tantárgyak kreditértéke: 13 (5,4 %).

A képzés befejezése záróvizsgával végződik. Erre az időpontra a hallgatóknak teljesíteniük kell a tantervben előírt valamennyi tanulmányi követelményt és vizsgát, legalább **228 kreditpontot** kell összegyűjteniük, eredményesen végre kell hajtaniuk a szakmai (csapat) gyakorlatokat, legalább egy idegen nyelvből „C” típusú katonai szakmai anyaggal bővített középfokú állami, vagy azzal egyenértékű (ARMA) nyelvvizsgát kell tenniük, valamint el kell készíteniük és be kell adniuk a szakdolgozatukat.

A fent említett feltételeken túl további fontos kritériumkövetelmények teljesítése szükséges:

- **Testnevelési követelmények**

A jelentkező feleljen meg a katonai szolgálatra való egészségi alkalmasság elbírálásáról szóló 9/2002. (II.28.) HM-EüM együttes rendelet előírásainak. A hallgató folyamatosan feleljen meg a hivatásos és

szerződéses katonák egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról szóló 12/1997. (V.16.) HM rendelet előírásainak.

A hallgatónak a Testnevelés tantárgyból szigorlatot kell tennie.

• **Gépjárművezetői követelmények**

A hallgató a 4. tanév végére szerezzék meg a „C1” kategóriájú vezetői engedélyt.

• **Általános katonai – szakmai követelmények**

A kibocsátandó tisztekkel szemben támasztott általános katonai – szakmai követelményeket a 35/1997. (HK 10.) MHPK VKF intézkedés **3. számú melléklete** tartalmazza.

A képzési programban a szakdolgozatnak természetesen kiemelkedő jelentősége van, hiszen ezen keresztül ad számot a hallgató a megszerzett tudásáról, illetve annak gyakorlatban történő alkalmazásáról. A szakdolgozat a szakmai ismeretek tantárgyaihoz kapcsolódó és a sajátos katonai tevékenységgel is összefüggő gazdálkodási feladat megoldása, amely a konzulens irányításával egy félév alatt elvégezhető és tanúsítja, hogy a hallgató jártasságot szerzett a tananyagon túlmenően a hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozásában, a tanult ismeretanyag önálló gyakorlati alkalmazásában, továbbá képes szakmai feladatok önálló megoldására. ***Az elfogadott szakdolgozat kreditértéke 12 pont. A gazdálkodási szakirány végzőseinek szakdolgozattémájukat a következő szakterületeken kell megtalálniuk:***

- Az államháztartás, az egyes fejezetek (különösen a védelem) és az önkormányzatok pénzügyei, az intézményi költségvetési gazdálkodás különféle részterületei (kiemelten a tervezés, operatív gazdálkodás, beszámolás, számvitel, az intézményi és személyi érdekeltségi formák, az ellenőrzés és elemzés elméleti és gyakorlati vonatkozásai). A pénzügyi és számviteli információs rendszer elméleti és gyakorlati kérdései.
- A nemzetgazdaság és a védelem kapcsolatrendszere. A pénzügyi-gazdasági jogszabályi környezet hatása a költségvetési és a katonai gazdálkodásra. A költségvetési gazdálkodás rendje. A MH gazdálkodási rendszere, a csapat logisztikai szolgálatok pénz- és anyaggazdálkodással kapcsolatos tervezési és végrehajtási tevékenysége. A logisztikai szolgálatokat érintő informatikai témakörök. A logisztikai biztosítással kapcsolatos feladatok.

- A csapatok sajátos pénzügyi funkciói, feladatai (a különféle költségterítési rendszerek, az illetményszámfejtés és a levonások szabályai és gyakorlata, a társadalombiztosítással kapcsolatos feladatrendszer stb.). A pénzügyi és számviteli tevékenység szervezeti és munkaszervezési vonatkozásai. Az adórendszer különféle elemeinek szabályai és gyakorlati kérdései.
- A nemzetgazdaság háborús helyzetben, a háborús pénzügyi biztosítás, költségvetési gazdálkodás témakörei.
- Egyéb, a hadtáp, pénzügyi és közgazdasági tanszékvezető által jóváhagyott témák.

A konkrét szakdolgozattémák megválasztásában a **Hadtáp, Pénzügyi és Közgazdasági Tanszék** és az **MH gazdasági főnökök** együttműködése keretében a főnökség rendszeresen tesz javaslatot az aktuális kutatásra érdemes területekkel kapcsolatban. *A 2005. évben végző gazdálkodási szakos hallgatók számára az alábbi szakdolgozattémák kerültek kijelölésre a tanszék részére:*

1. A közbeszerzések szerepe a tárca logisztikai gazdálkodásában;
2. A logisztikai költségvetés tervezésének jelenlegi folyamatrendszere, átalakításának lehetőségei;
3. A Honvédelmi Minisztérium vagyonkezelésébe tartozó feleslegessé vált ingó vagyonelemek kincstári vagyoni körből történő kivonásának folyamata;
4. Az MH Központi Logisztikai Bázis megalakításának lehetőségei, szerepe a Magyar Honvédség logisztikai rendszerében;
5. A logisztikai modernizáció folyamata, fő irányai a Magyar Honvédségben;
6. A NATO kodifikációs rendszer szerepe, megvalósítása a Magyar Honvédségben;
7. A Magyar Honvédség logisztikai gazdálkodásának jelenlegi rendszere, a gazdálkodás szabályozásának folyamata, szervezeti, hatékonyságának erősítése;

8. TVTR (Tárca Védelmi Tervezési Rendszer) elemző jellemzése kísérleti alkalmazásának tapasztalatai, továbbfejlesztésének lehetőségei;
9. Outsourcing, PPP (Public Private Partnership) lehetőségei az MH logisztikai ellátás rendszerében.

Az **MH gazdasági főnök** az aktuális témák felvetésén túl a hallgatók munkáját szükséges esetben konzulensekkel segíti, illetve a szakdolgozatok értékeléséhez bírálókat is biztosít.

A képzési ciklus befejezését jelentő záróvizsga része a szakdolgozat megvédése, illetve egy a szakmai tantárgyakat átfogó (komplex) szóbeli vizsga, melynek területei: Logisztikai (anyag-technikai) biztosítás, Katonai ellátás – szolgáltatás menedzsment, Vállalatgazdaságtan, Szervezeti és emberi erőforrás menedzsment, Marketing, Védelemgazdaságtan.

3.1.2. A polgári főiskolai (egyetemi) alapképzés lehetősége

Az elmúlt években és napjainkban is gyakran napirendre kerül, hogy a polgári és katonai élet gazdálkodási rendszerének közeledésével lehetőség van a szakterület beosztásainak betöltésére polgári intézményekben végzett tisztekkel is. (Ez különösen a legkevesebb specialitást tartalmazó pénzügyi területeken lehetséges).

A polgári felsőoktatásban végzettekre jellemző, hogy sem általános sem szakirányú katonai ismeretekkel nem rendelkeznek. A hivatáshoz való kötődésük a katonai intézményekben tanulókkal szemben nehezebben, hosszabb úton alakul ki. A polgári intézmények pedig nevelési kérdésekkel jellemzően nem vagy másképp foglalkoznak. Az ilyen módon történő képzések tehát nehezen, hosszabb idő alatt valósíthatók meg.

Amennyiben a döntéshozók a polgári felsőoktatásban végzettekkel terveznék a szakember utánpótlást megoldani – különös tekintettel arra, hogy a Magyar Honvédség létszámigényei várhatóan csökkennek -, *úgy azokat posztgraduális módon, tanfolyamokon lenne szükséges továbbképezni.* E feladat megoldása a jelenlegi oktatási szervezetek jelentős átalakítását jelentené.

Álláspontom szerint a gazdálkodási szakirány tekintetében Hadtáp, Pénzügyi és Közgazdasági Tanszéken folyó képzésre továbbra is szükség van.

A Magyar Honvédség jelenleg nincs felkészülve a polgári életből nagyobb létszámban beáramló tisztjelöltek fogadására. A törvényi korlátok nem teszik lehetővé, hogy a frissen beosztásba kerülő közgazdászok hadnagynál magasabb rendfokozatba kerüljenek, amely a komolyabb tapasztalattal rendelkező civil szakemberek számára jelentős visszatartó erő. ***Ráadásul a jelenlegi rendszer szinte kizárólag szakaszpáncsnoki beosztások betöltését teszi lehetővé pályakezdők számára, amely a polgári felsőoktatásban közgazdász szakokon végzett fiatalok számára csak a legkritikább esetben képvisel vonzerőt. Ezúton tehát szakember-utánpótlás nem tekinthető biztosítottak.***

Bár gazdálkodási területen a főiskolai alapképzési igény csak évi néhány főre korlátozódik, a rokon közgazdasági területek (hadtáp és pénzügy) igényével összesen a képzés fenntartása indokolt lehet. A katonai gazdasági szakbeosztások ellátása speciális tudást igényel, és ezen beosztások feltöltése polgári végzettséggel rendelkező tisztekkel csak továbbképzés után lehetséges.

További kérdéseket vet fel a fokozatosan bevezetésre kerülő szakmai előmeneteli, illetve át- és továbbképzési rendszer, mely a Hadtáp, Pénzügyi és Közgazdasági Tanszékre komoly feladatokat hárít. A jegyzetek kidolgozásában, állandó fejlesztésében, a képzések végrehajtásában a tanszék jelentős közreműködése szükséges. A gazdálkodási terület továbbképzési rendszerét kifejtő okmányokban a ZMNE Hadtáp, Pénzügyi és Közgazdasági Tanszék a képzési programok kidolgozásában felelősként van feltüntetve, és az ilyen jellegű feladatok szakszerű végrehajtása másképp nem biztosítható.

A jövőben a képzési rendszer fejlődésével egyre növekvő számú és jelentőségű feladat hárul a szaktanszékekre a Magyar Honvédség humán erőforrás fejlesztésével kapcsolatban.

A Hadtáp, Pénzügyi és Közgazdasági Tanszék meg is tette az alapképzés vonatkozásában a változások által megkövetelt ésszerűsítő lépéseket. A 2005. évtől kezdve megalakult a korábbi részekre bontott szakirányok helyett az egységes katonai gazdálkodási alapszak, amely a közgazdász polgári képesítést megszerezni vágyókat integrált képzésben részesíti, szakképzettségként közgazdász végzettséget ad.

A Magyar Köztársaság oktatási minisztere 2005. április 06-án engedélyezte és létrehozta a ZMNE katonai gazdálkodási alapszakot, mely új erőt adhat a jövőnkhez.

- **Szerezhető végzettségi szint:** alapfokozat (baccalaureus, bachelor; rövidítve: BSc).
- **Szakképzettség:** közgazdász katonai gazdálkodási alapszakon (zárójelben megjelölve a szakirányt).
- **Választható szakirányok:** gazdálkodó, hadtáp, pénzügyi.
- **Képzési terület:** nemzetvédelmi és katonai.
- **Képzési ág:** katonai.
- **Képzési idő félévekben:** 1+7 félév.
- **Az alapfokozat megszerzéséhez összegyűjtendő kreditpontok száma: 210 kreditpont:**
 - a képzési ágon belüli közös képzési szakasz minimális kreditpontjai: 54 kreditpont,
 - a szakirányhoz rendelhető minimális kreditpontok: 47 kreditpont,
 - a szabadon választható tantárgyakhoz rendelhető minimális kreditpontok: 10 kreditpont,
 - a szakdolgozathoz rendelt kreditpontok: 10 kreditpont,
 - a gyakorlati ismeretekhez rendelhető minimális kreditpontok: 80 kreditpont,
 - intézményen kívüli összefüggő gyakorlati képzésben szerezhető minimális kreditpontok: (változó).
- **Az alapszak képzési célja, az elsajátítandó szakmai kompetenciák:**

A **képzés célja** olyan közgazdász tisztek képzése, akik a képzés során elsajátított közgazdasági, alkalmazott gazdaságtudományi, módszertani és hadtudományi ismereteik birtokában – a választott szakiránynak megfelelően.

A hazai, nemzetközi és szövetségi műveletekben képesek:

- Költségvetési szerveknél a különböző gazdasági folyamatok tervezésére, szervezésére, irányítására, elemzésére, értékelésére, a fegyveres erők, rendvédelmi szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok pénzügyi, számviteli, gazdálkodási, nyilvántartási, elemzési, ellenőrzési feladatainak önálló elvégzésére;
- Továbbá az elsajátított általános és specifikus katonai pénzügyi, gazdálkodási, vezetői ismeretek és gyakorlati készségeik felhasználásával a gazdálkodás és ellátás feladatainak tervezésére, szervezésére, elemzésére és irányítására, a szaklegységek alaprendeltetéséből fakadó feladatai végrehajtásának vezetésére a békeidőszaki honvédelmi, a béketámogató, valamint háborús tevékenységekben.

A szakon végzettek kellő mélységű elméleti ismeretekkel rendelkeznek a képzés második ciklusban történő folytatásához.

A képzési ágon belüli közös képzési szakasz alapszak szempontjából fontos kompetenciái:

- A szaktudományos és korszerű információs és haditechnikai ismeretek;
- A fizikai, a pszichikai, a morális feladatokra összpontosító szakmai, pedagógiai, vezetéselméleti ismeretek;
- Az alárendelt katonai szervezet működésének bonyolult helyzetekben történő eredményes biztosításához szükséges ismeretek.

Az alapfokozat birtokában a katonai gazdálkodási alapszakon végzettek képesek:

- Érvényt szerezni a hadviselés nemzetközi egyezményekben rögzített szabályainak hazai, nemzetközi és szövetségi műveletekben;
- A modern hadsereg funkcióit, helyét és szerepét megérteni a demokratikus társadalomban;
- Közgazdasági, szakmai, pedagógiai, vezetéselméleti ismeretek elsajátítására;

- A hadsereg magyar és európai értékeinek, hagyományainak képviselőjére.

Az alapkivokozat birtokában a katonai gazdálkodási alapszakon végzettek alkalmasak:

- A hazai, nemzetközi és szövetségi műveletekben, valamint a katonai szervezeteknél a gazdasági folyamatok tervezésére, szervezésére, irányítására, elemzésére és értékelésére;
- Szakalegységek alaprendeltetéséből fakadó feladatai végrehajtásának vezetésére.

A katonai gazdálkodási alapszak pénzügyi szakirányán végzettek alkalmasak továbbá: a fegyveres erők, rendvédelmi szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok pénzügyi, számviteli, gazdálkodási, nyilvántartási, elemzési és ellenőrzési feladatainak önálló elvégzésére.

A katonai gazdálkodási alapszak gazdálkodás és hadtáp szakirányán végzettek – a választott specializációnak megfelelően – alkalmasak továbbá:

- A hadsereg logisztikai rendszerében a logisztikai szolgálatok költségvetési előirányzati és anyaggazdálkodási tevékenységének koordinálására, ellenőrzésére, elemzésére, értékelésére, az erőforrások optimális elosztásához szükséges javaslatok kidolgozására, a vezetői döntések előkészítésére;
- Az üzemanyag-ellátás, az élelmezési ellátás, illetve a ruházati ellátás gazdaságos, hatékony tervezésére, szervezésére és végrehajtására;
- Szakmai gyakorlat megszerzésére.

Az intézményen kívül teljesítendő szakmai gyakorlat kritériumkövetelmény. A szakmai gyakorlat időtartama legalább 10 hét.

Nyelvi követelmény az alapkivokozat megszerzéséhez legalább egy idegen nyelvből középfokú „C” típusú államilag elismert katonai szakmai nyelvvizsga vagy STANAG 2.2.2.2. nyelvvizsga szükséges.

A plusz 1 félév mindenki részére általános katonai kiképzés (alapkiképzés) és gépjárművezetés. A szakon tanulók az **5. félévben** specializálódhatnak az említett szakirányokon az MH szakember igénye szerint.

Az így kialakult struktúra rugalmasabban alkalmazkodik a létszámszükséglethez, hiszen a szakirány választás és a beosztásba helyezés között csak rövid idő telik el. Ráadásul széles szakmai alapokat nyújt, amely az előmeneteli rendszerben több lehetőséget biztosít a szakemberek számára.

Az itt végzetek megfelelő időtartamú csapatszolgálat után jelentkezhetnek az egyetemi végzettség, „*master*” fokozat megszerzésére, vagy az egyetemen (ZMNE) vagy polgári felsőoktatási intézményben.

Ennek lehetőségei a jövőben megoldandó fontos feladataink között szerepelnek.

3.1.3. A szakmai előmeneteli felkészítés

A **17/2003. HM KÁT - HVKF együttes intézkedés** a soron következő rendfokozat elérése tekintetében az általános katonai, illetve szakmai tanfolyamok elvégzését követelményként határozza meg.

Eszerint az általános katonai és vezetői felkészülés keretében a kiegészítő alapképzésen résztvevőket kivéve, általános katonai felkészülésen és vizsgán kell részt venni azoknak a katonáknak, akiket magasabb beosztásba helyezésre terveznek, illetve azoknak a zászlósi, alezredesi beosztásba tervezetteknek, akik a magasabb iskolai végzettséget, szakképzettséget nem katonai oktatási intézményben, vagy nem katonai szakirányon szerezték, illetve a következő rendfokozatnak megfelelő felkészülésben kell részt vennie annak a speciális beosztásban lévő katonának, akit várakozási ideje leteltkor magasabb rendfokozatba előléptetésre terveznek.

A **felkészülés tananyagát** mindig az adott rendfokozatnak megfelelő parancsnoki beosztás béke és háborús vezetési kötelmeinek ismeretéből, illetve az adott színhez tartozó általános katonai ismeretekből kell összeállítani. A tananyagot a **HM HVK Hadműveleti Csoportfőnökség** adja ki, a vizsgákat évente 2 alkalommal, központilag, egy rendfokozatban lévőknek egyidőben és azonos feladatlappal, a tiszti rendfokozatokban a **Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen** kell megszervezni.

A felkészülésnek meg kell előznie az előmeneteli szakmai felkészítést.

Az alap- és kiegészítő alapképzésben tanulók kivételével a tervezett szakbeosztás ellátását segítő szakmai felkészítésen kell részt venni

minden olyan katonának, akit az előmeneteli bizottság rangsorolt és kiválasztásra került magasabb beosztás ellátására, valamint előléptetésre.

A követelmények és az elsajátítandó ismeretek (gyakorlati jártasságok, készségek) függvényében az elméleti képzést távoktatási vagy levelező, a gyakorlati felkészítést pedig rövid idejű nappali formában kell végrehajtani. A szakmai felkészítés a tervezett magasabb beosztás szakfeladataira készíti fel a jelöltet. A beosztás specialitását figyelembe véve folyhat **katonai vagy polgári** oktatási, illetve más, erre feljogosított intézménynél.

A különböző szintű, de egy szakterülethez tartozó tanfolyamoknak egymásra kell épülniük. A követelmények és a képzési programok kidolgozása során figyelembe kell venni az előző szakmai tanfolyam, vagy kiegészítő alapképzés során elsajátított ismereteket (jártasságokat, készségeket).

Ezen követelmények ismeretében az **MH gazdasági főnök** már 2003-ban megkezdte a hatáskörébe tartozó szakmai előmeneteli tanfolyamok előkészítését, figyelembe véve a gazdálkodási terület működésének, rendfokozati struktúrájának tervezetét, illetve az új előmeneteli rendszert.

*A főnökség tervezete a hadnagyi beosztásoktól az ezredesi rendfokozattal rendszeresített beosztásokig átfogja a gazdálkodási szakmát, amely az általános előmeneteli rend keretei között működik.*⁵

Ilyen módon a gazdálkodás egyre magasabb szintjein magasabb rendfokozattal javasolja a beosztásokat rendszeresíteni, meghatározva az adott rendfokozat – az adott gazdálkodás szint - betöltőjével szembeni követelményeket. Az előmeneteli szakmai felkészítésekkel szemben fontos elvárás, hogy a tanfolyamok követelményei vegyék figyelembe a jelenlegi rendfokozatban megszerzett ismereteket, tapasztalatot építsenek azokra, egészítsék ki a meglévő tudást a gyakorlatban is alkalmazható módon.

A vonatkozó intézkedésnek megfelelően előmeneteli tanfolyamon a főhadnagy, százados, őrnagy beosztásra váróknak kell részt venni-

⁵ Az általános előmeneteli rend a gazdálkodási szakma tekintetében nem feltétlenül megfelelő. Véleményem szerint az ilyen jellegű szakmák sajátosságai miatt létezik a speciális előmeneteli rend, melynek alkalmazását az előmeneteli rend bevezetésekor nem engedélyezték a Magyar Honvédség logisztikai rendszerében.

ük. A magasabb beosztások egyetemi végzettséghez, különböző felsővezető-képző tanfolyamokhoz vannak kötve.

Korábban a **HM Oktatási és Tudományszervezési Főosztály „ÚTMUTATÓ”**-t adott ki a hivatásos és szerződéses katonák részére végrehajtásra kerülő át- és továbbképzések követelményeinek és képzési programjainak kidolgozásához. E dokumentum alapján kidolgozásra kerültek a képzési követelmények.

A képzés **90** órában kerül megszervezésre, melyből **58** óra elméleti és gyakorlati foglalkozást jelent, a hátralévő idő a konzultációkat és a vizsgára történő felkészítést jelenti. A kontaktóráknak fontos szerepe van abban, hogy a hallgatók közvetlen kapcsolatba kerülhessenek az előadókkal, egymással, és saját – sok esetben változó szintű – tudásukhoz igazíthassák a tananyagot.

A képzés központilag kerül megszervezésre, a közvetlen parancsnok(ok) támogató egyetértésével a szakmai előmeneteli bizottság javaslata alapján, a MH haderőtervezés létszámszükségletével összhangban. Egyszerre maximálisan 15 fő kerülhet beiskolázásra.

A képzési programok kidolgozásáért, pontosításáért felelős a **ZMNE Hadtáp, Pénzügyi és Közgazdasági Tanszék**, illetve a képzés megszervezése, lebonyolítása is a hatáskörébe tartozik. A képzési programok évente pontosításra kerülnek a tanszék, illetve az **MH gazdasági főnök** igénye szerint.

Az előmeneteli képzésekkel kapcsolatban támasztott legfontosabb követelmény, hogy az legyen gyakorlatias, rugalmas, alkalmazkodjon a résztvevők tudásához és igényeihez. A képzés elősegítésére kiadott anyag legyen naprakész, világos és teljes körű, tegye lehetővé a hatékony önképzés keretében történő felkészülést. ***Az összevonások legyenek interaktívak, egészítsék ki és értelmezzék a kiadott anyagban foglaltakat, tárgyalják a témakör legfontosabb kérdéseit.***

A képzés során a tárgyalt témaköröknek biztosítaniuk kell az adott rendfokozat betöltéséhez kapcsolódó tudás megszerzését. E követelményeket – a teljesség igénye nélkül – példaképpen ***századosi rendfokozat esetében a következőképp fogalmazhatjuk meg: a gazdálkodási, költségvetési, tiszt (százados) ismerje:***

- Az államháztartás, illetve a költségvetési szervek gazdálkodásának rendszerét, a gazdálkodás tervezésének, koordinálásának, elszámoltatásának fő kérdéseit;

- A logisztikai gazdálkodás helyét, szerepét a Magyar Honvédség logisztikai rendszerében;
- A Magyar Honvédség különböző szervezeteinek helyét szerepét a gazdálkodás területén;
- A költségvetési és az anyaggazdálkodással kapcsolatos követelmények rendszerét, a gazdálkodás feladatainak törvényi, jogszabályi háttérét;
- A beszerzési eljárások rendjét, a vonatkozó törvényi, jogszabályi háttérét;
- A csapat és központi gazdálkodás béke és minősített időszakos okmányait, nyilvántartási rendszerét;
- A Védelmi Tervező Rendszer és alrendszerei, különös tekintettel Logisztikai Gazdálkodási Információs Rendszer helyét, szerepét, alkalmazását a csapat és központi gazdálkodásban;
- Az MH szintű szervezetek béke és minősített időszakos feladataihoz kapcsolódó logisztikai költségvetési gazdálkodási feladatokat, a készenlét fokozására, illetve a minősített időszakokra vonatkozó szabályzókat, adattárakat;
- A logisztikai támogatás haderőnemi feladatait, az MH logisztikai rendszerét és a központi logisztikai szervezetek tevékenységének alapjait.

A követelményeket megvizsgálva látható, hogy az előmenetellel párhuzamosan mind szélesebb látókör megteremtése a cél, a csapatgazdálkodás mindennapjaitól fokozatosan az MH, illetve tárcá szintű logisztikai gazdálkodással kapcsolatos elvárások fogalmazódnak meg. Fontos azonban érteni, hogy az alapvetően a harcoló (lövész, felderítő, stb) fegyvernemek számára kidolgozott előmeneteli és továbbképzési rendszer a gazdálkodási szakterületen csak nehezen alkalmazható, mert az egyes rendfokozatokhoz kapcsolódó ismeretszintek nehezen különböztethetők meg. Így nehéz meghatározni azt, hogy milyen plusz tudás megszerzése szükséges egy magasabb rendfokozattal rendszeresített beosztás betöltéséhez.

A képzési programok kidolgozása a követelmények MH ÖLTP parancsnok általi jóváhagyását követően megkezdődött a Hadtáp,

Pénzügyi és Közgazdasági Tanszéken. A szakmai követelmények alapján a kidolgozott képzési programok részletesen tartalmazzák:

- A tanfolyamok időbeosztását;
- Az oktatásra kerülő tantárgyakat és témaköröket;
- A kötelező és ajánlott irodalmak listáját;
- Az oktatás módszerét;
- Az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó ellenőrző kérdéseket;
- A vizsga formáját, értékelését.

A számonkérés egy ***írásbeli kombinált felépítésű teszt***, melynek tételkérdéseit a tanfolyam program keretében leadott tananyag és önálló feldolgozásként meghatározott ismeretanyag képezi. A ***szóbeli vizsga*** a kiképzési program tantárgycsoport területeiből, komplex összefüggések feltárására módot adó tételkérdések alapján zajlik.

Az át- és továbbképzést biztosító programok alapvetően három tantárgyra épülnek: katonai gazdálkodási ismeretek, logisztikai támogatás és minőségbiztosítás. A tantárgyak tárgykörei a szűkös időkeret adta lehetőségek között átfogják az adott beosztások ellátásához szükséges ismereteket, segítenek abban, hogy a szakterület tisztjei, főtisztjei képesek legyenek megfelelni a velük szemben támasztott követelményeknek.

3.1.4. A szakmai átképzés

A már az előzőekben hivatkozott HM utasítás szerint a szakági átképző tanfolyamokon kell ***felkészíteni a katonákat, akiknek:***

- Az előmenetelük szakirányban nem biztosított;
- Más okból a meglévő alapképzettségüktől és jelenlegi szakterületüktől eltérő beosztásba kéri magukat;
- Szolgálati érdekből kerülnek másik szakirányba, illetve olyan munkakörbe, amelyre nincs alapképzés.

Az átképzést amennyiben az szakképzettség megszerzésével is párosul - katonai - speciális esetekben polgári - oktatási, vagy ilyen képzésre jogosult egyéb intézményben kell végrehajtani. Amennyiben az

átképzés nem jár együtt szakképzettség megszerzésével, azt bármely, a képzés feltételével rendelkező, a szakmai felkészítésért felelős által kijelölt intézményben vagy szervezetnél végre lehet hajtani.

Tekintettel arra, hogy az átképző tanfolyamok követelményeit és képzési programját esetenként – a konkrét beosztás követelményei alapján, a résztvevők képzettsége és szakmai ismeretszintjének figyelembevételével – kell aktualizálni, az **MH gazdasági főnökök** által kidolgozott képzési követelmények, illetve a megbízott képző intézmény – **ZMNE Hadtáp, Pénzügyi és Közgazdasági Tanszék** – által kidolgozott a képzési program csak keretként szolgálhat.

Az ebben a képzésben résztvevők számára – figyelembe véve azt, hogy minden gazdálkodási beosztás esetében közgazdász végzettség az előírt követelmény – csak azok a katonai gazdálkodással kapcsolatos specialitások kerültek beépítésre, melyekkel a hallgató eddigi pályafutása alatt nagy valószínűség szerint nem találkozott. A követelmények meghatározása azért is nehéz, mert pontosan nem lehet előre tudni, hogy az átképzésben résztvevő milyen (a gazdálkodás mely szintjén) beosztás betöltésére készül fel.

A HM Oktatási és Tudományszervezési Főosztály által kiadott „**ÚTMUTATÓ**” alapján a fentiek ismeretében kidolgozásra és jóváhagyásra kerültek a képzési követelmények és a képzési program.

A képzés nagyobb terjedelemben, 110 órában kerül megszervezésre, melyből 74 óra elméleti és gyakorlati foglalkozást jelent, a hátralévő idő a konzultációkat és a vizsgára történő felkészítést jelenti. A kontaktóráknak itt ha lehet még fontosabb szerepe van abban, hogy a hallgatók közvetlen kapcsolatba kerülhessenek az előadókkal, és saját – sok esetben változó szintű – tudásukhoz igazíthassák a tananyagot. Az előmeneteli képzésekhez viszonyítva megnövekedett óraszám természetesen annak tudható be, hogy képzésben résztvevők nagy valószínűség szerint mélyebben itt találkoznak először a katonai gazdálkodás kérdéseivel.

A számonkérés egy írásbeli kombinált felépítésű teszt, melynek tételkérdéseit a tanfolyam program keretében leadott tananyag és önálló feldolgozásként meghatározott ismeretanyag képezi. A szóbeli vizsga a kiképzési program tantárgycsoport területeiből, komplex összefüggések feltárására módot adó tételkérdések alapján zajlik.

A képzés központilag szükség szerint kerül megszervezésre.

A képzési programok kidolgozásáért, pontosításáért felelős a **ZMNE Hadtáp és Pénzügyi Tanszék**, illetve a képzés megszervezése, lebonyolítása is a hatáskörébe tartozik. A képzési programok alkalmanként pontosításra kerülnek a tanszék, illetve az **MH gazdasági főnök**, illetve a képzésben résztvevők igényei szerint.

3.1.5. A nem katonai oktatási intézményben végzett, tiszti állományba vett személyek felkészítése

Tekintettel arra, hogy katonai felsőoktatási rendszer racionalizálása folyamatosan napirenden van, az **MH szakember-utánpótlásában egyre nagyobb szerepet kaphat a polgári oktatási intézményben végzettséget szerzett személyek katonai pályára lépése**. Abban az esetben, ha ez tömeges méreteket ölt, az a teljes oktatási-kiképzési struktúra újragondolását igényelheti.

Kétségtelen, hogy a **nem katonai oktatási intézményben végzett, tiszti állományba vett személyek felkészítése** az egyik legfontosabb képzéstípus, hiszen ez többnyire egy pályakezdő, a katonai viszonyokat nem ismerő ember képzését jelenti. E feladattal kapcsolatban szintén a **17/2003. HM KÁT - HVKF együttes intézkedés** határozza meg a kereteket.

A nem katonai oktatási intézményben végzett, tiszti állományba vett személyek katonai-szakmai felkészítését központi tanfolyamon kell biztosítani. Az állományba vételt és a beiskolázást úgy kell tervezni, hogy a katona a legfeljebb **6 hónapos próbaidő alatt** a központi tanfolyamot és az első beosztásra felkészítő szaktanfolyamot egyaránt elvégezhesse. Az eredményes vizsgák előtt a katona az önálló szolgálatteljesítést nem kezdheti meg.

A központi tanfolyamon történő felkészítés követelményei az általános katonai felkészültségre vonatkozóan alapvetően – a begyakorlottság tekintetében időarányosan csökkentve – azonosak a tiszti alapképzésben előírtakkal. A szakmai felkészítés követelményeinek meghatározásánál figyelembe kell venni az előképzettséget.

A központi tanfolyam képzési programja tartalmazza:

- Az alapkiképzést, [a 10/2002. (III. 5.) HM rendelet 14. §-ában foglaltak szerint].
- Az általános katonai felkészítést.
- A szakmai felkészítést.

A tisztii állományba felvettek felkészítése a ZMNE-en folyik. A katona a központi tanfolyam elvégzése után általános katonai és szakmai elméleti vizsgát tesz.

A szakmai képzési követelményeket az **MH gazdasági főnök** határozta meg, a képzési programot pedig a **ZMNE Hadtáp, Pénzügyi és Közgazdasági Tanszéke** állította össze. A képzés nagyobb terjedelemben, 130 órában kerül megszervezésre, melyből **96** óra elméleti és gyakorlati foglalkozást jelent, a hátralévő idő a konzultációkat és a vizsgára történő felkészítést jelenti. **Fontos hangsúlyozni, hogy a HM utasítás által előírt szűk időkeretek igazából nem elegendők ahhoz, hogy a polgári felsőoktatásból állományba vett személyek teljes körűen elsajátítsák a szakma alapjait, ez pusztán a fontosabb tárgykörök érintésére elegendő. Éppen ezért a hallgató sokkal inkább rászorul az önálló felkészülésre.**

A számonkérés **egy írásbeli kombinált felépítésű teszt**, melynek tételkérdéseit a tanfolyam program keretében leadott tananyag és önálló feldolgozásként meghatározott ismeretanyag képezi. A **szóbeli vizsga** a kiképzési program tantárgycsoport területeiből, komplex összefüggések feltárására módot adó tételkérdések alapján zajlik.

A képzési programok évenként pontosításra kerülnek a tanszék, illetve az **MH gazdasági főnök** igénye szerint.

3.1.6. A szakmai ismeret-kiegészítő felkészítés

A rendszeres szakmai ismeret-kiegészítő felkészítések területén sok logisztikai szakág sok éves hagyományokkal rendelkezik. E képzések célja az aktuális szakmai kérdések megvitatása, a korábbi időszakok tevékenységének értékelése, felkészülés a jövőbeni feladatok megoldására.

A vonatkozó intézkedés szerint minden szakterületen **évente összességében legalább 3 napos szakmai ismeret-kiegészítő összevona-**

son kell felkészíteni azokat a katonákat, akik az adott évben nem vesznek részt más (át- és továbbképzési) fajtában.

A képzés célkitűzése az aktuális kérdések megtárgyalása, így annak képzési programját az **MH gazdasági főnök** az időpontját megelőző hónapban állítja össze.

Az **MH gazdasági főnökség** az ismeret-kiegészítő felkészítéseket két részben, márciusban és októberben egyenként **1,5 napos időtartamban** szervezi meg valamelyik kiképzési bázison, üdülőben. E képzési forma a gazdálkodás vonatkozásában az elmúlt 2 évben került először alkalmazásra, és e dolgozat befejezéséig **3 alkalommal** került megszervezésre.

Az eddig, és a jövőben megszervezett ilyen jellegű tanfolyamok programjának kidolgozása során az alábbiakra voltunk figyelemmel:

- Kerüljön értékelésre a megelőző időszak gazdálkodása, az abból levonható tapasztalatok, következtetések;
- Itt határozzuk meg a következő időszak gazdálkodási célkitűzéseit;
- Megtárgyalásra kerülnek a gazdálkodást érintő aktuális jogszabályi változások;
- Megtárgyalhatók a gazdálkodás egyes területein jelentkező problémák;
- A napi feladatok során jelentkező kérdések napirendre kerülhetnek;
- Megtárgyalhatók a gazdálkodás területén végbemenő változások következményei, új módszerek alkalmazásának lehetőségei.

A szűken vett szakmai ismereteken túl adott esetben a résztvevők képet kaphatnak a logisztikában végbemenő legfontosabb folyamatokról is.

Így tehát a 2005. év márciusi továbbképzés programja például a következőképp alakult:

- A 2004. évi logisztikai költségvetési gazdálkodás értékelése;
- A 2005. évi logisztikai költségvetési gazdálkodás célkitűzései;

- A gazdálkodás szabályzása a készülő HM utasítás tükrében;
- A beszerzés, közbeszerzés tervezése, végrehajtása, az új szabályzók bevezetését követő tapasztalatok;
- Private Public Partership (PPP) szerepe, alkalmazásának lehetőségei a Magyar Honvédség gazdálkodásában;
- Nemzetközi költségvetés tervezése, alapjai, elszámolás rendje;
- A gazdálkodás és a pénzügy kapcsolatának aktuális kérdései;
- A gazdálkodáshoz kapcsolódó személyi jogkörök.

Annak érdekében, hogy a képzések minőségéről megbízható képet kaphassunk, az MH Gazdasági Főnök az igények felmérésére kérdőívet állított össze. A kérdőív a minőségbiztosítási rendszerrel rendelkező szakképző intézmények hasonló jellegű dokumentuma alapján készült el, és nagyon hasznos tapasztalatokkal gazdagította a képzés megszervezőit.

A kérdőívek feldolgozása során kiderült, hogy a résztvevők kivétel nélkül nagyon fontosnak találják a tanfolyamot, véleményük szerint a nélkülözhetetlen az eredményes munkához. A képzés helyszínével elégedettek, ám túlnyomórészt rövidnek gondolják. Nagyon fontos, hogy véleményük szerint a tárgyalt témák számukra nem kellően aktuálisak, és sok olyan probléma felvetését szívesen látnák, melyre a képzés szervezői nem gondoltak.

Fontos következtetés, hogy a jövőben megszervezésre kerülő továbbképzéseket megelőzően igényfelmérést kell végezni a majdani résztvevők között, és az előadások témáit ezen kéréseknek megfelelően kell összeállítani, illetve erősíteni kell a képzések gyakorlati oldalát.

Befejezés

Az elmúlt évtizedben – főképp a NATO csatlakozás előtt és után, az integrációt megelőzően – a haderőreformok keretén belül több kezdeményezés is indult a logisztikai vezetési struktúra reformjára. Az átalakítás azért volt szükséges, hogy a tömeghadseregek irányítási és vezetési feladataira létrehozott rugalmatlan és merev vezetési felépítést felváltsa egy korszerű, a biztonságpolitikai helyzet változása esetén gyors, rugalmas reagálásra, valamint az Európában bekövet-

kezett politikai és társadalmi változásokból adódó új kihívásokat kezelni képes logisztikai vezetési struktúra.

Megállapítható, hogy a reformok következtében a Magyar Honvédség logisztikai gazdálkodási rendszerének felépítése, koncepciója, irányítási rendszere, szervezeti keretei folyamatosan változtak. Ezek a szervezeti változások a működést, ellátást, kiszolgálást biztosító szervezeteket is érintették – szervezeti elemei szűkültek – ellenben lényeges javulást a rendszer működésében nem okoztak. Viszont a folyamatos átszervezések, létszámleépítések, a logisztikai gazdálkodás minden szintjén és területén ***meglévő problémák, a szakállomány jelentős részének kiáramlását*** eredményezték.

A NATO integrációs feladatok végrehajtásának szintén jelentős gátló tényezője volt a Magyar Honvédség fenntartása és működése érdekében biztosított költségvetési előirányzatok reálértékének folyamatos csökkentése, valamint a meghatározott követelmények és a rendelkezésre álló erőforrások diszharmóniája.

A szűkös költségvetési források hatására elmaradtak azok a tervezett fejlesztések, amelyek az elavult technikai eszközök lecserélésére, a szükséges közép- és ipari nagyjavítások végrehajtására kellett volna, hogy irányuljanak. Ez a folyamat azt eredményezte, hogy a szövetséges műveletekbe felajánlott katonai szervezetek haditechnikai eszközeinek előírt szintű hadrafoghatóságát a követelményeknek megfelelően nem képes biztosítani a honvédség logisztikai támogató rendszere.

A beszerzésre került eszközök – ***például a légvédelmi rakéta-komplexumok (MISTRÁL), a BTR-80 (80/A) páncélozott szállító harcjárművek*** – rendszeresítése és szervezetbe állítása a technikai eszköz ellátottságban csak minimális javulást eredményeztek, a repülőeszközök hadrafoghatósága kritikus.

A NATO integráció szempontjából a legnagyobb gondot az informatikai eszközpark és infrastruktúra fejletlensége, a híradóeszközök elavultsága, a repülésirányító, navigációs és fénytechnikai eszközök elhasznátsága és interoperabilitási problémái, valamint a gépjárműpark leromlott állapota jelenti.

A harc- és egyéb fogyóanyagok jelentős részének üzemideje, szavatossága lejárt, vagy a közeljövőben jár le. Számos területen nagyfokú anyag- és eszközhiánnyal állunk szemben, melyek felszámolása – pótlással, üzemidő hosszabbítással – kiemelt fontosságú.

Gondként jelentkezett, hogy az átszervezések következtében létrejött új haderő és logisztikai struktúra mellett a minősített időszak, valamint béke ellátási rendszer alapját biztosító normák rendszere minimális módosulással valósult meg.

Jellemző a kialakult helyzetre, hogy a folyamatos szervezeti változások, jog- és hatáskör, valamint feladatrendszer módosításokat csak jelentős késéssel követik a különböző szintű utasítások, szabályzók. Ezt dolgozatom II. fejezetének feldolgozása során próbáltam érzékeltetni.

Az egész magyar haderőn látszanak ennek a folyamatnak negatív nyomai, nem kivétel ez alól a gazdálkodási terület sem. Nagyon nehéz a pályát elhagyó szakember állomány minőségi pótlása. Nem kell bizonygatnom, hogy milyen erőfeszítéseket jelent a tapasztalt és jól képzett állomány pótlása.

Egyértelmű, hogy a jól működő logisztikai, gazdálkodási rendszer alapja a jól képzett szakember, akinek tudása folyamatosan fejlődik, és megfelel az adott gazdálkodási szint, a szervezeti és jogszabályi környezet támasztotta követelményeknek. ***Különösen igaz ez egy átalakuló hadseregben, ahol a korszerű, és a polgári szférában már mindennapos gazdálkodási módszerek implementálása állandóan napirenden lévő feladat.***

Az új típusú képzés és előmeneteli rend, illetve az ehhez kidolgozott át- és továbbképzési rendszer egy elméletben jól működő elképzelés, amelynek gyakorlati megvalósításával még adósak vagyunk. A szakterületek többsége még nem készült fel teljesen a képzési követelmények és a program zavartalan megvalósítására, szerencsére elmondhatjuk, ez alól a gazdálkodási terület kivétel. ***Ez év áprilisában az első szakmai előmeneteli tanfolyam sikeresen lebonyolításra került.***

Nem is csoda, hogy a folyamatosan átszervezés alatt álló szervezetek az állandó bizonytalanság közepette nem voltak képesek elegendő energiát fordítani az ilyen területekre, hiszen sok esetben egész szakmák léte, megmaradása is kérdéses. ***A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem szakainak, szakirányainak, tanszékeinek átszervezése, leépítése állandóan veszélyezteti a képzés háttérbázisát is, amely a képzéstervezők munkáját is megnehezíti.*** Talán éveknek kell még eltelnie egy viszonylag szilárd környezet kialakulásáig, amely a személyügyi tervezéstől a szakmai követelménytámasztáson át a képző intézményekig biztosítja az alap és továbbképzési rendszer talpköveit.

Az, hogy olyan kis létszámú szakmák esetében, mint a gazdálkodási terület, hogyan működhet akár az előmeneteli rend, akár a képzési rendszer, csak a gyakorlat döntheti el. Tekintettel arra, hogy az általános katonai és a szakmai előmeneteli tanfolyamok még csak jelenleg indulnak be, nem tudhatjuk biztosan, azok mennyire váltják be a hozzáfűzött reményeket. Az első idők minden bizonnyal sok problémát vetnek majd fel, amely arra kényszeríti a szakmák képviselőit, hogy gondolják át részben vagy egészében a képzési rendszert.

SZAKTÖRTÉNET

A MAGYAR LÉGIDESZANTCSAPATOK ALKALMAZÁSÁNAK, HADITECHNIKAI ESZKÖZEINEK ÉS SZERVEZETÉNEK FEJLŐDÉSE

(1933-1945)

I. RÉSZ.

Turcsányi Károly – Hegedűs Ernő¹

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A tanulmányban a magyar légideszantcsapatokat vizsgáljuk létrehozásuktól a második világháború végéig. A vizsgálat elvi alapját a haditechnika, a harcéljárás és a katonai szervezet összefüggését feltáró hadtudományi törvényszerűség² képezi. *Az első részben a harcéljárás elméleti alapjait, a légideszantcsapatok jelentősebb műveleteit és alkalmazási tapasztalatait mutatjuk be.* Az elmélet leírásával párhuzamosan annak a magyar katonai teoretikusnak, illetve parancsnoknak a munkásságát is ismertetjük, akiknek hazánkban a legmarkánsabb szerepe volt a légideszantcsapatok helyének és szerepének megfogalmazásában, illetve a csapatok felállításában, szervezésében és fejlesztésében. A magyar légideszantcsapatokra jellemző harcéljáráshoz kötődően néhány a légideszant szervezetekhez kapcsolódó légi ellátási tapasztalatot is ismertetünk. *Második lépésként részletesen foglalkozunk a magyar légideszantcsapatok felszerelésével és fegyverzétével. Ezt követően a magyar légideszantok szervezeti struktúrájának változásait elemezzük. Végezetül a haditechnika, a harcéljárás és a szervezeti változások területére vonatkozó következtetéseket fogalmazzuk meg.*

¹ Prof. Dr. Turcsányi Károly nyá. mk. ezredes, ZMNE egyetemi tanár.

Hegedűs Ernő százados, MH HTEK.

² Dr. Turcsányi Károly: Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988. 8. sz. 83-93. o.

I. A MAGYAR LÉGIDESZANTCSAPATOK ALKALMAZÁSI ELVEI ÉS JELENTŐSEBB MŰVELETEI

1.1. A magyar légideszant alkalmazás elméleti háttérének és harceljárásainak létrejötte

A magyar katonai szakértők közül két személyt említünk meg a légideszantcsapatok alkalmazásával kapcsolatban. A korszerű légi háború elméletét magyar részről külföldi források alapján feldolgozó **Szentnémedy Ferenc repülő vezérkari ezredes** munkáiban jelentős terjedelemben voltak jelen a légideszantról szóló írások. A kérdést teljes mélységében, figyelemre méltó alaposággal tárgyalta. A légideszantok harceljárásának gyakorlati kidolgozását és a szervezetek felállítását azonban **Bertalan Árpád őrnagy** végezte el. A magyar légideszantcsapatok alkalmazása fejlődésének vizsgálata szempontjából a két katonai szakértő munkásságát együtt érdemes vizsgálni.

Szentnémedy Ferenc 1896-ban született Orsován³. A hadapródiszcolán 1914-ben végzett. Katonai szolgálatát az első világháborúban, egy gyalogezrednél kezdte meg az orosz hadszíntéren. 1917-ben a bécsújhelyi repülő-megfigyelői tanfolyamra küldték, így a következő évtől fedélzeti megfigyelőként teljesített szolgálatot. **Szolgálatáért az olasz hadszíntéren elnyerte a Vaskorona Rendet. 1918-ban végezte el a temesvári pilótaiskolát, ezután főhadnagyi rendfokozattal, pilótaként harcolt. 1923 és 1925 között végezte el a Hadiakadémiát.** A németül, olaszul és angolul is kitűnően beszélő fiatal százados figyelme ekkortól a légierő katonai teoretikusai és az új légierő alkalmazási elméletek felé fordult. Az akadémiát követően két évig teljesített szolgálatot egy dandárparancsnokságon vezérkari tisztként. 1927-től a Légügyi Hivatal osztályvezetőjévé nevezték ki. Egy évvel később azonban már a Hadiakadémián volt. Itt kibontakoztathatta elméleti képességeit, átadhatta és tovább szélesíthette ismereteit. Kezdetét vette **Szentnémedy Ferenc** rendkívül gazdag publikációs tevékenysége, amelyet közel tizenöt éven át folytatott.

³ Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938-1945. Ister, Budapest, 2001.

1930-tól a katonai szaksajtóban – főként a **Magyar Katonai Szemle** hasábjain – számos szakcikket jelentetett meg úgy a légierő általános alkalmazási elvei⁴, mint a légideszantcsapatok tárgykörében. Tudományos munkásságának jelentős részét tette ki a légideszant témájának vizsgálata. 1931-ben közölt, „*Lehet-e már merőleges hadászati átkarolásról beszélni?*”⁵ című cikke az első tudományos jellegű írás hazánkban, ami a légideszantcsapatok alkalmazásának lehetőségét felvetette. A légideszantok alkalmazási lehetőségét elsősorban az ellenség védelmi vonalának áttörésében látta. Ebben a korai cikkében ejtőernyős-deszanttal nem foglalkozott, csak a szállító repülőgépek leszálló módszerrel kivitelezett deszant tevékenységét vizsgálta. Gépenként 8 lövészkatona, 1-1 géppuska és aknavető szállítását tartotta kivitelezhetőnek, ilyen kapacitás mellett vizsgálta a deszantműveletek lehetséges hatását, elkészítve, a létszámra és leszállózóna méretére vonatkozó hozzávetőleges számvetéseit is. Véleménye szerint, ha nem is a hadműveleti, de a harcászati szinten mindenképpen hatékony lehet a függőleges átkarolás megvalósítása. Emellett nagy segítséget jelenthet folyamátkelések végrehajtásakor is. 1932-ben írott, „*A korszerű hadászat hatása a légierő működésére*”⁶ című cikkében ismét a függőleges átkarolás lehetőségeit elemezte. A mögöttes területen kirakott légideszant légierő általi közvetlen támogatásáról, a nehézfegyverzet – géppágyú és ágyú – deszantolásának lehetőségeiről, a francia gyakorlatokon alkalmazott légi szállítású robbantó különítményekről értekezett és tudósított. Még ugyanebben az évben „*A légierő befolyása a hadászatra*”⁷ címen közölt le egy hosszabb cikket, amelyben a légi szállítású alakulatok alkalmazási korlátait tárgyalta részletesen. Megemlítette az időjárás szabta korlátokat, az esetleges (hang utáni, „*fülelőkészülékes*”) bemérés lehetőségeit, és a deszantelhárítás megszervezésének lehetséges

⁴ Szentnémedy Ferenc légierő-alkalmazással kapcsolatos széles körű elméleti munkásságát teljes mélységében tárgyalja és elemzi: **M. Szabó Miklós**: A Magyar Királyi Honvéd Légierő elméleti – technikai – szervezeti fejlődése és háborús alkalmazása 1938-1945. Zrínyi, Budapest, 1999. 14-22. o.

⁵ Szentnémedy Ferenc: Lehet-e már merőleges hadászati átkarolásról beszélni? Magyar Katonai Szemle 1931. 2. sz. 124-139. o.

⁶ Szentnémedy Ferenc: A korszerű hadászat hatása a légierő működésére. Magyar Katonai Szemle 1932. 2. sz. 61-110. o.

⁷ Szentnémedy Ferenc: A légierő befolyása a hadászatra. Magyar Katonai Szemle 1932. 10. sz. 96-118. o.

módjait, várható sikerességét. **Összességében nem ítélte leküzdhetőnek ezeket a korlátokat.**

Szentnémedy Ferenc 1933-ban „*A repülés*” címen megjelent könyvében⁸ ismertette az **önálló légi háború elméletét**. Főként az **olasz Giulio Douhet légi uralomról megfogalmazott elméletére**⁹ támaszkodva írta meg tanulmányait. **Önálló légierő** létrehozását szorgalmazta. Kifejtette, hogy a légierő megjelenése gyökeresen megváltoztatta a háború lefolyását, mivel a küzdelem kiterjed az ellenfél mögöttes területeire, tartalékaira, katonai objektumaira, közlekedési és ipari kapacitásaira is. Kialásba helyezte, hogy **egy erős bombázó légierő nagy mélységű csapásai** az ellenség teljes széttűzéséhez, erőforrásainak teljes felmorzsolásához is elvezethetnek, ezért **hadászati bombázóflotta** létrehozását javasolta. Leszögezte, hogy a légifölény megszerzése esetén a **légierő olyan mértékben képes bénítani az ellenfél szárazföldi csapatainak mozgását**, hogy az gyakorlatilag lehetetlenné válik. Véleménye szerint a tüzérségi eszközök – köztük a páncéltörő tüzérség eszközeinek - első világháború óta lezajlott fejlődése a szárazföldi haderőnem harcászataát blokkolják és merevvé, manőverektől mentessé, defenzív jellegűvé teszi. Ugyanakkor – éppen a szárazföldi hadműveletek állásharccá merevedését megakadályozandó – a légierő alkalmazási lehetőségei között rámutatott a védelem áttörésekor alkalmazható **független átkarolás** előnyeire, amelyet nagy kapacitású **szállító repülőgépek leszálló módszerrel végrehajtott deszanteljárásával** tartott kivitelezhetőnek. Korai írásaiban *Szentnémedy Ferenc* nagy léptékben, elméleti szinten vizsgálta egyfajta idealizált, nagyméretű és önálló légi haderőnem alkalmazási lehetőségeit. Ehhez mérten a háború kimenetelét meghatározó sze-

⁸ Szentnémedy Ferenc: *A repülés*. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1933.

⁹ Giulio Douhet (1869-1930) dandártábornok, olasz katonai teoretikus. Az első világháború folyamán egy repülőegység parancsnoka, a vezérkari akadémia elvégzése után 1923-ig az olasz légierő központjának vezetője volt. A légierő alkalmazási elveire vonatkozó elméletét 1921 és 1929 között publikálta. Nézetek szerint a háború kimenetelét a légierő - a légi uralom megszerzését követően - képes eldönteni önálló légi háború megvívásával. A légierő alkalmazásának fő célja szerinte az ellenség hátországának pusztítása a termelő, ellátó, és tároló kapacitások, illetve a közlekedési rendszer rombolása. Ezekhez, a feladatokhoz önálló légierő létrehozását javasolta. Úgy vélte, hogy a kis létszámú szárazföldi és haditengerészeti erők feladata a háború befejező időszakában a légierő által térdre kényszerített ellenséges ország megszállása. **M. Szabó Miklós**: *A Magyar Királyi Honvéd Légierő elméleti – technikai – szervezeti fejlődése és háborús alkalmazása 1938-1945*. Zrínyi, Budapest, 1999. 13. o.

repet tulajdonított a légierőnek, és erős túlzásként felvetette a szárazföldi haderőnem légierő alá rendelődésének lehetőségét is.

A **douhetizmus** legmarkánsabb képviselőjének nevezhető **Szentnémedy Ferenc** írásai több szakember ellenvéleményét váltották ki. Kritikusai rámutattak, hogy **a légierő önmagában nem képes területek elfoglalására és ellenőrzésére**¹⁰. Ebben az évtizedben fejlődött ki a gépesített hadviselés eszközzrendszere és elmélete, napvilágot láttak a **német, szovjet és angol teoretikusok** ilyen témájú publikációi. Így egyre egyértelműbbé vált, hogy a jövő szárazföldi hadviselése manőverező jellegű lesz. **Ezért kritikusai rámutattak arra is, hogy a légierő kizárólagos alkalmazása helyett reálisabb a szárazföldi haderőnem – különösen a gépesített csapatok – és a légierő együttműködésének aktuális kérdéseire koncentrálni.** Az évek előrehaladtával, kritikusai hatására véleménye és írásainak hangvétele is megváltozott, reálisabbá vált. Eltávolodott az önálló stratégiai légierő felállításáról vallott nézeteitől, érdeklődése egyre inkább a légierő támogató szerepe felé fordult. **Elismerte, hogy a korszerű harc leglényegesebb eleme a gépesített csapatok és a légierő együttműködése.**¹¹ A légierő vezérkari főnökeként már hivatalosan is azonosult a légierő és a szárazföldi haderőnem szoros együttműködését hangsúlyozó elvekkel. **Kiadatta a légierő tevékenységét meghatározó irányelvet, amely a legfontosabb követelményként rögzítette, hogy a légierők a szárazföldi erők harcát „első-sorban közvetlenül támogassák”.**¹²

Szentnémedy Ferenc tehát reagált a kritikákra, finomította és aktualizálta nézeteit. A Magyar Katonai Szemle légügyi rovatának vezetőjeként továbbra is számos cikket jelentetett meg a légierőről és **a légierő együttműködéséről a gépesített csapatokkal**¹³. Ugyanakkor – a gépesített csapatok gyors előrenyomulását biztosító eszközként, illetve a légierő területfoglalási képességeit bizonyítandó – **egyre többet és**

¹⁰ **M. Szabó Miklós:** A Magyar Királyi Honvéd Légierő elméleti – technikai – szervezeti fejlődése és háborús alkalmazása 1938-1945. Zrínyi, Budapest, 1999. 15. o.

¹¹ Uo. 21-22. o.

¹² Nagyváradi – **M. Szabó** – Winkler: Fejezetek a magyar katonai repülés történetéből. Műszaki Könyvkiadó, Bp; 1986. 186. o.

¹³ Szentnémedy Ferenc: A légierők és a többi fegyvernemek kölcsönviszonya. Magyar Katonai Szemle, 1938. 7. sz. 132-149. o.

egyre hosszabban publikált a légideszant csapatok alkalmazásának elméletéről, illetve a külföldi gyakorlatok ilyen vonatkozású tapasztalatairól. Számos cikkben hívta fel a figyelmet a **légideszanttal kapcsolatos külföldi tapasztalatokra**, a nagy léptékű szovjet ejtőernyős gyakorlatok eredményeire, tapasztalataira.¹⁴

„**A repülőök harcai és a repülőterek védelme**”¹⁵ című, 1935-ben írott cikkében kitért a repülőterek elleni légideszant-támadás lehetőségére is. Lehetségesnek tartotta ejtőernyővel, vagy leszálló módszerrel kirakott **kémek, diverziós célú robbantó csoportok**, illetve **ejtőernyős-nyalogság** és nagyobb **légi szállítású erők** megjelenését a repülőtereken. Az olasz-abesszín háború légi tevékenységéről tudósító, 1936-ban leközölt két cikkében¹⁶ részletesen foglalkozott **az olasz légierő ejtőernyős légi ellátási műveleteivel**, az alkalmazott szállítógép-típusokkal és az ejtőernyős teherkonténerekkel is. A cikkben ismertette a légi szállítás napi normáit, az ellátott alakulatok méretét. A légierő tevékenységi területei közül külön kiemelte a légi szállítások sikerességét, hangsúlyozva annak fontosságát a nehéz terepen folytatott szárazföldi műveletek körülményei között. **Rámutatott arra, hogy ezzel az eljárással intenzíven növelhető a szárazföldi erők előrenyomulásának sebessége, dinamizmusa.**

„**A függőleges átkarolás kérdéséhez**”¹⁷ című, 1937-es írásában a légideszantok harc eljárásáról értekezett. A légideszant-támadást **két részre osztotta fel**: az első lépcsőben **ejtőernyős roham-nyalogság** támadná a kijelölt objektumot. Az ejtőernyős csoport - a lehetőségekhez mérten – repülőteret, esetleg leszállásra alkalmas terepszakaszt foglalna el, majd az általuk biztosított területre érkeznek meg a **nagy létszámú légi szállítású nyalogság és a támogatáshoz szükséges tüzérségi eszközök**. Az arányokat hozzávetőleg 1:3 érték körül ítélte jónak. A

¹⁴ Szentnémedy Ferenc: A múlt évi hadgyakorlatok és azok tapasztalatai. Magyar Katonai Szemle, 1936. 3. sz. 112-124. o.

¹⁵ Szentnémedy Ferenc: A repülőök harcai és a repülőterek védelme. Magyar Katonai Szemle 1935. 3. sz. 114-128. o.

¹⁶ Szentnémedy Ferenc: A repülőök szerepe az olasz-abesszín háborúban, Magyar Katonai Szemle 1936. 4. sz. 102-117. o. és Az olasz repülőök működése Abesszíniában. Magyar Katonai Szemle 1936. 9. sz. 102-117. o.

¹⁷ Szentnémedy Ferenc: A függőleges átkarolás kérdéséhez. Magyar Katonai Szemle 1937. 2. sz. 97-104. o.

légideszant harcászati szerepét – az ellenség utánpótlási, kommunikációs és felvonulási vonalainak elvágása mellett – a folyamatkezelések támogatásában, műszaki zárakkal jelentősen megerősített védelem áttörésében és az üldözésben látta.

„*Az ejtőernyős csapatok újabb katonai jelentősége*”¹⁸ című, 1937-ben kelt írásában az ejtőernyős légi utánpótlással kapcsolatos olasz és japán tapasztalatokról, a francia, csehszlovák, angol és amerikai ejtőernyős szervezési kezdeményezésekről, a szovjet deszantok ugrási technikáiról tudósított. *Megemlítette, hogy a szovjet ejtőernyős csapatok könnyű harcokocsik több darabban végrehajtott ejtőernyős deszantolásával kísérleteznek* és ismertette az előző évi szovjet hadgyakorlat tömeges légideszant-dobását. 1938-ban „*Az ejtőernyős légigyalogság értékelése*” címmel közölt le egy hosszabb tanulmányt¹⁹ a Magyar Katonai Szemle oldalain. Ebben részletesen tudósított az angol, a francia, a lengyel és a cseh tapasztalatokról, gyakorlataikról és a kiképzéstechnika speciális eszközeiről – köztük ugrótornyokról. Felvetette, hogy az ejtőernyős csapatok kiegészítésére *műszaki alakulatokat* is célszerű felállítani és kiképezni vasúti pályatestek rombolására. Megállapította, hogy *a légideszant csapatokat a légierő kötelékében* célszerű szervezni, állományukat pedig önkéntesekből kell felállítani. Az ejtőernyős csapatok lehetséges fegyverzeteként könnyű- és nehéz-géppuskát, aknavetőt és szétszerelhető 37 mm-es páncéltörő ágyút jelölt meg. „*A vitorlázó repülés új irányai*”²⁰ című írásában a repülőgépes vontatás technikai megoldásait tárgyalta. A vitorlázó repülőgépet főként a hajózási állomány előképzéséhez szükséges eszköznek tekintette, a cikk végén azonban megemlítette a „*katonai távfeladatok*” végrehajtásának lehetőségét is.

„*Repülő vállalkozások az ellenség hátában*” című, 1939-es kétrészes cikkében²¹ a légideszant-eljárással végrehajtható „*különleges feladatokat*” tárgyalta, ami alatt *ügynökök kirakását és diverzió végrehaj-*

¹⁸ Szentnémedy Ferenc: Az ejtőernyős csapatok újabb katonai jelentősége. Magyar Katonai Szemle 1937. 4. sz. 115-131. o.

¹⁹ Szentnémedy Ferenc: Az ejtőernyős légigyalogság értékelése. Magyar Katonai Szemle 1938. 3. sz. 130-142. o.

²⁰ Szentnémedy Ferenc: A vitorlázó repülés új irányai. Magyar Katonai Szemle 1933. 9. sz. 89-108. o.

²¹ Szentnémedy Ferenc: Repülő vállalkozások az ellenség hátában. Magyar Katonai Szemle 1939. 7. sz. 116-129. és 8. sz. 115-131. o.

tását értette az ellenség mögöttes területein. A légideszant-eljárással végrehajtott különleges hadviselés lehetőségeinek ismertetése után kitért az általános harcászati deszantalkalmazások lehetőségeinek elemzésére is. Részletesen tárgyalta a leszálló módszerrel és ejtőernyős ledobással végrehajtható feladatokat. Ismertette a géppuskák, aknavetők és szétszedhető lövegek deszantolásának lehetőségét, illetve a szállítógépek szerepét a légideszant-technikával végrehajtott utánpótlás-szállításban és a ledobásban. Tárgyalta a *szovjet késleltetett ugrás* módszerét, ami a nagy magasságú ugrással és kis magasságú nyitással jellemezhető, elősegítve a kötelék zárt alakzatban végrehajtott földetérését. Kitért a szovjet légierő könnyű harckocsik deszantolásával kapcsolatos szállítórepülőgép-terveire és megemlítette az amerikai légierő löveg-szállítási kísérleteit.

Még ugyanebben az évben megjelent az *„Ejtőernyős csapatok kiképzése és alkalmazása angol, francia és lengyel megvilágításban”*²² című, nagyobb lélegzetvételű tanulmánya, amelyben a légideszant-harcjeljárással kapcsolatos elméleti fogalmakat és a kiképzési eljárásokat ismertette. A harcjeljárással kapcsolatban foglalkozott az objektumok birtokbavételével és rombolásával, repülőterek elfoglalásával, üldözéssel, oldalbiztosítással, és a hegyi harc támogatásával is. Ismét foglalkozott a teherdobások lehetőségével. A kiképzés tekintetében említette az erőnléti edzések fontosságát, a szoktatórepüléseket, az ugrótornyokat és más speciális eszközöket. Megemlítette a tárolás speciális követelményeit és eszközeit.

Szentnémedy Ferenc publikációs tevékenységét nagymértékben befolyásolták a külső körülmények, katonai pályafutásának alakulása, később a háborús események is. 1934-től, rep. vk. őrnagyi rendfokozattal ismét a Légügyi Hivatal osztályvezetőjeként tevékenykedett, majd 1938-tól 1939-ig rep. vk. alezredesként ellátta a légierő vezérkari főnök teendőit is²³. Így egyre kevesebb ideje maradt a publikálásra. Még ebben az évben ismét katedrára állt a Hadiakadémián, és két évet ott töltött. Ekkor jelentek meg utolsó cikkei. 1940-ben *„A nyugati német si-*

²² Szentnémedy Ferenc: Ejtőernyős csapatok kiképzése és alkalmazása angol, francia és lengyel megvilágításban. Magyar Katonai Szemle 1939. 9. sz. 120-135. o.

²³ Nagyváradi – *M. Szabó* – Winkler: Fejezetek a magyar katonai repülés történetéből. Műszaki Könyvkiadó, Bp; 1986. 190. o.

kerek titka²⁴” című cikkében a holland védelmi rendszer légideszant-támogatással végrehajtott áttöréséről írt. Kijelentette, hogy a rendkívül dinamikus szárazföldi műveletek sikerének titka a támogató légierőben és a légideszantok széles körű alkalmazásában rejlett. Utalt arra is, hogy éppen tíz évvel azelőtt hívta fel először a magyar szakmai közönség figyelmét a légideszantok aktualitására, szervezésük és fejlesztésük fontosságára.

A háború azonban megtörte elméleti munkásságát. 1941-ben a Légierő Parancsnokság törzstiszti beosztásában szolgált, majd 1942-től a Légügyi Főcsoportfőnökség IV. Csoportfőnökségének vezetője volt. A háború következtében megnövekedett mennyiségű elfoglaltságai ekkorra lehetetlenné tették az elméleti-publikációs tevékenységet, így rovatvezetői megbízatásáról is le kellett mondania. Mindez azonban már nem befolyásolta a magyar légideszant ügyének fejlődését. Ekkorra már felállt a magyar ejtőernyős-zászlóalj, amelynek fejlesztését a külföldi alkalmazási példák és a szövetségesektől nyert információk is segítették. ***Szentnémedy Ferenc rep. vk. ezredest 1943-ban nyugdíjazták. Még ebben az évben újra behívták és hadműveleti területre küldték. 1944-ben orosz fogságba esett, ahol négy évet töltött. A nyugállományú ezredest 1969-ben temették el a Farkasréti temetőben.***

Összességében ***Szentnémedy Ferenc*** tanulmányai voltak az első olyan magyar nyelvű írások, amelyek nagy terjedelemben, komplexitásában tárgyalták a légideszantcsapatok harceljárásának, alkalmazási tapasztalatainak és haditechnikai eszközeinek, illetve szervezetének témakörét²⁵. ***A légideszant területén kifejtett széles körű elméleti munkássága és publikációs tevékenysége megfelelő elméleti alapot teremtett a katonai vezetés számára a magyar légideszantcsapatok felállításához.*** Elméleti síkon bizonyította be, hogy a gépesített csapatok és a velük együttműködő támogató légierő mellett a légideszant alkalmazása a korszerű harc harmadik alapeleme. Kimondta a légideszanterők légierő alá rendelésének célszerűségét és javaslatot tett a műszaki képességek kialakítására. Kimutatta, hogy az ejtőernyősdeszantot légi szállítású gyalogsággal és tüzérséggel kell megerősíteni. Cikkezett a

²⁴ Szentnémedy Ferenc: A nyugati német sikerek titka. Magyar Katonai Szemle 1940. 8. sz. 340-344. o.

²⁵ Szentnémedy tizenöt éves szakírói-teoretikusi tevékenysége folyamán közel száz cikket publikált, amelyeknek jelentős része - hozzávetőleg egyharmada – tárgyalta a légideszant területet.

szovjet eredetű, később a magyar ejtőernyősökre olyannyira jellemző „zuhanó ugrásról”²⁶ és az ejtőernyős légi ellátásról is. Mindez jelentős hatást gyakorolt a magyar ejtőernyős csapatok létrehozására, harceljárásának és szervezeti kereteinek megteremtésére.

A légideszant csapatok szervezése-fejlesztése szempontjából kiemelkedő személyiség volt **Bertalan Árpád** aki 1898-ban Pozsonyban született. Polgári iskoláit Királyhidán, a hadapród-iskolát Bécsújhelyen végezte. *Az első világháborúban zászlósként kezdte meg szolgálatát egy bosnyák vadász zászlóaljnál az olasz hadszíntéren.* A temperamentumos bosnyák katonából a fiatal tiszt rohamosztagot szervezett és az ellenség védelmi rendszerén átszivároghatva sikeres rohamvállalkozásokat hajtott végre, mélyen a vonalak mögött. Az egyik ilyen vállalkozás folyamán **Bertalan Árpád hadnagy** rohamosztagával a főerők támadását támogatta olyan módon, hogy éppen a támadás megindítása előtt rohanta le az ellenség tüzérségének vezetési pontját. Az ellenség tüzérségének kikapcsolása lehetővé tette az osztrák-magyar erők áttörését az olasz védelmen. A sikeres vállalkozás végrehajtásáért megkapta a Mária Terézia Rend Lovagkeresztjét, ami a legmagasabb kitüntetésnek számított. A Bertalan-féle rohamcsoport sikere azonban nem volt egyedülálló jelenség. Általában véve elmondható, hogy a számos megoldatlan harcászati problémával terhelt első világháború egyik legeredményesebb területe minden hadviselő állam – de különösen a német és az osztrák-magyar haderő – számára a **rohamharcászat létrejötte** volt. Bizonyosodott, hogy megfelelő számú automata fegyverrel felszerelt, magas szinten kiképzett, kiemelkedő fizikai állóképességű, motivált állományból olyan csoportok szervezhetők, amelyek – főként az ellenség mögöttes területein, kulcsfontosságú célpontok ellen végrehajtva rohamfeladataikat – hatékonyan képesek támogatni a főerők támadását.

²⁶ A szovjet légideszant csapatok a nagy magasságú ejtőernyős dobás eljárását alkalmazták, mivel ettől remélték a légvédelemmel szembeni relatív védettséget. Az egy gépből ugró ejtőernyős csoport szétszóródását a stabilizáló ernyővel végrehajtott szabályozott (fékezett, pörgés és sodródás-mentes) zuhanás volt hivatva megakadályozni. Ennél az eljárásnál a főernyő esetében kézi nyitást alkalmaztak, kis magasságon. A magyar ejtőernyős csapatok felállításukkor ezt a módszert vették át. A német eljárás – amely csak 1943-tól honosodott meg hazánkban – a kis magasságú, bekötött rendszerű ejtőernyős ugrástól remélt relatív védettséget. A német ejtőernyő ennek függvényében magas nyílási sebességű eszköz volt.

Az első világháborús rohamosztatok területén szerzett tapasztalatait a Magyar Királyi Honvédség újjászervezésének időszakában kamatoztathatta. Ekkor **feladatul szabták számára, hogy vesse papírra a rohamharcászatot megvalósító gyalogsági alegységek szervezésével kapcsolatos elképzeléseit.** Így főként **Bertalan Árpád százados** nevéhez köthető²⁷ annak az 1937-es okmánynak a megfogalmazása, amely **a gyalogságon belül létrehozandó különleges szervezeti elemek** irányelveit tartalmazta. Az okmányban leírták a nagy tömegben alkalmazott hagyományos gyalogság mellett létrehozandó kisebb létszámú, speciális feladatok ellátására hivatott **vadász- és gránátos-koncepció** alapelveit. A vadászalakulatok a könnyűgyalogos harceljárást alkalmazták volna, a gránátosegységek feladata a terv szerint a rohamharcászat kivitelezése volt. A tervek szerint dandáronként egy vadászszázalój és egy gránátosszázad létrehozására került volna sor, a gyalogság harcászati képességeinek javítása érdekében. Mivel a könnyűlövész- és rohamegységek harcászatának lételeme a mozgékonyság, valamint a manőverszabadság volt, már ebben az okmányban lehetőségként merült fel a csapatok **légi szállítású gyalogság,** illetve **ejtőernyősvadász** formában történő szervezése. Végül a koncepció egy módosított formában valósult meg 1938-39-ben. A vadászegységeket speciális könnyű fegyverzettel ellátott **hegyivadász-alakulatok** formájában hozták létre. A gránátos-koncepciót pedig az **ejtőernyősvadász-alakulatok** felállításával valósították meg a gyakorlatban, mivel a repülőcsapatok parancsnoka éppen ebben az időben tett javaslatot az ejtőernyősképzés megindítására. Habár **kimondottan és kizárólag légi szállítású gyalogság felállítására sem ekkor, sem később nem került sor,** meg kell jegyezni, hogy a könnyű, szétszerelhető tüzerési eszközökkel és fokozott tüzerőt biztosító fegyverzettel felszerelt **két hegyivadászdandár állománya szükség esetén alkalmas volt a légi szállítású gyalogság feladatainak ellátására is.**

Az elméleti alapok lefektetését követően tehát megkezdődhetett az ejtőernyőscsapatok szervezetfejlesztési tevékenysége. Ebben kiemelkedő szerep jutott az akkor műszaki alegység-parancsnokként Komáromban szolgálatot teljesítő Bertalan Árpád századosnak, akit 1938-ban megbíztak egy kísérleti ejtőernyőskeret szervezésével. Maga a megnevezés – kísérleti keret – jól jellemzi azt a helyzetet, amellyel meg kellett birkóznia. 1938-ban még sehol sem álltak rendelkezésre ejtőernyőscsapatokkal kapcsolatos tapasztalatok. Habár már 1936 óta zajlot-

²⁷ Huszár János: Honvéd ejtőernyősök Pápán. Jókai Kör, Pápa, 1993. 9. o.

tak különféle helyi háborúk, amelynek tapasztalatait folyamatosan értékelték a katonai szakértők, ejtőernyősök bevetésére ezekben nem került sor. A légideszant-fegyvernemet és annak fejlesztését úgy a szovjet, mint a német fél a lehető legnagyobb titoktartással kezelte, így csak kevés érdemi információ állt a magyar katonai vezetés rendelkezésére. ***Teljesen természetes, hogy a tábornoki kar jelentős része kétségeinek adott hangot az ejtőernyőscsapatok felállításával kapcsolatban.*** A honvédelmi miniszter – aki szolgálaton kívül helyezett gyalogsági tábornok (vezérezredes) volt – egy minisztériumi értekezleten élesen reagált az ejtőernyőscsapatok felállításának költségvonzataira: ***„Egy ejtőernyő 3000 pengő? Én egy gyalogost 300 pengőből felszerelek!”***²⁸ Ebben a helyzetben kellett ***Bertalan századosnak*** kikísérleteznie az ejtőernyőscsapatok technikai eszközeit és harceljárását, egyúttal meggyőznie a katonai felső vezetést az új típusú harceljárás hasznosságáról. A meggyőzésben jelentős szerep hárult a katonai vezetők előtt tartott különféle ejtőernyős bemutatókra. Az ejtőernyősök parancsnoka emellett – szolgálati kötelmein jelentősen túlmutató - folyamatos ***„lobbytevékenységet”*** folytatott csapatai fejlesztése érdekében. Számos esetben tett látogatást a Honvédelmi Minisztériumban. Emellett a Mária Terézia Rend Lovagkeresztje olyan kiváltsággal ruházta fel tulajdonosát, amely szerint, az bármikor kihallgatást kérhetett az uralkodótól, illetve a kormányzótól. Két alkalommal élt ezzel a jogával, az ejtőernyőscsapatok fejlesztése érdekében kért bebocsátást ***Horthy Miklós kormányzóhoz.*** ***Az ejtőernyőscsapatok haditechnikai felszerelésének kifejlesztésében,*** a gyártás megszervezésében, elérhető árú eszközök – köztük a magyar ejtőernyőscsalád – rendszeresítésében, a későbbi szervezetfejlesztési bázis létrehozásában elévülhetetlen érdemei voltak. 1940-ben Törzstiszti tanfolyamra vezényelték, ahol tovább mélyíthette elméleti ismereteit. A kísérleti keret szintjéről 1940-re zászlóalj szintre fejlesztette az ejtőernyőscsapatokat, amelyekkel a katonai felső vezetés nemcsak hogy számolt, hanem amelyeket – a gépesített csapatok és a légierő mellett – a korszerű hadviselés harmadik pilléréként ismert el²⁹.

A magyar ejtőernyőscsapatok által követett harceljárás – a század, később zászlóalj szinten kivitelezett harcászati bevetések begyakorlása mellett – ***mindvégig kitarított a diverziós csoportok alkalmazásának koncepciója mellett.*** A kiképzés folyamán az ejtőernyősök

²⁸ ***M. Szabó Miklós:*** A Magyar Királyi Honvéd Légierő a második világháborúban. Zrínyi, Budapest, 1987. 27. o.

²⁹ Huszár János: Honvéd ejtőernyősök Pápán. Jókai Kör, Pápa, 1993. 40. o.

diverziós jellegű tevékenységet, hid- és vasúti-pálya robbantást, járművek – mozdony és teherautó – használhatatlanná tételét, illetve vezetését gyakorolták³⁰. Ebben szerepe lehetett az elméleti alapokat kidolgozó **Szentnémedy Ferencnek**, a műszaki képességek kialakítására vonatkozó javaslatának és az ejtőernyős-diverzióról írott cikkeinek, illetve az ejtőernyős csapatok megteremtőjének nevezhető **Bertalan Árpád** műszaki tapasztalatainak is. Voltaképpen ez a műszaki képességekkel felruházott kiscsoportos ejtőernyős-kon koncepció volt a leggyorsabban és legkisebb költségen megvalósítható. Ugyanakkor ez az általában nagy magasságú ugrással és kis magasságú kézi nyitással, teljes fegyverzettel kivitelezett ejtőernyős eljárás sokkal nagyobb kockázatvállalást és magasabb kiképzettségi szintet feltételezett, mint a tömeges, bekötött dobáson alapuló német eljárás, ahol – a sérülések elkerülése érdekében – a személyi fegyverzetet is külön dobták.

Bertalan Árpád százados munkásságának köszönhető, hogy *a légideszant csapatok tevékenységét írásos formában, a szabályzatok szintjén is kidolgozták*. Az 1939-es Harcászati Szabályzat anyagába már bekerültek a légierő és a szárazföldi csapatok együttműködését szabályzó passzusok. A légideszantok működését, a velük megvalósított együttműködést azonban ekkor – szervezetszerű ejtőernyősegység hiányában - még nem dolgozták be a szabályzatba. Ezt a hiányosságot kiküszöbölve, **Bertalan őrnagy** 1941-ben – amikor a haderőn belül már zászlóalj szintű szervezatként létezett ejtőernyős-alegység – egy általa kidolgozott szabályzattervezetet nyújtott be a Légierő Parancsnoksághoz³¹. Ebben leírta az ejtőernyős csapatok alkalmazási elveit és feladatait, amelyek: „...*ipartelepek, közlekedési gócpontok, vasutak, úttestek, műtárgyak távíró-, távbeszélő és rádió összeköttetések és központok, víz-, és áramvezetékek, élelem-, üzemanyag- és egészségügyi raktárak elrombolása...repülőterek rombolása*”³². A kis csoportokra épülő diverziós tevékenység mellett azonban feltűnnek a dokumentumban az ejtőernyős harcászati kötelek területfoglalással és klasszikus védelmi tevékenységgel járó egyéb feladatok is: „...*szorosok elzárása vagy szabaddá tétele, valamely fontos terepszakasz időleges megszállása a földi gyors csapatok megérkezéséig.*”³³ **Bertalan Árpád őrnagy** tehát fel-

³⁰ Uo. 14. o.

³¹ Uo. 49. o.

³² Uo.

³³ Uo.

adatként határozta meg az ejtőernyőscsapatok számára a klasszikus gyalogsági harc folytatását is. Azonban természetes, hogy nem került el figyelmét az ejtőernyőscsapatok könnyűlövész jellege, az ejtőernyővel földre juttatható támogató fegyverzet korlátozott tömege és mennyisége, ami erősen behatárolta az ejtőernyős egységek hatékony védelmi harcát. Ezért – az ejtőernyősök klasszikus védelmi harcának megvívását leíró rész kiegészítéseképpen egy, a magyar légideszantcsapatok jövőbeni fejlődését meghatározó szövegrész is bekerült a dokumentumba: **„Az ejtőernyős csapat önállóan – sikert ígérően – csak gyors lefolyású és rövid időtartamú feladatok megoldására képes. Huzamosabb tartamú feladatok végrehajtásával előbb-utóbb megsemmisül. Ezért nagyobb szabású és hosszabb időt igénylő feladatok megoldására a légi úton szállított gyalogsággal együttműködve alkalmazzuk.”**³⁴ Ez felhívta a figyelmet az ejtőernyőscsapatok korlátaira, és a szervezetfejlesztés következő, logikus és szükségszerű állomását a vitorlázógép vagy szállító repülőgép segítségével deszantolt **légi szállítású alakulatok** felállításában jelölte meg.

Egy másik, **az ejtőernyőscsapatok kiegészítésének tárgyában napvilágot látott tervezet**³⁵ elkészítésében is részt vett. Ennek a területnek a szabályozása meghatározó jelentőségű volt az ejtőernyőscsapatok további fejlesztése szempontjából. A zászlóaljhoz bevonultatott önkéntesek kiválogatása és kiképzése – tekintettel a háborús idősakra – lassúnak és nehézkesnek bizonyult. A tervezet készítői felismerték, hogy a dinamikus szervezetfejlesztés szempontjából szükségessé vált a más területeken már sikerrel működő **ifjúsági előképzési rendszer** kiterjesztése az ejtőernyőzés területére. Az ifjúság honvédelmi előképzéséről főként a 12 év fölötti fiatalokat tömörítő leventeszervezetek gondoskodtak. Az 1921-ben létrehozott leventemozgalom³⁶ a testnevelésről alkotott törvény alapján, az oktatásügyi miniszter felügyelete alatt, de tartalékos honvédtisztek bevonásával végezte sportfelkészítő munkáját. 1939-től a Honvédelmi Törvény, kötelezővé tette a fiatalok részvételét a leventemozgalomban. **A szervezet irányítását fokozatosan a HM vette át.** A fiatalok kondíciójának magas szinten tartása és az alapvető honvédelmi ismeretek, köztük a lövészet oktatása mellett az állomány

³⁴ Uo.

³⁵ Huszár János: Honvéd ejtőernyősök Pápán. Jókai Kör, Pápa, 1993. 50. o.

³⁶ Ravasz István (szerk): Magyarország a második világháborúban. Lexikon. Petit Real Kiadó, Budapest, 1997. 263. o.

egy részénél olyan speciális területeken is végzett felkészítő munkát, mint a lovagló-, sí-, gépjárművezető-, motorkerékpáros és rádiós kiképzés, vagy a vitorlázó repülés. Ennek alapján *az ejtőernyőscsapatok kiképzéséről szóló tervezet megfogalmazói javaslatot tettek a levételek kiképzés szélesítésére. A tervezet alapján minden nagyobb városban meg kell teremteni az ejtőernyős kiképzés szervezeti és anyagi feltételeit*³⁷. A Bertalan-féle tervezet által javasolt ejtőernyős-kiképzés az 1941-es évtől kezdődően – fő vonalait tekintve – megvalósult a honvédelmi előképzéssel foglalkozó ifjúsági szervezet keretei között, és ez nagymértékben hozzájárult az ejtőernyőscsapatok 1942-től végrehajtott szervezeti fejlesztésének sikeréhez, majd 1944-től az ejtőernyős diverziós csoportok létrehozásához is.

Bertalan Árpád őrnagy 1941-ben bekövetkezett tragikus halálával jelentős veszteség érte a magyar ejtőernyőscsapatokat, elveszítették az egység alapítóját, a nagy tekintélyű vezetőt és tehetséges szervezőt. A délvidéki bevetéskor *hősi halált halt parancsnok* nevét felvette alakulata, így ekkortól *„Magyar Királyi vitéz Bertalan Árpád I. Honvéd Ejtőernyős Zászlóalj”* volt a megnevezés. A pápai repülőtér területén az ejtőernyősök emlékművet³⁸ állítottak korán eltávozott parancsnoknak és balesetben elhunyt bajtársaiknak. Ugyanakkor a dinamikus vezető és szervező teljes életművet hagyott maga után, mivel úgy gyakorlati, mint szabályzataalkotói síkon megtette, amit az adott erőforrások és lehetőségek mellett megtehetett. *„Elvezette”* csapatát addig a pontig, ahonnan már nem torpanhatott meg a fejlődés. 1941-től ugyanis a magyar ejtőernyős-alakulat fejlesztése elért egyfajta stabil szervezeti szintre, és jelentősen megváltozott a külső környezet is. *A háború első időszakában bevetésre kerülő német és szovjet légideszantok alkalmazási tapasztalatai*³⁹ *egyértelművé tették ennek a fegyvernemnek a hatékonyságát, így a dinamikus fejlesztés nemcsak hazánkban, de például az angolszász országokban is ekkortól indult meg.*

³⁷ Huszár János: Honvéd ejtőernyősök Pápán. Jókai Kör, Pápa, 1993. 50. o.

³⁸ Bárczy János: Zuhanóugrás. Magvető Kiadó, Budapest, 1981. 281. o.

³⁹ Német részről 1940-ben Norvégiában és a belga Eben Emael erőd bevétele-nél alkalmazták a deszantokat kiemelkedő sikerrel, míg szovjet részről ugyan-ebben az évben Beszarábiában, majd 1941 őszén Moszkva előterében, Mcenszknél.

1.2. Az ejtőernyőscsapatok bemutató ugrásai és harcászati gyakorlatai

Az 1939-től kezdődően végrehajtott gyakorlatok és bemutató ugrások nem csak az ejtőernyőscsapatok begyakorlottságának növelése szempontjából voltak döntő fontosságúak, de *a katonai felső vezetés meggyőzésében is jelentős szerepet játszottak*. A katonai vezetés állásfoglalása nem volt egyértelmű az ejtőernyőscsapatok felállításának és fejlesztésének szükségességét illetően. Habár szem előtt tartották a szovjet, német és olasz példákat, visszariasztotta őket a csapatok felállításának magas költségvonzata. Jelentős szerep hárult az ejtőernyős bemutatókra a fegyvernem népszerűsítésében, önkéntesek toborzásának elősegítésében, ezáltal az előképzési rendszer kialakításában is.

1939. január 1-én végrehajtották az új típusú magyar ejtőernyő hivatalos bemutató ugrást. Ez nagy jelentőséggel bírt, mivel a több száz beszerzendő ejtőernyő árának kérdése különösen sarkalatos pontja volt a ejtőernyőscsapatok magas költségeivel kapcsolatos vitának. A megbízhatónak tartott, külföldről beszerezhető típusokat igen magas áron szállították a gyártók. A hazai fejlesztésű és gyártású ejtőernyő ára a külföldi típusokénak mindössze a fele volt, viszont kétségeket ébresztett a magyar gyártmánnyal szemben az, hogy voltaképpen előzmények nélkül, első termékként állította elő *a fehérvári repülőgép-javító üzem*. A bemutató ugrás és az új típusú ejtőernyő megtekintésére egy bizottság érkezett a Honvédelmi Minisztériumból a szombathelyi repülőterre. Az ugrásokat külföldi és magyar ejtőernyővel hajtották végre. *A bizottság megfelelőnek találta és elfogadta az új magyar ejtőernyőt*. Az olcsó magyar ejtőernyő sikeres szereplése meggyőzte az ejtőernyőscsapatok felállítását a magas költségek miatt ellenző tábornokokat, így hivatalosan is megnyílt az út az eszköz rendszeresítése és a csapatok bővítése előtt.

Az ejtőernyőskeret első nyilvános szereplésére a szombathelyi repülőnapon, 1939. június 3-án került sor. Felkészülését a bemutatóra megsejmelte a honvédség főparancsnoka, *Sónyi Hugó gyalogsági tábornok is*. A szállító gépekből 20 fő hajtott végre ugrást, majd a földet érést követően harcászati gyakorlatot tartottak. A tábornok elégedettségének adott hangot és pénzjutalomban részesítette az ejtőernyős állományt. Másnap a repülőnap folyamán, több ezres nézőközönség előtt került sor az ejtőernyőscsapatok bemutatójára. Az ejtőernyősök három szállító repülőgépből hajtottak végre csoportos ugrást. A földet érést követően robbantási feladatot mutattak be. Ezt a harcászati bemutatót

követte a két ejtőernyős által végrehajtott „*zuhanó ugrás*,” amely nagy magasságú gépelhagyás és kis magasságú nyitás kombinációja volt. A gyakorlatot követően a katonai felső vezetés utasítására 30 fővel megemelték az ejtőernyőskeret létszámát.

Az 1939. szeptemberében Mátyásföldön tartott ejtőernyős bemutatók már a szakmai elismertség jegyében zajlottak. Az ejtőernyőskeretet ekkor már mint a haderőfejlesztés szempontjából kívánatos, a korszerű hadviselés elveit megvalósító csapatot mutatták be a szakmai közönségnek. Küszöbön állt a honvédség hadrendjében egy ejtőernyős-század megalakítása. Nem volt egyértelmű az ejtőernyős csapatok haderőnemi alárendeltségének kérdése, így azonos érdeklődés mutatkozott úgy a szárazföldi haderőnemi, mint a légierő részéről. *A honvédség tábornoki karának tartott ejtőernyős bemutatót a szombathelyi ejtőernyőskeret.* A hadtest- és hadosztályparancsnokok mellett megjelentek a Honvédelmi Minisztérium tisztjei és a Törzstiszti tanfolyam hallgatói is. A keret tagjai 300 méter magasságból hajtottak végre ugrást és harcászati gyakorlat keretében egy repülőter elfoglalását mutatták be. Néhány ejtőernyős nagy magasságú ugrást is bemutatott a közönségnek. A légierő vezetése fokozott figyelemmel kísérte az ejtőernyős csapatok fejlődését. A mátyásföldi bemutató után néhány nappal a szombathelyi repülőtéren tett látogatást *Háry László ezredes, a légierő parancsnoka.* A keret tagjai ekkor egységesen nagy magasságból végrehajtott ugrást mutattak be. A légierő parancsnoka – aki egyúttal a Légügyi Hivatal vezetője is volt – elégedettségét fejezte ki a gyakorlat kapcsán. Nem vitás, hogy az ebben az évben önálló haderőnemmé vált légierő – a tevékenységi köréhez kötődő infrastrukturális, kiképzési és technikai elemek miatt – már bizonyos ambíciókat táplált a felállítandó ejtőernyős csapatok saját szervezetébe olvasztásával kapcsolatban.

Ejtőernyős bemutató ugrásra került sor 1939. november 3-án Kassán, a légierő eszközeinek jelentős részét felvonultató repülőnapon⁴⁰. A légierő történetében jelentős eseménynek számított az önálló felsőoktatási intézmény, a kassai *Horthy Miklós Repülő Akadémia* megnyitása. A vadász-, bombázó és felderítő pilóták mellett itt került sor a szállító pilóták képzésére is. A Repülő Akadémia látta el a légierő számára létfontosságú *vitórlázó repülőgépes és ejtőernyős előképzési rendszer* szakmai felügyeletét is. A repülőbemutató mellett ejtőernyős bemutató végrehajtására is sor került a megnyitón. Az ejtőernyősöket – ekkor már a pápai ejtőernyős század állományát – három szállító repü-

⁴⁰ Huszár János: Honvéd ejtőernyősök Pápán. Jókai Kör, Pápa, 1993. 44. o.

lőgépet vitte a kassai repülőter fölé. A 300 méteres minimális ugrási magasságot nem tudták tartani, mivel a felhőalap 180 méteren volt. Az ugrásvezető – tekintettel a kiemelt rendezvényre – a kis magasságú végrehajtás mellett döntött. A 21 fős csoport rendkívül veszélyes, de igen látványos ugrást mutatott be ekkor, mivel a gépet elhagyva szinte azonnal ejtőernyőt nyitottak, és szétszóródás nélkül, szinte zárt alakzatban értek földet. Az ugrás elnyerte a nagyközönség és a jelen lévő katonai vezetők tetszését.

1940-ben az ejtőernyősszázad az éves kiképzési tervnek megfelelő foglalkozásokat és gyakorlatokat hajtott végre⁴¹. Ekkor már nem az új típusú csapatok bemutatása, a katonai felső vezetés meggyőzése dominált, hanem a háborús körülmények között folytatott gyors kiképzés. A Törzstiszti tanfolyam hallgatói számára a mátyásföldi repülőtéren ebben az évben is ejtőernyős bemutatót tartottak, ezúttal áprilisban. Ekkor már az új, nagyobb szállító kapacitású Savoia szállító repülőgépekből ugrottak az ejtőernyősök, összesen 26 fő. Májusban a harcászati gyakorlat elemeivel egybekötött kiképzési ugrásokra került sor Pápán. A felderítés, találkozóharc, támadás és különféle járőrfeladatok, illetve az éleslövészet végrehajtását is az ejtőernyős ugráshoz kapcsolták. Az egyhónapos kiképzést egy 29-én kezdődő, háromnapos gyakorlat zárta, ahol kötelekugrást, ejtőernyős ugrással egybekötött robbantási gyakorlatot és éleslövészetet, illetve egyéb harcászati gyakorlatokat hajtottak végre. A tavaszi kiképzési időszakot Weth Henrik gyalogsági tábornoknak, a Honvéd Vezérkar főnökének előre be nem jelentett ellenőrző látogatása zárta júliusban. Az erre a napra külső terepszakaszra tervezett századszintű ejtőernyős gyakorlatot az ellenőrző előjáró látogatása miatt módosították, és végrehajtották a repülőter elfoglalását. A 125 fős hadilétszámú ejtőernyősszázad 300 méterről, zárt alakzatban hajtott végre ugrást. Az ugrást az ejtőernyősszázad állománya teljes felszereléssel, nyakba akasztott géppisztollyal, tartalék lőszerrel és kézi gránátokkal felszerelve végezte. Az ejtőernyős katonák alakzatában színes kupolákkal megjelölve értek földet a robbanóanyagot és nehéz gyalogsági fegyverzetet tartalmazó konténerek. A földet érést követően a század lerohanta a repülőter objektumait, amelyek közül néhányat fel is robbantottak. A robbantást színes füstgyertyákkal jelezték. Az ellenőrzés nem tárt fel hiányosságot, a vezérkar főnöke elégedett volt a látottakkal. Nyitva állt az út az ejtőernyősszázad zászlóaljja fejlesztése előtt.

⁴¹ Uo. 46. o.

1.3. Az ejtőernyőscapatok Kárpátalján tervezett művelete

1939. március 15-én szakasz erejű ejtőernyőscsoport bevetését vették tervbe a Kárpátalján végrehajtott támadó hadműveletek támogatására. A csehszlovák állam szétesése következtében került sor egyes kárpátaljai területek visszacsatolására. A szárazföldi támadó műveleteket a Kárpát-csoport elnevezésű **hadtest erejű harccsoport** hajtotta végre, amely egy gépesített és két lovasdandárból, egy gyalogezredből és hegyivadász-, illetve kerékpáros zászlóaljából állt⁴². *A gyorscsapatok 15-én hajnalban, Ungvárnál és Munkács körzetében nyomultak be Kárpátaljára.* A szárazföldi erő előrenyomulása folyamán csak kisebb irreguláris csoportok bocsátkoztak tűzharcba a magyar erőkkel, ezek viszont nem jelentettek különösebb akadályt. *A támadó gyorscsapatok 16-án és 17-én jutottak ki a Vereckei illetve az Uzsoki hágókhoz.*

Az erdős-hegyes terepen célszerűnek látszott légideszant bevetése hágók, hidak és átjárók biztosítása céljából, a gyorscsapatok zavartalan előrenyomulásának biztosítása érdekében. Az alacsony létszám miatt azonban természetesen csak diverziós vállalkozások tervezésére kerülhetett sor. A katonai vezetés 15-én elrendelte az ejtőernyőskeret mozgósítását. A szállító repülőgépek a repülésre előkészítve, startkész állapotban várakoztak a repülőtér betonján. *Az ejtőernyőskeret állománya teljes felszereléssel várta a felszállási parancsot.* A tervek szerint az ejtőernyősegyeséget robbanóanyag és üzemanyag vételezésére először Mátyásföldre irányították volna, majd onnan a célterületre. Az egyik lehetséges feladat egy Kárpátalja területét elhagyni készülő, értékeket menekítő vonat feltartóztatása lett volna⁴³. Harminchatórás készség után a bevetést visszavonták, mivel a szárazföldi csapatok a gyors előrenyomulás miatt már nem igényelték az ejtőernyősök bevetését.

⁴² Ravasz István (szerk): Magyarország a második világháborúban. Lexikon. Petit Real Kiadó, Budapest, 1997. 211-212. o.

⁴³ Szokolay Tamás: A magyar ejtőernyőzés lovagkora. Hadtörténeti Levéltár Tanulmányok Gyűjteménye 2280.

Ugyanakkor az ejtőernyőskeret mozgósítása néhány hosszú távú tanulsággal szolgált. A katonai vezetés által tervezett lehetséges bevetések többsége nem diverziós jellegű volt, hanem valamely objektum – híd, közlekedési csomópont vagy szoros – elfoglalását, és megtartását célozta. Ezért a bevetés sikeres végrehajtása érdekében felmerült a támogató fegyverzet – golyószóró, aknavető, nehézpuska és géppuska – alkalmazásának igénye is⁴⁴. Ez a kérdés azonban technikailag ekkor még nem volt megoldott. Habár a kárpátaljai bevetésre nem került sor, az az ejtőernyős csapatok fejlődését – az aktuális problémák feltárásával – mégis nagymértékben elősegítette.

1.4. A délvidéki hadművelet folyamán bevetett légideszant

Az első ejtőernyős harci bevetésre 1941. április 12-én került sor a délvidéki hadművelet folyamán. A magyar szárazföldi hadművelet elsődleges célja az ellenséges erők bekerítése volt, amit jelentősen gátolhatott a támadás elakadása az olyan természetes akadályoknál, mint a Ferenc-csatorna és a Ferenc József csatorna. Az ejtőernyős csapatokat egy lovas és két gépesített dandár támadásának támogatására, a saját csapatok előrenyomulásának és az ellenség üldözésének meggyorsítására, illetve hadműveleti szintű bekerítés lehetővé tételére vetették be⁴⁵. Az Újvidék-Titel irányába végrehajtott támadás folyamán *az ejtőernyős-zászlóalj azt a feladatot kapta, hogy öt szállító repülőgéppel, két hullámban kiszállítva, egy-egy századdal* foglalja el a Ferenc- és a Ferenc József csatorna kulcsfontosságú hidjait, szerelje le a hidakon esetleg elhelyezett robbanótölteteket és védelmi állást kialakítva tartsa azokat addig, amíg a gépesített alakulatok beérkeznek. A két elfoglalásra kijelölt híd a Ferenc-csatornán ívelt át Zombornál⁴⁶ és Szenttamásnál, a támadás fő irányában. A támadás folyamatosságának biztosításával jelentős szerep hárult a hidakat megvédő ejtőernyős-alakulatokra.

A szerb erők a zombori és a szenttamási híd környékét, valamint a településeket műszaki zárrendszerrel megerősített védelemmel és légvédelmi gépágyúkkal oltalmazták. A légvédelmi rendszer semle-

⁴⁴ Huszár János: Honvéd ejtőernyősök Pápán. Jókai Kör, Pápa, 1993. 18. o.

⁴⁵ Horváth Csaba – Lengyel Ferenc: A délvidéki hadművelet 1941. április. Püedlo, Budapest, 2005. 67. o.

⁴⁶ Uo. 77. o.

gesítésére az ejtőernyős-támadás előtt a német és a magyar légi erők bombázó repülőgépei tettek kísérletet⁴⁷. A támadást megelőző órákban a szerb erők mozgásáról és a hidak állapotáról a budaörsi repülőtérrel felszálló felderítő repülőgépek szolgáltatottak információt. A felderítő repülőgépek jelentése szerint a szerb erők folyamatosan, nagy tömegben vonultak vissza a hidakon, amelyeket láthatóan előkészítettek a felrobbantáshoz⁴⁸. A helyi légi főlény kivívásáról, illetve a szállító repülőgépek biztosításáról a börgöndi repülőtérrel felszálló vadász-repülőgép-század gondoskodott.

Az ejtőernyősök elsőként levegőbe emelkedő századát a zombori hídnál kívánták bevetni⁴⁹. Az esőzések miatt vizes talajú pápai repülőtérrel az ejtőernyős szállító század feladata nem volt kivitelezhető, ezért az ejtőernyős-zászlóalj állományát a veszprémi repülőtérre szállították át. Az innen 17 órakor induló bevetés repülő katasztrófával kezdődött. Az eredetileg tervezett öt szállító repülőgép helyett csak négy került bevetésre, így kis mértékben megnövelték a gépenkénti terhelést. ***A szállító repülőgépeknek gépenként 26 fő ejtőernyőst, négy fő gépszemélyzetet és a málházott felszerelést kellett a célterület fölé eljuttatniuk.*** A veszprémi repülőtérrel a túlterhelt vezérgép csak nagy nehézségek árán tudott felemelkedni, majd 50 méteres magasságban – vagy túlterhelés és a rakomány megcsúszása, vagy hidraulika hiba miatt – kormányozhatatlanná vált és visszazuhant a földre. ***A gép azonnal felrobbant és a fedélzeten lévők közül huszan meghaltak, köztük Bertalan Árpád őrnagy,*** zászlóaljparancsnok is. A vezérgéppel együtt nemcsak a harcosoport parancsnokát és törzsét veszítették el, hanem megsemmisült a bevetés egész dokumentációja is.

A megmaradt állomány ennek ellenére ragszkodott a harcfelelő végrehajtásához. A szárazföldi parancsnokság parancsot adott a szenttamási híd elfoglalására, mivel ekkorra a zombori hidat a szerbek már felrobbantották⁵⁰. A zászlóalj parancsnokhelyettese biztonsági megfontolásból csökkentette a gépek terhelését. A megmaradt három

⁴⁷Uo. 74. o.

⁴⁸ **M. Szabó Miklós:** A Magyar Királyi Honvéd Légierő a második világháborúban. Zrínyi, Budapest, 1987. 55. o.

⁴⁹ Horváth Csaba – Lengyel Ferenc: A délvidéki hadművelet 1941 április. Püedlo, Budapest, 2005. 68. és 77. o.

⁵⁰ Uo. 81. o.

repülő 19 óraker, szürkületkor indult dél felé. A késés, és az egyre romló fényviszonyok erősen megnehezítették a repülőgépek helyzetének pontos meghatározását. ***Navigációs hiba miatt a kijelölt ledobózónától 15 km-rel közelebb értek földet. Második hullám kiszállítására és ledobására már nem került sor, mivel besötétedett.*** A földet ért ejtőernyősök menetet hajtottak végre a szenttamási hídra. Az ejtőernyős vadászok a szárazföldi támadás élén haladó gépesített csapatokkal együttműködve, a gépesített erők számára gyalogsági támogatást biztosítva⁵¹ részt vettek a híd elfoglalásában. A szenttamási hidat hatórás harc árán, jelentős szerencsével sikerült épségben elfoglalni. A másik, ejtőernyős-támadás célpontjául kijelölt, a szerb erők által felrobbantott zombori hidat viszont hosszas munkával kellett megerősíteniük a műszaki csapatoknak⁵². Így, ott jelentős – közel egy nap – időt vesztek a támadó magyar erők.

1.5. Az ejtőernyős zászlóalj ellátási műveletei a Kárpátok térségében

1941. július 6-án az 1. hegyidandár és a gyorsadtest légi ellátására vetették be az ejtőernyős szállítórepülő-századot. A honvédség Kárpátokban zajló művelete folyamán a támadó hegyidandár elszakadt ellátó szerveitől. ***Az erdős-hegyes terepen az ejtőernyős légi ellátás az erők gyors előrenyomulásának elsődleges feltételévé vált.*** A három Savoia szállító repülőgép és a tízfős ejtőernyős-állomány 5-én délután érkezett meg a debreceni repülőtérre, ahol megkezdték az ellátmány becsomagolását és málházását. A rakomány ***másnap 19 ejtőernyős konténerben és 31 ejtőernyővel felszerelt csomagban*** került ledobásra Kolomeától délre 46 km-re. Az erdei tisztáson kijelölt ledobó helyet a fogadó alakulatnak előzetes egyeztetés alapján füsttel kellett megjelölnie. A feladatot a szállító repülőgépek kétszeri felszállással hajtották végre. Az első, délelőtti repülés folyamán az alacsony felhőzet és a hegyek között megülő pára miatt nem volt látható a célterület. A második, délutáni repülésnél – rádióon történt egyeztetés alapján – egy újabb, jobban látható ledobó hellyel próbálkoztak. Mivel ekkorra az idő is kitisztult, rendben átrepültek a Kárpátokon és végrehajtották az ejtőernyős

⁵¹ Uo. 89. o.

⁵² Ravasz István (szerk): Magyarország a második világháborúban. Lexikon. Petit Real Kiadó, Budapest, 1997. 90. o.

teherdobást. Az utánpótlás ledobása után *az ejtőernyősök is ugrást hajtottak végre* és összegyűjtötték a ledobó tartályokat.

1.6. Az ejtőernyőscsapatok 1942-es harcászati bemutatója

1942 folyamán a kiképzésben jelentős változások álltak be, mivel ebben az évben megkezdődött a magyar ejtőernyőscsapatok harceljárásának átalakítása. Egyrészt az év első felében lezajlott szervezeti fejlesztés – a géppuskás, nehézfegyver, műszaki és a híradó század felállítása⁵³ – másrészt a német légideszant-fegyvernem 1940-41-es harcászati tapasztalatait feldolgozó elemzések vizsgálata⁵⁴ elvezetett ahhoz a döntéshez, hogy *a zászlóalj a kiscsoportos diverziós alkalmazás helyett egy egységben kell bevetni*. A nagy mennyiségű ejtőernyős deszantolása viszont az eddigiektől eltérő eljárásokat kívánt, mivel a szétszóródás elkerülésére az ugrást nagy kötelék esetén kis magasságról kellett végrehajtani. Ezt az eljárást indokolta a német légideszant-csapatoknak az a harcászati tapasztalata is, amely szerint a kis magasságú ejtőernyős ugrás fokozott védettséget biztosít az ellenség légvédelmi tüzével szemben. *A németektől átvett új elvek szerint az eddigi 5-600 méter körüli minimális ugrási magasságot a kiképzés folyamán közelíteni kellett a 100 méterhez.*

A harceljárás átalakításának egyfajta záró aktusa volt az *1942. május 25-én végrehajtott ejtőernyős harcászati bemutató*, amelyre egy zászlóavatási ünnepség kapcsán került sor. Az avatási ünnepségen és az ezt követő légi parádén, valamint harcászati bemutatón részt vett a magyar katonai és politikai felső vezetés jelentős része. A bemutatón az ejtőernyősök zárt kötelékben repülő szállító repülőgépekről, kis magasságról hajtottak végre ugrásokat, majd különféle harcászati szituációkat mutattak be látványos pirotechnikai imitáció keretében. *Bár a harcászati bemutató sikeres volt, a kitűzött célt, a 100 méter körüli kis magasságú ugrást nem tudta bemutatni az ejtőernyős-zászlóalj állománya.* Ennek az volt az oka, hogy a harcászati bemutatót megelőző begyakorlás során két halálos kimenetelű baleset is bekövetkezett⁵⁵ a

⁵³ Huszár János: Honvéd ejtőernyősök Pápán. Jókai Kör, Pápa, 1993. 63. o.

⁵⁴ Bárczy János: Zuhanóugrás. Magvető Kiadó, Budapest, 1981. 292. o.

⁵⁵ Uo. 326. o.

kis magasságú ugrások miatt, így a minimális ugrási magasságot a Légerő Parancsnokság 300 méterben határozta meg.

Ennek a harcászati gyakorlatnak a tapasztalatai jelentős hatással voltak a magyar ejtőernyős csapatok fejlődésére. A balesetek kivizsgálása folyamán a szakértői bizottság megállapította, hogy a rendszeresített *H-40 M ejtőernyő a 100 méterről végrehajtott ugrásokra nem alkalmas*⁵⁶. Mivel a rendelkezésre álló haditechnikai eszközrendszer és a bevezetni kívánt harceljárás láthatóan nem állt összhangban egymással, a légerő parancsnokság további elemzések elkészítésére adott utasítást. Ennek eredményeképpen megállapítást nyert, hogy a német kis magasságú harceljáráshoz mindenképpen más típusú ejtőernyő rendszeresítése szükséges. *Az 1942. májusi gyakorlat tapasztalatai vezettek el oda, hogy a magyar haderő az átképzés megindítása céljából még ebben az évben szakmai delegációt küldött a német légideszantsapatokhoz.* A csoport tagjai általános ejtőernyős ismereteket, emellett nehéz fegyverzet és utánpótlás célba juttatására alkalmas teherdobási eljárásokat sajátítottak el. Megkezdték a tárgyalásokat a német deszanternyő hazai gyártása ügyében is⁵⁷. Ezáltal az 1942-es harcászati gyakorlatot követően egy hosszas fejlesztési folyamat vette kezdetét. *A koncepció- és felszerelésváltás azonban költség- és időigényes folyamat volt.* A német légideszantsapatok harceljárásának és felszerelésének végleges honosítására csak két évvel később került sor. *1944-ben egy 30 fős német kiképzőkeret érkezett Pápára, akik az ekkorra nagy számban rendszeresített Ju-52-es szállító gépekből és az addig kihasználatlan He-111 közepes bombázóból oktattak ugrást a rendszeresített német csapaternyőkkel.* A nyár végéig az ejtőernyősezred alegységeinek egy részét átképezték az új harceljárásra⁵⁸. A kiképzési folyamatot azonban megszakították a Magyarország területén folyó harcok, amelyekbe a katonai vezetés az ejtőernyősezred állományát is kénytelen volt bevonni.

⁵⁶ Uo. 333-334. o.

⁵⁷ Uo. 339-340. o.

⁵⁸ Tassonyi Edömér: Az ejtőernyősök harca a Kárpátok védelmében. Kanadai Magyar Szármak, 1982. 78. o.

1.7. Az ejtőernyőscsapatok bakonyi harcászati gyakorlata

Az új típusú csapatok felállításával létrejött katonai képességek és lehetőségek szerencsés módon jól illeszkedtek a jellemzően első világháborús tapasztalatokkal bíró magyar tábornoki kar Kárpát-medence védelmével kapcsolatos hadművelleti terveibe. Az első világháborús tapasztalatok alapján megfogalmazott hadművelleti elképzelés⁵⁹ szerint a **Kárpát-medence védelmének kulcsa a Kárpátok hágóinak birtoklása és az ott megvalósított védelem, mivel így viszonylag kis erővel is hatékony védelmi harc vívható.** 1939-től a lezajlott terület-visszacsatolásokkal a Kárpátok észak-keleti hágóinak birtoklása lehetővé tette a koncepció megvalósítását, így ott kiépült az **Árpád-vonal**. A Kárpátok déli hágói azonban nem kerültek magyar kézre, így azokat – szükség esetén – egy a román haderő elleni gyors támadással kellett volna birtokba vennie a magyar haderőnek⁶⁰. **A védelmi koncepción 1940 végétől dolgozott a magyar vezérkar⁶¹. A magyar haderő képességeit 1942-től úgy alakították, hogy az alkalmas legyen egy Dél-Erdély birtokba vétele céljából megindított támadó hadművelet hatékony végrehajtására⁶².** A megvalósított védelem tervezett formája az lett volna, hogy a magyar erők még a támadó beérkezése előtt megszállják a Kárpátok hágóit. Egy ilyen műveletnél kiemelt szerep hárult az ejtőernyősalakulatokra, mivel a siker abban rejlett, hogy még az ellenség erőinek megjelenése előtt birtokba vegyék a kulcsfontosságú hágókat. Azok lezárása érdekében ledobott ejtőernyős-zászlóaljok egy-két napos – ejtőernyős légi ellátással támogatott – védelmi harctevékenységet folytattak volna a hágóknál, lehetővé téve ez alatt a főerők beérkezését⁶³.

⁵⁹ Ravasz István: Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914-1945. Püldo Kiadó, Budapest, 2000. 8. o.

⁶⁰ **M. Szabó Miklós:** A Magyar Királyi Honvéd Légierő elméleti – technikai – szervezeti fejlődése és háborús alkalmazása 1938-1945. Zrínyi, Budapest, 1999. 221. o.

⁶¹ Szabó József János: Az Árpád-vonal – a Magyar Királyi Honvédség védelmi rendszere a Keleti Kárpátokban. Timp Kiadó, Budapest, 2002.

⁶² Markó György (szerk.): Háború, hadsereg, összeomlás. Magyarország katonai részvétele és szerepe a második világháborúban. Zrínyi, Budapest, 2005. 29-31. o.

⁶³ Bárczy János: Zuhanóugrás. Magvető Kiadó, Budapest, 1981. 349. o.

1943 májusában nagyszabású harcászati gyakorlatot tartottak az ejtőernyőscapatok részvételével⁶⁴. A feladat az volt, hogy az ejtőernyősök a lehető legrövidebb idő alatt szállják meg a Bakony átjáróit és tartásuk azt egy jelentős túlerővel, páncélosokkal és nehézfegyverzettel támadó ellenséggel szemben, a főerők beérkezéséig. A gyakorlat a Kárpátok hágóinak megszállását szimulálta. Az ejtőernyőscapatok Bakonyszűcs község melletti bevetésekor nagy súlyt fektettek a nehéz fegyverzet – aknavetők és páncéltörő ágyúk – földre juttatásának végrehajtására, hiszen ezek az eszközök garantálták az ejtőernyősök védelmének állékonyságát. A harcászati gyakorlatot a Honvéd Vezérkar főnöke is megtekintette, tapasztalatait részletesen értékelte. *A Kárpátok déli hágóinak megszállására vonatkozó terveket 1944. augusztusában, a gyakorlatban is megkísérelték kivitelezni, amelyet az 1.10 pontban ismertetünk.*

1.8. Deszant-elhárító művelet az ejtőernyős partizáncsoportok felszámolására

1944 júniusa és augusztusa között ejtőernyős csoportok felszámolására Beregszász, majd Máramarossziget bázisról vetették be az ejtőernyős-zászlóalj állományát, egyfajta deszant-elhárító tartalékként. A feladat végrehajtását a térségben egyre növekvő számban ledobott szovjet-magyar ejtőernyős diverziós (partizán-) csoportok tették indokolttá. Ekkorra már rendelkezhetett információval arról a magyar katonai vezetés, hogy a német ejtőernyős csapatok sikeres bevetést hajtottak végre a Jugoszláv hegyekben a partizánok ellen. A katonai vezetés ezért májusban elrendelte az ejtőernyős-zászlóalj mozgósítását.

A szovjet hadsereg a magyar hadifoglyok diverzáns feladatok ellátására vállalkozó állományát – összesen 391 főt - partizániskoláiban robbantásra és ejtőernyős ugrás végrehajtására képezte ki⁶⁵, majd szakasz erejű csoportokban, szovjet parancsnokhelyettessel, rádióssal és orvossal, esetleg robbantási szakemberrel megerősítve dobta le ejtőernyővel Magyarország észak-keleti területein. A ledobott alegységek rejtőzködését segítette az erdős-hegyes terep, amelynek tisztásain lehetőség nyílt a légi utánpótlás és erősítés fogadására is. A csoportok fel-

⁶⁴ Huszár János: Honvéd ejtőernyősök Pápán. Jókai Kör, Pápa, 1993. 74. o.

⁶⁵ Liptai Ervin (szerk.): Magyarország hadtörténete. Zrínyi, Budapest, 1985. 470-473. és 503-505. o.

adata a diverziós cselekmények végrehajtása, esetenként mélységi fel-
derítő tevékenység mellett a helyi ellenállás szervezése volt. **Néhány
jelentősebb csoportot ismertetünk ezek közül.**

Május 10-én, Munkácstól északra dobtak le egy 22 fős szovjet-
magyar ejtőernyős csoportot⁶⁶, amely a hegyekben rejtett bázist hozott
létre, ahol több száz főre duzzasztotta állományát, és onnan diverzáns
tevékenységet folytatott. **Augusztus 8-án Munkácstól 15 km-re délre**
dobtak le egy 11 fős szovjet-magyar egységet⁶⁷. Az erdős terepen vég-
rehajtott ledobás megfelelő rejtést biztosított a csoportnak, ugyanakkor
számos baleset és sérülés forrása lett. A kötelék biztonságos rejtékhe-
lyet alakított ki magának, felvette a rádiókapcsolatot a szovjetparancs-
nokszággal, ledobó helyet hozott létre a légi utánpótlás számára és to-
vábbi erősítést kért. **Augusztus 25-én éjjel** három szállító repülőgép
fedélzetén érkezett be egy 31 fős erősítés és az utánpótlás, amelyet **jel-
zőtüzekkel megvilágított területre** dobtak le ejtőernyővel. Az egyik gép
földnek csapódott, az utasok és a szállítmány megsemmisült. A másik
két gépből ugró összesen 20 fő ugyan földet ért, de sokan megsérültek.
Szeptember 24-én éjszaka további utánpótlás és két fő erősítés érkezett
légi úton. A beérkezett utánpótlásokkal a csoport tovább folytatta di-
verziós tevékenységét, vasúti pályát rongált meg és üzemanyag raktárat
támadott, miközben hadifogságból szökött szovjet katonákkal gyarapí-
totta létszámát.

**Augusztus 21-én Szatmárnémetitől északra, Máramarossziget
térképében** dobtak le egy 14 fős szovjet-magyar csoportot⁶⁸, amely az
erős szél miatt szétszóródott és nem volt képes erői gyülekeztetésére.
Állományának egy részét – főleg az ugrás folyamán megsebesült sze-
mélyeket – a csendőrség elfogta. Szeptember 20-án egy újabb 12 fős
csoportot⁶⁹ dobtak le itt. Három héten keresztül folytattak diverziós te-
vékenységet, német és magyar alegységeket támadtak, majd átszivárogtak
a szovjet csapatokhoz. Szeptember 17-én **Szatmárnémetitől délre**

⁶⁶ Uo. 504. o. Maszlov-Melnyikov csoport, később Vatutyin, majd Thanko-
oszttag.

⁶⁷ Uo. Uszta-csoport, később „Rákóczi –egység”.

⁶⁸ Uo. Dékán-csoport.

⁶⁹ M. Kiss Sándor (szerk.): Magyarország 1944: fejezetek az ellenállás történe-
téből. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994. 142-155. o. Riszdorfer-
csoport.

dobtak le egy 21 fős szovjet-magyar csoportot⁷⁰ két szállító repülőgép fedélzetéről. Az első gépből ledobott csoport navigációs hiba miatt földet éréskor egy falu (*Érmihályfalva*) házára esett. Erőiket így hamar felfedték és megsemmisítették a faluban állomásozó magyar csapatok. A másik gépből kissé távolabb ugró erőket szintén felfedték és üldözni kezdték, elfogásuk azonban nem sikerült. A csoport néhány napos tevékenységet követően átszivgárgott a szovjetekhez. *További kisebb szovjet-magyar ejtőernyős csoportok bevetésére került sor Sátoraljaújhely, Diósjenő és Ózd térségében.*

Mint látható, a diverziós csoportok bevetésének súlypontja a Munkács-Szatmárnémeti térség volt. A májustól szeptemberig bevetett 19 csoport többsége működött itt. Az elhárításukra odavezényelt ejtőernyős-zászlóaljat a fenti térség középső területein helyezték el. A zászlóalj június 5-én indult Pápáról Beregszászra, majd 27-én állománya a diverziós tevékenység súlypontjának áthelyeződése miatt Márama-rosszizigetre vezényelték. *A zászlóalj szakasz-század szinten teljesített járőr feladatokat a környező területeken. Egy Ju-52-es szállító repülőgépekkel üzemelő repülőszázad ebben az időszakban a térségben hajtott végre feladatot*⁷¹. A zászlóalj települési területéhez közel, Aknaszlati-nán egy kisebb repülőtér is rendelkezésre állt, így felmerült a szükség szerinti ejtőernyős alkalmazás gondolata is⁷². A nagy területen szétszórva ledobott diverziós csoportok blokározásánál és felszámolásánál elvileg hasznosnak bizonyult volna a zászlóalj alegységeinek ejtőernyős ledobása, erre végül mégsem került sor. A helyi hatóságok általában hatékonyan számolták fel a diverziós csoportokat, így elegendőnek bizonyult az ejtőernyős zászlóalj gépjárműves járőrtévékenysége. *1944. augusztus 10-én az ejtőernyős zászlóalj állománya a Keleti-Kárpátok védelméért felelős 1. magyar hadsereg alárendeltségébe került, 15-én a Tornyai-hágóhoz vonult, ahol néhány nappal később megkezdte védelmi harcát a szovjet csapatokkal szemben.*

⁷⁰ Uo. 150-151. o. Maléter-csoport.

⁷¹ *M. Szabó Miklós*: A Magyar Királyi Honvéd Légierő elméleti – technikai – szervezeti fejlődése és háborús alkalmazása 1938-1945. Zrínyi, Budapest, 1999. 246. o.

⁷² Huszár János: A magyar ejtőernyős alegységek harci tevékenysége 1944-ben. Hadtörténeti Közlemények, 1987. 2. sz. 289. o.

1.9. Ejtőernyős légi ellátási műveletek a Kárpátokban

1944. július 25-én került sor a Delatyin⁷³ térségben körülzárt csoportosítás ejtőernyős légi ellátására. Az erődített támpontként berendezett Delatyin az **1. magyar hadsereg Kárpátok előterében húzódoó védelmi vonalának fontos pontja volt. Az ott védő 24. hadosztály és a 2. hegyi dandár állományát** a 13-án **Lemberg (Lvov)** fő irányba megindított szovjettámadás vágta el részlegesen a visszavonuló főerőktől, amikor 24-én a magyar védelem balszárnyát végül áttörték a szovjet csapatok. A város néhány napos megtartása kiemelkedően fontossá vált, mivel ez tette lehetővé a visszavonuló főerők Tatár-hágó irányába történő mozgását, új védelmi állásba vonulását.

A Delatyin térségében körülzárt csapatok a további sikeres harctevékenységhez, illetve a helyzet alakulásának függvényében tervezett visszavonuláshoz lőszert, egészségügyi anyagot, lótápot és élelmiszert igényeltek. Lőszerek szinte teljes egészében elfogyott, egyéb ellátási készleteik mennyisége is minimális szintre csökkent. A szárazföldi szállításra – a szovjet erők bekerítési kísérletei és a visszavonuló magyar csapatok nagy tömege miatt - nem volt reális lehetőség. *A légi ellátási feladat végrehajtása érdekében Pápáról a debreceni repülőtérre repült az ejtőernyőszerezeti szállítóosztályának három Fiat G-12-es típusú közepes szállító repülőgépe, fedélzetükön 9 fő ejtőernyős katonával.* Debrecenben állították össze az ejtőernyővel ledobandó utánpótlást, és azzal feltöltötték a rendszeresített ejtőernyős konténereket. 25-én innen indult a három gép a célterület fölé. A szállító repülőgépek biztosításáról Me-210 típusú nehézvadász repülőgépek gondoskodtak. A három szállító repülőgép összesen **8 tonna** ellátmányt vitt a körülzárt csoportosítás számára. *Az utánpótlást és a teljes fegyverzettel ugró 9 ejtőernyős katonát sikeresen eljuttatták a körülzárt erőkhöz.* Az ejtőernyős-állomány egy része - az erdős-hegyes terepen végrehajtott ugrás következtében – a fákon fennakadt, személyi sérülés azonban nem történt.

A légi úton ellátott 24. hadosztály és a 2. hegyidandár sikeres harctevékenységet folytatott. Nemcsak a várost védték ezek az erők, hanem azt is megakadályozták, hogy a szovjet csapatok teljes mértékben bekerítsék őket. *A Delatyin – Tatár-hágó útszakaszon 25-én és 26-*

⁷³ Bárczy János: Zuhanóugrás. Magvető Kiadó, Budapest, 1981. 446. o.

án hozzávetőleg 17 ezer fő élőerő, 8000 ló, 4500 különféle jármű és 87 tüzérségi eszköz – a kivonni kívánt erők döntő többsége - vonult vissza sikeresen, nehéz eszközeivel együtt. A visszavonuló magyar csapatok bekerítésére tett szovjet kísérlet ez által kudarcot vallott. Delatyint végül 27-én adta fel a harccsoport, majd – az ejtőernyővel bejuttatott utánpótlást felhasználva – ezek az erők is sikeresen visszavonultak és elfoglalták helyüket az új védőállásokban.

1.10. A tövisi vasúti csomópont ellen tervezett légedesant bevetés

*1944. szeptember 6. és 10. között a 2. magyar hadsereg Dél-Erdély-i támadásának támogatása érdekében, a tövisi vasúti csomópont elfoglalására tervezték bevetni az ejtőernyőszereget*⁷⁴. A 2. magyar hadsereg támadó hadműveletére a Kárpátok déli hágóinak megszállása és lezárása érdekében került sor. Az ejtőernyőscsapatok bevetését – az eredeti koncepció és a korábbi gyakorlatok alapján – a hágók gyors birtokbavételére tervezték⁷⁵, emellett természetesen nagy szerepet kaphattak volna kiemelt objektumok elfoglalásában, ezáltal a szárazföldi csapatok támadási ütemének magas szinten tartásában is.

A szovjet csapatok augusztus 20-ai jasi-kisinyovi támadó hadművelete, majd a román haderő 23-án bekövetkezett átállása a Kárpátokon túli német védelmi rendszer összeomlásához vezetett. Ekkor vált reális veszéllyé a szovjet erők támadása a Kárpátok hágói irányába. A magyar katonai felső vezetés kezdeményezésére 25-én a Minisztertanács elé került egy Dél-Erdély-i támadás azonnali megindításának kérdése, a Kárpátok védelmére kidolgozott koncepció érvényesítése érdekében. A Minisztertanács – tekintettel a bonyolult diplomáciai helyzetre – két napon keresztül elemezte a gyors támadás megindítására vonatkozó terveket. Diplomáciai okokból 26-án az azonnali támadást elvetették. A politikai vezetés a következő hét folyamán tovább elemezte a helyzetet. *Végül a minisztertanács „hosszas külpolitikai és katonai*

⁷⁴ Bárczy János: Zuhanóugrás. Magvető Kiadó, Budapest, 1981. 448. o.

⁷⁵ A német haderő szintén légi szállítású erők bevetésében látta a helyzet megoldását, ezért szeptember 1. és 4. között légi úton a szászrégeni repülőtérre szállították a „Brandenburg” ezred egyik zászlóalját, amelyet a Békás-szorosnál vetettek harcba. Illésfalvi – Szabó - Számvéber: Erdély a hadak útján 1940-1944. Püedlo, Budapest, 2005. 80; 83; 88. és 92. o.

helyzetértékelést követően – szeptember 4-én Dél-Erdély katonai birtokbavételét a Déli-Kárpátok hágói lezárása céljából...elhatározta, hiszen...(ez)...Magyarország védelmének...egyetlen lehetőségét jelentette.”⁷⁶

A támadás – a döntéshozók egyhetes késlekedése⁷⁷ következtében – csak szeptember 4-én indult meg, amikor a kitűzött hadműveleti cél elérésére már csak kevés reális esély mutatkozott. **A 2. magyar hadsereg – egy páncélososztály, négy gyalogosztály, három hegyivadászdandár, illetve a németek által megerősítésképpen átalárendelt tábori, légvédelmi, illetve rohamlövész-osztály – román erővel szembeni támadása az első három harcnapon sikeresnek bizonyult.** A magyar erők 60 kilométert tettek meg, így –folyamatosan magas támadási ütemet és a szovjet csapatok lassú előremozgását feltételezve – elvileg lehetségesnek tűnt az eredetileg kitűzött hadműveleti cél, a Kárpátok déli hágóinak megszállása. A támadás üteme azonban szeptember 8-át követően némileg lelassult. **A magas támadási ütem fenntartása céljából tervezte a katonai felső vezetés az ejtőernyőscsapatok bevetését. Feladatuk a tövisi vasúti csomópont elfoglalása lett volna, ami a Brassó-Arad fővonal egyik kulcspontja volt.** Birtoklása lehetővé tette volna a csapatmozgások teljes kontrollját a Déli-Kárpátok előterében, lehetetlenné téve az ellenség tartalékainak gyors előrevonását, egyúttal elősegítve a magyar csapatok vasúti szállítását. A vasúti csomópont a magyar csapatok vonalai előtt, mintegy 30 km távolságra helyezkedett el. A HM Légügyi Főcsoportfőnökség ejtőernyős főtisztjének véleménye szerint: **„Az elképzelés – Tövis ejtőernyős vállalkozással való gyors birtokbavétele – logikusnak, sőt...szükségesnek is tűnt.”⁷⁸** A tervek szerint (gyenge) zászlóalj erejű ejtőernyős-harcsoport ledobására került volna sor Tövis térségében. A légierő kivívta volna a helyi légi főlényt, majd a vasúti objektumot védő román légvédelmi ütegállásokra mért volna csapást. A vasúti csomópont elfoglalását követően az ejtőernyős harcsoport beárta volna a Torda irányából támadó szárazföldi

⁷⁶ Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1941-1943. Püldo, Budapest, 2001. II. köt. 106. o.

⁷⁷ **M. Szabó Miklós:** A Magyar Királyi Honvéd Légierő elméleti – technikai – szervezeti fejlődése és háborús alkalmazása 1938-1945. Zrínyi, Budapest, 1999. 251. o.

⁷⁸ Bárczy János: Zuhanóugrás. Magvető Kiadó, Budapest, 1981. 449. o.

erőket. Optimista becslések szerint ez 8 óra önálló tevékenységet jelentett volna.

*A magyar 2. hadsereg támadásának szeptember 8-át követő továbbfejlesztésére – ezáltal az ejtőernyős bevetés végrehajtására – azonban végül nem került sor, mivel a légi felderítés adatai alapján ekkorra a szovjet harcelőrsők kijutottak a Kárpátok hágóira, a Vulkan-szorosra és a Vöröstorony-szorosra. A szovjet csapatok – még a szervezett ellenállás hiányában is – csak rendkívüli nehézségek árán, lassan, erősen széthúzódozó menetoszlopban keltek át a Kárpátok két hágóján.⁷⁹ A keskeny hegyi utakon feltorlódott, lassan haladó oszlopok ideális célpontot nyújtottak a szovjeteket támadó légierő számára, amelytől jelentős veszteségeket szenvedtek⁸⁰. Magyar és német részről a hágók is hatékonyan védhetők lettek volna, viszonylag kis erőkkel is, feltéve, hogy azok időben odaérnek. **A terv megvalósításában jelentős szerepet játszhattak volna az ejtőernyős csapatok is.** Végül nem így történt. A Kárpátok hágóinak megszállását célzó magyar hadműveleti tervet 10-én módosítani kellett. Habár még 11-én is tervezett a magyar katonai vezetés korlátozott célú támadásokat⁸¹, a továbbiakban a szovjet csapatok előretörése miatt – egyes csapattestek visszavonását követően – a 2. hadsereg erői mindössze a Torda-Aranyos vonalán megvalósított védelmi harcra törekedtek. **Az ejtőernyős csapatok bevetésére így csak a védelmi harcok folyamán, két héttel később került sor.***

1.11. Ejtőernyős alegység alkalmazása Nagyváradnál

Ejtőernyős alegység bevetésére került sor 1944. szeptember 26-án és 27-én Nagyváradnál. A megerősített század szintű harccsoportot a kulcsfontosságú település védelmének támogatására alkalmazták. A gyorsan mozgósítható légi szállítású tartalék bevetésére a román csapatok átállása, a romániai német védelem összeomlása és a szovjet csapatok gyors előretörése miatt került sor. A Nagyvárad térségéből Észak-

⁷⁹ Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1941-1943. Püldo, Budapest, 2001. II. köt. 107. o.

⁸⁰ Illésfalvi – Szabó - Számvéber: Erdély a hadak útján 1940-1944. Püldo, Budapest, 2005. 98. és 100. o.

⁸¹ Ravasz István: Erdély ismét hadszíntér – 1944 Szovjet-német és román-magyar párhuzamos háború Magyarországon. Petit Real Könyvkiadó Budapest, 2002. 174. o.

Erdély felé törő szovjet csapatok bekerítéssel fenyegettek néhány visszavonuló magyar és német hadosztályt. A város térségében a magyar védelem összeomlott. A visszavonulás biztosításához, a város védelmének megszervezéséhez és a szovjet támadás megállításához szükségessé vált a tartalékok gyors előrevonása. ***A katonai vezetés első lépésként a Pápán állomásozó ejtőernyős erők gyalogsági erőként történő alkalmazása mellett döntött, mivel ezt a kötelet légi szállítással néhány óra alatt harcba vethették.*** A feladat végrehajtásához egy ejtőernyős tisztekből, tiszthelyettesekből és tisztesekből álló, 175 fős válogatott csoportot hoztak létre, akiket automata fegyverekkel láttak el. A harcscsoport a géppisztolyok mellett 18 golyószórót, 3 aknavetőt és két nehézpuskát vitt magával⁸². A csoportot két részre osztották.

A csoport elsőként bevetésre kerülő részével szeptember 26-án délután szálltak fel az ejtőernyős alakulat szállító-repülőgépei. A vadászkiéretet a mátyásföldi repülőtér biztosította volna, a vadászgépek felszállására azonban végül nem került sor. A szállító-repülőgépek a megfelelő rejtés céljából az egész útvonalon kis magasságon repültek. Másfél órás repülés után a nagyváradi repülőtéren leszállva kirakták a deszantot, melynek állománya menetet hajtott végre a köröstarjáni hídhoz, ahol a folyó vonalára támaszkodva védelembe ment át. Az ejtőernyős csapatok három napig sikeresen védték a hidat, majd azt felrobantva visszavonultak Nagyváradra.

A légi szállítású ejtőernyős harcscsoport második része szeptember 27-én landolt Nagyváradon. Ekkorra a repülőteret szórványos aknavetőtűz alatt tartották a szovjet erők. A deszant a harcszerű kirakást követően gépjárművön közelítette meg a számára ***Váradlesnél*** kijelölt védelmi állást. A település peremvonalán mentek át védelembe, ahol a következő két nap folyamán számos szovjet-román gyalogsági támadást visszavertek, majd lőszerhiány miatt visszavonultak Nagyváradra. A továbbiakban a két ejtőernyős csoport egyesült és részt vett a német páncélos erők ellenlökésének támogatásában. Az egy hétig elhúzódó harcok folyamán a harcscsoport 92 fős veszteséget szenvedett, feladatát azonban sikerrel látta el, mivel védelmi tevékenységével időt biztosított további tartalékok előre vonásához⁸³.

⁸² Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1941-1943. Püldo Kiadó, Budapest, 2001. II. köt. 119-121. o.

⁸³ Huszár János: Honvéd ejtőernyősök Pápán. Jókai Kör, Pápa, 1993. 90-92. o.

1.12. Tervezett légideszant-művelet a budaörsi repülőtér elfoglalására és léghíd működtetésére

1944. december 30-a és február 15-e között az ejtőernyős szállító-repülő-század részvételével német-magyar légiszállítási műveletre került sor Budapest ellátása⁸⁴ érdekében. A légi ellátási művelet repülőtéri kapacitásának bővítése, illetve a tervezett kitörés támogatása érdekében *egy, a budaörsi repülőtér elfoglalását célzó légideszant-akció tervezésére és előkészítésére is sor került.* A légi szállítási műveletben részt vevő erők gépállományát két német szállítóosztály, egy – az ejtőernyőscsapatok gépállományát is magába foglaló – magyar *szállítószázad*, illetve egy ejtőernyős-teherkonténerek dobására alkalmas megerősített német *bombázóezred* gépállománya, továbbá januártól egy vitorlázógépes század adta. A légi szállítást így összességében **64** db német és magyar **Junkers Ju-52**-es szállítórepülőgép, az ejtőernyős csapatok három **Fiat G-12**-es, hat **He-111**-es⁸⁵ és két **SM-75** szállítórepülőgépe, továbbá német alárendeltségben **93** db **Heinkel He-111** bombázó, valamint **73** db **DFS-230** tehervitorlázó végezte. A léghíd legnagyobb forgalmat lebonyolító kiinduló repülőtere az ejtőernyős zászlóalj bázisa, a pápai repülőtér volt.

1945. január 24-ére légideszant-művelet végrehajtását vette tervbe a katonai vezetés, melynek célja a budaörsi repülőtér birtokbavétele volt. Az elképzelések szerint *a repülőtér elfoglalása egyrészt* lehetőséget teremtett volna a Budapestről kitörést végrehajtó erők addiginál jóval hatékonyabb légi ellátására, *másrészt* jelentős szerepet játszott volna az ostromgyűrű meglepetésszerű feltörésében, egyúttal biztosította volna a kitörés fő irányát is. A tervezett légideszant-művelet a szárazföldi erők kívülről érkező felmentő, és belülről indított, a budaörsi repülőtér felé vezetett támadást egyaránt támogatta volna. *A tervezés korai szakaszában, a légideszant-művelet első lépcsőjében ejtőernyős és vitorlázógépes erők bevetésével⁸⁶ számoltak, amelyek – a második lépcsőben érkező légi szállítású erők beérkezését megelőzően – birtokba vették volna a repülőteret és a környező dombokat. A repülőtér bir-*

⁸⁴ Sipos Péter - Ravasz István: Magyarország a második világháborúban. Lexikon. Petit Real, Budapest, 1997. 56-59. o.

⁸⁵ Bonhardt – Sárhidai – Winkler: A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete. Zrínyi, Budapest, 1989. 377. o.

⁸⁶ Uo. 199-259. és 223. o.

tokbavétele azután lehetővé tette volna a légi szállítású csapatok deszantolását, a terület védelmének hatékony megszervezését is. A művelet végrehajtását a január folyamán beérkező két további vadászrepülő-osztály által kivívott helyi légi fölény tette lehetővé. A szükséges ejtőernyőscsapatok és a megfelelő számú vitorlázó-pilóta azonban sem a német, sem a magyar oldalon nem állt rendelkezésre. **A magyar Szent László hadosztály** – azon belül egy ejtőernyős- és egy repülő-lövész-ezredet – kiképzett deszant-vitorlázó pilótákkal, néhány hónappal korábban szárazföldi műveletekben vetették be. A Szent László hadosztály egységei kiemelkedően sikeres harctevékenységet folytattak, ezek során azonban jelentős veszteségeket szenvedtek, így bevetésük Budaörsnél nem volt lehetséges. A repülőter elfoglalását célzó légideszant művelet tervezésének későbbi szakaszában – a rendelkezésre álló erők mennyiségének felmérését követően – egy csökkentett erővel végrehajtott deszanttámadás keretében mindössze légi szállítású és korlátozott számban vitorlázó repülőgépes alakulatok bevetésével számoltak. Ilyen értelemben került sor a légideszant-műveletben részt vevő magyar és német hajózállomány eligazítására január 25-én⁸⁷. A légideszant-művelet megindítása azonban a támogatandó két szárazföldi támadás sikerétől függött. A 18-án kívülről indított felmentő támadás („*Konrad-III.*”) – jelentős veszteségek árán - ekkorra elérte a Váli-víz vonalát Baracska térségében⁸⁸, majd másnap a Budaörsről 20 km-re lévő Gyúró térségéig jutott. Kockázati tényezőként jelentkezett egy esetleges szovjet támadás a felmentő erők szárnyán. A tervek szerint ezzel egyidőben a katlanban rekedt páncélososztály állományából kikülönített harccsoporttámadásra készült a budaörsi út két oldalán a repülőter felé. Csökkentette lehetőségeiket, hogy az egyre fokozódó szovjet nyomás miatt a védelem különböző pontjainak megerősítésére vezényelték erői egy részét. A katonai vezetésnek ebben a kedvezőtlen helyzetben döntést kellett hoznia a felmentőművelet további folytatásáról. Végül a művelet felfüggesztése mellett döntöttek. Döntésüket egyaránt befolyásolhatta a két szárazföldi támadás kedvezőtlen alakulása, és a tervezett légideszant-művelet céljából mozgósítható erők hiánya is. ***A budaörsi repülőter ellen így, végül nem került sor sem szárazföldi, sem légideszant támadásra, a január végére tervezett kitörési kísérlet kudarcot vallott.***

⁸⁷ Uo. 241. o.

⁸⁸ Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1941-1943. Püldo, Budapest, 2001. II. köt. 159. o.

1.13. Légideszant-eljárással végrehajtott diverziós akciók

1944. szeptember 16-a és 1945. március 22-e között kisebb ejtőernyős-diverziós akciókat hajtottak végre a VKF 2 irányítása alatt álló ejtőernyős-csoportok. Ennek alapját az képezte, hogy a 17. életévüket betöltött leventék besorozásáról szóló rendelet – a német mintára⁸⁹ létrehozott „*Kopjás*” csoportokra építve - új lehetőségeket teremtett az ejtőernyős-diverzió szervezésének területén, mivel az ejtőernyős előképzésben részesült személyek is besorozhatóvá váltak. A „*Kopjás*” - csoportok állományából – más alegységek mellett – *felállították a 101. Fővezérségi Különleges Robbantó Zászlóaljat, amelynek három századát bevonták az ejtőernyős-kiképzésbe*⁹⁰. Az ejtőernyős-előképzettséggel rendelkező leventeállomány a pápai ejtőernyőszedretnél kiképzési ugrásokat hajtott végre és diverziós képzésben részesült⁹¹. Első kísérleti jellegű bevetéseiket saját eszközökkel Pápáról kezdték meg. Az 1944. december 26-a és 1945. február 8-a közötti időszakban a szállító-repülőgépeket az ejtőernyős-csoportok kiképzéséhez és bevetéséhez, a *Budapest légi ellátása* érdekében tevékenykedő német-magyar légi szállító-csoportosítás biztosította. *Az akciókat Pápa és Bécsújhely bázisokról egészen 1945. márciusáig folytatták.* A 8-10 fős ejtőernyős-diverziós csoportok általában egy-két fő pápai hivatásos ejtőernyősből és az általuk előzőleg kiképzett leventékből álltak⁹². Az általános összeomlás keretei között bevetett fiatal leventék a tapasztalt vezetők alkalmazása ellenére sem voltak képesek a diverziós feladatok hatékony ellátására. Műveleik sorra kudarcot vallottak, mivel alkalmazásukra a főerők visszavonulása mellett, a felmentés minden reménye nélkül került sor, kiképzésük, valamint felszerelésük pedig elnagyoltnak és sze-

⁸⁹ A német „Wehrwolf” mozgalom szervezési mintáját követték. Gosztanyi Péter: A Magyar Honvédség a második világháborúban. Európa, Budapest, 1992. 220-223. o. és Kastély Sándor (szerk): Katonai ejtőernyőzés Magyarországon. ZMNE Hadtörténelem Tanszék, Bp; 2005.

⁹⁰ Bárczy János: Zuhanóugrás. Magvető Kiadó, Budapest, 1981. 541. o. és Gosztanyi Péter: A Magyar Honvédség a második világháborúban. Európa, Budapest, 1992. 220-223. o.

⁹¹ Rózsás János: Gulag lexikon. Püski, Budapest, 2000. 341. o.

⁹² Tóth Kálmán – Rácz István: Távol a hazától – leventék, katonák, hadifoglyok sorsa a második világháborúban. Jókai Mór városi könyvtár, Pápa, 2003. 119-120. o.

gényesnek volt mondható. Hatékony tevékenységüket nagymértékben gátolta a jól szervezett szovjet deszantelhárítás is.

1944. szeptember 14-én Dél-Erdélyben dobtak le egy négyfős, volt pápai ejtőernyősökből álló ejtőernyőscsoportot⁹³, diverziós feladatokkal. Ez volt az első, kísérleti bevetés, ezért megbízható, tapasztalt személyekből válogatták össze az állományt. A csoport a pápai repülőtérről indult, tagjait kevéssel a földet érés után elfogták a szovjetek⁹⁴.

1944. szeptember 16-án Egercsehinél dobtak le egy ejtőernyőscsoportot⁹⁵ mélységi felderítő és diverziós feladatokkal. A csoportot szállító repülőgép valószínűleg a bécsújhelyi repülőtérről startolt. Egy rádiós katona is a csoporttal tartott. A csoport állományát földet érést követően a szovjetek elfogták.

1944. szeptember 17-én az Alföldön dobtak le egy ejtőernyős-diverziós csoportot⁹⁶. A bevetésre kerülő személyek között a pápai ejtőernyős-zászlóalj állományából is részt vett legalább két fő. Földet érést követően a csoport állományát a szovjet csapatok elfogták, így az feladatát nem hajthatta végre.

1945. január 11-én Kecskemét térségében dobtak le ejtőernyővel egy néhány fős csoportot⁹⁷, ami főként leventékből állt. A földet érést követően a csoport tagjai elásták fegyvereiket, rádiójukat és a robbanóanyagot, majd hazaszöktek.

1945. januárjának utolsó napjaiban Tolna megyében ejtőernyővel dobtak le egy 5 fős csoportot⁹⁸, amely ejtőernyős előképzettséggel rendelkező leventékből állt. A földet érést követően a csoport nem hajtotta végre feladatát, ehelyett fegyvereiket, rádiójukat és a robbanóanyagot elásták, egyenruhájuktól megszabadultak és hazamentek.

⁹³ Rózsás János: Gulag lexikon. Püski, Budapest, 2000. 327. o.

⁹⁴ Kastély Sándor (szerk): Katonai ejtőernyőzés Magyarországon. ZMNE Hadtörténelem Tanszék, Bp; 2005. 22. o.

⁹⁵ Rózsás János: Gulag lexikon. Püski, Budapest, 2000. 327. o.

⁹⁶ Uo. 73. és 83. o.

⁹⁷ Uo. 341. o.

⁹⁸ Uo. 299. o.

1945. február 13-án Dombóvár térségében *dobtak le ejtőernyővel egy 8-10 fős diverziós csoportot*⁹⁹, melynek többségében mozgósított, ejtőernyős-előképzettséggel rendelkező leventékből álló állományát előzőleg a zalaistvándi kiképzőtáborban képezték ki. A földet érést követően a diverziós csoport nem hajtotta végre feladatát, mivel a szovjet csapatok elfogták és kivégezték őket.

1945. március 17-én Szeged térségében *dobtak le ejtőernyővel egy 10 fős csoportot*¹⁰⁰ szovjet légvédelmi ütegállás megtámadása, illetve a Tisza három átkelőhelyének rombolása¹⁰¹ céljából. A csoport leventékből álló állománya Bécsújhely repülőteréről indult. Legalább egy fő - a csoport parancsnoka, egyúttal a leventék kiképzője – valahai pápai ejtőernyős zászlós volt. A Sövényháza és Szeged közötti földet érést követően a diverziós csoport állományát a szovjet csapatok elfogták, így nem hajtotta végre feladatát.

1945. március 22-én Herend térségében *dobtak le ejtőernyővel egy diverziós csoportot*¹⁰², ami a földetérést követően öt napig önállóan tevékenykedett, ezután a szovjet csapatok elfogták őket. Vélhetőleg ez volt az utolsó bevetésre került ejtőernyős-diverziós csoport.

A II. RÉSZ a következő számban jelenik meg.

Felhasznált irodalom:

1. A második világháború története 1939-1945. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1981.
2. **Bárczy János:** Zuhanóugrás. Magvető Kiadó, Budapest, 1981.
3. **Bombay – Gyarmati – Turcsányi:** Harckocsik 1916-tól napjainkig. Zrínyi, Budapest, 1999.
4. **Bonhardt – Sárhidai – Winkler:** A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete. Zrínyi, Budapest, 1989.

⁹⁹ Uo. 24. és 35. és 90. o.

¹⁰⁰ Uo. 70. és 138. o.

¹⁰¹ Kastély Sándor (szerk): Katonai ejtőernyőzés Magyarországon. ZMNE Hadtörténelem Tanszék, Bp; 2005. 22. o.

¹⁰² Rózsás János: Gulag lexikon. Püski, Budapest, 2000. 381. o.

5. **Csanádi – Nagyváradai – Winkler:** A magyar repülés története. Műszaki könyvkiadó, Budapest, 1977.
6. **Dombi Lőrinc:** Selyempupolák: fejezetek az ejtőernyő történetéből. Zrínyi, Budapest, 1993.
7. **Edwards, Roger:** German Airborn Troops 1936-1945. Garden City, Doubleday, 1974
8. **Farkas Gábor – Lajtai János:** Székesfehérvár repüléstörténete I. Dunatáj Kiadó, Dunaújváros, 1997.
9. **Gosztonyi Péter:** A Magyar Honvédség a második világháborúban. Európa, Budapest, 1992.
10. **Horváth Árpád:** Az ágyú históriája. Zrínyi, Budapest, 1966.
11. **Horváth Csaba – Lengyel Ferenc:** A délvidéki hadművelet 1941. április. Püldo, Budapest, 2005.
12. <http://www.gulag.hu/hegedus/bajai>
13. **Huszár János:** A magyar ejtőernyős alegységek harci tevékenysége 1944-ben. Hadtörténeti Közlemények, 1987, 2. sz.
14. **Huszár János:** Honvéd ejtőernyősök Pápán. Jókai Kör, Pápa, 1993.
15. **Illésfalvi – Szabó - Számvéber:** Erdély a hadak útján 1940-1944. Püldo, Budapest, 2005.
16. **Illésfalvi Péter:** A hegyi csapatok megszervezése a Magyar Királyi Honvédségnél 1939-1940-ben. Hadtörténelmi közlemények, 113. évfolyam, 2000. évi 4. sz.
17. **Jereb Gábor:** Magyar vitorlázó repülőgépek. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1988.
18. **Kastély Sándor (szerk.):** Katonai ejtőernyőzés Magyarországon. Egyetemi jegyzet, ZMNE Hadtörténelem Tanszék, Bp; 2005.
19. **Kovács Zoltán András:** A Budapesten bekerített német-magyar csapatok légi ellátása. In: **Markó György (szerk.):** Az elsodort város. Emlékkötet a Budapestért folytatott harcok 60. évfordulójára. Polgart, Budapest, 2005.
20. **Kováts – Lugossi – Nagy - Sárhidai:** Tábori Tüzérség. Zrínyi, Bp. 1988.

21. **Kőszegvári Tibor:** Diverzió. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984.
22. **Liptai Ervin (szerk.):** Magyarország hadtörténete. Zrínyi, Budapest, 1985.
23. **M. Szabó Miklós:** A Magyar Királyi Honvéd Légierő elméleti – technikai – szervezeti fejlődése és háborús alkalmazása 1938-1945. Zrínyi, Budapest, 1999.
24. **M. Kiss Sándor (szerk.):** Magyarország 1944: fejezetek az ellenállás történetéből. Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest, 1994.
25. **M. Szabó Miklós:** A Magyar Királyi Honvéd Légierő a második világháborúban. Zrínyi, Budapest, 1987.
26. **Markó György (szerk.):** Háború, hadsereg, összeomlás. Magyarország katonai részvétele és szerepe a második világháborúban. Zrínyi, Budapest, 2005.
27. **Martin Kornél – Ugron István:** Fejezetek a Szent László hadosztály történetéből. Hadtörténeti Közlemények, 1995. 3. sz. 78-148. o. és 1996. 4. sz.
28. **Mucs Sándor – Kovalcsik József:** A légideszant csapatok fejlődésének áttekintése a két világháború között és alkalmazásuk a második világháborúban. Hadtörténelmi Közlemények, 1962. 2. sz.
29. **Nagyváradi – M. Szabó – Winkler:** Fejezetek a magyar katonai repülés történetéből. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1986.
30. **Pokorny László:** Légi úton szállított egységek szervezése. Magyar Katonai Szemle 1943. évi 7. szám.
31. **Quarrie, Bruce:** Das Große Buch der Deutschen Heere im 20. Jahrhundert. Podzun-Pallas, Friedberg, 1990.
32. **Ravasz István (szerk.):** Magyarország a második világháborúban. Lexikon. Petit Real Kiadó, Budapest, 1997.
33. **Ravasz István:** Erdély ismét hadszíntér – 1944 Szovjet-német és román-magyar párhuzamos háború Magyarországon. Petit Real Könyvkiadó Budapest, 2002.
34. **Ravasz István:** Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914-1945. Püldo Kiadó, Budapest, 2000.

35. **Rózsás János:** Gulag lexikon. Püski, Budapest, 2000.
36. **Sági László:** Vitorlázórepülés Pápán 1943/44-ben. Magyar Szárnyak, 1990. 2. sz. 129. o.
37. **Scheich Vilmos:** Gerillák, diverzánsok, szabotőrök, különleges erők. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1971.
38. **Simon László:** A magyar katonai ejtőernyőzés eseményei 1941-1973. Magyar Szárnyak 1997. 253-268 o.
39. **Simon László:** A magyar katonai ejtőernyőzés története I. Regiment. 2005. I. évf. 2. sz. 18-21. o.
40. **Suba János:** Ejtőernyős hadművelet tragédiával. Haditechnika, 1994. 4. sz. 11-13. o.
41. **Szabó József (főszerk.):** Hadtudományi lexikon Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest, 1995.
42. **Szabó József (főszerk.):** Repülési lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991.
43. **Szabó József János:** Az Árpád-vonal – a Magyar Királyi Honvédség védelmi rendszere a Keleti Kárpátokban. Timp Kiadó, Budapest, 2002.
44. **Szabó Péter – Számvéber Norbert:** A keleti hadszíntér és Magyarország 1941-1943. Püski Kiadó, Budapest, 2001.
45. **Szanati József:** Tábori tüzérség az első és a második világháborúban Zrínyi, Budapest. 1984.
46. **Szentnémedy Ferenc:** A függőleges átkarolás kérdéséhez. Magyar Katonai Szemle 1937. 2. sz.
47. **Szentnémedy Ferenc:** A korszerű hadászat hatása a légierő működésére. Magyar Katonai Szemle 1932. 2. sz.
48. **Szentnémedy Ferenc:** A légierő befolyása a hadászatra. Magyar Katonai Szemle 1932. 10. sz.
49. **Szentnémedy Ferenc:** A légierők és a többi fegyvernemek kölcsönviszonya. Magyar Katonai Szemle, 1938. 7. sz.
50. **Szentnémedy Ferenc:** A múlt évi hadgyakorlatok és azok tapasztalatai. Magyar Katonai Szemle, 1936. 3. sz.

51. *Szentnémedy Ferenc*: A nyugati német sikerek titka. Magyar Katonai Szemle 1940. 8. sz.
52. *Szentnémedy Ferenc*: A repülés. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1933.
53. *Szentnémedy Ferenc*: A repülők harcai és a repülőterek védelme. Magyar Katonai Szemle 1935. 3. sz.
54. *Szentnémedy Ferenc*: A repülők szerepe az olasz-abesszín háborúban, Magyar Katonai Szemle 1936. 4. sz.
55. *Szentnémedy Ferenc*: A vitorlázó repülés új irányai. Magyar Katonai Szemle 1933. 9. sz.
56. *Szentnémedy Ferenc*: Az ejtőernyős csapatok újabb katonai jelentősége. Magyar Katonai Szemle 1937. 4. sz.
57. *Szentnémedy Ferenc*: Az ejtőernyős légigyalogság értékelése. Magyar Katonai Szemle 1938. 3. sz.
58. *Szentnémedy Ferenc*: Az olasz repülők működése Abesszíniában. Magyar Katonai Szemle 1936. 9. sz.
59. *Szentnémedy Ferenc*: Ejtőernyős csapatok kiképzése és alkalmazása angol, francia és lengyel megvilágításban. Magyar Katonai Szemle 1939. 9. sz.
60. *Szentnémedy Ferenc*: Lehet-e már merőleges hadászati átkarolásról beszélni? Magyar Katonai Szemle 1931. 2. sz.
61. *Szentnémedy Ferenc*: Repülő vállalkozások az ellenség hátában. Magyar Katonai Szemle 1939. 7. sz. és 8. sz.
62. *Szűj Jolán (szerk)*: Az IHNETOV munkanaplója: *vitéz Bély Alajos vezérezredes* Hadtörténeti Levéltárban őrzött irataiból 1941-1943. Petit Real Kiadó, Budapest, 2002.
63. *Szokolay Tamás*: A magyar ejtőernyőzés lovagkora. Hadtörténeti Levéltár Tanulmányok Gyűjteménye 2280
64. *Tassonyi Edömér*: Az ejtőernyősök harca a Kárpátok védelmében. Kanadai Magyar Szárnyak, 1982.
65. The Rise and Demise of a Weapon. Air Enthusiast, 1972. március.

66. **Tóth Kálmán – Rácz István:** Távól a hazától – leventék, katonák, hadifoglyok sorsa a második világháborúban. Jókai Mór városi könyvtár, Pápa, 2003.
67. **Turcsányi Károly - Hegedűs Ernő:** A német légideszant fegyvernem alkalmazásának, szervezetének és haditechnikai eszközeinek fejlődése (1930-1945) I. *Katonai Logisztika* 2005. 12. évf. 3. sz. és 2005. 12. évf. 4. sz.
68. **Turcsányi Károly:** Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, *Honvédelem*, 1988. 8.

FOLYÓIRAT SZEMLE

A BUNDESWEHR VÉDETT JÁRMŰPARKJA ÉS SZÁLLÍTÓTERE

Lits Gábor¹

Az elmúlt évszázad klasszikus háborúiban a harcjárművek, mint például a harckocsik és a páncélozott szállító harcjárművek, a katonák számára, az akkor megkövetelt (az éppen akkori) védelmet biztosították. A későbbiek során vállalható kompromisszum jött létre a harcjárművek vonatkozásában a védettség, mozgékonyság és a tüzerő megtartása között. Ennek szellemében épültek meg a későbbiekben a különböző típusú harckocsik, mint pl. a Leopárd, Leclerc, Challenger, vagy az M1.

Az asszimetrikus² fenyegetések által meghatározott, uralt körülmények során a hadsereg számára a jelenben, de a jövőben is olyan szállító- és céljárművekre lesz szükség, amelyek mozgékonyak és a mindenkori alkalmazási körülmények között megfelelően védettek is, különösen az aknák ellen. Az aknák elleni védelem különösen fontossá vált, mert napjaink háborúiban, mindenekelőtt az asszimetrikus hadviselés körülményei között, valamint terrorcselekmények során az aknákat nem rendszerben telepítik, aknaveszéllyel szinte mindenkor és mindenütt, a legváratlanabb helyeken számolni kell.

Ezeknek a követelményeknek korábban többé kevésbé csak egy jármű típus felelt meg: az ATF Dingo³, amelyet a Krauss-Maffei Wegmann cég önállóan egy Unimog alvázra fejlesztett ki. Ily módon 2001-ben, a

¹ Dr. Lits Gábor nyá. alezredes.

² Asszimetrikus hadviselés. Napjaink valóságában megfogalmazódott hadviselési forma. Technológiailag és/vagy számszerűen alárendelt ellenség kísérlete gyengeségét pl. terroristák által alkalmazott tömegpusztító fegyverek alkalmazásával kiegyenlíteni vagy kitérni a nyílt ütésválás elől és megkísérelni az ellenfelet- katonailag fontos célpontok helyett- a polgári lakosság és az infrastruktúra támadásával gyengíteni.

³ ATF= Allschutz Transport Fahrzeug= Teljesen védett szállító jármű (Dingo= félvad házőrző kutya Ausztráliában).

Balkáni-bevetés során, a német haderő már rendelkezett az első **ESB**⁴ „*azonnali alkalmazásra*” megfelelő járművel.

Egy Bundeswehr autóbusz Kabulban 2003. június 7-én aknára futott, melynek következtében négy német katona meghalt. Ezt követően erősödött fel a védett szállítótér kialakításának a követelménye és szükségessége. Ezt követően egyre növekvő ütemben további különböző járművet alkottak – időközben létrehozták a **Dingó 2-t** – amelyek már megfeleltek az azonnali bevetetőség követelményeinek. Mindezek ellenére a Bundeswehr mennyiségi és minőségi vonatkozásban is jelentős hiánnyal rendelkezett a nagy teljesítményű, terepjáró, nagy védettségű, különböző osztályú és súlyú járműpark területén.

Ezen alaphelyzetből kiindulva a cikk első része a német hadsereg védett szállító és céljármű park, (szállítókapacitás) megteremtésére irányuló törekvéseit, elgondolásait, célkitűzéseit tartalmazza, a másik részben röviden bemutatásra kerülnek azok a tervezett járművek, amelyek egy része már szolgálatban van, más részük átalakítás vagy már éppen sorozatgyártás alatt, vagyis mindazon járművek melyekkel, jelen álláspont szerint, létre kívánják hozni a német hadsereg védett szállító és céljármű parkját.

A különféle sokrétű szállítási és célfeladatok megfelelő szintű biztonságos végrehajtása, beleértve a személyek szállítását is, a Szövetséges Védelmi Minisztérium helyes álláspontja szerint is csak több, erre a célra megfelelő járműrendelkezésre bocsátásával oldható meg. Ami magyarul azt jelenti: hogy a meglévő és a jövőbeni járművek terepjáró képességűvé és ballisztikus lövedékek és aknák ellen teljes védettségűvé történő átalakításával, illetve fejlesztésével valósítható meg. A meglévő képességhiányt csak egy „*Védett Szállító és Céljármű program*” (GFF)⁵ zárhatja be.

Szállító járművek alatt: elsősorban teher és személyszállító, egészségügyi, anyagellátást biztosító, logisztikai járműveket kell érteni.

Céljárművek alatt: mozgó vezetési, parancsnoki pontokat, felderítő, megfigyelő, tűzvezető, híradó és egyéb irányító pontokat kell értelmezni (szerző megjegyzése).

⁴ ESB= Einsatzbedingte Sofortbedarf= azonnali bevetésre alkalmas.

⁵ GFF= Geschützte Führung und Funktionsfahrzeuge= Védett szállító és céljárművek.

A GFF projekt keretében, alkalmasság alapján, a járműveket négy gépjármű osztályban vizsgálják és értelmezik:

• védett(kis) járművek	1-2 osztály	10 t-ig
• védett járművek	3 osztály	10-12 t-ig
• védett járművek	4 osztály	12-25 t-ig
• védett járművek	5 osztály	25 t felett

A projekt keretében 2008-tól kezdődően, figyelembe véve a különböző modulvariánsok cserélhetőségét, változtathatóságát, rendeltetésnek megfelelő modulok állíthatók elő.

Jelenleg is rendelkezésre állnak már a különböző súlyosztályokra, illetve azok gyártására különböző megoldási lehetőségek. A járművek jelentős része, illetve egyes elemeik, modulok, a kereskedelemben is kapható, rendelkezésre állnak és megfelelnek a GFF-el szemben támasztott követelményeknek, néhányat a hadsereg számára azonnali alkalmazásra már be is szereztek.

Bundeswehr- terv 2006

(A Német Szövetségi Hadseregnek „védett szállítási és céljármű park” biztosítására vonatkozó elgondolása)

A beszerzés alapja és egyben bázisa a Bundeswehr-terv, amely 2006 évi változatában konkrét elgondolást és tervet fogalmazott meg. Ebben többek közt az áll: „A védett szállító- és céljárművek beszerzésének, biztosításának legfontosabb célja bevetések során, a katonák védelmének javítása. A különböző, kereskedelmi forgalomban is kapható gépjárművek alkalmasságát meg kell vizsgálni, azért, hogy 2008-tól a szükséges járművek célirányos, sorozatban történő beszerzésének lehetőségei – figyelembe véve a komponensek cserélhetőségének lehetőségeit is, (modulrendszerek alapján termékcsaládok kialakítását) – megerősítődjenek”. A jelenlegi és a jövőbeni harci, békefenntartó alkalmazásoknak megfelelő első un. alaprendeltetésű járművek gyártása (pl. Duro, Multi A3), részben azonnali alkalmazásra is, elengedhetetlen. (Ezek már részben megtörténtek és tovább folytatódnak).

A Bundeswehr-tervben a továbbiakban ez áll: „Az alkalmazott erőknél bevetések és békefenntartó tevékenységek során, védett harci mozgékonyságra való alkalmassága, további tételek beszerzésével a

tervidőszak végéig, lépésenként fog megvalósulni. A képességihiány ezáltal csak hosszú távon kerül bezárásra.”

A Bundeswehr-terv 2006, a beszerzésre vonatkozóan konkrét terveket és pénzügyi javaslatokat is tartalmaz, amelynek jogosságát, remélhetően a kitűzött Bundestag választás is elismeri, magáévá teszi, átülteti a megvalósulás folyamatába és ezáltal a beszerzés megvalósítása lehetővé válik.

A szükséges igények megállapítása

Az igény megállapításának különös jelentősége és nehézségei is vannak, hiszen ez, a még csak korlátozottan rendelkezésre álló eszközök esetén csak prioritással lehetséges. ***Mindenekelőtt azonban egy gépjármű kiválasztásánál a gépjármű osztályát és a megkövetelt, elérendő védősintet meg kell határozni, kategorizálni kell.***

Így többek között:

- Az aknák elleni védelem szintjét;
- A ballisztikus védelem szintjét;
- A rádió elektronikai felderítés elleni védelem szintjét;
- Az ABV védelem szintjét;
- Az önvédelem lehetőségeit.

Az igény megállapításánál olyan alapvető kérdésekről is szó van, mint a jármű erőkapacitásának megfelelő műszaki-technikai felszereltsége. Ezt nehéz megítélni, ha csak a bevethetőségre és a jó védettségre gondolunk, a missziós erők felszereléseire nem, amelyek a jelenlegi alkalmazásoknak fő teherviselői.

Ebből kiindulva a „***védett szállító és céljárművek***” (CFF) projektjénél a jelenleg tevékenykedő (harcfeladatot, missziót ellátó) járművek helyzete döntően esik latba.

Továbbiakban, a cikk második részében a „védett szállító és céljárművek” (CFF) projektjében a jelenlegi álláspont szerint figyelembe vett gépjárművek kerülnek röviden bemutatásra.

Ezeket részben már alkalmazzák, egyes típusok azonnali bevetésre, csekély mennyiségben már rendelkezésre állnak, másoknak az átalakítása van folyamatban vagy a fejlesztése épp most fejeződött be (pl. GTK Boxer) vagy még csak a tervasztalon léteznek. A szükséges mennyiségre vonatkozó döntések már megszülettek ez azonban természetesen nem lehet témája ennek az írásnak.

Védett szállító és céljárművek

„Fennek”

A **Fennek** a német hadsereg nagy teljesítő képességű páncélozott felderítő járműve; és az eddigi felderítő páncélost a **Luchs- t** váltja fel. Valamennyi terepviszonyon való nagyfokú mozgékonyága, alacsony építésű vonalvezetése (sziluettje) és nehezen felderíthető motorhangja jelentik az első előnyöket a védettséghez. A védettség másik fontos eleme a páncélvédettség gyalogsági tűzfegyverek és gyalogsági aknák ellen. A **Fennek** legénysége a harckocsi aknák robbanását is nagyobb károk nélkül, átvészeli. A háromfős személyzet-parancsnok, rádiós/megfigyelő, járművezető-képes a feladatát 5 napon keresztül teljesen elszigetelten **ABV** veszélyeztetés körülményei között is, végrehajtani. A tüzérsapatonál tüzérségi megfigyelő járműként, az **M113 tüzérségi megfigyelő páncélos** lecserélésére tervezik alkalmazni.

Tüzérségi megfigyelőként történő alkalmazásra a legkorszerűbb megfigyelő, kommunikációs és vezetési eszközökkel szerelik fel. A **Fennek** német-holland fejlesztésű, gyártó cég a **Krauss-Maffei Wegmann**. A Bundeswehr szerződés szerint 212 db-ot kap, melyek 2012-ig kerülnek leszállításra, 4 darab jelenleg már szolgálatban áll.

„Wiesel 2”

A **Wiesel 2** továbbfejlesztett védett változata a légideszant-csapatoknál rendszerben lévő, légi szállítású kis járműveknek a **Wiesel 1**-nek, amelyből jelenleg 313 példány van a légideszant-erők állományában. A nagyobb méretű továbbfejlesztett változatot a **Wiesel 2**-t már évek óta az *Ozelot könnyű légvédelmi felderítő rendszer hordozó járműveként alkalmazzák.*

A Wieset-2 főbb műszaki-technikai jellemzői:

- hossza 4,20 m
- szélessége 1,85 m
- magassága 1,7 - 2,12 m
- súlya 4,1 t
- sebessége 70 km/óra
- motor 4 hengeres / 81 kW

Jövőben a vezetést biztosító-, felderítő-, egészségügyi- és tűzér csapatoknál, valamint személy és anyagszállító járműként is jelentős mennyiség kerül alkalmazásra.

Ez ideig a **Rheinmetall** gyártó cég a 65 db **Ozelot** hordozó járművön kívül 20 db Wieset 2 - t szállított le az egészségügyi csapatok és a műszaki felderítő erők számára.

„Bv 206 S”

A **Bv 206 S** gépjármű a **Bv 206 D** típus védett változata. Egy első és egy hátsó járműrészből (pótkocsi, szállító kocsi) áll, melyeket egy csuklós rendszer – amely egyben kormányoz is – köt össze egymással. A **Bv 206 D** nem páncélozott változatnak a burkolata nagy szilárdságú műanyag. A gumi lánc talp összerék meghajtású, biztosítja a csekély talajnyomást és bonyolult terepen is a nagyfokú terepjáró képességet. Az **S** változatnál könnyű páncélzat véd a 7,62 acélmagvas lövedékek, gránát repeszek és szilánkok ellen.

Mindkét változatot a **Svéd Högglands** cég, – amely ma már a brit **Alvis** céghez tartozik, – fejleszti és gyártja. A jármű felszerelését és forgalmazását a német **Rheinmetall** végzi. Megengedett összsúlya 7000 kg, a pótrakományé 1550 kg.

A Bundeswehrben az összesen meglévő 186 db **Bv 206 D** alaptípusnak évek óta már különböző változatai léteznek, zöme a hegyi vadászoknál van szolgálatban. Elgondolás szerint a **Bv 206 S** típusokból parancsnoki, szállító és egészségügyi változatok kerülnek alkalmazásra. A jövőben mindenütt a hegyi vadász és a hadosztály különleges erőket fog-

ják velük felszerelni. 2003 közepén szállították le az első 31 db sebesült-szállító változatot, amelyeket 2005- től további 75 jármű követett.

„ESK⁶ Mungo”

A német „*különleges erők számára bevetési járműként*” tervezett **Mungo** egyaránt alkalmas személy és teherszállításra, mindenekelőtt az ejtőernyős vadász erőknél. A **Mungo**, tíz katonát teljes fegyverzettel, felszereléssel és 2 tonna terhet képes szállítani. Védelmet biztosít gránátrepeszek, védő gyalogsági aknák és 7,62 mm normál lövedékek ellen, különleges változat esetén acélmagvas lövedék ellen is 7,62 mm-ig. Összkerék meghajtás, differenciálzárak, mászóképeség biztosítják a magas szintű terepjáró képességet. Turbo diesel meghajtó motorja 78 kW teljesítményű. Az első 388 db járművet a gyártó **Krauss-Maffei Wegmann** cég már leszállította. Az össz szükséglet több, mint 1000 db jármű.

„Dingo 2”

A **Dingo 2** továbbfejlesztett változata a 2000-ben rendszerbe állított, számos külföldi bevetés során beváltan alkalmazott teljes védettségű szállító járműnek a **Dingo 1**-nek. Ebben a jármű osztályban a korszerű kézi fegyverek, tüzérségi gránátok repeszei, gyalogsági és harckocsi aknák, valamint ABV harcanyagok hatásai ellen a legnagyobb szintű védettséget biztosítja (8 fő számára). **Unimog alvázon** alapuló nagyfokú terepjáró képességgel rendelkezik, legnagyobb sebessége 90 km/óra, hatótávolsága 1000 km. **C-160-Transall, C-130- Hercules és A 400M szállító repülőgépeken** szállítható.

Új megoldás a 6,08 m-re megnövelt hossz, ami több, mint fél méterrel nagyobb hosszúságot jelent a korábbi típusnál. Ezáltal a teljes súly 2,5 t-val nehezebb, összesen 11,9 tonna. Ez a súlytöbblet új rendszerű, nagyobb teljesítményű alvázat is igényelt, ezért a **Daimler Chrysler** cég Unimog-alvázat (U 5000) alkalmazták. Miután nagyobb lett a belső tér, nagyobb lett a szállítóképesség is, 1,5 t-val több terhet tud szállítani. Már a **Dingo 1**-nél kimagasló aknavédelem is növekedett. A német hadsereg 2001 óta két ütemben összesen 147 db **Dingo 1**- t kapott, amelyek már

⁶ ESK” Einsatzfahrzeug Spezialisierte Krafte= Különleges erők bevetési járműve.

Koszovóban és Afganisztánban is alkalmazásra kerültek. Időközben további 52 db új típusú **Dingo 2** is átadásra került.

„DURO 3”

A **Duro 3** korszerű, védett, többcélú jármű a 12 t-s jármű osztályban. Ballisztikus lövedékek elleni védelemmel és aknák elleni integrált védelemmel rendelkezik. 10 fő katona vagy ennek megfelelő felszerelés számára biztosít megfelelő férőhelyet, védett elhelyezést. **Transall C-160 és A 400 M szállító repülőgéppel** szállítható. Alapfelszereléséhez tartozik levegőztető és klíma berendezés, valamint ABV szűrő rendszer a vezetőfülké és a cserélhető többcélú felépítmény számára.

A nagy védettségű (páncélozott) többcélú felépítmény, egy, a fűtőberendezés, szellőző berendezés és áramfejlesztő aggregátor elhelyezésére szolgáló *technikai részből* és a legénység, valamint különböző felszerelési anyagok elhelyezésére szolgáló *személyi (tároló) részből* áll. A röppályás lövedékek és harckocsi aknák elleni védelem biztosítása mellett, a vezetőfülkébe és a többcélú felépítménybe **ABV** szűrő és szellőző berendezést is beépítettek. Önvédelmi célra tüzelőállást építettek be, melybe 7,62 géppuska vagy 12,7 nehéz géppuska, illetve 40 mm-es gránátvető helyezhető el.

A többcélú változtatható felépítmény hátsó technikai részében áramfejlesztő aggregátor működtethető, amely önálló áramellátást biztosít a felépítmény számára, a fő hajtómű kiesése esetén. Védett hátsó tere 2 t anyag biztonságos szállítására alkalmas. Különlegessége ennek a típusnak a felépítmény különféle változatokkal történő cserélhetősége (modulrendszer), az alváz függetleníthető a mindenkori felépítmény változatoktól. Mindkét komponens egymástól függetlenül is alkalmazható.

*A Duro -t Svájcban fejlesztették ki, a német Rheinmetall és a svájci MOVAG kooperációban gyártja, a különféle változatokat a célnak megfelelően szerelik fel. Az eddig nem páncélozott szállító járműpark kiegészítésére tervezik alkalmazni, jelentősen hozzájárul a katonák biztonságához bevetéséhez. Az első 12 db **Duro 3- t** egészségügyi járműként, a mozgó egészségügyi (orvos) csoportok számára, valamint egy darabot tábori vadász változatban a **Rheinmetall** már leszállított a Bundeswehrnek.*

Főbb műszaki-technikai jellemzői:

- hossza 6,49 m
- szélessége 2,46 m
- magassága 2,59-2,83 m
- súlya 12,5 t
- sebessége 100 km/ óra
- motor teljesítménye 6 hengeres 184 kW telj.

„GTK⁷ BOXER”

A **Boxer** páncélozott szállító jármű fejlesztése befejeződött, a szükséges csapatpróbák megtörténtek. Két német vállalat **Krauss-Maffei Wegmann** és a **Rheinmetall**, valamint a holland **Stark** voltak a fejlesztői ennek a 8x8 és 6x6 változatú kerekes járműnek, az **ARTEC⁸ „Joint Venture”⁹** szervezésében és felügyelete mellett.

A **Boxer** páncélozott szállító jármű különleges jellemzője, védettségi szintje. A modulrendszer alapján a **teknő többrétegűen** van kiképezve, ez és a **teknő formája** valamint a **futómű védőrendszere** magas szintű védelmet biztosít. A védelem további technikai megoldásai, titoktartás alá esnek, de már az eddig kifejlesztett jármű is védelmet biztosít a kis és közepes kaliberű géppágyú lövedékei, valamint tüzérségi gránát szilánkjai és a közelben robbanó aknatöltetek ellen. A rendelkezésre álló technikai lehetőségek kiegészítő védelmet biztosítanak az **RPG 7** páncéltörő rakéta ellen is. A védelem szintjét minden vonatkozásban a túlélő képesség értelmében kellett szemlélni, vizsgálni. Ide tartoznak a függesztett ülések és találat esetén a jármű továbbhaladó képessége azért, hogy a további veszélyeztetéstől megmeneküljenek.

⁷ GTK=Gepanzerte Transport Kraftfahrzeug= páncélozott szállító jármű.

⁸ ARTEC= Armoured Technology páncélos technika.

⁹ Joint Venture= Vegyesvállalat.

Az ipar 2006. szeptember végéig tesz ajánlatot az első tétel mindkét partner számára történő gyártására. **Hollandia** az igényét 257 db **Boxer**-ban rögzítette. Ez igen nagy presztízsnövekedést jelent a jármű számára és ennek megfelelő nemzetközi visszhangot is váltott ki. Hasonló a felfogás német részről is, a különbség csak annyi, hogy a végső mennyiséget, az ipar ár és szállítási ajánlatának megtétele után határozza el. Német részről a jelenlegi pénzügyi helyzet alapján az első ütemben 125 csapat-szállító változat és 65 parancsnoki változat mellett döntöttek 2008-tól. Ehhez 2007-től 12 db kiképző (iskola) járművet vesznek. Mindkét fél a közösen végrehajtandó beszerzés mellett foglalt állást.

A 2006. évi Bundeswehr- terv kimondja: „**A GTK páncélozott szállító jármű tervvel mindenekelőtt a bevetési erők védett gépjármű szükségletét kell biztosítani**”. Ebbe beletartozik a gépesített erők bevetés során történő egészségügyi támogatása jól védett egészségügyi járművekkel. Szándékukban áll tehát a továbbiakban az egészségügyi csapatok számára 120 „**nagy védettségű egészségügyi járművet**” is beszerezni.

A Boxer alapváltozatának főbb műszaki-technikai jellemzői:

- hossza 7,927 m
- szélessége 2,99 m
- magassága 2,59-2,83 m
- fenékszint a talajtól 0,50 m
- súlya 25,2 t
- rakomány 7,8 t
- páncélzat alatti hasznos tér 14 m³
- motor teljesítménye 530 kW
- hajtómű teljesítménye 25,2 t-nál 21 kW
- hajtómű teljesítménye 33 t-nál 16 kW

„MULTI¹⁰ A3 FSA”¹¹

A **MULTI** tehergépkocsik új rendszerét a cserélhető rakományhordozók (ATL)-ek létrehozásával fejlesztették ki. *Ez a fajta **MULTI** rendszer tehát alapvetően:*

- A **MULTI** gépjárműből;
- A változtatható rakodó berendezésből (WLE) és
- Cserélhető rakományhordozóból (ATL) áll.

Katonai alkalmazás céljaira, rakományok szállítására, a teljesíthető feladattól és egyéb kísérő körülményektől függően, különféle változatok fejleszthetők.

*A **MULTI** rendszer garantálja a különböző szállítási módokkal és eszközökkel a rendszeresített katonai WLP-n a gyártótól (raktárakból) valamennyi logisztikai síkon (szinten) az alkalmazási térségbe, a harcoló csapatok számára történő szállításokat.*

Az utóbbi években a **MULTI 1 (A1)** típusú tehergépkocsikat **MULTI 2 (A3)** -ra módosították. Az új típusú **MULTI 2** hat hengeres erős diesel motorral és teljesen automatikus hajtóművel rendelkezik, a kipufogógáz környezetvédelmi szempontból megfelel az **EURO-3** normáknak. 460 LE 338 kW teljesítményével az előző típushoz (400 LE 294 KW) képest jelentős a teljesítmény növekedése. A gépjármű új változatába beépítették az új **TGA**¹²-t. A vezetőfülkét 290 mm-el megnövelték, két lehajtható fekvőhelyet építettek bele, ezáltal a személyi felszerelés elhelyezésére és pihenésére is jobb lehetőségek adódtak.

A Bundeswehr megnövekedett feladatrendszere következtében, mindenekelőtt veszélyeztetett területen keresztül történő szállítási tevé-

¹⁰ Multi=Munition Lager und Transportierung= Lőszer tároló és szállító.

¹¹ FSA=Fahrzeug - Schutz - Ausstattung= Gépjárművédő felszerelés.

¹² TGA=Trucknology Generation A= A MAN gyár új nehézgépjármű típusa, CAN BUS- System-mel.

(Controller Area Network= Útellenőrző rendszer).

kenység miatt, a **MULTI 2** fejlesztésénél különös súly helyeztek a *kezelőszemélyzet* védelmére.

A **MULTI 2** tehergépkocsi számára, a **Krauss - Maffei Wegmann** cég, *olyan megerősített vezetőfülkét tervezett és gyártott, amelynek az alábbi követelményeknek kellett megfelelni:*

- Védjen a gyalogsági lőfegyverek acélmagvas löszereitől;
- Védjen a tüzérségi lövedékek 20 mm-nél nem nagyobb szilánkjaitól;
- Védjen a talaj felszínére telepített (szórt), közvetlenül a vezetőfülke alatt robbanó aknák ellen 8 kg-ig;
- Tüzérségi tűz esetén – közvetlen találat kivételével – szolgáljon fedezékül a kezelőszemélyzet számára;
- Védjen az ABV fegyverek hatásai ellen;
- Közvetlen aknatalálat esetén is védje a kezelőszemélyzetet, a veszteség valószínűségét 5% alá csökkentve;
- Korlátozás nélküli részvétel a közúti forgalomban.

Ez ideig ilyen extrém magas követelményeknek – egyetlen gépjármű típus és védőfelszerelés (berendezés) sem tudott eleget tenni. A vezetőfülke teljes egészében hegesztett illetve hajlított acéllemezekből áll, melyet még külsőleg is megerősítettek további acéllemezekkel. A hegesztési varratok csökkentése érdekében az alapelemet ahol lehetett hajlítással képezték ki. A külső védőlapokat csavarkötéssel rögzítették.

Egy ilyen rendszerű, védőberendezésekkel felszerelt védőfülke főbb elemei:

- Egyben hegesztett és hajlított, külön aknavédő elemekkel ellátott vezetőfülke;
- Aknafogó - készülék a vezetőfülke és a futómű alvázkerete között;
- Függesztett lábtartók, a lábaknak a padozattól való elhelyezésére;
- Felcsavarozott kiegészítő védőtoldalékok;
- Beépített és felcsavarozott golyóálló üvegek;

- Szilánkvédő övekkel felszerelt vezető é segédvezető ülések, (a KMW Lafette 530 tip-nál külön ülőhely a védő lövész számára);
- Aknareteszelővel és biztonsági nyitószervezettel ellátott ajtók a vezető és segédvezető oldalon;
- Levehető vezetőfülke tető;
- Klímaberendezés, ABV védelmi berendezés és CO²-vel működő fűtő (melegítő) berendezés;
- Két lehajtható fekhely;
- Egyéb MAN- nál alkalmazott széria felszerelések.

A **KMW Lafette típus MG3** (7,62 mm) automata puskával, GM Browning-al (12,7 mm), vagy 40 mm-es gránátvetővel szerelhető fel.

A vezető fülke megnövekedett súlya miatt a vezetőház rögzítését és a hidraulikus buktató/ billenő szerkezetet is még külön megerősítették. Ezt a jelenleg bevezetett és alkalmazott WLE és ATL alkalmazásával lehetett elérni illetve megoldani.

„Caracal”

A **„védett szállító és céljárművek”** 2. kategóriájába (10 t-ig) ajánlja a **Rheinmetall** cég még az **Iveco** által kifejlesztett 4x4 járművet **Caracal** néven. Egy nagy védettségű könnyű, többcélú járműről van szó, amely **alkalmas különböző feladatokra, többek közt:**

- Védettség nélkül, állandóan ismétlődő napi feladatok ellátására;
- Védett járműként való alkalmazásra;
- Különböző védőszintet igénylő feladatokra.

Védettsége ballisztikus lövedékek (csak vezetőfülke) és aknák ellen. Hasznos terhelése védettség nélkül 3 tonna, 2. osztály szerinti védettségi szinten 2 tonna.

Főbb műszaki - technikai jellemzői:

- teljes súlya (teherrel) 7 t.
- motor Common Rail turbo diesel 141 kW
- egyes kerékfelfüggesztés, állandó öszkerék meghajtás
- legnagyobb sebessége 130 km/óra
- hasznos teher (2. o. védettségi szinten) >1 t.
- Húzó terhelés (2. o. védettségi szinten) 2 t.
- gázlóképesség 1,5 m - ig

A cikk összefoglaló képet igyekezett adni a német hadseregnek, a védett szállító járműpark és szállítótér kialakításával kapcsolatos törekvéseiről. Az itt bemutatott járművek sem típusban, sem mennyiségben nem jelentik, nem jelenthetik a teljességet, csupán a jelen helyzetről igyekezett megközelítően reális képet adni. Azt a követendő célkitűzést, azonban hogy napjaink háborúiban, a német hadseregben, hogyan kívánják megvédeni a katonák életét, a szállított árút, anyagot, remélhetően jól szemlélteti az írás.

Felhasznált szakirodalom:

- Europäische Sicherheit 2004/5.
- Europäische Sicherheit 2005/1, 2, 4, 7.
- Soldat und Technik 2003 / augusztus.
- Soldat und Technik 2004/ február, június, augusztus, szeptember.
- Strategie und Technik 2005 augusztus.

Dingo 2 szemben

DURO 3

Gepanzertes Aufklärungsfahrzeug Fennek.

Foto: KMW

Fennek pc.f.

GTK Boxer csapatpróbán

MULTI biztosabb bevetés

KODIAK 3 MŰSZAKI PÁNCÉLOS

Kereken 15 év óta áll szolgálatban a Dachs 2 műszaki páncélos a Bundeswehr műszaki csapatainál és a kanadai hadseregben, mint sokoldalú és megbízható műszaki haditechnikai eszköz. Más fegyverrendszerekhez viszonyítva a Dach még viszonylag fiatalnak tekinthető. Miért kellett tehát akkor ezt az értékes harci-műszaki eszközt lecserélni?

A Dachs 2 a Leopárd 1 harckocsi bázisán alapul. Miután azonban az általánosan bevezetett takarékosági (fegyverzetcsökkentési) intézkedések keretében nem csak a páncélosok (harckocsik) számát csökkentik, a Bundeswehr lépésenként megvált a Leopárd 1 logisztikájától is. Ezért a Leopárd 1 -re létrehozott támogatási rendszer fenntartása is, már egyre gazdaságatlanabb.

Ehhez hozzájön még, hogy a műszaki erők feladatspektruma is egyre növekszik, bővül. Egy korszerű műszaki páncélosnak nem csak gazdaságosan kell üzemelnie és nagyon mozgékonyak lennie, hanem átfogóan magas szintű védettséggel is rendelkeznie kell. ***A műszaki páncélos a műszakiak harci eszköze és a vele szemben támasztott fő követelmény, hogy optimálisan legyen alkalmas:***

- Állások (tüzelő, védő, kiindulási), fedezékek, óvóhelyek építésére;
- Akadályok telepítésére (harckocsi árkok, harckocsi akasztók);
- Ellenséges akadályrendszerek leküzdésére, azokon való áttörésre (drótakadályok, torlaszok);
- Ellenséges robbanó műszaki záracon történő átjáró nyitásra, azok leküzdésére (szórt és rendszerben telepített gyalogság és harckocsi elleni aknamezők);
- Út és híd, leszállóhelyek építésében, műszaki mentésben való részvételre.

Ezeken kívül követelmény még segítő, támogató feladatokban való részvétel úgy ***belföldön*** (természeti katasztrófák, árvizek stb.) mint ***külföldön békefenntartó kötelekben*** (szükséghidak építése, folyópartok hídfeljáróinak, utaknak az építése stb.) Mindezen feladatok nagyon megnövelik a jelentőségét.

A jövőben, de inkább már ma, meg kell felelni az új követelményeknek

Ezeknek a sokrétű és folyamatosan növekvő követelményrendszernek a **Dachs** már nem tudott, (nem tud) teljes egészében megfelelni, annál is inkább, mert jó néhány követelmény a **Dachs** fejlesztésénél még nem is volt ismert. Ezért (e miatt is) számos **Leopárd 2-**vel felszerelt ország nyomatékosan sürgette egy *új műszaki páncélos kialakítását*, de mindenképpen a **Leopárd 2** bázisán. (Végül is: ezekből a javaslatokból, ajánlásokból született meg a **Kodiak 3 műszaki páncélos**.)

Az első országok egyike, aki ennek szükségességét fontosságát felismerte **Svájc** volt és ezzel kapcsolatban alapvető műszaki-technikai felszereltségében, főként műszaki téren megmutatkozó hiányok miatt, *egy új típusú és rendszerű műszaki páncélos gyors létrehozásában volt érdekelt*, ehhez azonban fejlesztő eszközök nem álltak rendelkezésére. Ettől függetlenül a svájci hadsereg abban volt érdekelt, – ha már ő nem is tud fejleszteni, – hogy a fejlesztést egy széleskörű szakirányokra felosztott, hozzáértő és döntésképes, az **armasuisse**¹³ vezetésével létrehozott projektteammal végigkísérje.

A harci támogató rendszerek fő gyártójaként, piacvezetőjeként ismert **Rheinmetall** egyik leányvállalata a **Rheinmetall De Tec Gruppe**, a **RUAG** termelésorientált konzorciummal közösen, az igen szűkös időkeret, a technikai és gazdasági kihívások ellenére elfogadták a **Kodiak 3** műszaki páncélosnak (*Svájcban Genie páncélosként jegyzett*), a svájci hadsereg által megszabott követelményeiknek megfelelő fejlesztését, és néhány prototípus, kísérletek számára történő megépítését.

Időközben köztudottá vált, hogy nem csak a dinamikus megszabott határidőt kellett betartani, hanem az is, hogy a rendszer, **Svájcban, Hollandiában és Dániában** történt kipróbálás során már alkalmasnak bizonyult és így a **Rheinmetall**, partnerével a **RUAG**-al, már meg is kezdte a sorozatgyártást. Mindkét vállalat elhatározta, hogy a **Kodiak** első sorozatát 2007 elején át fogják adni a megrendelőknek.

¹³ armasuisse = egykori fegyverzet- felszerelési csoport.

Melyek és milyenek? A „Kodiak 3” legfontosabb műszaki - technikai jellemzői

A Kodiak 3 műszaki páncélos alapvetően a Leopard 2 alvázára került felépítésre, bizonyos átalakításokkal azonban a megrendelők által beszállított Leopard 2 A4 típus alvázára is ráépíthető.

A személyzet a vezetőből, parancsnokból és amennyiben szükséges egy műszaki katonából áll, aki a különböző műszaki munkák végzésében nyújthat segítséget. A különböző műszaki elemek kezelését a vezető végzi, helye a jármű bal oldalán van és a jármű jobb oldalán elhelyezkedő parancsnokhoz hasonlóan, a közvetlen jó kilátás érdekében magasított pozícióban helyezkedik el. A környezeti tér jobb beláthatósága érdekében, a megrendelő kívánságának megfelelően a látási tartomány 1-4-ig terjedő kamerával javítható illetve bővíthető.

A vezető a műszaki gépelemeket az ülés két karfája fölé beépített botkormányokkal működteti a mindenkor szükséges és megfelelő üzemmódokban. A jármű belsejében szilánkvédő rendszerrel (Anti -Spall Líner) ellátott személyzeti fülkéket különítettek el, ebbe kerülnek elhelyezésre többek közt a személyzeti felszerelési tárgyak, a rádió és a fedélzeti kommunikációs eszközök stb.

A továbbiakban a **Kodiakot**, a harci-tér hűtő rendszeren kívül, felszerelték korszerűsített tüzelőfjótó berendezéssel (**Deu-Gen-N**), valamint a Leopard 2-ből ismert további alrendszerrel is, mint pl. **ABV** szűrőszellőző berendezés.

Az elektronikusan szabályozott hidraulika, korszerű, kereskedelmi forgalomban is használatos axiál-szivattyúkat használ, melyeket a szivattyú osztómű fölött, a Leopard 2 motorja működtet. Itt lemondtak egy oldható tengelykapcsoló használatáról. Az újonnan kifejlesztett vezérmű kiegészítésként egy *integrált tesztrendszerrel* rendelkezik, amelynek feladata az üzemmódok működésének ellenőrzése, a működés felügyelete valamint hiba, üzemzavar behatárolása.

A Kodiak rendszeresített **önvédelmi fegyverzete**, egy ködgránátvető és egy könnyű vagy közepes géppuska, illetve állványos gránátvető (automata ágyú) – a vevő, megrendelő kívánságának megfelelően. A belső tér (a kád) megfelelő védelmet biztosít a ballisztikus lövedékek ellen. A Kodiakot már eleve aknavédetten tervezték, úgy hogy a lényeges átalakításokkal és a Leopard 2 re kifejlesztett aknavédő rendszerekkel együtt,

beleértve az aknavédő lemezt is , *a Kodiak megfelelő akna elleni védelemmel rendelkezik.*

Műszaki eszközei, (gépelemek)

A harcászati, műszaki- szakfeladatok elvégzéséhez az alábbi főbb gépelemekkel (szakfelszerelésekkel) rendelkezik, (illetve működteti):

- Speciálisan kifejlesztett kihajló karú markoló;
- Új típusú dózeroló berendezés (földgyalu);
- Kettős kötéldob;
- Hidraulikus magasnyomású csatlakozó rendszer, kisebb gépi szerszámok üzemeltetéséhez pl. légkalapács, betontörő stb.;
- Hátsó rakodó, a különböző kiegészítő felszerelések, szerszámok elhelyezésére, valamint;
- Aknamentesítő felszerelés.

Ez utóbbi, az **aknamentesítő felszerelés**, elkülönítve, egy 20 coll széles kétirányú rakfelületű szállító platón van elhelyezve. Használatakor pl. egy **Pearson** típusú aknaszedő (kifordító) eke esetében a dózerpajzs helyére szerelik fel és a jármű hátsó részére a szerszámtároló helyére, egy aknamező átjáró- kijelölő eszközt (pl. LMS Pearson típusút) szerelnek fel. Aknamentesítéskor kiegészítésként még egy doppler effektus elvén működő aknat jelző rendszer (pl. **DEMETER Giat**) is felszerelhető. Így a **Kodiakkal**, külön aknakereső és mentesítő eszközök nélkül is nagy hatékonysággal lehet elaknásított és hagyományos műszakizáratokat akadályokat leküzdeni, azokon áttörni.

A különböző műszaki feladatok végzését többféle módon felhasználható könnyen kezelhető **dupla kötél Dob** segíti, melyek működését kettő, egyenként 9 t. terhelhetőségű csörlő biztosítja. A mindössze 16 mm vastag kötelet egy személy könnyedén kezelheti (kihúzhatja) ezáltal igen gyorsan és egyszerű módon alkalmazható. A kötél Dobok egymástól függetlenül, vagy közösen szinkronban is működtethetők. A felhasználható kötélen hossza 200 m és megfelelő rögzítéssel 1-4 vontatmány húzható, egyenként 620 kg ig.

A **kihajló karú markoló** a jármű orr részébe, középre került beépítésre, hatósugara horizontálisan 160 fok (kívánság szerint 180 fokra növel-

hető). A kar maximális hatótávolsága 9 m , a markoló teherbírása 3,5 t (a markoló kosár nélkül). Maximális emelési munkamagassága 8,2 m, munkavégzési mélység 4 m -ig. A markoló karját gyorsváltó szerkezettel szerelték fel és további hidraulikus kapcsolókkal látták el, egyéb a polgári életben is használatos műszaki gépek csatlakoztathatók rá így pl. hidraulikus kalapács, betontörő stb.

(Megrendelése során Svájc univerzális markoló mellett döntött, amely a jármű hátsó részén kerül elhelyezésre).

A Kodiaknál a dózeroló (földgyalu) berendezés esetében nem csupán egy felületet simító, földet toló, lapátoló berendezésről beszélhetünk, hanem egy új típusú dózerolóról. A dózerpajzs oldalait alsó és felső síkját megvastagították és két anyagbontó foggal szerelték fel. A pajzs nem csak „free floating mode” szabadon lebegő formában, a területen, talajon húzva, vonva, tolva tud dolgozni, hanem a dózerpajzs + - 5 fok vágószög változtatással is alkalmazható, ezáltal kemény talajba is képes belevágni.

A dózerpajzs és a kihajló markoló kar között folyamatosan működő **ütközésgátló** van felszerelve, amely függetleníti egymástól a pajzs és a kotró működését.

Rövid összefoglalásként megállapítható, hogy a **Kodiak** még a méltán híres svájci vásáron is „**fetűnt**” viszonylagos egyszerűségével, de igen „**nagynak tűnt**” mint munkagép, különösen a műszakiak szemében. Eddig ez a műszaki gép rendelkezik a legnagyobb szintű variációs lehetőséggel és igen jól alkalmazható a **Leopárd 2** bázisán, magas szintű aknavédelemmel is rendelkezik. Bonyolult műszaki feladatok megoldásában igen jól kiegészíti a már rendszerbe állított **Buffel - 3** hegyi páncélost.

Remélhető, hogy valamennyi **Leopárd 2 -t** használó állam (beleértve a Bundeswehrt is) abban a helyzetben van, hogy műszaki csapataik optimális és hatékony műszaki gépekkel való ellátása érdekében, terveikben figyelembe veszik a Kodiakot, hogy megfeleljenek a ma és a jövő katonai műszaki követelményeinek.

Többek közt ilyen módon is lehet a fegyverzetcsökkentések keretében kivon feleslegessé vált harci-technikát, vagy legalább is egy részét, hiányzó és igen hasznos műszaki-technikai eszköz előállítására felhasználni. Ennek egyik jó példája a Leopárd 2 bázisán nemzetközi együttműködés keretében előállított Kodiak 3 műszaki páncélos.

Felhasznált szakirodalom:

- Soldat und Technik 2005/augusztus.
- Soldat und Technik 2004/július.

Dózerol a Kodiak

A Kodiak munka közben

**AZ MH REPÜLŐMŰSZAKI SZOLGÁLATFŐNÖKSÉG
KIADÁSÁBAN MEGJELENŐ „TÁJÉKOZTATÓ”
2006. 3. SZÁMÁBAN KÖZÖLT FONTOSABB KÜLFÖLDI
REPÜLŐ SZAKMAI CIKKEK ÉS INFORMÁCIÓK
FORDÍTÁSAINAK RÖVID ISMERTETÉSE**

Kaufmann János¹

Tájékoztatás az EJ200 hajtóműről

Az Eurofighter TYPHOON vadászrepülőgép 2003-ban történt szolgálatba lépése óta a sorozatgyártású és a felműszerezett kísérleti gyártású repülőgépekbe beépített EJ 200 hajtóművek 2006. március végéig 18300 repült órát üzemeltek. Az eddig eltelt időszakban a hajtóművek rendkívül sikeresnek bizonyultak az üzemeltethetőség és az üzembentarthatóság, valamint a műszaki megbízhatóság kiemelkedő szintjeinek demonstrálásában. A hajtómű 15 teljes mértékben csereszabatos modulból áll, ami lehetővé teszi a modulcserével történő gyors helyreállítást, csökkenti a műszaki munkák átfutási idejét, valamint a komplett tartalék hajtóművek szükséges mennyiségét és biztosítja a repülőgép bevetettségének magas szintjét. A beépített állapot-figyelő rendszer biztosítja az állapot szerinti üzembentartás megvalósításának lehetőségét. *A cikk ismerteti az EJ 200 főbb műszaki adatait, a gyártás megszervezését és 2012-ig előirányzott programját, valamint a gyártás partnerországok közötti megosztását. A repülőgépekhez hasonlóan a hajtóműveket partnerországoként egy, vagyis összesen négy összeszerelő soron szereli össze az angol Rolls-Royce, a német MTU Aero Engines, az olasz Avio és a spanyol ITP cég.*

**Orosz helikopter-és repülő hajtómű gyártó cégek részvétele
az ILA 2006 nemzetközi repülő-kiállításon**

A kiállításon részt vett a Moszkvai Mil Helikopterüzem RT, az Ulan-Ude Repülőüzem, a Rosztvertol vállalat és a Moszkvai Csernyisev Hajtóműgyártó vállalat. A cikk részletesen ismerteti a résztvevő cégek történetét, jelenlegi tevékenységét, a kiállított és gyártásban lévő helikop-

¹ Kaufmann János ny. mk. ezredes, MH ÖLTP szakkönyvtár főmunkatársa. (Részletes tájékoztató a HM 57-861 telefonszámon kapható).

tereket és hajtóműveket, valamint a folyamatban lévő modernizálásokat és fejlesztéseket **az alábbi helikopter- és hajtómű típusok vonatkozásában:**

Moszkvai Mil Helikopterüzem RT: Mi-26 nehéz szállítóhelikopter, Mi-38, Mi-8/Mi-17 közepes szállítóhelikopterek, Mi-28NE újgenerációs harcihelikopter, Mi-54, Mi-34 többfeladatú, könnyű szállítóhelikopterek;

Ulan-Ude Repülőüzem: Mi-171, Mi-171SH közepes polgári, illetve katonai szállítóhelikopterek;

Rosztvertol Vállalat: Mi-28N újgenerációs harcihelikopter, Mi-35M modernizált konfigurációjú harcihelikopter, Mi-24/35 harcihelikopterek;

Moszkvai Csernyisev Hajtóműgyártó Vállalat: RD-33 modernizált 2. és 3. típusváltozatai (MiG-29), RD-33MK (MiG-29K), RD-93 (könnyű vadászrepülőgépek), RD-1700 (sugárhajtású kiképző repülőgépek), TV7-117SM (IL-114), TV7-117ST (IL-112V), VK-2500 (Mi-8, Mi-17, Mi-24, Ka-32), VK-3000V (Mi-38).

A terepláthatóság biztosítása a katonai helikopterek pilótái számára

A BAE Systems társaság szakemberei intenzíven foglalkoznak olyan fedélzeti rendszerek kialakításával, melyek összetett szenzorok és képfűzió alkalmazásával biztosítják a terep nappali és éjszakai láthatóságát, s ezáltal lehetővé teszik a katonai helikopterek számára minden napszakban és időjárási viszonyok között, kis magasságokon repülve a harcfelelő adatok veszélymentes végrehajtását.

A helikopterek részére már kifejlesztett, s a földi akadályokkal, elektromos vezetékekkel és tereppel való ütközés elkerülését biztosító u.n. OCTAS rendszer fő részeit egy terep-profil térképező alrendszer, egy milliméteres hullámsávban működő háromdimenziós lokátor, egy lézerlokátor, egy FLIR alrendszer, egy megnövelt teljesítőképességű szintetikus kép-processzor és a sisakba szerelt-, valamint head-down és többfunkciós kijelzők alkotják. ***A cikk részletesen ismerteti az OCTAS rendszer szerkezeti felépítését, működését, s az eddig végrehajtott tesztek eredményeit, valamint a rendszer továbbfejlesztésével kapcsolatos el-***

képzéseket a merevszárnyú repülőgépeken történő alkalmazhatóság biztosítására.

Tájékoztató az új orosz katonai beszerzési programról

Az orosz védelmi miniszter, miniszterelnök helyettes által vezetett katonai-ipari bizottság jóváhagyta a 2007-2015 időszakra vonatkozó katonai beszerzési program tervezetét, amely többek között 1000-nél több új repülőeszköz beszerzését irányozza elő. A program kiadásai 183 milliárd USD összeget tesznek ki, melynek zömét (mintegy 63 %-át) az új technika beszerzésével és a készletek felújításával kapcsolatos költségek képezik. A most jóváhagyott programmal ellentétben a korábbi tervek az új fegyverrendszerek bevezetése helyett a meglévő katonai teljesítőképességgel kapcsolatos kutatást és fejlesztést, valamint fenntartást részesítettek előnyben. A program szerint a Légierő számára új és modernizált változatú merevszárnyú repülőgépek és helikopterek kerülnek beszerzésre. A tolóerővektor vezérléssel ellátott MiG-29 OVT többfeladatú vadászpilóta nélküli repülőgépek mellett a beszerzési lista magába foglalja a Szu-34 vadászbombázókat, a Jak-130 sugárhajtású kiképző-repülőgépeket, a Mi-28N harcihelikoptereket, s 2010 után pedig az újgenerációs vadászpilóta nélküli repülőgépeket. *A program a meglévő Szu-27 és MiG-29 vadászpilóta nélküli repülőgépek többfeladatú változatra történő átalakításához is előírja a pénzügyi kereteket.*

Cirkáló őrjárat

Az F-22 vadászpilóta nélküli repülőgép 2005. decemberében történt hadműveleti szolgálatba állítása óta a típuson repülő pilóták intenzíven foglalkoznak a cirkálórakéták elleni harcok elsajátításával. Az USAF illetékes vezetői szerint az U.S. elleni meglepetésszerű cirkálórakéta támadások leküzdésére az F-22 unikális teljesítőképessége a legjobban alkalmazható. Jelenleg az elfogási feladatokra az F-15 és F-16 típusú vadászpilóta nélküli repülőgépek vannak kijelölve. A Mach 1,5 sebességnél, bekapcsolt utánégetés mellett történő elfogáskor azonban 7 perc alatt kifogy a tüzelőanyagkészlet, a repülőgépeknek le kell szállniuk. Az F-22 viszont 41 perc őrjáratot tud tartani, ami elegendő a sikeres elfogások végrehajtásához. Az USAF hivatalos képviselői az F-22 AESA fedélzeti lokátorában rejlő unikális képességekre is rámutatnak. Az AESA lokátorok képesek a kisebb célokat is nagyobb pontossággal észlelni és követni, s emellett az általuk kisugárzott nagyteljesítményű mikrohullámú energia-

sugárnyaláb cirkálórakétákra történő ráirányításával képesek azok üzemképtelenné tételére.

A cikk az F-22 vadászrepülőgép cirkálórakéták ellen alkalmazható fedélzeti rakétáinak lehetséges típusait, s ezzel kapcsolatban az AMRAAM rakéták folyamatban lévő továbbfejlesztéseit is ismerteti.

Tájékoztató a C-27J szállító-repülőgép DASS alrendszerének teszteléséről

Az átfogó tesztelési program részeként az Alenia Aeronautica cég és az Olasz Légierő sikeresen befejezte a C-27J Spartan szállító-repülőgépek számára kifejlesztett DASS fedélzeti önvédelmi alrendszer ez év elején megkezdett integrációs és funkcionális tesztelését. A cikk ismerteti az átfogó tesztelési program eddigi végrehajtásának részleteit, valamint a DASS alrendszer alapvető szerkezeti összetevőit és működési sajátosságait. *A tesztelések utolsó sorozatának sikeres végrehajtása után kerül kiadásra a repülőgép megváltoztatott konfigurációjára vonatkozó alkalmassági tanúsítvány, s a tervek szerint a Légierő 2006 végén fogja átvenni a DASS alrendszerrel felszerelt első C-27J repülőgépet.*

A Saab új Gripen változatokat tanulmányoz

A Saab által vezetett Gripen International cég a Gripen többfeladatú vadászrepülőgéppel kapcsolatos jövőbeli fejlesztési opciókat tanulmányozza, beleértve egy nagyobb teljesítményű hajtómű beépítését, a típus általános méretének és maximális teljesítőképességének növelését, valamint egy repülőgéphordozóról üzemeltethető csapásmérő változat kialakításának lehetőségét. Az AESA antennarendszernek a repülőgép Ericsson PS05 több-üzemmódú fedélzeti lokátorába való beintegrálását is vizsgálják. *A cikk részletesen elemzi az új változatok megvalósításának műszaki lehetőségeit és feltételeit.*

A Meteor rakéta sikeres második indítása Gripen vadászrepülőgépről

A svédországi Vidsel tesztelő lőtér felett egy Saab Gripen kísérleti vadászrepülőgépről sikeresen végrehajtották az MBDA konzorcium vizuális látótávolságon túl alkalmazható Meteor rakétájának második indítását. A tesztelés során a Gripen 7000 m magasságon repült, s az indítás

után problémamentesen működött a nagy-hatótávolságú fegyver gyorsítórakétából és a folyamatos repülési üzemmódot fenntartó torlósugarhajtóműből álló propulziós rendszere. *A cikk ismerteti a tesztelesek további ütemtervét.*

A jövő vadászpilóta repülőgépe (Átfogó tájékoztató a JSF fejlesztéséről)

Várhatóan ez év október végén levegőbe emelkedik az F-35 JSF vadászpilóta repülőgép AA-1 jelzésű első kísérleti példánya. A JSF fejlesztését mintegy 18 hónappal visszavetette a repülőgép szerkezeti súlyával kapcsolatos probléma, melynek megoldására jelentős szerkezeti változtatásokat kellett végrehajtani mind a STOVL, mind pedig a CTOL és CV változatokon az eredeti konstrukcióhoz képest. Az AA-1-nél már részben figyelembe vették ezeket a változtatásokat, azonban az AA-1 sem tekinthető a továbbiakban nagy mennyiségben legyártásra kerülő repülőgépek első példányának, hanem inkább egy egyedüli konstrukciónak. Az első „optimalizált sárkányszerkezettel” rendelkező F-35 a 18 hónapos késés miatt módosított program szerint csak 2008 elején fog repülni. Mindentől függetlenül azonban az AA-1 repülőgép nemcsak a JSF gyártására, hanem a 14 fejlesztési F-35 repülőgép tesztrepüléseire való felkészülésben is úttörő szerepet játszik. A két év alatt végrehajtásra kerülő tesztrepülések során az AA-1 biztosítani fogja az aerodinamikai teljesítőképesség, a repülési minőségek és az alapvető fedélzeti rendszerek értékeléséhez szükséges adatokat, még mielőtt a tesztelési program végrehajtásának folytatása átkerülne az optimalizált sárkányszerkezettel rendelkező fejlesztési F-35 repülőgépekhez. Emellett az AA-1 sikeres első repülése ez év október végén minden bizonnyal növelni fogja az F-35 tekintélyét, s ez várhatóan kedvező hatást fog gyakorolni a JSF programban résztvevő nyolc nemzetközi partnerre (Ausztrália, Dánia, Hollandia, Kanada, Norvégia, Olaszország, Törökország és az U.K.), amikor döntést kell hozniuk azzal kapcsolatban, hogy a tervek szerint ez év decemberében aláírják -e a gyártásra, fenntartásra és a továbbfejlesztésre vonatkozó megállapodás jegyzőkönyvét (MoU).

A cikk részletesen ismerteti a JSF program eddigi végrehajtása során jelentkező műszaki problémákat, az ezek megoldását biztosító szerkezeti áttervezések műszaki tartalmát, az eredeti JSF program változtatásának szükségességét, s az új program felépítését, valamint a tesztrepülések és a gyártások új ütemtervét. A cikk külön részekben foglalkozik a repülőgépre vonatkozó szoftverfejlesztéssel, az AESA fedélzeti

lokátor repülési tesztelésével, valamint a JSF fejlesztésével és gyártásával kapcsolatos nemzetközi műszaki-gazdasági együttműködés kialakításának helyzetével, problémáival.

A műveleti értékelés megkezdése a Super Hornet vadászrepülőgép új fedélzeti lokátorával

Engedélyezték a Raytheon cég aktív elektronikus pásztázást alkalmazó (AESA) antennarendszerrel felszerelt APG-79 típusú fedélzeti lokátorával a műveleti értékelés (OPEVAL) végrehajtását az U.S. Navy egyik Boeing F/A-18 E/F Super Hornet vadászrepülőgépén. Az OPEVAL megkezdésének engedélyezése azt jelenti, hogy sikerült megoldani azokat a szoftver problémákat, melyek korábban negatívan befolyásolták a lokátor teljesítőképességét.

Az APG-79 az USA-ban elsőként szolgálatba lépő olyan többüzem módú AESA lokátor, amely képes a közel egyidejű levegő-levegő és levegő-föld művelet végrehajtására.

Az U.S. Navy az F/A-18 E/F és EA-18G elektronikus támadó vadászrepülőgépei közül több mint 400 gépet tervez felszerelni AESA lokátorral egy modernizálási program keretében. ***2007 közepétől kezdve az ipar részéről leszállításra kerülő összes Block 2 sorozatú Super Hornet már eredeti gyári beépítésben AESA lokátorral lesz felszerelve.***

Tájékoztató az elektronikus hadviselésről

A 68-as évek folyamán, amikor az elektronikus hadviselés (EW) a légi hadviselés lényeges részévé vált, a figyelem elsősorban a légvédelmi elektronikus harcrendek (EOB) létrehozására és a légvédelmi hálózatok felbomlasztására irányult a csapásmérő repülőgépek túlélésének elősegítésére. A hadműveleti tapasztalat az EW területén túlnyomórészt az állandó telepítési hellyel rendelkező földi veszélyforrásokkal volt kapcsolatos és a gyakran évekig tartó hadjáratokra összpontosult. A 21. század első évtizedében azonban ez a hagyományos EW megközelítés alapvetően megváltozott. Ennek fő oka az, hogy a nemzetközi közösség egy olyan világhoz érkezett, melyben túlsúlyban vannak a rövid „**megdöbentő**” hadjáratok, s az ezeket követő, hosszúra nyúló békefenntartó hadműveletek, ahol a hagyományos erők vallás és/vagy nacionalizmus által motivált „**gerilla**” harcosokkal állnak szemben. Mindezek következtében az EW célkészletéből jórészt eltűntek a hagyományos célok, s helyüket elfoglalt

ták a mozgó és sokkal kevésbé előre jelezhető veszélyforrások. A két kulcsfontosságú veszélyforrás magába foglalja a nagymértékben mobil és autonóm felszín-levegő rakéta (SAM) rendszerek legutolsó generációját (például az SA-10/-12 rendszert), valamint az infravörös vezérlésű SAM rakétákat alkalmazó hordozható légvédelmi rendszereket (MANPADS).

A cikk külön fejezetben ismerteti az EW metodológiájának a katonai technológia fejlődését szorosan követő változását, s ezt konkrét példákkal illusztrálja. Fokozódó elmozdulás tapasztalható az ellenséges légvédelem elnyomásától (SEAD) az ellenséges légvédelem lerombolása (DEAD) felé, melynek megvalósítására csak azután lett reális lehetőség, miután bevezetésre kerültek a precíziós „intelligens” fegyverek, melyek rendkívüli pontossággal képesek célba juttatni a harcifejeket a viszonylag kisméretű célok megsemmisítésére.

A cikk egy átfogó tájékoztatást ad a SEAD/DEAD feladatok végrehajtását biztosító, jelenleg szolgálatban lévő, vagy fejlesztés alatt álló rendszerek szerkezetének, működési elvének és harci alkalmazásának főbb sajátosságairól. ***A tájékoztatás magába foglalja az alábbi rendszereket és típusokat:***

- Antiradiációs rakéták (ARM és HARM): orosz H-31, H-31PMK; olasz-amerikai AGM-88E;
- Emitter helyzetmeghatározó és célkiválasztó rendszerek: amerikai AN/ASQ-213 HTS, európai (EADS) FELS;
- Megtévesztő IR csapdák: amerikai ASD-118L, M211, valamint az MJU-50/B, -51/B, -52/B és -64B;
- Irányított IR ellentevékenységet biztosító (DIRCM) rendszerek: brit-amerikai AN/AAQ-24(V) „Nemesis”;
- Védelmi Segédeszköz Készletek (DAS) vadászrepülőgépek számára: svéd EWS 39 DAS (JAS 39C/D Gripen), EuroDASS DAS (Eurofighter Typhoon), francia Spectra (Rafale), izraeli ASPS és AN/ALQ-211(V)4 AIDEWS, valamint a brit ALQ-178(V) rendszerek (a különböző országokban települő F-16-osok számára);
- Integrált DAS készletek helikopterek számára (HIDAS): a Selex cég HIDAS rendszere (AH-64);
- Elektronikus támadó rendszerek: amerikai EC-130H „Compass Call”, EA-6B „Prowler” és EA-18G „Growler” rendszerek.

Új háborúk és a harcihelikopterek

A hidegháború idején tervezett, s erős páncélelhárító fegyverekkel felszerelt harcihelikopterek fő feladatát alapvetően a nehéz páncélos erők leküzdése képezte, s eredeti szerkezeti kialakításukban ma már nem alkalmasak az olyan modern harcfeleladatok végrehajtására, mint pld. az utcai harcok közvetlen légitámogatása, vagy a helikoptereknek egy hálózatcentrikus hadviselés elemeiként történő felhasználása.

Éppen ezért a hidegháború idején gyártott harcihelikopterek többségét modernizálni kell az új hadműveleti követelmények kielégítésének biztosítására. A cikk részletesen elemzi a különböző országokban kifejlesztett harcihelikoptereket, a végrehajtott és tervezett modernizálásokat, a gyártások és exporteladások helyzetét, valamint az egyes típusok perspektívájával kapcsolatos elképzeléseket.

Az elemzés kiterjed az Apache AH-64 A/D, Longbow AH-64D, Eurocopter Tiger, AH-1Z SuperCobra, Mi-28N, Ka-50/52, valamint a Rooivalk, A129 Mangusta és Z-10, WZ-10 típusokra.

A cikk külön fejezetben tárgyalja az Apache helikopterek fejlesztésének eddigi történetét, az egyes országokban rendszerben lévő mennyiségét, harci alkalmazásának sajátosságait Irakban és Afganisztánban, valamint a modernizálási blokkok műszaki tartalmát és végrehajtásuk helyzetét.

Tájékoztató az MV-22 repülőeszközzel

Az ez évi Farnborough-i repülőkiállításon bemutatták az U.S. Tengerészgyalogság sorozatgyártású MV-22B Osprey dönthető forgószárnyú közepes deszant-szállító repülőeszközét. A kísérleti típus 1989-ben hajtott végre az első repülést, s az ezt követő több éves fejlesztés eredményei alapján várható volt a teljes ütemű sorozatgyártás 2000-ben történő beindításának jóváhagyása. 2000-ben azonban két repülőkatasztrófa történt, konstrukciós hiányosságok és örvénygyűrű állapotba kerülés miatt. A repülőeszközön szerkezeti változtatások váltak szükségessé, s átfogó kutatások kerültek végrehajtásra az örvénygyűrű állapotot kiváltó okok elemzésére, s a biztonságos repülés feltételeinek meghatározására. Mindez közel öt év késést okozott az eredetileg meghatározott program végrehajtásában, s a sorozatgyártás engedélyezése 2005 szeptemberére tolódott át, miután a műveleti értékelés megerősítette, hogy az MV-22 most már a repülés szempontjából biztonságos és a harci alkalmazás vonatkozásában

hatékony dönthető forgószárnyú repülőeszköznek tekinthető. Az első sorozatgyártású és harc feladatok végrehajtására alkalmas MV-22 a múlt év decemberében került átadásra az USMC számára. A többéves beszerzési program alapján a 2008-2012 pénzügyi évek közötti ötéves időszakban mintegy 185, majd az ezt követő második ütemben további 360 MV-22 kerül beszerzésre az USMC, USAF és U.S. Navy részére.

A cikk részletesen ismerteti az MV-22 Osprey fejlesztésének történetét, szerkezeti sajátosságait, a bekövetkezett katasztrófák kivizsgálásának eredményeit, a végrehajtott és a továbbiakban tervezett konstrukciós változtatások műszaki tartalmát, valamint az örvénygyűrű állapot megelőzésére, illetve megszüntetésére tett intézkedéseket. Az USMC 2006. márciusában megalakított első hadműveleti százada 2007. szeptemberéig kell, hogy elérje 12 MV-22B Osprey repülőeszközzel a kezdeti hadműveleti teljesítőképességet (IOC).

Megjegyzés:

A rövid ismertetések az Aviation Week&Space Technology, Military Technology, Flight International és Jane's Defence Weekly folyóiratokban 2006. május 15. – 2006. augusztus 15-ig megjelent cikkek fordításai alapján kerültek összeállításra.

TÁJÉKOZTATÓ – INFORMÁCIÓ

A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN FOLYÓ MÉRÉSÜGYI SZAKTEVÉKENYSÉG BEMUTATÁSA

Szalontai László¹

„A harctevékenység sikeres megvívásának, a feladatok magas szintű végrehajtásának elengedhetetlen technikai feltétele, az alkalmazott eszközök hadrafoghatóságának, megbízhatóságának magas szinten történő biztosítása. ”

„A szerző”

Bevezető

A cikkben átfogó képet kívánok adni az olvasó számára a mérésügyi szakágról, de a szakma specifikumának csak a peremét érintve mutatom be a szakterületen folyó munkát. Így például: nem merülök el a mérések, a mérési bizonytalanság fogalmaihoz tartozó valószínűség számítási, matematikai levezetésekben, a mérőeszközök típusok, a kalibrálási, hitelesítési eljárások, technológiák bemutatásában, és még sorolhatnám a szakma szép, de a kívülálló számára unalmas rejtelmeit. Ugyanakkor az általam leírtakkal szeretném valamelyest eloszlatni azt a bizonytalanságot, ismerethiányt, amely a mérésügyi szakterületet körülveszi.

E cikk megjelenésének, azon örvendetes esemény is valós aktualitást ad, hogy 2006 júliusában mindkét – az MH-n belül működő – kalibráló laboratórium (MH HTEK MÉB², MH LéJü RMO³), sikeresen megfelelt a NAT⁴ bizottságai által előírt követelményeknek, s így – a honvédségen belül folyó szakmai munkánk színvonalának mintegy elismeréseként – akkreditáltakká váltak.

¹ Szalontai László mk. alezredes, MH ÖLTP, mérésügyi osztályvezető.

² MH HTEK MÉB: MH Haditechnikai Ellátó Központ Mérésügyi Bázis.

³ MH LéJü RMO: MH Légijármű Javítóüzem Repülőipari Metrológiai Osztály.

⁴ NAT: Nemzeti Akkreditáló Testület.

„*Történelmi visszatekintéssel*” szeretném feleleveníteni, érzékeltetni azt a munkát, építkezést, ami a szervezeti változások, átszervezések következményeként történt a mérésügyi szakterületen.

1. A Magyar Honvédség mérésügyi szakága kialakulásának története

A honvédség illetékes felső vezetői 1976-ban, 15 anyagnem-felelős főnökség szakembereinek bevonásával tanulmányt készítettek az akkori MN⁵ műszergazdálkodási és hitelesítési rendszerének helyzetéről. A tanulmányok készítői javasolták a mérésügyi feladatok egységesítésére, koordinálására, a műszergazdálkodás racionálisabbá tételére egy, az OMH⁶-val szorosan együttműködő szolgálat létrehozását, továbbá a speciális mérőeszközöktől⁷ az általános rendeltetésű mérőeszközök⁸ kiválasztását, és az utóbbiakkal kapcsolatos gazdálkodási feladatok összevonását. A javaslatok összhangban voltak a keleti és nyugati hadseregek-nél már alkalmazott módszerekkel.

1987. szeptember 1-jével – az MN FVTFCsF⁹ közvetlen alárendeltségében, az MN egységes mérésügyi tevékenysége feltételeinek megteremtésére, a mérésügyi biztosítás felsőszintű irányítására Mérésügyi Osztályt hoztak létre.

1989. január 1-től a Mérésügyi Osztály a fegyverzeti és technikai ágazatok általános mérőeszközeinek anyagnem-felelőse lett.

1990. március 1-től az MN FVTFCsF törzsében mérésügyi szolgálatfőnöki beosztást rendszeresítettek.

1991. január 1-től az osztály hivatalosan felsőszintű gazdálkodó szervvé vált.

⁵ MN: Magyar Néphadsereg.

⁶ OMH: Országos Mérésügyi Hivatal.

⁷ *Speciális mérőeszközök:* Az MH ÖLTP irányítása alá tartozó szervezetek szakterületein alkalmazott, rendszerint egy ágazatnál, speciális célra használt egyedi és beépített mérőeszközök.

⁸ *Általános mérőeszközök:* az MH ÖLTP irányítása alá tartozó szervek szakterületén alkalmazott azon általános rendeltetésű mérőeszközök, amelyeket a mindenkor érvényben lévő "Általános mérőeszközök jegyzéke" tartalmaz.

⁹ MN FVTFCsF: MN Fegyverzet-technikai Főcsoport Főnökség.

1995. április 1-jével alakult meg az MH Mérésügyi Szolgálatfőnökség (4 fős létszámmal). Az anyagnem-felelősi jogkör tovább bővült az MH Elhelyezési Csoportfőnökség általános mérőeszközeivel.

1997. szeptember 1-jétől az újonnan megalakult **MH LFI**¹⁰ állományában (már 5 fős létszámmal) folytatta a szolgálatfőnökség a tevékenységét.

2000. december 1-jétől az MH LFI megszűnt, helyette az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság jött létre. Az MH ÖLTTP keretén belül 6 fővel alosztályként működött a mérésügy.

2001. december 6-án ünnepélyes keretek között átadásra került Budapesten az MH Haditechnikai Központ alárendeltségébe, illetve az MH Mérésügyi Alosztály szakmai irányítása alá tartozó Mérésügyi Bázis.

2004-től az MH haditechnikai főnök intézkedése alapján lépések történtek a speciális mérőeszközök mérésügyi szakág részéről történő részbeni átvétele, illetve a labor kapacitások és képességek változása, fejlődése következtében, azok kalibrálásának felvállalása irányában. Ez a munka a mai napig folyik.

Napjainkban tehát az MH Mérésügyi Alosztály tevékenységi körébe tartozik az MH szintű mérésügyi biztosítási feladatok ellátása, a mérésügyi területre vonatkozó MH szintű szakintézkedések kiadása, valamint a szakmai alárendeltségébe tartozó szervezetek mérésügyi tevékenységének szervezése, irányítása és ellenőrzése. E felsőszintű szerv tartja a kapcsolatot, illetve a szakterület vonatkozásában képviseli a Magyar Honvédséget a nemzeti és nemzetközi, civil és katonai külső szerveknél (így pl.: az OMH, a NAT, a NATO nemzetközi meteorológiai szervei irányában).

2. Röviden a mérésügyi tevékenység jogszabályi háttéréről

A Magyar Köztársaságban, illetve a honvédségnél folyó mérésügyi tevékenységet az „**1991. évi XLV. Törvény a mérésügyről**” (a továbbiakban Tv.), a végrehajtásról szóló „**127/1991. (X. 9.) Korm. Rendelet**” (a továbbiakban Vhr.), és a mérésügyi jogszabályok MH-nál történő alkalmazásáról szóló „**22/1992. (X.20.) HM rendelet**” (a továbbiakban HM Rendelet) szabályozza.

¹⁰ LFI: Logisztikai Főigazgatóság.

A törvény, kormányrendelet kimondja, hogy *joghatással járó mérés*¹¹ a mérési feladat elvégzésére alkalmas hiteles mérőeszközzel, vagy használati etalonnal ellenőrzött mérőeszközzel kell végezni.

Mérésügyi szempontból mérőeszköznek a mérések elvégzésére alkalmas olyan technikai eszköz minősül, amelynek a mérési pontosságot és megbízhatóságot jellemző tulajdonságai ismertek és ellenőrizhetők. (Vhr. 4. §.)

Hiteles az a mérőeszköz, amelyet a mérésügyi szervek hitelesítettek, vagy amelynek külföldi hitelesítését az OMH első belföldi hitelesítésként elismerte (Tv. 6. §.).

A katonai szervezeteknél – az 1991. évi XLV. törvény 6. §-ában meghatározott mérőeszközökkel végrehajtott méréseken túl – a haditechnikai eszközök rendszeresítése, gyártása, üzemeltetése, technikai kiszolgálása és javítása során szükséges méréseket is joghatással járó mérésnek tekintjük¹².

A kötelező hitelesítésű mérőeszközök körét a Vhr. 2. melléklete tartalmazza.

(Lásd: 1. sz. táblázat. „A kötelező hitelesítésű mérőeszközök”).

3. A mérésügyi szakág, a mérésügyi biztosítás helyéről és szerepéről

Az MH mérésügyi szaktevékenysége a haditechnikai biztosítás szerves részeként a katonai műveletek támogatási rendszerén belül, olyan szakirányú tevékenységek összessége, melyek végrehajtása során a támogató logisztikai szervezetek a rendelkezésére álló ellátási, üzemben tartási- és gazdálkodási, valamint kalibrálási szolgáltatási lehető-

¹¹ Tv. 6. § (1) Joghatással jár a mérés, ha annak eredménye az állampolgárok és/vagy jogi személyek jogát vagy jogi érdekeit érinti, különösen, ha a mérési eredményt mennyiség és/vagy minőség tanúsítására - a szolgáltatás és ellenszolgáltatás mértékének megállapítására - vagy hatósági ellenőrzésre és bizonyításra használják fel; továbbá az élet- és egészségvédelem, a környezetvédelem és a vagyontvédelem területén.

¹² A bekezdés tartalma a szakági vezetés elképzelését tükrözi csupán, melyet meg kívánunk jelentetni az új HM rendeletben.

ségeikkel segítik a katonai műveleteket végrehajtó harci, harctámogató és harckiszolgáló katonai szervezeteket.

a. A mérésügyi biztosítás célja

A katonai szervezetek – beleértve a nemzetközi békemissziókban feladatot végrehajtó kontingenseket, felajánlott erőket, csapatok – haditechnikai eszközeinek megbízható üzembenntartásához, javításához, illetve időszakos ellenőrzéseihez szükséges mérőeszközök és szolgáltatások biztosítása, a mérésügyi szakállomány át- továbbképzése és felkészítése. A mérőeszközök technikai állapotának, hadrafoghatóságának előírt szinten tartása, megbízható működésének biztosítása, valamint a központi készletben lévő mérőeszközök előírás szerű tárolása.

b. A mérésügyi szakág fő feladatai

Az MH-n, a NATO-n és egyéb többnemzetiségű (nem csak katonai) szervezeteken belüli feladatok mérésügyi biztosításának – mérőeszköz ellátás, üzemeltetés, ellenőrzés, stb. – komplex feladataira vonatkozó tevékenység, nemzetközi és nemzeti jogszabályok szerinti végrehajtásának megszervezése.

A mérésügyi biztosítás tartalma az alábbiakban összegezhető:

- A katonai szervezetek mérőeszközökkel és az azokhoz tartozó dokumentációkkal, valamint szakági javító- karbantartóanyagokkal történő ellátása és folyamatos pótlása;
- A mérőeszközök folyamatos technika kiszolgálása, állagmegóvása, megbízható üzemelésének biztosítása, időszakos ellenőrzése (hitelesítés, hitelesítést helyettesítő minősítés, kalibrálás, érintésvédelmi bevizsgálás);
- A mérőeszközök és anyagok sérülése, meghibásodása esetén azok harckésztségének (alkalmazáshoz kész állapotának) gyors helyreállítása, javítása;
- Az akkreditált mérésügyi kalibráló laboratóriumok magas műszaki színvonalú szakmai tevékenységének irányítása, fenntartása, működőképességének biztosítása;
- A mérésügyi szakállomány magas fokú kiképztségének biztosítása;

- Az MH képviselte a nemzeti és nemzetközi szakmai szervezetekkel való együttműködésben.

c. A mérésügyi szakági struktúra

(Lásd: 2. sz. ábra. „Az MH mérésügyi szakági struktúrája”).

Az MH mérésügyi szakági vezetője (jelen esetben, illetve továbbiakban: MH mérésügyi alosztályvezető), átruházott jogkörében eljárva – az MH legfelsőbb szintű logisztikai vezetője (jelen esetben: **MH ÖLTP**¹³ parancsnokának, a továbbiakban: MH ÖLTP parancsnok) felügyeletével – végzi a HM Rendelet hatálya alá tartozó szervezetek mérésüghöz kapcsolódó tevékenységének felső szintű szakirányítását, ellenőrzését.

Az MH Mérésügyi Alosztály az MH ÖLTP, MH Haditechnikai Főnökség állományában hajtja végre feladatait. Az MH mérésügyi alosztályvezető szakmai előjárója – mérésügyi vonatkozásban – az MH katonai szervezeteinek. A szakmai tevékenységét az MH HTEK Üzembentartási és Ellátási Részlegen, illetve az MH HTEK MÉB-en és az MH LÉJü RMO-n keresztül szervezi, irányítja.

d. A szakterület működési rendje

A mérésügyi szakterület működése az érvényben lévő mérésügyi jogszabályok és rendelkezések, az MH szintű szakági szolgálatok vezetői intézkedéseinek megfelelően történik.

A mérésügyi szakterület hosszú távú működését az előjárói szakmai döntések alapján a **10 éves erőforrás- és költségterv**,¹⁴ valamint a mérőeszköz fejlesztési terv biztosítja. A szakterület a feladatait rövidtávon a beérkezett igényeknek megfelelően a gazdálkodási terv, a Éves Beszerzési Terv, a Hitelesítési- és Kalibrálási Terv alapján hajtja végre.

A mérésügyi szakterület ellátási rendszere nem normatív, hanem a katonai szervezet rendeltetéséből adódó feladatok ellátásához szükséges mérőeszköz igényen alapul. Egy lépcsős ellátási rendszerben a katonai szervezeteket közvetlenül az MH HTEK látja el mérőeszközökkel és szakanyagokkal a központi készletből az MH mérésügyi alosztályvezető intézkedésének megfelelően.

¹³ MH ÖLTP: MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság.

¹⁴ 10 éves Erőforrás-, Költségszükségleti- és Kiadási Igényterv.

Az MH Mérésügyi Alosztály a hosszú távú szakmai elképzeléseknek, illetve a prioritásoknak megfelelően a beérkezett igényeket elsődlegesen a központi készletből elégíti ki, amennyiben az nem lehetséges, akkor a beszerzéseit a jóváhagyott beszerzési terv alapján, a biztosított központi költségvetési keret terhére valósítja meg.

A beszerzések végrehajtását az MH mérésügyi alosztályvezető rendeli el, melyet az **MH HTEK**¹⁵ hajt végre. A beszerzésekkel összefüggő központi nyilvántartással és a kodifikációval kapcsolatos feladatokat (nyilvántartások pontosítása, okmányolás, termék beazonosítás, szükség esetén **HETK**¹⁶ kérés, Cikklista folyószám generálás, stb.) az MH HTEK Üzembenntartást és Anyagellátást Tervező Részleg (mérésügy) végzi.

e. A mérőeszközök anyagnemfelelősége

Az MH ÖLTP szervezeti alárendeltségébe, valamint a gazdasági szakirányítási körébe tartozó anyagnemfelelős (felsőszintű gazdálkodó) szervek szakterületén alkalmazott mérőeszközök rendeltetésük és alkalmazási területük alapján az általános, vagy a speciális mérőeszközök körébe tartoznak.

Az általános mérőeszközök anyagnemfelelőse az MH Mérésügyi Alosztály, profilfelelős központi ellátó szerve az MH HTEK.

A speciális mérőeszközök anyagnemfelelőse az az anyagnemfelelős szerv, amely azokat beszerezte, illetve szakterületén alkalmazza.

A nem az MH ÖLTP irányítása alá tartozó anyagnemfelelősök szakterületén alkalmazott mérőeszközök – függetlenül azok rendeltetésétől, típusától, alkalmazásának helyétől és jellegétől – az illetékes anyagnemfelelős szerv szakanyagát képezik.

f. A mérőeszközök és szakanyagok ellátási rendszere

(Lásd: 3. sz. ábra. „Mérőeszköz, illetve fenntartási anyagellátás folyamata”).

¹⁵ MH Haditechnikai Ellátó Központ.

¹⁶ HETK: Honvédségi Egységes Termék Kód.

A katonai szervezetek a szolgálati út betartásával, az előírásoknak megfelelően terjesztik fel a mérőeszköz és szakanyag ellátási, illetve a mérőeszköz javítási vagy csere igényüket, az MH mérésügyi alosztályvezető részére. A beérkezett igények szakmai és költségvetési szempontok szerinti elbírálása után az MH mérésügyi alosztályvezető meghozza döntését az igények kielégítésével kapcsolatban.

Az MH mérésügyi alosztályvezető utasítására az MH HTEK az alábbi feladatokat hajtja végre a mérőeszköz és szakanyag ellátási rendszer keretein belül:

- Kiállítja az elrendelt mozgásbizonylatokat és megküldi az érintettek részére;
- Beszerzi a szükséges mérőeszközöket;
- A meghibásodott mérőeszközök javítása, szükség esetén cseréje (MÉB);
- A központi készletből kiadja, illetve oda bevételezi a mérőeszközöket és mérésügyi szakanyagokat;
- Naprakészen vezeti az MH szintű mérőeszköz nyilvántartást;
- Végrehajtja az eszközök kategorizálását;
- Lefolytatja a nem javítható mérőeszközök selejtítési eljárását;
- A feleslegessé vált mérőeszközök, és anyagok listáját az előírásoknak megfelelően rendszeresen felterjeszti az MH mérésügyi alosztályra, majd a döntésnek megfelelően kezdeményezi a mérőeszközök feleslegessé nyilvánítását, majd az inkurrencia program feltöltését, illetve végrehajtja az Inkurrencia Tároló Raktárakba történő beszállítását.

A mérőeszközök sérülésének megelőzése, valamint a rendeltetésszerű használata érdekében a mérőeszközök szakszerű csomagolásának, szállításának, tárolásának és üzemeltetésének biztosítása fontos követelmény.

g. A mérőeszközök időszakos bevizsgálásának rendszere

(Lásd: 4. sz. ábra. „A mérőeszközök kalibrálása, javítása”).

Az MH-n belül az egyedi és komplex haditechnikai eszköz készletében lévő mérőeszközök időszakos bevizsgálásának rendszere a következő képen épül fel:

- A kötelező hitelesítésű eszközöknél a meghatározott időszakonként hitelesítést, vagy a hitelesítést helyettesítő minősítést végre kell hajtani az OMH-ban, vagy az általa kibocsátott feljogosítás alapján, más gazdálkodó (katonai, polgári) szervezettel;
- A joghatással járó mérésekre használt mérőeszközöket, melyeket meghatározott időnként kalibrálni kell. Melyeket elsősorban a honvédségi kalibráló laboratóriumokban, esetleg a mobil kalibráló laboratórium segítségével a katonai szervezet objektumában kell végrehajtani, vagy ha az nem lehetséges, akkor polgári kalibráló laboratóriumok szolgáltatásait kell igénybe venni.

A tartós tárolásba helyezett haditechnikai eszközök készletében lévő mérőeszközöket, a komplex eszközre meghatározott időszakos technikai kiszolgálás keretében kell bevizsgálni.

A mérőeszközök kalibrálását a kalibráló szervek a mindenkor érvényes utaltsági rend szerint végzik. Azon mérőeszközök kalibrálását, melyeket felkészültség vagy kapacitáshiány miatt a honvédségi kalibráló laboratóriumok nem tudják elvégezni, polgári szervvel, esetleg külföldön kell kalibráltatni.

h. A szakági nyilvántartás és rendszeres időszakos jelentések

A katonai szervezetek az előírásoknak megfelelően, naprakész mérésügyi szakági nyilvántartást vezetnek az általános és a szakági mérőeszközökről (szakágankénti bontásban), amely kiterjed az egyedi és a haditechnikai eszközök készletében lévő mérőeszközökre is. A nyilvántartás tartalmazza a következőket: HETK, típus, megnevezés, gyártási szám (vagy más egyedi azonosító), felhasználó alakulat/alegység (esetleg személy), kalibrálási periódus idő, utolsó kalibrálás ideje, haditechnikai eszköz készletében van-e, ha igen, akkor a haditechnikai eszköz azonosítója. A nyilvántartás lehet papír alapú, illetve használható a mérésügyi szakág által biztosított „*Mérőeszköz nyilvántartó program*” is.

A katonai szervezetek szükségleteik és nyilvántartásuk alapján, szolgálati úton terjesztik fel az alábbi rendszeres jelentéseiket:

- Éves mérésügyi helyzetjelentés,
- Mérőeszközök kalibrálási igénye;
- Mérőeszköz szükséglet igény a következő évre.

(Lásd: 5. sz. táblázat. „Az MH mérésügyi szakági jelentései”).

i. Rendszeresítési feladatok

A komplex haditechnikai eszköz rendszerek rendszeresítési folyamatában a mérésügyi szakágak az alábbi feladatokat hajtja végre:

- A mérésügyi törvény, egyéb jogszabályok és rendelkezések által előírt feltételek meglétének vizsgálata a rendszeresítési folyamat során;
- A későbbi mérésügyi biztosítási folyamatok előzetes felmérése;
- A mérésügyi biztosításhoz szükséges mérőeszközök jegyzékének összeállítása, a mérőeszközök központi készletből történő biztosítás lehetőségének vizsgálata, az esetlegesen hiányzó mérőeszközök beszerzése;
- A csapatpróba során ki kell alakítani a mérésügyi biztosítási rendszer egészét, majd ellenőrizni kell annak hatékonyságát és megfelelő működését.

Az állománytáblákba való egyszerűbb felvitel és a szakmai feladatok eredményesebb végrehajtása érdekében – a már meglévő mérőeszköz parkból, illetve az újonnan megjelenő haditechnikai eszközök, rendszerek speciális igényeinek megfelelő – funkcionálisan összefüggő mérőeszköz készletek kerülnek kialakításra, majd rendszeresítésre.

j. A mérésügy szakági szak- és továbbképzési rendje

A mérésügyi szakterület állományának képzésére, a szakág speciális jellege, illetve a – nem rendszeresen megjelenő – alacsony létszámgény miatt, nem integrálódott be a honvédség intézményi képzési rendszerébe.

A honvédségen belül üzemelő kalibráló laboratóriumokban kalibrálási tevékenységet végzők, és a katonai szervezeteknél mérésügyi beosztást betöltők számára „*Mérőeszköz felügyelő – Laboratórium belső auditor*”-i, illetve „*Metrológus-technikus*”-i szaktanfolyamokat szervezünk az MH Mérésügyi Alosztálya irányításával.

A szakterületen tevékenykedők kiválasztásánál alapvető követelményként, feltételként szabjuk a szakirányú gépész- vagy villamos alapképzettség, alapképzettség meglétét. A szakterület mérnöki, technikai beosztásaiban ez feltétlenül szükséges a szakmai munka magas színvonalon történő elvégzéséhez.

k. A mérésügyi szakág hazai és nemzetközi kapcsolatai

A magyar honvédség mérésügyi szakága a hazai viszonylatban, egyfelől az **Országos Mérésügyi Hivatallal (OMH)** mint országos hatáskörű szervvel van munkakapcsolatban. A velük való együttműködés, koordináció révén igyekszünk biztosítani a szervezeten belüli szaktevékenység törvényi, jogszabályi háttérét (nem is beszélve arról, hogy a kipufogó gázok emisszió mérésére használt mérőeszközök vonatkozásában, a tőlük kapott feljogosítás által végezhetjük a hitelesítést helyettesítő minősítő tevékenységünket).

A másik igen jelentős együttműködő szerv a **Nemzeti Akkreditáló Testület (NAT)**, amivel a vizsgáló és kalibráló laboratóriumok akkreditációjának elérése és megtartása témájában van munkakapcsolatunk. Az általuk kijelölt független szakmai akkreditáló bizottságok folytatják le az akkreditált státusz követelményeinek meglétét ellenőrző eljárásokat, illetve annak elérése esetén ők végzik az éves felülvizsgálatokat is.

Nemzetközi, illetve NATO viszonylatban a NAMSA¹⁷ szakirányú szerve által irányítottan folyik a mérésügyi együttműködés. Éves rendszerességgel, Nemzetközi Mérésügyi Konferenciák keretében osztjuk meg egymással tapasztalatainkat, illetve szélesítjük az együttműködés területeit a katonai kalibráló laboratóriumok közötti, és a missziós tevékenységek vonatkozásaiban. Megtettük az első lépéseket a NATO mérésügyi munkacsoport létrehozása irányában is, aminek létjogosultságát a résztvevő nemzetek fontosnak tartják.

4. Az MH mérésügyi tevékenységének irányítása

Az MH mérésügyi tevékenységével kapcsolatos feladatokat a mérésügyi biztosítás keretében kell végrehajtani.

Az MH-ban a mérésügyhöz kapcsolódó feladatok ellátásának központi irányító, felügyeleti és ellenőrző szerve az MH ÖLTP, melynek parancsnoka a központi irányító, felügyeleti és ellenőrző jogkörét az MH mérésügyi alosztályvezető és az anyagnemfelelős szervek főnökei útján gyakorolja.

A katonai szervezetek parancsnokai felelősek alakulataik mérésügyi biztosításáért, a mérésügyi jogszabályok és belső rendelkezések előírásainak a katonai szervezetnél történő végrehajtásáért.

Az MH Mérésügyi Alosztály (MH MÉALO)

Az MH MÉALO, az MH ÖLTP parancsnokának, illetve az MH HTF¹⁸ haditechnikai főnökének a felügyeletével végzi – a jogszabályok hatálya alá tartozó szervezetek mérésügyhöz kapcsolódó tevékenységének – felső szintű szakirányítását.

¹⁷ NAMSA: NATO Maintenance and Supply Agency (NATO Fenntartási és El-látási Ügynökség).

¹⁸ MH HTF: MH Haditechnikai Főnökség.

Az MH mérésügyi alosztályvezető fő feladatai:

a.) az MH egészére kiterjedően:

- Az MH mérőeszköz gazdálkodásának megszervezése;
- Az MH mérőeszköz kalibráló laboratóriumi akkreditációjának felügyelete.
(Ennek érdekében, kapcsolattartás az OMH-val és a NAT-tal).
- Kapcsolattartás a NATO és PfP tagországok civil és katonai mérésügyi szervezeteivel;
- A fejlesztési, rendszeresítési, modernizációs tevékenységének irányítása;
- Mérésügyi tanfolyamok, konferenciák, továbbképzések szervezése, irányítása;
- A mérésügyi jogszabályok, belső rendelkezések betartásának ellenőrzése, szakintézkedések, szakutasítások kiadása;
- Az anyagnemfelelős szervek hatáskörébe tartozó mérésügyi területek szabályozására vonatkozó ágazati belső rendelkezésének koordinálása;
- Szakági ellenőrzések végrehajtása.

b.) Az MH ÖLTP irányítása alá tartozó szervekre kiterjedően:

- Az általános mérőeszközök vonatkozásában az anyagnemfelelősi és felsőszintű gazdálkodói tevékenység közvetlen tervezése, szervezése, irányítása;
- A mérőeszköz kalibráló és javító szervek szakmai irányítása, szaktevékenységük ellenőrzése;
- Mérésügyi szakállomány képzésének, továbbképzésének szervezése, felügyelete;
- A speciális mérőeszközökkel kapcsolatos általános jellegű mérésügyi tevékenység koordinálása;

- A mérésügyi biztosítás, szakterülete fejlesztési, tudományos és szabványosítási feladatainak szervezése és irányítása;
- A csapatszintű anyagi-technikai szolgálatokra kiterjedően: a mérésügyi főtisztek, tisztok, megbízottak, mérésügyi szakemberek mérésügyi tevékenységének szakmai irányítása.

Az anyagnemfelelős szervek főnökeinek fő feladatai

Szakanyagaikra vonatkozóan a mérésügyi biztosítás, a mérőeszköz gazdálkodás, fejlesztés irányítása, szakterülete mérésügyi helyzetének ellenőrzése, értékelése.

A mérésügyi főtisztek, tisztok, tiszthelyettesek, megbízottak feladatai

Az anyagnemfelelős szerveknél és valamennyi katonai szervezetnél a mérésügyi biztosítással kapcsolatos feladatokat, a mérésügyi tevékenység közvetlen szervezését, az operatív ügyek intézését az állománytáblában rendszeresített mérésügyi főtiszt, tiszt, tiszthelyettest, illetve ahol ilyen nincs – egyéb szolgálati beosztása mellett – mérésügyi megbízott végzi.

A mérésügyi főtiszt, tiszt, tiszthelyettes, megbízott a mérésügyi szakterület vonatkozásában az anyagnemfelelős szerv vezetőjének, a többi katonai szervezetnél a haditechnikai főnöknek van közvetlenül alárendelve.

Fő feladatai:

- Minden katonai szervezetnél: a mérésügyi biztosítás közvetlen tervezése, szervezése, a mérőeszközök időszakos ellenőrzésének, javításának, az alárendelt katonai szervezetek mérésügyi szakemberei munkájának tervezése, irányítása, ellenőrzése;
- Dandár, ezred, önálló zászlóalj szinten: mérésügyi nyilvántartás vezetése, jelentések elkészítése.

5. Katonai kalibráló laboratóriumok tevékenységéről

Az MH logisztikai, ezen belül haditechnikai biztosításának egyik részterülete a mérésügyi biztosítás. A haditechnikai eszközök hadrafoghatósága, megbízhatósága, a műveletek során igénybe vett szolgáltatások

magas szintű technikai követelmény szerinti folyamatos biztosítása, alapvető jellemzője a korszerű hadviselésnek.

Ezeknek a magas követelményeknek kívánunk megfelelni – mind hazai, mind pedig nemzetközi viszonylatokban - amikor a mérésügyi biztosítás keretein belül, az MH Mérésügyi Alosztály szakmai irányításával, olyan akkreditált kalibráló laboratóriumokat működtetünk, olyan mérőeszközöket alkalmazunk, amelyek megfelelnek a hazai és nemzetközi jogszabályoknak, előírásoknak.

A kalibráló laboratóriumok akkreditációjának előírásai igen szigorúak (MSZ EN ISO¹⁹/IEC 17025/2001)²⁰. A kalibrálási tevékenységhez nélkülözhetetlen, korszerű mérőeszközökön túl, mindkét laboratórium szakember gárdájának magas szintű szakmai tudásról, gyakorlati jártasságról kell számot adnia nap mint nap. Az elmúlt években, az MH Mérésügyi Alosztály – mint anyagnemfelelős szervezet – szakmai irányításával igen jelentős összegeket költöttünk a mérésügyi terület technikai fejlesztésére (modern mérőeszközök vásárlására), és a laborok személyi állományának kiképzésére (szakmai tanfolyamokra).

A következőkben röviden szeretném bemutatni a honvédségen belül működő akkreditált kalibráló laboratóriumokat.

a. Az MH HTEK Mérésügyi Bázis

Az MH Haditechnikai Ellátó Központ Mérésügyi Bázisát 2001. év végén hoztuk létre, az átszervezések során országszerte megszűnő kalibráló laboratóriumok munkájának helyettesítésére. A bázis részére kijelölt régi romos épület felújítása után kezdődhetett meg egy új, modern Mérésügyi Bázis kialakítása.

Fő feladata a Magyar Honvédség készletében lévő általános rendeltetésű mérőeszközök tárolása, a HM és az MH szervezeteinek ellátása, az új beszerzésű eszközök átvétele, műszaki bevizsgálása, a kiállított mozgásbizonylatok alapján az elrendelt mozgások (bevonás, kiadás, kategori-

¹⁹ ISO: International Organization for Standardization

²⁰ MSZ EN ISO/IEC 17025/2001: Vizsgáló- és kalibráló laboratóriumok alkalmasságának, felkészültségének általános követelményei (a nemzetközi szabvány alapján).

zálás, selejtezés, más szerveknek történő átadás, stb.) szervezése, végrehajtása.

E szervezet végzi az általános, – és részben a speciális – mérőeszközök:

- Kalibrálását, javítását (az MH MÉALO által jóváhagyott éves kalibrálási és javítási tervnek megfelelően),
- A csapatok mérőeszközzel történő ellátását,
- Tárolja a mérőeszköz központi készletet, kezeli a mérésügyi inkurrencia anyagokat.

2005. júniusától a NAT lefolytatta az akkreditálási eljárást a MÉB kalibráló laboratóriuma vonatkozásában. 2006. április 24-től hivatalosan használhatja az **MH HTEK, MÉB az Akkreditált Kalibráló Laboratórium megnevezést**, illetve végezhet akkreditált tevékenységet a polgári szféra irányában is.

b. MH LÉJü Repülőipari Metrológiai Osztály

A laboratórium elsődleges feladata az MH repülőeszközök üzemben tartásához szükséges mérőeszközök, valamint az utaltsági rendjébe tartozó szárazföldi csapatok mérésügyi háttérének biztosítása. Az elsődleges feladatkörén túl, külső megrendelők kalibrálási igényeit is kielégítheti - kapacitása függvényében -, mivel akkreditációjuk révén ők is kaptak erre feljogosítást.

Az MN repülőcsapatainál a hatvanas években, a hangsebesség feletti repülőgépek rendszerbeállítása után időszerűvé vált, hogy a repülőtechnika üzemben tartásához szükséges mérésügyi támogatás keretében, az addig évente egy alkalommal rendelkezésre álló szovjet katonai repülő laboratórium igénybevétele helyett, állandó magyar laboratórium jöjjön létre. ***Ezért az MN Országos Légvédelmi Parancsnokság 1966-ban létrehozta az MN Központi Repülőgépjavitó Üzem szervezetén belül működő Hitelesítő csoportot.***

Az 1977-ben végrehajtott átszervezés során a Hitelesítő csoport (valójában kalibráló laboratórium) jelentősen kibővült. Repülőtechnikai Mérőeszköz Hitelesítő Üzemegység, majd 2000-től Metrológiai Alosztály néven működött tovább a 2004. szeptemberi szervezeti változásokig. Ekkor történt meg a laboratórium Metrológiai Osztállyá való átnevezése.

1989-ben a laboratóriumot az OMH hivatásos kalibrálási szolgáltatások végzésére jogosította fel. A hivatásos Kalibrálási Szolgálat működésére vonatkozó metrológiai feltételrendszer szabályozásának kidolgozása után, a laboratórium joggyakorlatának véglegesítése 1993-ban, akkreditálással történt meg. Ettől kezdve az akkreditált státusz 2000-ig maradt fenn.

2002. november 15-től, majd 2005. júniusától - a NAT általi akkreditálási eljárás lefolytatása után 2006. július 03-tól – a kalibráló laboratórium ismét büszkén használhatja az „**Akkreditált Kalibráló Laboratórium**” megnevezést, és akkreditált tevékenységként végezheti munkáját.

A két akkreditált laboratórium kapacitásának köszönhetően, ma már elmondhatjuk, hogy a hadsereg által üzemeltetett több tízezer mérőeszköz – a jogszabályi előírásoknak megfelelő – kalibrálását, hitelesítést helyettesítő minősítését, mintegy 90-95%-ban el tudjuk végezni a házon belül. Ez évente mintegy 3-4000 db mérőeszköz kalibrálását jelenti, amire mindezeknek a polgári szférából szolgáltatásként történő megvásárlása esetén, a laborok éves fenntartási-üzemeltetési költségének mintegy 2-3 szorosát kellene költenünk.

Az MH akkreditált kalibráló laboratóriumai az alábbi mérőeszköz típusok kalibrálására, hitelesítést helyettesítő minősítésére, a fizikai mennyiségek mérésére és előállítására vannak akkreditálva:

MH HTEK MÉB vonatkozásában:

1. Multiméterek (digitális és analóg kijelzéssel),
2. Oszilloszkópok,
3. Frekvencia- és időmérők,
4. NF feszültségmérők,
5. NF teljesítménymérők,
6. Hangfrekvenciás szinusz-generátorok,

7. Nagyfrekvenciás szinusz-generátorok,
8. Impulzusgenerátorok,
9. Manométerek,
10. Gépjármű emisszió mérők.

MH LÉJü RMO vonatkozásában:

1. Egyenfeszültség mérés, reprodukálás,
2. Egyenárammérés, reprodukálás,
3. Váltakozó feszültség mérés, reprodukálás,
4. Váltakozó áram mérés, reprodukálás,
5. Ellenállásmérés, reprodukálás kalibrátorral,
6. Ellenállás reprodukálása passzív mértékekkel,
7. Induktivitás mérés (10kHz mérőfrekvencián),
8. Induktivitás reprodukálása passzív mértékekkel (100 kHz mérőfrekvencián),
9. Kapacitásmérés 1kHz mérőfrekvencián,
10. Kapacitásreprodukálás passzív mértékekkel,
11. Kapacitásreprodukálás kapacitásdekáddal (0,04kHz-15kHz mérőfrekvencián),
12. Nagyfrekvenciás feszültségmérés,
13. Mikrohullámú teljesítménymérés (1MHz-18GHz),
14. Csillapításmérés és reprodukálás vezérelhető csillapítóval (1MHz-18GHz 1 dB-es lépésközökkel),
15. Csillapítás Reprodukálás fix csillapító taggal (DC-18 GHz),
16. Frekvenciamérés,
17. Időalap reprodukálás,

18.Oszcilloszkóp kalibrálás,

19.Lakatfogó elvén működő árammérők kalibrálása.

(További szakmai részletek, a laboratóriumok minőségirányítási kézikönyveinek mellékleteiben megnézhetők, illetve NAT honlapjáról letölthetők. Mint már említettem, a laboratóriumok akkreditációja az MH-n kívüli szolgáltatások *térítés ellenében történő biztosítását* is lehetővé teszi).

A megszerzett akkreditált laboratóriumi státuszok, a kalibrálási és egyéb mérési eredményeink országos, valamint NATO tagállamok közötti elfogadását teszik lehetővé. Nincs tehát technikai akadálya annak, hogy a magyar katonai metrológia részt vállaljon olyan projectekben, mint például a légvédelmi rakéta komplexumok, a különböző típusú repülőgépek és a 3D radar állomások beszerzését követően, azok technikai kiszolgálására használt mérőeszközök, mérőeszköz-készletek kalibrálása, javítása.

6. Mérésügyi szakági fejlesztésekről röviden

Napjainkban a mérésügyi szakágnál a szakmai munka színvonalának, a laboratóriumok fejlesztésének igényei - a beszerzett új haditechnikai eszközökre kidolgozandó mérésügyi technológiák kifejlesztésével - folyamatosan napirenden vannak. E tevékenységekre mutatnak jó példát a Mérésügyi Bázison, és részben a **Repülőipari Metrológiai Osztálynál** is alkalmazásban lévő alábbi fejlesztések:

a. „Vonalkóddal támogatott logisztikai nyilvántartó és jelentő rendszer”

Több szakágra is kiterjeszhető, **egységes logisztikai támogatást biztosító, egyesített logisztikai adatbázis rendszer**ről van szó. Opcionális kiegészítő modulokkal támogatja a különböző vezetői döntéseket, biztosítja a haditechnikai eszközök és raktári készletek egységes, naprakész logisztikai nyilvántartásainak az átjárhatóságát a logisztikai ellátási szintek között. Alkalmas az életútkövetésre, a GPS-es szállítmány- és eszköz nyomon kö-

vetésre, mozgásbizonylatok, kimutatások és jelentések készítésére, akár több nyelven is.

Jelenleg is megoldásra váró feladat a haditechnikai eszközök és raktári készletek egységes naprakész logisztikai nyilvántartása. Ezt felismerve – az MH ÖLTP parancsnokának, haditechnikai főnökének és mérésügyi alosztályvezetőjének támogatásával – 2002. évben felmérésre, átvilágításra kerültek az MH HTEK Mérésügyi Bázis ellátási folyamatai és a hozzá kapcsolódó manuális nyilvántartási rendszerek. A felmérés során elkészített dokumentumokra alapozva pályázat került kiírásra, melynek elbírálását követően a nyertes cég 2003. év végén megkezdte az általa fejlesztett logisztikai rendszer adaptálását, tesztelését a Mérésügyi Bázisra.

A végrehajtás az alábbiak szerint történt:

1. *Eszközkészlet alrendszer moduljainak bevezetése*

- Humán erőforrás modul
- Tárolóhely nyilvántartó modul
- Eszköztípus adatbázis modul
- Eszköz adatbázis modul
- Adatgyűjtő (PALM) modul
- Raktári készlet (DOKKOLÓ) modul
- Raktári készlet lekérdező modul
- Mozcásbizonylat modul
- Leltár modul
- Háttér tudásbázis modul

2. *Törzsadattárak feltöltése*

- Többnyelvű megnevezés adattár
- Több fajta egysége termék kód adattár (HETK, NSN, stb.)
- Teljességi jegyzékek

- Technikai adatok
- Műszaki paraméterek
- Cseretípus adattár
- Tárolási, rakodási, szállítási és egyéb szabály rendszerek
- Kapcsolódó dokumentumok
- Fényképek, stb.

3. A kapcsolódó Oktatási alrendszer és Egyéb alkalmazások kidolgozása

- Mérésügyi segédletek
- ÉV-KAL 2. (Érintésvédelmi és Kalibrálási etikett nyomtató és vonalkóddal támogatott nyilvántartó szoftver, hálózati verzió).

Az 1. és 2. pontokban felsorolt rendszerelemek alkotják az alapját a vonalkóddal támogatott logisztikai nyilvántartó és jelentő rendszernek.

A több szakágra történő kiterjeszthetőség, illetve az egységes logisztikai támogatást biztosító „*egyesített logisztikai adatbázis rendszer*” az opcionális kiegészítő modulok alkalmazásán keresztül tud megvalósulni.

A rendszer iránt élénk érdeklődés mutatkozik a szakágak részéről. További információval – a személyes megkeresést követően – mindenki számára rendelkezésre állunk.

b. „Mérésügyi kalibráló labor gépjármű” (MKL-VW35) bemutatása

A Magyar Honvédség alakulatainál található – gyakorlatokon, lövőtereken, nemzetközi missziókban alkalmazott – mérőeszközök helyszíni kalibrálására, kisjavítására, valamint a helyszínen nem kalibrálható mérőeszközök szakszerű szállítására került kialakításra.

A laborgépjármű közúti közlekedésre alkalmas, terepjáró funkciókkal nem rendelkezik. A helyszínenre

érkezve, saját klíma berendezés, illetve állófűtés segítségével teremti meg a kalibráláshoz szükséges laboratóriumi körülményeket.

A mérésügyi kalibráló gépjármű alkalmazásával a mérőeszközök jelentős mennyiségét vagyunk képesek kalibrálni a csapatoknál. Jelentősen lecsökkenti a mérőeszközöknek az alkalmazótól való távolléti idejét, illetve kiküszöböli a szakszerűtlen szállításból eredő meghibásodásokat is.

Műszaki paraméterek:

Gyártmány:	VOLKSWAGEN
Típus:	LT 35 2.5 TDI
Hossza:	6.6 m
Szélessége:	2 m
Magassága:	2.6 m
Saját tömeg:	2855 kg
Megengedett legnagyobb össztömeg:	3500 kg
Gyártási év:	2002
Hajtóanyag:	diesel
Teljesítmény:	80 KW (108 LE)
Kezelőszemélyzete:	3 fő: 1 gépkocsivezető és 2 technikus

Alkalmazott mérőeszközök:

A labor kialakítása során 2 kalibráló munkahely került kialakításra, az egyes mérőhelyek felszereltsége más-más típusú méréseket tesz lehetővé. Az alapkészletet mindig magával viszi a mobil labor, a kiegészítő készlet a kalibrálási feladatnak megfelelően alakítható.

Alapkészlet az 1. számú munkahelyhez
1 db Wavetek 9100 multifunkciós. kalibrátor
1 db M2037 digitális multiméter
1 db 4100/3 megger
1 db PM-97 szkópméter

Alapkészlet a 2. számú munkahelyhez
1 db M2037 digitális multiméter
1 db TR-9193/A tápegység
1db KAC-15F AC kalibrátor
1 db KDC-3000 DC kalibrátor

Alapkészlet az 1. számú munkahelyhez
4 db R596 induktivitás dekád
8 db R3 etalon ellenállás
1 db TR-9301 kondenzátor dekád
2 db TR-9308 ellenállás dekád
1 db laptop (számítógép)
1 db nyomtató

Alapkészlet a 2. számú munkahelyhez
2 db TE-09 tolóellenállás
1 db COM 3050 oszcilloszkóp
1 db TR-5284 frekvenciamérő
1 db TR-PIF III. generátor

Kiegészítő készlet a 2. számú munkahelyhez: 1 db DPI-315 nyomásmérő kalibrátor.

A mérésügyi kalibráló laborgépjárművel (alap- és kiegészítő felszerelésével) kalibrálható mérőeszköz-csoportok:

Fsz	Mérőeszköz csoport	Fsz	Mérőeszköz csoport
1.	Generátorok	16.	Feszültség stabilizátorok
2.	Oscilloszkópok	17.	Mérőerősítők
3.	Frekvenciamérők	18.	Mérővevők
4.	Hullámmérők	19.	Térerőmérők
5.	Modulációmérők	20.	Mérőhidak
6.	Csővoltmérők	21.	Dekádok
7.	Multiméterek	22.	Szigetelésvizsgálók
8.	Csővizsgálók	23.	Ellenállásmérők
9.	Félvezető paramétermérők	24.	Átütés vizsgálók
10.	Csillapítók	25.	Fázisparaméter mérők
11.	Osztók	26.	Stroboszkópok
12.	Mérővonalak, mérővonal tartozékok	27.	Elektromos kézi és labor műszerek
13.	Teljesítménymérők	28.	Átviteltechnikai mérőműszerek
14.	Tápegységek	29.	Nyomásmérők, manométerek
15.	Vizsgáló berendezések	30.	Egyéb műszerek

Összegzés, következtetések

A Magyar Honvédségen belül a mérésügyi szakmai tevékenység tervezetten, szervezeten, a jogszabályi előírásoknak, illetve a katonai feladatok valós igényeknek megfelelően folyik. A szakmai feladatok végrehajtásának szabályozottsága, a szaktevékenység anyagi-technikai, illetve személyi feltételeinek biztosítottága adott.

A mérésügyi terület kalibráló laboratóriumainak fenntartásával a hadseregen belül – e szűk területen is – megmaradt a mérnöki-technikusi tevékenység. Megmaradt az a *gyorsan mobilizálható tudás, képesség*, amire a modernkor hadseregeinek okvetlenül támaszkodniuk kell tevékenységük során. E képességek nélkül nincs hatékony, tervezhető végrehajtás, de fejlődés sem.

Szerencsére ma még elmondhatjuk, hogy a logisztika, a haditechnika nem minden területén tudott eluralkodni a – „*a civil szférából majd (szolgáltatásként) megvásároljuk*”– szemlélet, ami adott műveleti körülmények között megbéníthatja a harctámogató, s ez által a műveleti tevékenység egészét.

A katonai életnek szinte nincs olyan területe, amely valamilyen mértékben ne érintene joghatással járó tevékenységet, joghatással járó méréseket. Ma már elmondható, hogy a katonai vezetők, illetve az anyagnemfelelős szakágak vezetőinek jelentős része számára „*nem sötét, ismeretlen, így jelentéktelen terület a mérésügy*”. Mára talán tudatosult többségük számára, hogy saját munkájukat minősítik az által, ha a tevékenységük során gondot fordítanak a mérésügyi jogszabályok betartására.

Az *MH Mérésügyi Alosztály irányításával*, a szakterületen tevékenykedő összes főtiszt, tiszt, tiszthelyettes, közalkalmazott azon dolgozik, hogy munkájukkal támogassák, emeljék a színvonalát a technikai eszközök szakági biztosításának, illetve a műveleti feladatok egyéb támogatási, biztosítási szakfeladatai végrehajtásának.

Bízom abban, hogy az olvasó elgondolkodik azon, hogy – saját szakterülete, szűkebb munkaköre vonatkozásában – milyen joghatást érintő területtel kerül kapcsolatba nap, mint nap. Az már komoly eredmény lenne, ha tevékenysége során felfedezne valamilyen kapcsolatot a szakterülete és a mérésügyi terület között. A joghatással járó tevékenységet végzők számára feltétlenül javaslom a mérésügyi jogszabályok (törvény, kormányrendelet, HM rendelet) áttanulmányozását.

Felhasznált irodalom:

1. **Gellér Bálint:** A magyar honvédség mérőeszköz hitelesítő-kalibráló rendszerének helyzete, korszerűsítésének feladatai (tanulmány, Budapest 1996.).
2. 1991. évi XLV. törvény a mérésügyről.
3. A törvény végrehajtásáról szóló 127/1991. (X.9.) Kormányrendelet.
4. A mérésügyi jogszabályok MH-nál történő alkalmazásáról szóló 22/1992. (X.20.) HM rendelet.
5. MH haditechnikai biztosítási doktrína tervezet (mérésügyi szakági melléklet).

Kötelező hitelesítésű mérőeszközök

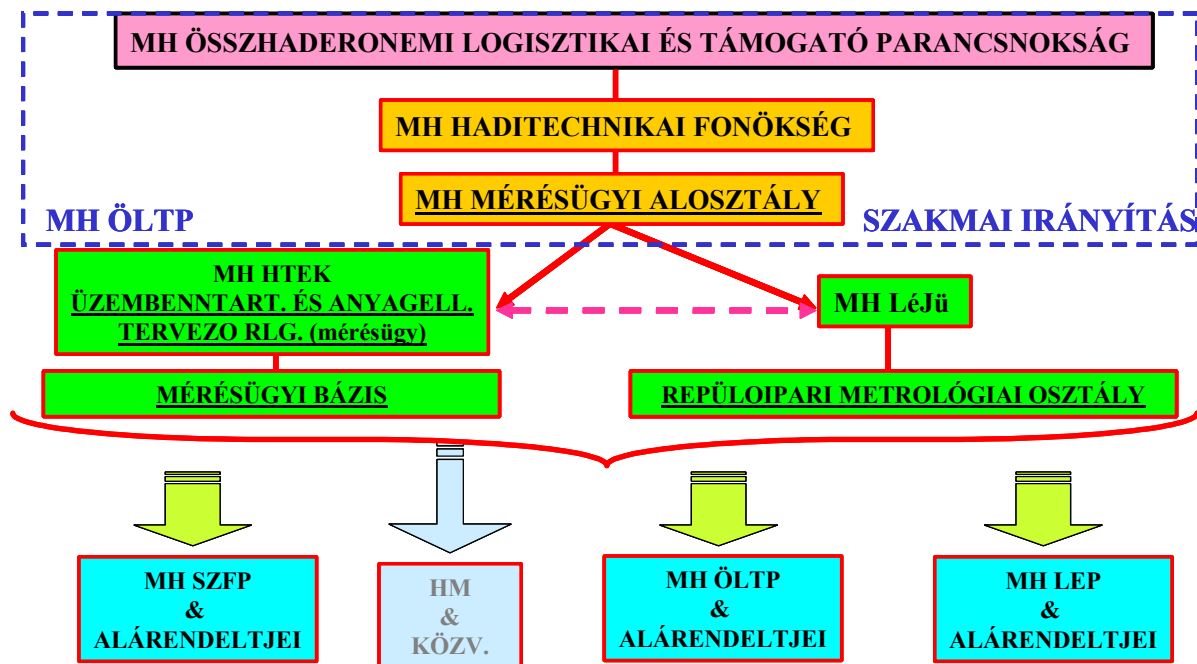
1. számú táblázat

Sor szám	Megnevezés	A hitelesítés Érvényességi időtartama (év)
1.	Kereskedelmi hosszértékek, tartályban lévő folyadék szintjének méréséhez használt mérőszalagok és mérőlécek	korlátlan
1/A	Kereskedelmi hosszúságmérő gépek	2
2.	Kereskedelmi űrmértékek	korlátlan
3.	Súlyok (E1, E2, F1, F2, M1, M2, M3 pontosságú)	2
4.	Nem automatikus működésű mérlegek	2
	a) amelyek tömeg meghatározására szolgálnak	2
	- kereskedelmi ügyleteknél,	2
	- vám, illeték, tarifa, adó, bírság, díj vagy hasonló típusú fizetések-nél,	2
	- jogszabályok vagy más szabályok alkalmazása, illetve szakértői vélemények bíróság részére történő adása során,	2
	- gyógyszerek és gyógyhatású készítmények gyógyszerertárban történő előállítás, valamint az orvosi és gyógyszerertári laboratóriumokban végzett analízisek során,	2
	b) amelyek a mért tömeg alapján az ár meghatározására szolgálnak, az áruk fogyasztók részére történő előrecsomagolása, illetve egyéb módon történő közvetlen értékesítés során	2
4/A.	Automatikus működésű mérlegek	
	a) folyamatosan összegző automatikus működésű mérleg (szállító-szalag-mérleg)	2
	b) automatikus működésű ellenőrző és osztályozó mérleg	2
5.	Közúti kerék- és tengelyterhelés-mérők	2
6.	Közúti ellenőrzésre szolgáló járműsebesség-mérők	2
7.	Gépjárművek emissziójának mérésére használt kipufogógáz gázelemzők	2
8.	Gépjármű-gumiabroncsnyomás mérők	2
9.	Viteldíjjelzők	2
10.	Gépjármű menetírók	6
11.	Vízmérők (hideg és meleg vízre)	
	- bekötési és törzshálózati vízmérők	4
	- mellékvízmérők elszámolásra	6
	- mellékvízmérők költségmegosztásra	korlátlan

Sor szám	Megnevezés	A hitelesítés Érvényességi időtartama (év)
12.	Vízől eltérő folyadékok (ásványolajtermék, LPG, alkoholtermék, sör, pezsgő és köztes termék, valamint tej) mennyiségének meghatározására használt:	
	- üzemanyagmérők, átfolyás-mérők	1
	- tároló tartályok első hitelesítés után	5
	- tároló tartályok minden további hitelesítés után	15
	- tartálysztintmérők	2
	- szeszmérők és tartozékaik	10
	- szeszfokmérők	korlátlan
13.	Sűrűségmérő eszközök	
	- aerométerek ásványolaj, ásványolaj-származékok, must, szeszes ital és tej sűrűségének mérésére, piknométerek	korlátlan
	- folyamatos sűrűségmérők és sűrűség távadók	2
14.	Gázmérők	
	- 6 m ³ /h és ennél kisebb névleges méréshatárú	10
	- 6 m ³ /h-nál nagyobb névleges méréshatárú	5
15.	Hőfogyasztás-mérők	4
16.	Áram és feszültség mérőváltók 0,5 pontossági osztályba tartozók vagy pontosabbak	korlátlan
17.	Villamos fogyasztásmérők és egybeépített mellékkészülékei	
	- egyfázisú elektromechanikus fogyasztásmérő	15
	- többfázisú elektromechanikus fogyasztásmérők	10
	- elektronikus fogyasztásmérők	10
18.	Sugárvédelmi és gyógyászati alkalmazású dózismérők és felületi szennyezettség mérők	2
19.	Környezetvédelmi, munkavédelmi és egyéb hatósági ellenőrzésre használt zajszintmérők	2
20.	Szerencsejáték céljára szolgáló eszközök	2

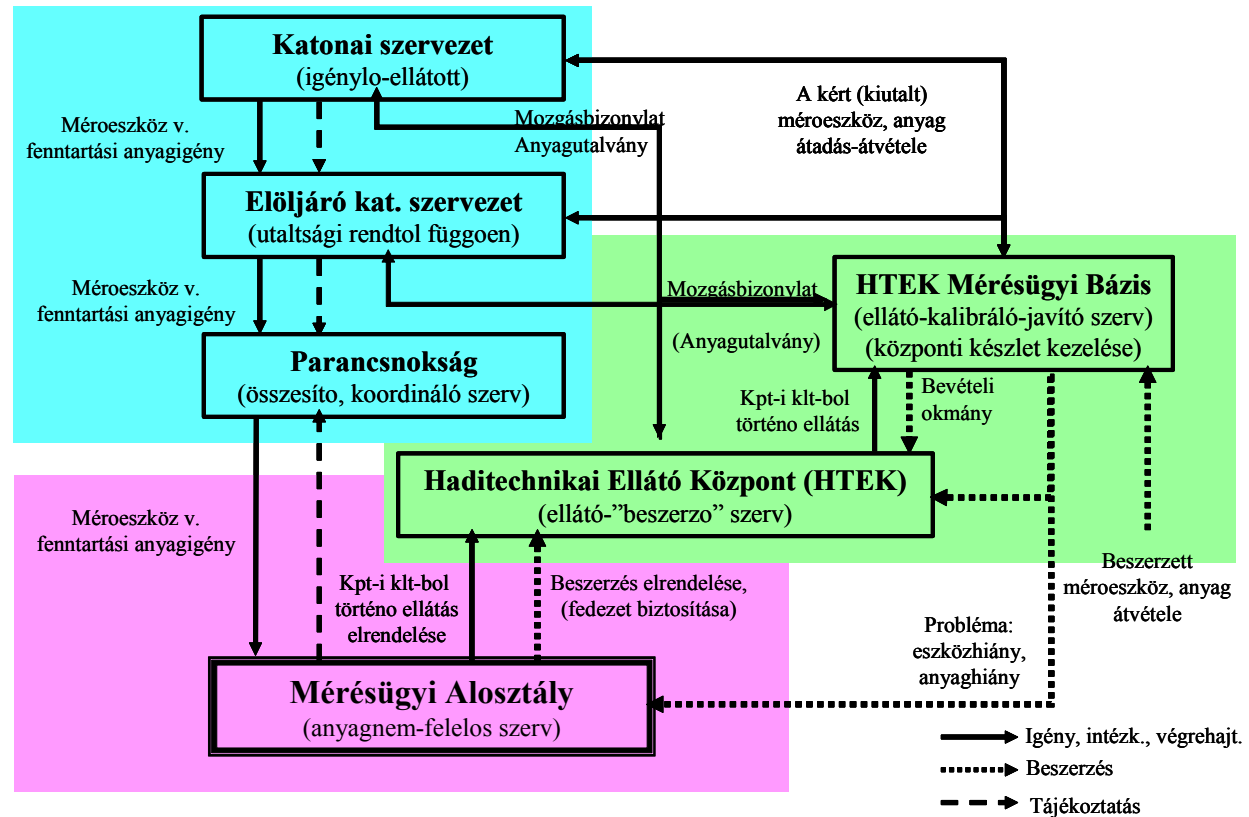
AZ MH MÉRÉSÜGYI SZAKÁGI STRUKTÚRÁJA

2. számú ábra.

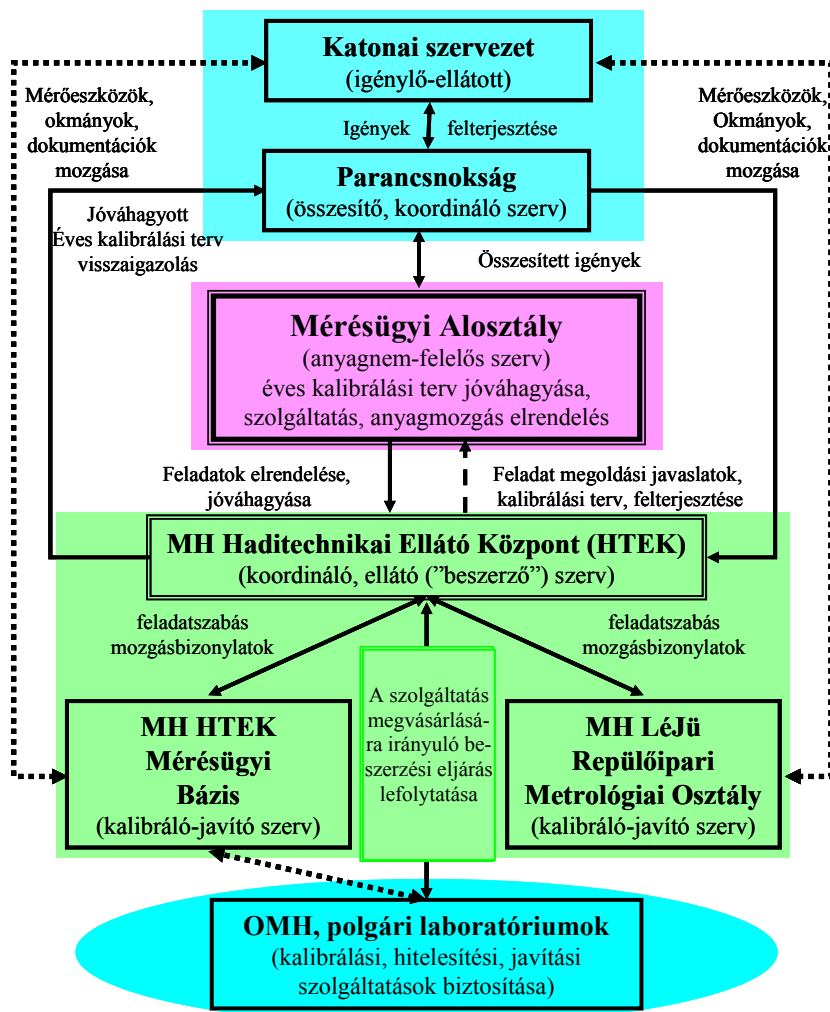
MÉRŐESZKÖZ-, FENNTERTÁSI ANYAGELLÁTÁS FOLYAMATA

3. számú ábra

A MÉRŐESZKÖZÖK KALIBRÁLÁSA, JAVÍTÁSA

4. számú ábra

AZ MH MÉRÉSÜGYI SZAKÁGI JELENTÉSEI

5. számú táblázat

Sor - szá ma	Rövid leírás	Szerkesztésének előírásai (a tartalomra vonatkozó igények, vagy az azt tartalmazó szabályzó meghatározása)	Szolgáltatója	Határideje (határidői)	Címzettje (a feldolgozásért felelős)	Feldolgozó, közreműködő, együttműködő, közreműködő	Megjegyzés
1.	Éves mérésügyi helyzetjelentés	a. A katonai szervezet általános mérőeszközeinek típusa, mennyisége a dec.31-i helyzetnek megfelelően.	Mérőeszközzel rendelkező katonai szervezetek	Tárgy-évet követő év: 01. 20.	MH HTEK	Alárendeltjeik	
		b. A szakterület mérésügyi helyzetének értékelése.	MH anyagnem-felelős szervei	Tárgy-évet követő év: 01. 20.	MH MÉÜ ALO	Alárendeltjeik	
			MH PARANCSNOKSÁGOK				
			MH HTEK				MH HTEK MÉÜ-Rlg-MÉB.
MH LJÜ	MH LJÜ RMO.						
c. A mérésügyi szakterület MH-ra összegzett jelentése.	MH MÉÜ ALO	Tárgyévet követő év: 01. 31.	MH ÖLTP (MH HTF útján)	Szakmai alárendelt szervezetek			

Sor - száma	Rövid leírása	Szerkesztésének előírásai (a tartalomra vonatkozó igények, vagy az azt tartalmazó szabályzó meghatározása)	Szolgáltatója	Határideje (határidői)	Címzettje (a feldolgozásért felelős)	Feldolgozó, közreműködő, közreműködő	Megjegyzés
2.	Mérőeszközök kalibrálási igényének felterjesztése	a. Általános mérőeszköz kalibrálási igénye	Mérőeszközzel rendelkező HM és MH szervezetek	Tárgyétet megelőző év: 03.31.	MH HTEK	Alárendeltjeik	
		b. Szakági mérőeszközök kalibrálási igénye	MH anyagnemfelelős szervei				
		c. A beérkezett igények összesítése, feldolgozása, felterjesztése jóváhagyásra.	MH HTEK	Tárgyétet megelőző év: 05. 31.	MH MÉÜ ALO	MH HTEK MÉÜ-Rlg.	
3.	Mérőeszközök szükséglet igénye a következő évre	Mérőeszközök központi készletből történő ellátási, illetve beszerzési igényei:	MH katonai szervezetei	Tárgyétet megelőző év: 03. 31.	MH MÉÜ ALO	HM és MH alárendelt szervezetei	

TÁJÉKOZTATÓ AZ ELMÚLT NEGYEDÉV FONTOSABB ESEMÉNYEIRŐL

Németh Ernő¹

1. Az árvízi védekezés

Az árvízi védekezés után a honvédség alakulatainál is visszatért az élet a mindennapi kerékvágásba. Nem volt ez másként az Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokságon és alárendelt alakulatainál sem. A parancsnokság és az alárendelt alakulatok március 31-én kapcsolódtak be az árvízi védekezésbe, katonái nagy számban vettek részt mind a dunai, mind a tiszai műveletekben. A honvédség részt vevő erői számára a logisztikai támogatáshoz szükséges anyagi készleteket is soron kívül biztosította az **MH Hadtápanyag Ellátó Központ**, az **MH Haditechnikai Ellátó Központ** és az **MH Veszélyesanyag Ellátó Központ**, illetve e szervezetek vidéki raktárai.

A dunai védekezés során az **MH Támogató Ezred** a Margitszigetre kirendelt állomány szállítását, valamint ételmezését biztosította. Ez utóbbi azt jelentette, hogy az ezred laktanyájában éjjel-nappal nagyüzem volt a konyhában. Ugyancsak a laktanyában alakították ki a védekezésben részt vevő katonák számára a szálláshelyeket is. Az ezred biztosította Nagymaroson az éjszakai munkákhoz szükséges tervvilágítást, emellett amikor már a szentendrei Kiképző Központ üzemanyagkútjait is fenyegette az ár, elvégezték „*az üzemanyag kút leürítését*” is.

A tiszai védekezés során az alárendelt alakulatok főként vízi és szárazföldi szállítási feladatokat hajtottak végre, miközben az Ellátó Központok folyamatosan, éjjel-nappal adták ki a szükséges anyagokat.

Az árvízi védekezésben részt vevő technikai eszközök üzemképes állapotának fenntartása, esetleges javítása érdekében a szükséges alkatrészeket a raktárkészletből, illetve soron kívüli beszerzés útján folyamatosan biztosította az MH Haditechnikai Ellátó Központ. Emellett jelentős mennyiségben adtak ki védőmellényt, vegyivédelmi védőruhát, védőharrisnyát is, szükség volt igen sok utászlapátra, rádiótelefonra, csónakmotorra, stb.

¹ Dr. Németh Ernő nyá. ezredes, a hadtudomány kandidátusa, c. főiskolai tanár.

A Veszélyesanyag Ellátó Központ főként az üzemanyag biztosításában vett részt. Folyamatosan szállítottak összesen 60 000 liter gázolajat és mintegy 650 000 liter repülőbenzint az adott helyszínekre.

*A parancsnokságtól és az alárendelt alakulatoktól összesen 560 fő vett részt a dunai és tiszai árvízi védekezésben, így tetemes mennyiségű szabadnap gyűlt össze, melyek kiadását az alakulatok parancsnokai saját hatáskörükben szervezték meg. Jelentős túlmunkát végeztek azok a katonák is, akik alakulataiknál maradtak az árvíz idején. Mert például, ha csökkentett létszámmal is, de a tűzserészeknek ez idő alatt is el kellett végezniük a mentesítési munkákat, a lakossági és egyéb bejelentések nyomán. **A védekezés során a parancsnokság és az alárendelt alakulatok tagjai példamutatóan dolgoztak, nemkívánatos esemény nem történt.***

2. Az MH Közlekedési Szolgálat Napja

Az MH Közlekedési Szolgálat június hatodikán tartotta a **szolgálat napját**. A „SEMMISEM TÖRTÉNIK, MÍG VALAMI MEG NEM MOZDUL” („Nothing happens until something moves”) **szlogent** az ez alkalomból szervezett ünnepségen beleszótta beszédébe **Szarvas László mérnök ezredes**, az MH Közlekedési Szolgálat főnöke.

Mit is takar e megfogalmazás a mindennapi munkában?

Egyrészt a hazai ellátási és kiképzési rendszerhez kapcsolódó szállítások szervezését, a külföldi műveletekben részt vevő **magyar alakula-**

tok felvonulásának, utánszállításainak, az alkalmazás alatti közlekedési tevékenységének és a visszatelepülés szakfeladatainak szervezését. **Másrészt a Befogadó Nemzeti Támogatás és a Többnemzeti Logisztikai Tevékenység** keretében végzett mozgáskoordináló képességet, továbbá a Magyar Honvédség alakulatainak telepíthetősége, mozgékonyaságuk fokozása érdekében végzett szakanyag- és technikaeszköz-fejlesztések végrehajtását.

Az alakulatok mindennapi életviteléhez kapcsolódó szállításokon túl, az elmúlt évek legnagyobb feladatát a hadsereg átszervezéséből, az alakulatok költöztetéséből fakadó pluszszállítások jelentették.

Rutinná vált stratégiai szállítás!

A külföldi missziókban részt vevő alakulatok szállításainak megszervezése azonban már egészen új kihívások elé állította a szolgálatot. A hatalmas szállítási távolságok, a korábban nem alkalmazott tengeri és légi szállítás, valamint a sokrétű nemzetközi együttműködés megszervezése kezdetben teljesen új volt a szolgálat szakemberei számára. ***Ki kellett alakítaniuk kapcsolatrendszerüket a diplomáciai szervekkel, a különböző nemzetközi szervezetekkel és a külföldi szállítmányozási vállalatokkal.*** Mára már elmondható, hogy a közlekedési szolgálat számára e feladatok is rutintevékenységgé váltak.

Fejlesztési igények és lehetőségek a Közlekedési Szolgálatnál

A szolgálat munkájának harmadik nagy területe a Befogadó Nemzeti Támogatáshoz kapcsolódó szállítási, mozgáskoordinálási feladatok szervezése, végrehajtása. Magyarország központi fekvése, a területünket érintő fejlesztésre kijelölt európai útvonalak, közlekedési folyosók nagy száma, a délszláv békefenntartó tevékenység NATO- és EU-fennhatóság alatti folytatása, a környező országok békepartnerségi tagsága egyre fokozottabb igényt támaszt az MH Közlekedési Szolgálattal szemben, a házáinkat érintő katonai mozgások koordinálása területén is.

A szolgálat tevékenységének **negyedik** nagy területe az ***alakulatok telepíthetősége, mozgékonyaságának fokozása érdekében végrehajtandó technikai fejlesztés.*** A NATO nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a korábban területvédelemre berendezkedett csapatok átalakuljanak a világon bárhol, bármikor bevethető mozgékony alakulatokká.

A szolgálat vezetése vallja, hogy a polgári életben jól működő, gazdaságos szolgáltatások igénybevétele jelentős költségmegtakarítást és na-

gyobb biztonságot eredményez, mint ha a hasonló kapacitásokat a honvédség berkein belül kívánnák fenntartani.

3. Elbúcsúzott a kontingens

Tatán a város központjában, a Kossuth téren rendeztek katonai ünnepségeket július 7-én a Koszovóba induló tizenötödik magyar kontingens búcsúztatására. A csaknem 300 fős váltóállomány jelentős része a tatai MH 25. Klapka György Könnyű Lövészdandárnál szolgál, de érkeztek hivatásos és szerződéses katonák – többek között – a kaposvári Logisztikai Ezredtől, a székesfehérvári Vezetéstámogató Zászlóaljtól és Várpalotáról, az MH Bakony Harckiképző Központtól is.

Braun László mérnök altábornagy, a HM Honvéd Vezérkar főnökének első helyettese köszöntőjében elmondta: sok katona számára már nem újdonság egy külföldi misszió, ám a többség most először indul külszolgálatba. Hangsúlyozta azt is, hogy a magyar katonák számára a béketámogató műveletekben való részvétel kiemelt, rendszeres feladattá vált. A társadalom is egyre inkább elfogadja a Magyar Honvédség részvételét a béketámogató műveletekben, és a terrorizmus elleni küzdelemben, mellyel hozzájárul hazánk és szövetségeseink biztonságához.

4. Hazatértek az Atlanti-óceán partjáról

Ünnepélyes keretek közt került sor július 11-én a Steadfast Jaguar 2006 NATO-gyakorlaton részt vett magyar víztisztító szakasz állományának visszafogadására. A csapat az MH 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki Dandár víztisztító századának 23 fős szakaszából, a hídépítő zászlóalj nyolcfős biztosító rajából, és a logisztikai zászlóalj hét katonát számláló logisztikai rajából állt. **A magyarok az eltelt hat hétben hazájuktól távol, az Afrika északnyugati partjához közeli Zöldfoki-szigeteken részesei voltak egy új koncepció főpróbájának.** Ennek során a NATO sikeresen valósította meg a katonák és technikai eszközök kiszolgáltatásának feltételeit, annak ellenére, hogy a térség infrastrukturális lehetőségei erősen korlátozottak. **A gyakorlat ideje alatt ezért a magyar víztisztító szakasz munkája kulcsfontosságú jelentőséggel bírt.**

A magyar víztisztítók folyamatosan biztosítani tudták a napi 100 köbméter, ivóvíz minőségű technikai vízellátást, amely igen jelentős eredmény. **A 24 órás váltásokban működő tábor ideális volt a 2004-ben rendszerbe állított nagyteljesítményű víztisztító berendezések üzemeltetési tapasztalatainak bővítésére, melynek során először tisztítottak tengervizet.** A visszacsoportosítás után a víztisztító szakasz az NRF-7 részeként tovább folytatja készenléti szolgálatának ellátását.

5. Boconádi Szabó József

Boconádi Szabó József nevét tizenhat évvel ezelőtt az a Kiskunfélegyházi megalakult logisztikai alakulat vette fel, amely később Kaposvárra települt. A névválasztás szerencsés volt, hiszen a kiskunfélegyházi születésű **Boconádi Szabó József altábornagy** az 1848–49. évi szabadságharc katonája volt, majd a kiegyezés után a megújulás előtt álló **Ludovika Akadémia** igazgatójaként tevékenykedett, és logisztikai témakörben több tanulmányt is írt. Katonai pályafutásának főbb tényei ismeretek voltak, azonban életútjának számos mozzanata csak most tárult fel, amikor az Amerikai Egyesült Államokban élő dédunokája, **Pototzky Antal** hazánkba látogatott.

6. PRT logisztikai háttéréről

A magyar tartományi újjáépítési csoport (PRT) augusztus 2-án megtartott zárógyakorlatával befejezte felkészülését, és – több lépcsőben – megkezdte áttelepülését az afganisztáni Baghlan tartományba. A logisztikai háttér biztosítása hatalmas itthoni és nemzetközi szervezőmunkát igényelt.

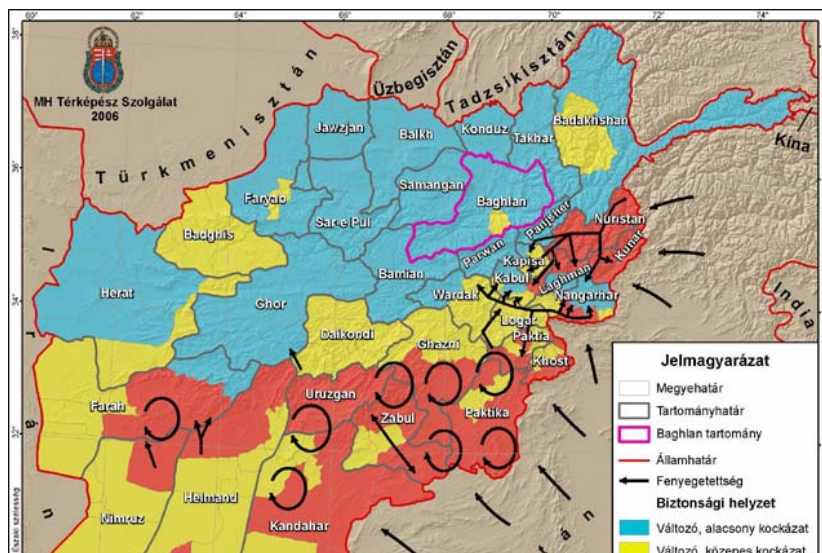
A Magyar Honvédség már több alkalommal hajtott végre hasonló feladatot, ez a mostani azonban egy dologban élesen elkülönül a többi-től: Magyarország első alkalommal tölt be nemzeti vezető szerepet békeműveletben. Noha Magyarország hivatalosan csak október 1-jén veszi át a PRT vezetését, már szeptember 14-étől nekünk kell biztosítani az addig holland irányítású tábor működtetését.

A feladatok nehézségére és szerteágazó voltára jellemző a magashegyi körülmények közötti ténykedés, a stratégiai szállítás. Miután a napi élelmezési ellátás a nagy távolság miatt honi területről nem oldható meg, így a helyszínen kellett – a magyar minőségi követelményeknek megfelelő – szolgáltatási szerződéseket megkötni. *Az ÖLTP-nek mindezekben az a feladata, hogy kidolgozza, mire van szüksége a kontingensnek; a szolgáltatási szerződéseket (pályáztatás útján) a HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal köti meg.*

7. Atlasz Afganisztánról

Augusztus tizedikén jelentette meg az MH Térképész Szolgálat (MH Tész) Afganisztán katonaföldrajzi atlaszának második, átdolgozott kiadását. A négyszáz példányban megjelenő atlasz **harmincöt** fejezetben, **ötvennyolc** térkép és **kétszázharminc** fénykép segítségével mutatja be az ország földrajzát, történelmét, gazdaságát, biztonsági helyzetét, fegyveres erejét, valamint a nemzetközi erők tevékenységét. A NATO ide vonatkozó előírásai és a STANAG-szabványok alapján készített kiadvány aktualitását az adja, hogy a kormány június huszonnyolcadikai döntése értelmében hazánk átveszi a **Baghlan tartományban** működő **tartományi újjáépítési csoportot (PRT)**. Ennek megfelelően az atlasz kiemelten foglalkozik a tartománnyal és a **Pol-e Khomriban** működő újjáépítési csoporttal.

Újdonság, hogy a megszokott módszertől eltérően az ismertető szövegek mellett található a vonatkozó tematikus térképek, nem pedig külön fejezetben. Az atlasz aktualitását mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy az adatgyűjtés még a szerkesztés lezárása előtti utolsó napon, június 25-én is zajlott.

8. Tábornoki búcsú

Szeptember 6-án, az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság (MH ÖLTP) Zách utcai objektumában rendkívüli állománygyűlést tartottak. Az ünnepi rendezvény aktualitását Hajnal István dandártábornoknak, az MH ÖLTP törzsfőnökének, parancsnokhelyettesének nyugállományba vonulása és vezérőrnagyi előléptetése adta.

A rendezvényen jelen volt *Iváncsik Imre*, a Honvédelmi Minisztérium államtitkára, aki *Hajnal tábornok* életútjának méltatásával köszönte meg szolgálatát, majd átnyújtotta a köztársasági elnök előléptési határozatát.

A nyugállományba vonuló vezérőrnagyot köszöntötte *Havril András vezérezredes*, vezérkari főnök is, aki rövid beszédében felvázolta a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar céljait, és az állomány együttműködését kérte a jövőben megvalósítandó kormányhatározatok, összhaderőnemi strukturális változtatások sikeres megvalósításához.

Dr. Gáspár Tibor mérnök vezérőrnagy, az MH ÖLTP parancsnoka ajándékok átnyújtása után megköszönte *Hajnal tábornok* munkáját, kiemelve naprakészségét, precíz szakmai ismereteit, alkotó hozzájárulását a logisztikai terület aktuális kérdéseinek megoldásához.

Hajnal István vezérőrnagy megköszönte a szakmai és vezetői méltatást és elmondta, hogy a kezdő tiszti rendfokozatát is – az élet különös szerencséjeként – ugyanebben a teremben vehette át. Elköszönő üzenetében megemlítette, hogy tábornokként öt kormány alatt szolgált és szakmai múltjának, tapasztalatainak megfelelően nyitott szellemisséggel igyekezett helytállni a logisztikai vezetésében is.

A tájékoztatóhoz felhasznált forrásanyag:

www.honvedelem.hu hírek, információk rovat,

Magyar Honvéd c. hetilap XVII. évf. 28., 29., 30., 31., 33., 34. szám.

Az eredeti cikkek szerzői: **Katona M. István, Szabó Béla, Szűcs László, Vidovenyecz Pál főhadnagy, Kacsó Lajos.**

9. Magyar katonai logisztikus naplója az iraki háborúról (könyvajánló)

Nyugodtan nevezhető könyvritkaságnak az a mű, amely a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (ZMNE) Társadalomtudományi Intézet kiadványaként a közelmúltban megjelent.

A kiadvány címe: BABILONI KÉPES NAPLÓ (Egy év a háborúban, napról-napra).

Szerző: Dr. Hautzinger Gyula ezredes, a hadtudomány kandidátusa, aki egy évet töltött a „*lengyel*” hadosztályként emlegetett Többnemzeti Hadosztály törzsében, mint kijelölt logisztikai főnök.

A naplóhoz, **Dr. Harai Dénes ezredes,** a ZMNE Társadalomtudományi Intézet főigazgatója *írt utószót.*

Könyvajánlómban ebből szeretnék néhány gondolatot az érdeklődő olvasó részére közreadni.

„A napló szubjektív műfaj (írja), amelyben az objektivitások is alanyi reflexiókon keresztül jelennek meg, ezért nem csak telekommunikációs korunk hadviseléséről kapunk sajátos, logisztikai szempontú képet, hanem elsősorban a naplóíró **Hautzinger Gyula ezredes** impresszióiról, amelyek érintik a háború minden, – azóta már média nyilvánosságot kapott – részletét is.

A naplón keresztül jobban megismerjük a sokszor motivációs küzdelmeibe bonyolódott katonát. Nem lehetnek kétségeink, olyanok vagyunk mi magyarok külföldön is, mint idehaza: nem maradnak el a személyes villongások, a csipkelődő megjegyzések, a szakmai féltékenységek, a kompetenciák elvitatása, a vezetők kritikája, a generációs feszültségek, még a háborúban sem.”

A naplóban a szerző az Iraki Háborúban általa átélt napi eseményeket dolgozza fel kronológiai sorrendben. **Érdekességként egy-két háborús napról írt visszaemlékezést szeretnék a Tisztelt Olvasó figyelmébe ajánlani:**

November 10.: „KBR, KBR (Kellog-Brown and Root) mindenféle. Érdekes háború az, ahol a katonák feladatait lassan a legtöbb területen a civilek biztosítják. Nehéz egyelőre nyilatkozni, de mintha az eszköz más srófra járna, mint a miénk. Elég nehéz a kettőt, a katonait és a polgárit szinkronba hozni. Így folyamatos a konfliktus.”

Szeptember 17.: „Érzékelhető a feszültség. A spanyolok nem akarnak másoknak szállítani, az ukránok nem léphetik át a tevékenységi körzetük határát. Maradnak a lengyelek, meg a magyarok. Azok mindent megtesznek. Ez az út nem járható.”

A naplót olvasva folyamatosan érezhetők a szerző azon bajtársias érzelmei, amit a törzsben szolgáló más nemzetiségű katonák iránt érzett, valamint az, hogy a magyar érdekek védelme mellett mindig nyíltan és határozottan kiállt.

Hautzinger ezredes napló formában megjelent könyvét **jó szívvel ajánlom** azoknak, akik részt vettek az iraki misszióban, mivel emlékeiket, élményeiket az olvasás során újra felidézhetik. Ugyancsak jó szívvel tudom ajánlani azok részére is, akik még nem vettek részt missziós feladatban, mivel a naplóban leírtak számukra nagyon hasznosak lehetnek. A könyv értékét növeli a szerző által készített 150 darab színes fotó, melyek a leírtak hitelességét elvitathatatlanul alátámasztják.

Az igényes nyomdai munkával elkészített, színes formában megjelent könyv a ZMNE kiadó boltjában (Budapest, X. Hungária krt. 9-11) megvásárolható.

